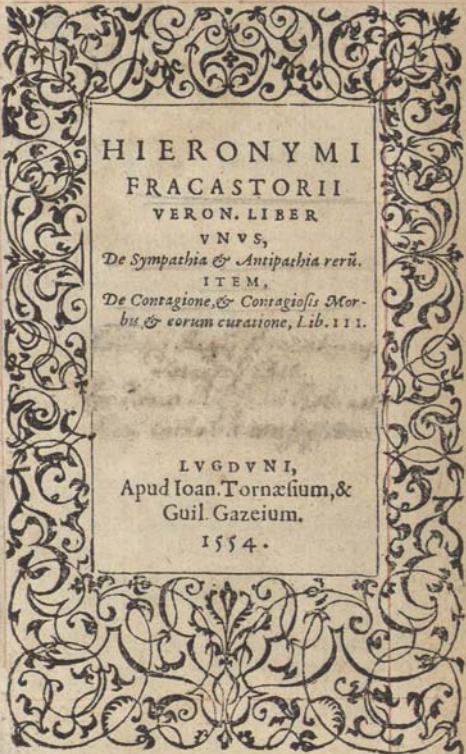

SCD Lyon 1

XXV. 1. 1609

201.062

HIERONYMI
FRACASTORII
VERON. LIBER

VNVS,

De Sympathia & Antipathia rerū.

ITEM,

*De Contagione, & Contagiosis Mor-
bis & eorum curatione, Lib. III.*

LVGDVNI,
Apud Ioan. Tornæfium, &
Guil. Gazeium.

1554.

HIERONYMI

PRÆCATORII

VERONICÆ

AVGUSTÆ

DE VITÆ ET MORIUM

LIBER

DE VITÆ ET MORIUM

LIBER

DE VITÆ ET MORIUM

LIBER

DE VITÆ ET MORIUM

LIBER

DE VITÆ ET MORIUM

LIBER

DE VITÆ ET MORIUM

LIBER

DE VITÆ ET MORIUM

LIBER

DE VITÆ ET MORIUM

LIBER

DE VITÆ ET MORIUM

LIBER

DE VITÆ ET MORIUM

LIBER

DE VITÆ ET MORIUM

LIBER

DE VITÆ ET MORIUM

LIBER

DE VITÆ ET MORIUM

LIBER

EORVM INDEX, QVAE

in hoc libro de Sympathia, &
Antipathia rerum, con-
tinentur.

*

DE sympathia & antipathia rerum.

CAP. I. pag. 19

De primo rerum omniū consensu. I I. 21

De sympathijs elementorum ad loca pro-
pria. I I I. 24

De consensu partiū in suo toto. I I I I. 27

De attractione similium. V. 31

De consensu & dissensu elementorum cir-
ca qualitates contrarias. V I. 41

De sympathijs & antipathijs mistorum &
attractione similium. V I I. 46

De echencide quo modo firmare navi-
gia possit. V I I I. 52

De Antipathia contrariorum & quomo-
do se mutuò pellant. I X. 54

Cur & calx & pannus & alia sicca aquam
promptissimè admittant. X. 57

De analogia rerum in agendo. X I. 64

De animæ sympathijs & antipathijs.
X I I. 74

De sympathijs animæ cognitricis. X I I I. 77

De sensuum sympathia & antipathia.
X I I I I. 82

a 2 De

De primis effectibus, qui fiunt ex consensu & dissensu sensuum.	XV.	90
De consensibus & dissensibus phantasiæ.	XVI.	97
De gaudio & appetitu.	XVII.	103
De tristitia & odio.	XVIII.	107
De timore.	XIX.	111
De admiratione & ecstasi & risu.	XX.	117
De ira.	XXI.	124
De verecundia.	XXII.	127
De alijs quibusdam consensibus phantasiæ.	XXIII.	128
De quibusdam dubijs à Rhamnusio scriptis.	VL T.	132

Index libri primi, de Contagione.

Quid sit contagio.	I.	139
De contagionum differentia.	II.	142
De contagione quæ solo contactu afficit.	III.	143
De cõtatione quæ fomite afficit.	IIII.	145
De cõtatione quæ ad distans fit.	V.	149
Quòd causa contagionis, quæ ad distans fit, non sit reducenda ad occultas proprietates.	VI.	151
Quomodo seminaria contagionis ad distans ferantur & in orbem.	VII.	155
De analogia contagionum.	VIII.	163
Vtrum omnis contagio putrefactio quædam		

- dam sit. IX. 164
 Cur morborum alij contagiosi sint, alij
 non, & cur contagiosi leues. X. 167
 In quo contagio conueniat cum venenis
 & in quo differat. XI. 169
 De alijs quibusdam differentijs contagio-
 num. XII. 171
 De signis contagionum. XIII. 179

Index libri secundi, de Contagiosis morbis.

- De febribus contagiosis. I. 185
 De febribus quæ variolæ & morbilli di-
 cuntur. II. 186
 De febribus pestilentibus. III. 189
 De differentijs pestilentum febrium, &
 causis. IIII. 193
 De febre pestilenti in Britannia. V. 204
 De febre quam lenticulas vel puncticula
 vocant. VI. 205
 De causis. VII. 208
 De verè pestiferis febribus. VIII. 213
 De phthisi contagiosa. IX. 218
 De rabie. X. 221
 De syphilide seu Gallico morbo. XI. 228
 De causis. XII. 233
 De Elephantia. XIII. 245
 De lepra propriè dicta. XIIII. 254
 De distinctione infectionum cutanea-
 rum. XV. 255

Index libri tertij, de Curatione Contagioforum morborum.

Quòd peculiaris curatio debeatur morbis contagiosis.	I. 265
De intentione quæ habetur ad principia contagionis.	II. 268
De intentione quæ habetur ad materiam quæ iam infici cœpit, & ad eam quæ iam corrupta est.	III. 274
De Curatione febrü variolarü.	IIII. 280
De curatione februm pestilentum communi.	V. 282
De curatione februm quæ lenticulæ seu puncticula dicuntur.	VI. 291
De curatione verè pestilentum februm.	VII. 304
De curatione phthisis quatenus contagiosa est.	VIII. 313
De curatione rabidorum.	IX. 318
De curatione Syphilidis seu Gallici morbi.	X. 323
De Curatione Elephantix.	XI. 347
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XII. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XIII. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XIV. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XV. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XVI. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XVII. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XVIII. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XIX. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XX. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XXI. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XXII. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XXIII. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XXIV. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XXV. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XXVI. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XXVII. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XXVIII. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XXIX. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XXX. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XXXI. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XXXII. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XXXIII. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XXXIV. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XXXV. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XXXVI. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XXXVII. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XXXVIII. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XXXIX. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XL. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XLI. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XLII. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XLIII. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XLIV. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XLV. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XLVI. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XLVII. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XLVIII. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	XLIX. 354
De curatione morbi qui dicitur Elephantia.	L. 354

7
ALEXANDRO FAR-

nescio Cardinali Amplissimo Hieronymus Fracastorius

Vcronensis,

S.

MO homini natus quom
fit; sacerrime Princeps, il-
lud sæpe dubitatum fuisse
video, vtro beneficio pro-
desse magis, queamus, eò
ne quod per otium comparatur contem-
plando & scribendo, an eo quod per ne-
gotia agendo, atque egregia multa na-
uando. nam plurimi quidem non solùm
propinquis & amicis, sed etiam Rebus
pub. & multis sæpe nationibus magno-
perè agendo profuere, plurimi verò scri-
bendo. Inter quos illud interesse videtur
mihi, quod qui per negotia profunt, præ-
sentem magis, & magis perspicuam utili-
tatem præstant opes, patrocinia, honores,
libertates, & alia eius generis multa. qui
verò per otium, si non adeò præsentè uti-
litem, at certè communem magis, & ma-
gis perpetuam ac iniurias temporis & for-
tunæ superaturam afferunt. quo pacto di-
sciplinæ, leges, historiæ, artes inuentæ, au-
ctæ, ac per manus tradite in ætates omnes,

in nationes omnes peruenire potuere, vtro
 que autem modo prodesse posse, paucif-
 simis quidem, quos Deus præcipue ama-
 uit, semper concessum fuit. quod otium
 & negotia inter se non parum aduersa-
 ri solent. qua de causa Reges, & Prin-
 cipes viri, quod actionibus detenti, distra-
 ctique minus otio inferuire possunt, per
 alterum magis (hoc est per actiones) pro-
 desse ipsi quidem consueuerunt, per alte-
 rum autem minus, hoc est per ea, quæ
 ab otio proficiscuntur beneficia. verum
 enimvero quicumque verè Reges & Prin-
 cipes sunt, curant profectò & prouident,
 vt quod ipsi per se non possunt, per alios
 nihilominus præstent, ne quum altero in
 genere excellant, in altero, humano gene-
 ri deesse videantur: cuius beneficio nati,
 constitutiq; à Deo sunt. qua in re nõ mi-
 nus laudandi commendandiq; sunt, quàm
 in eo, quod per se ipsi possunt & conferunt.
 & si enim magna est ea virtus, quæ per se
 facit, non minor tamen & illa est, quæ aliũ
 mouet & per ipsum vsui est, quando neq;
 Deus optimus atque omnipotens per se
 semper & statim prodesse vult, sed aliorũ
 opera & ministerio ad eam rem vti con-
 sueuerit. ex quo quidem fit vt Reges non
 paruam ingeniorum rationem & curam
 habeant

habeant, ea alant, & foueant, & quodam modo vt pariant, causæ sint. quare & illud rectè homines instituisse videntur mihi, vt quemadmodum, qui naturæ sunt partus, Dijs optimis consecrantur, ita ij, qui sunt ingenij, Regibus & Principibus viris dedicarentur. flores quippe & fructus, & primitiuas frugum atque animalium templis & aris offerri videmus, poëmata verò, historias, & reliqua disciplinarum inuenta, ijs qui potestatibus præstant. quin ipsos quoque vtpote modis omnibus de humano genere bene meritos, & Dijs optimis benefactoribus similes dicere solemus, & Deorum nomine salutare, & in Deorum cœtum & numerũ vita functos referre. verũ qui tales spectentur, paucissimi quidem omnibus seculis semper fuerunt. quando multos ipsa illa potestas, qua insignes sunt, non in aliena commoda, sed in propria trahere consuevit. quapropter & maior est eorum paucorum gloria, quos vera virtus eo efferre potuit, vt Deos optimos imitarentur. quos inter (vt ad te veniã præstantissime Iuuenis) tu quidem raro, nescio quo virtutum igne splendere, atque ea præcipuè teneri pietate videris, quæ & per sese, & per alios prodesse studet, & vult. nam vt priuata taceam be-

2 5 neficia,

neficia, quæ innumera in dies confers, tot
 quidem publica ac tanta obis, non pro
 patria solùm Roma, nō pro Italia solùm,
 sed pro tota Europa, pro vniuerso Chri-
 stiano nomine, vt non solum te admire-
 mur omnes, ac suspiciamus, sed in tanto
 Christianarum rerū discrimine à Deo ma-
 ximo electum existimemus. cum quo san-
 ctissimus Auus tuus Paul. iij. Pont. Maxi.
 curas omnes, actionesque partiretur, iam
 tum te ab adolescentia cum auspiciatus fu-
 turum, in quo onus tandem recumberet
 tantæ molis. qua in re illud quoq; magno-
 pere admirandum est, quod moles ea quum
 tam grauis, tam varia sit, tu tamen litera-
 rum haud immemor, nō minori cura atq;
 opera studes, vt & hac quoq; in parte nec
 tibi, nec alijs desis: nā quum magna quadā
 atq; excellenti natura æquè & ad actiones:
 & ad studia literarum sis natus, facis pro-
 fecto, vt & de te multa aliquando sperāda
 sint, & vt interea quod tu per ætatem ac
 maxima necessariaque negotia præstare
 non potes, alij certè præstent: quos tu ita
 beneuolentia, ita omni studio amplexa-
 ris, ita liberalitate, patrociniò, ac fauore o-
 mni foves, atque excitas, vt non minus
 tibi debeant literarū studia, quā christia-
 na libertas. Cui quidē rei & ipse testimo-
 nio esse

nio esse possum, quem tu quum nec vnquā
 vidisses, nihil à te poscentem, beneficijs ta-
 men non paucis ea vna de causa sis profe-
 cutus, ac prosequaris in dies. cui ego bene-
 ficētię & virtuti ita me addictū, ita deuin-
 ctū sensi, vt iam diu nihil animo æquē
 fixum habuerim, quā tibi tuæq; isti, qua
 teneris pietati, aliquid parerem, quod tuū
 tuiq; causa confectū dici posset. hoc enim
 vnum dabatur mihi, quo quam gratus es-
 set animus erga te meus, possem ostendere
 quam rem tāmetsi seriū quā voluissē,
 negotijs varijs impeditus, nunc demum ta-
 men confeci. non quidem ea in te quam
 magis desiderassem, quāq; existimassem
 tibi grauiorem futurā, sed ea tamen quam,
 quod vtilitatem non parua (vt spero)
 allatura sit, haud ingratam tibi futuram
 existimem. Igitur (quod tuum dicas) pro
 eo ocio quod mihi concessum fuit, de
 contagione & contagiosis morbis omni-
 bus, & eorum curatione scribere mihi
 visum est. magna quidem materia & ad-
 mirationis non parua plena. cui & com-
 mentarium adieci non minus (vt arbi-
 tror) desideratum de consensu & dissen-
 su rerum, quam sympathiam & antipa-
 thiam vocant, sine quo natura contagio-
 num planē perquiri & monstrari videba-
 tur.

tur. vtrunq; autem negotium mihi eò libentius suscipiendum duxi, quòd quum hoc quidem scitu dignum sit, illud ad salutem mortalium non parum conducere videatur, tum de vtroq; quàm paucissima quidem à maioribus nostris, quæ extent, quæque viderimus nos, literis mandata sunt. De sympathia quidem & antipathia rerum Galenus iam sese nonnulla scripsisse refert, verùm ea scripta aut interiere, aut ætate nostra, quod nos sciamus, adhuc in lucem non peruenere. de contagione verò Hippocrates quidem circa populariter vagantes morbos, nonnulla tetigisse videtur. sed tamen qui obseruaret magis, quàm naturas eorum traderet. Galenus verò post ipsum plura quidem mōstrauit, sed & ipse tamen & sectator illius Paulus Aegineta, & Aetius Amidenus, & alii veteres non pauca, vt mihi videtur, reliquere, quæ possent magnopere desiderari. Recentiores autem nihilo plus de contagione videntur dixisse, quàm quod ab occulta quadam proprietate proueniat. quæ autem in vniuersum natura cōtagionum sit, & quo principio afficiant, & quo pacto gignantur & cur aliæ fomitem relinquunt, aliæ ad distans sese etiam propagent, & morborum cur alii cōtagiosi sint, leniores, mitioresq; exist

existentes, alii minimè contagiosi acer-
 biores, ardentioresq; multo quum sint, &
 quo à venenis contagio differat, & eius-
 modi alia multa, nulli dicere tentauere, sa-
 tis quidem fecisse rati si horum omnium
 causas in occultas illas (ita ipsi vocant) pro-
 prietates reduxissent. quibus acquiescendū
 non modo sibi sunt arbitrati, sed & aliis
 præcepere. atq; his contenti in quampluri-
 mis philosophati sunt, quod certè philo-
 sopho homine semper indignū existima-
 ui. causarum enim quum quædam vniuer-
 salissimæ sint & remotissimæ à rebus, quæ-
 dam verò propinquiores & particulares
 magis, & demū quædam propinquissimæ
 & propriæ, proprias quidē & propinquis-
 simas in recōditis & difficilibus attigisse,
 aut Dei certè est, aut diuini. vniuersalissi-
 mis verò stare, ignaui & rustici ingenii est
 medias verò inquirere, & ad proprias niti
 (quātum homini datur) philosophi certè
 est. Admiraberis autem fortasse duas me
 hæc materias sumpsisse scribendas, quarū
 alteram maiores nostri penè intactam re-
 liquerunt, alteram omnes fateantur ab ho-
 mine sciri nō posse. Verū enim vero, quod
 tum sympathiæ rerum, tum & natura con-
 tagionū in difficili atq; arduo positæ sint,
 & nos quidem concedimus: quin & ine-
 ptum

ptum quoq; aut arroganti magis eum fore dicimus, qui propinquissimas & proprias earum causas presumat inquirere. veruntamen idem ille si medias peruestiget, multa illum inuenturum non diffido, quæ tum delectare, tum & magnopere prodesse possint. quod institutum & mihi ipse in hac nostra peruestigatione proposui. præteritã verò fuisse à maioribus nostris contragionum materiam, neminem mirari velim, cum id accidat disciplinis omnibus ut non omnia ab iis qui eas condunt, absolui possint, quoniam vniuersalia magis & rerum principia prosequantur: ita in ea quæ de natura est philosophia innumera quidem partim intacta, partim non planè discussa relicta sunt. nam neq; quomodo intellectio in nobis fiat, hætenus traditum fuisse video, neq; earum qualitatum quas spirituales vocant, naturam satis demonstratã & alia multa. quod & in re medica consimiliter quoq; contingit: in qua plurima adhuc supersunt quæ posteris & nepotibus inquirenda patres nostri reliquerint, nos porro nepotibus nostris reliquemus. multa præterea intereunt eorum, quæ scripta iam fuere, multa viuunt quidẽ, sed non apud omnes, ita se habet mortalium rerũ condicio & vicissitudo. Necessaria autem

nec ne

necne sit contagionum inquisitio, quam
nos in presenti aggredimur, si Dij an-
nuerint, vnusquisque videre poterit, qui
ea legerit, quæ scribemus. Tu verò qua-
liacunque hæc fuerint, quæ pro vetere in-
stituto sacramus principi viro, tibi autem
quòd tua iã sint, & tui gratia enata, libenti
animo accipies, tum & autoritate quæ tibi
est tanta, proteges, vt nemo calum-
niis infectari audeat, quæ tibi
accepta fuerint, & sub
tuo auspicio
emissa.

✱

AD EVNDEM ILLV-
stris. & Reuerendissimum
Cardinalem Far-
nesium.

Hæc ego florentes sophia digressus in
hortos,

Italia decus ô iuuenis Farnesia proles.
Condebam, lætasq; tibi de more sacrabam
Primitias, dum tu magni inter Cæsaris arma,
Gallorumq; acies, recti pacisq; sequester
Res misera Europa fractas componis, & omne
Robur, et arma dei Maumethê vertis in hostê,
Percurrisq; omnem, veluti sol aureus, orbem.
Fortunate nimis, quæ cuncta applausibus vrbes
Excipiunt, pacisq; vocant patremq;, deumq;,
Inq; caput, sacrosq; sinus, humerosq;, manusq;,
Et nigras violas, & candida lilia iactant.
Cui magna Italia, & terrarû maxima Roma
Assurgit, festosq; dies, & sacra nepoti
Solennesq; agitât pompas. densi undiq; circum
Stât populi, & studio ingêti et clamore secûdo
Farnesium genus omne, alto de sanguine ductû
Aeneadum longa serie, super Aethera tollunt
Patres, atq; duces, & partos mille Triumphos.
Assensu resonat Tybris, & Tyrrhena resultât
Littora, septeni responsant gaudia colles.
Quo me Pausle rapis, pro tuq; neposq; vocatis
Laud

Laudibus Heroū insuetū? tu maximus ille es
 Uni cui regni triplicis capite alta tiara
 Consurgit, cui summa vni terna illa potestas
 Terrarum cæliq; data est vastiq; profundi
 Illorumq; aperire fores & claudere posse
 Qui Petri, Christi q; ratem turbante procella
 Ventorum varia, & remporum parte remulsa
 Tempestatē oēm, atq; aduersos discutis Euros.
 Nec sanctā sine honore sinis, sine remige certo
 Fluctibus in tantis agitari turbine cymbam.
 Maeste animo Romano, & Maeste ingentibus
 ansis.

At tibi quæ Iuuenis fortunatissime dignas
 Attribuam laudes, generis spes altera tanti
 Inclyte Alexander? pueris quæ plurima virtus
 Caneq; consurgens teneris prudentia in annis,
 Et spondens maiora aëtris felicibus æther,
 Ad summos meritū ante annos euexit honores
 Et sacri gestare dedit decora alta galeri.
 En quantum de te sacri sibi pastor ouilis
 Spōdet auis tuus ille, animo q̄ gaudia versat.
 Forsitan & proprio non tam gavisus honore,
 Quam spe sublatus tanti & virtute nepotis
 Nescio quid maius presaga mente volutat,
 Scilicet & gnarus fatorum, & prescius aui
 Venturi, illa videt fœlicia tempora, quum tu
 Sede sua soli q; Dei, dijs proximus ipsis
 Confideas, quum pontifici tibi maximus orbis

b

Grat

Gratetur, supplexq; tuis ferat oscula plantis.
 O mihi postrema tantum dent numina vita,
 Ipse etiã ve tum te tremulus, cõfessus & annis
 Aspiciam, sanctosq; pedes prostratus adorem
 O & si possim canere, & tua dicere facta,
 Et ventura nouo tecum secla aurea mundo.
 Nam video sub te victum longaq; fugatum
 Maumethen se Caucasais includere portis.
 At pacẽ viridi redimitam tempore oliua
 Ire per Europam magnã, atq; inuisere terras,
 Quã pia relligio, & innctis concordia dextris
 Et probitas, & Amor recti comitantur euntẽ.
 Salue magne Tybri, salue & tu maxima rerũ
 Roma parens, saluete arces collesq; Latini,
 Aurea qui primi longo meministis ab euo
 Sacula, quum nulli variarent iugera sulci,
 Spõte sua sed terra ferax daret omnia, & ipse
 Praberent dulci victum de robore glandes,
 Et nunc venturis eadem speratis ab annis.

HIERONYMI

FRACASTORII

VERONEN-

SIS,

DE SYMPATHIA ET

Antipathia rerum, Liber

vnus.

CAPVT I.

PRIMUM autem de latentī rerū consensu & dissensu, quam Sympathiam & Antipathia dicunt, agamus, quo nihil admirabilius est in tota natura, nihil scitu desideratum magis Gallinaceus pullus vix natus equum. Elephantemq; nihil reformidat, Miluum vel longè conspectum adeò expauescit, vt ad matrem statim confugiat. eadem agno & lupo & aliis multis inimicitia est. Marsi & Psili serpentes illæsi tractant. Thessalos & quasdā familias in Creta legimus laudando afficere fascino consueuisse, intuendo verò Infantes in tabe vertere. Fulmen aurū colliquat intacto loculo, tum vina absomit vase nec quicquā læso. Adamantē ferūt solo

71754

b 2

Hirc

Hircino fanguine mollescere. mala medica insperso in eorū cumulū pane flaccescere. vnisono in cythara tacto moueri aliud vnisonū videmus, quod ne propè etiā sit. concusso. verò tympano è corio lupi confecto, dicūtur ea dissolui tympana, quæ ex agnino corio sūt cōflata. Hercules lapis ferrum ad sese trahit, Adamas & Electrum pilos & surculos. quid verò æquè mirandū est quàm ignotū illud antiquis miraculū nauigatorix pyxidis, cuius extremū perpendiculum tēperati magnete ferri, incredibili distātia ad eas semper partes sese cōuertat, quæ ad Polos spectāt? qd quod Leo animalū omniū terror, gallinaceo tamen gallo terretur præsertim cantū emittente? Taurum affirmant quāuis furentē alligatū ficu statim mansuescere. Brassicæ & rutæ tanta inimicitia est, vt iuxta feri nolint. Cucumis autem supposito oleo recuruari videtur. Aurū neq; oleum, neq; aquam imbibit, argentū viuū statim ac raptim quodammodo ebibit. Oleum aquæ non admiscetur, quam nec Adiantum admittit, quamquam riuos & fontes amet. Calx verò & spongiæ & id genus, liquida omnia ita absorbent, vt mirari liceat quū alioqui inter ipsa cōtrarietas nō parua sit. & illud quoq; mirandum est, quod oscitante alio & nos

parit

pariter, nisi aduerterimus, oscitamus. & alio edente acerba quædam, salina alteri in os profilit. Catablepha animal, hominẽ ad mille passus conspectum interficit. in fœtus signa quædam eorũ transire videntur, quæ matres auidissimè appetiuere. Octimestris partus non viuit, quũ tamen septimestris viuere conspiciatur. Porrò supra omnẽ credulitatem videtur esse Echeneis paruus pisciculus, Remoram appellamus, qui medio in mari nauem vi atq; impetu ventorum actam sistat, vt alij ferunt, aut saltem, vt alij, tardet, & infinita alia id genus, quæ incredibilis admirationis sunt plena. inter quæ & contagionum natura est.

De primo consensu rerum omnium.

C A P. II.

PRimus autem, communis rebus omnibus, & admirandus est ipsius vniuersi consensus. in quo quæ sunt corpora, ita omnia inuicem connexa, ita hærentia esse volunt, vt nulla potentia sit, quæ eorum extrema, quibus sese mutuo tangunt, se iungere prorsus possit, atque ita separare vt vacuus locus intercidat. Mira profectò res est, hac de causa grauiam sursum trahi, leuia deorsum, contraria quæ sese pellere,

b 3 atq;

atque etiam interimere solent, nolle tamen scingi: tantus est consensus ille rerum omnium in vniuerso. Cuius rei si quis fortè finem requirat, & cuius gratia fiat, non difficile certè erit assignare rationem, quam & omnes assignant, ne detur vacuum. quippè vacuum in natura esse non potest, quoniam nihil natura sustinet, nihil admittit quod frustra sit, quodq; vniuersi ordinem & leges impediat: quæ quidem contingant, si vacuum sit vllus locus, in eo enim nec quicquam fieri poterit, nec quicquã recipi. At verò si quis non solo fine contentus sit, sed & agens quoq; requirat, & quid nam illud sit, quod diuelli resistat, & quomodo, non erit fortasse ita promptum reddere rationem tãti nexus, quãdo vniuersi partes neq; eum finem agnoscunt, neq; per naturã appetere possunt, aut contrarijs iungi si contraria sint, aut sursum duci si grauiã, aut deorsum si leuiã. neq; enim dicendũ (vt quidã aiunt) vniuersi partes, tametsi non eum cognoscunt finem, dirigi tamen à cognoscente. quando hîc non vniuersalem & primam causam quærimus, sed particularem & propriã: quale esse non potest corũ vllum, quæ immaterialia sunt. Sic enim perijisset natura. neq; rursus dicendũ, vt alij, qui materiã

in

in eã ponunt, quę per se semper cõtinua fit, sine forma autem omnino esse non possit, vnde accidat vniuersum semper esse cõtinuum & plenũ. materię enim neq; actionem, neq; resistentiã vllam iure possumus attribuere. Rectius igitur fortasse illud dicitur, primũ finem quem omnia per naturam habet, esse vt sint, ac cõseruentur: conseruantur autẽ substantię & corpora principaliter ac maximẽ per mutuũ nexum & contactũ extremorum, sic enim euitant vacuum, quo nihil esse potest inimicũ magis omni naturę. atq; hoc est quod alij locari dicunt, locus enim fit vnum corpus alteri, vnde & rectẽ aiunt locum esse locati conseruatiũ: quod profectõ maximẽ fit, quum à vacuo præseruet. Non cognosunt igitur eum finẽ substantię & corpora quę in vniuerso sunt, per naturã tamen resistũt, ne separentur omnino. Non enim necesse est, quę gratia alicuius agunt, finem etiam cognoscere: sed alia cognoscunt quidẽ, alia per naturam agunt. In hoc autem simplici corporũ nexu & loco, nihil alteri contrariũ est, nulla versatur inclinatio sursum aut deorsum, quod si cõtraria sunt aliqua inter se corpora, si certã habet inclinationẽ, habet quidẽ non quatenus simpliciter corpora sunt, sed quatenus talia, puta calida & fri-

vidio

b 4

gida,

gida, grauia & leuia, quare & quatenus talia vim aliquā pati possunt, simpliciter autem non. quā cūq; igitur intercidere vacuū posset, nexus & locus est necessarius substantijs omnibus: propter quod omnia que intra primū corpus sunt, locū habent secundum extrema omnia. quoniam secundum omnia extrema vacuū intercidere posset. Primū autem corpus, quoniā per supremā & extimā superficiē, vacuo non est obnoxium, nec alterius conseruatione indiget, per internam solū superficiem locatur.

De Sympathijs Elementorum ad loca propria.

CAP. III.

Igitur quum omnia corpora finem eum habeant vt conseruentur, prima quidem rerum omniū conseruatio est, simplex illa locatio & nexus, quo præseruātur à vacuo vt dictum est. secunda autem quæ priorem hāc præsupponit, est certa & determinata locatio & nexus. quem consensum habent in primis elementa cum locis proprijs: neq; enim quatenus talia sunt calida, frigida, grauia, & leuia, vbiq; cōuenientem locum habent, sed certas sedes exposcunt, & certos quorundam corporū nexus. atq; igni quidem qui pro natura debetur locus, est totum illud quod interiacet inter concauum orbis

orbis lunæ, & cōuexam aëris superficiem, vbi conuenientissimè collocatur. quoniam cum altero extremo illi orbi iungitur, à quo quàm optimè per lumē conseruatur: cum altero verò Aëri, cui per caliditatem respondet: respondere autem per vtranq; qualitatem non datur, quoniã sic ignis iam Aër esset, quare per alteram si respondeat, sat naturæ datum est. Aëris verò situs inter ignē & aquam quàm aptissimus est. Cum hac enim humiditate, cum illo caliditate concordat. porrò aquæ sedes inter aërem & terram est, cum altero enim humiditate, cum altero frigiditate consentit. Terra verò circa centrum in aquæ concauo locum habet, cui frigiditate respōdet. In his igitur locis omnem habent elementa conseruationem, quam habere natura possint, nam & simplicem illum nexum & locum habent, quo præseruantur à vacuo, tū verò & proprium, vbi propria eorū natura maximè benè habet. in reliquis autem locis priorem quidem & comunē nacta sunt conseruationem, propriam autē non, propter quod prouidit natura illis, vt per media contraria viam sibi aperiāt ad propria loca. Habet autem dubitationem quandam, quod diximus loca propria elementorum esse nexum certorum corporum,

b s quibus

quibus consentiant qualitatibus, quoniam
 quærentibus elementis loca sua, indiuisi-
 bile quiddam videtur esse, quod vocant vbi,
 ad quod per se feruntur tum tota ipsa, tum
 eorum partes, ac centrum sui faciunt. cuius
 signum illud est, quod si loco aquæ pone-
 retur aer, terra nihilominus ad centrū fer-
 retur: etsi loco aeris poneretur aqua, ignis
 quidem moueretur ad locum, quo & nunc
 mouetur, quare accidere quodammodo Ele-
 mētis videtur moueri ad superficies alio-
 rum. Dicendum duas elementa habere ra-
 tiones, alteram quatenus vna quædam natura
 est vnunquodq; illorum, alteram quatenus
 partes sunt vniuersi & naturæ totius, ac
 certè quatenus vna quædam natura sunt, sic
 profectò certū vbi, certumq; locum habēt
 vnumquodq; illorum, ad quod per se ferū-
 tur. ac ignis quidē locus est linea media in-
 ter concuum orbis lunæ, & conuexā aeris
 superficiem, ad quam & ignis totus & pars
 eius quælibet per se mouetur, & centrū fa-
 ciunt. Aeris verò locus est linea media in-
 ter ignem & aquam. Aquæ verò locus li-
 nea media inter aërem & terrā, porrò ter-
 ræ locus est cētrum. at quatenus partes to-
 tius naturæ sunt elementa, & veluti mem-
 bra vniuersi, loca quidem eorū sunt ea quæ
 dicta sunt: sicut enim in animali partes in-
 ter

ter se consensum & relatione non paruam habet, & in eo certos exposcunt situs, ita & in vniuerso quod perinde ac animal quoddam est, partes eius situs inuicem consentientes exposcunt. alioquin vniuersum ipsum debite constitutum non erit. Non accidunt autem loca hæc elementorum vt partes sunt totius naturæ lineis illis medijs ad quas mouentur, vt naturæ quædam per se, imo causæ & fines illarum sunt. si enim quærat quis, cur ignis ad lineam inter lunam & aërem mediam moueatur, respondere licet ideo esse quod eo pacto recte collocantur elementa in vniuerso, & natura tota suos consensus habet, nec ignis ipse bene haberet nisi in ea linea facto totius centro, hinc quidem lunæ concuum, inde aëris conuexum tangeret. atq; itidē de alijs quoq; dicatur, neq; alia quidem est in locis elementorum vis conseruatrix, vt multi putant, quàm hæc quæ dicta est.

De consensu partium in toto.

C A P. I I I I.

Est autem & alius in elementis consensus partiū quatenus in toto sunt. Constat enim si vi rarefactæ illæ sint sese condensare, si condensatæ rarefacere quousque veniant ad eum situm qui toti pro natura debetur.

debetur. qui quidem consensus non minus prædictis est admirandus, tum quòd mirum est, partium aliàs descendere in eo toto, aliàs ascendere, aliàs in latus ferri, tum quòd ex causâ hac maximi quidem & plurimû admirandi effectus proueniunt. nam & soni primum per hunc modum audiuntur, tum & primæ animalium motiones contingunt, & proiecta in aëre continuum motum habent, & quo nihil admirabilius vidit tempestas nostra, Tormenta quoque illa, per quæ mœnia & vrbes tanto impetu demolimur, per hoc principium dât eam stragem. soni quidem nisi addensetur aër, non sentiuntur, quoniam qualitates quæ sensus mouent, omnes quidem subiectum in quo per se sunt, densum amant, medium verò per quod feruntur earum species, non omnes densum volunt, sed quædam rarum exposcunt, quædam densius. Lux igitur in subiecto raro non videtur, in densiori videtur, mediû verò per quod species illius transit, rarum esse oportet. quædam verò tam subiectum in quo sunt, quàm medium per quod deferuntur species densius posscunt, vt sonus, qui si aut subiectum aut mediû rarius habeat, sensum non mouet. qualitas ergo illa quæ sonus dicitur, in materia densa per se est, vt in ligno & alijs, sicuti & lux,

& lux, & odor, & sapor: at species eius si mouere sensum debet, medium poscit cōtinenter densum. dico autem densum non per admisionem terræ, sed vi addensatum, quod in aëre accidit facto ictu. Inde enim facta prius distractione & rarefactione tum subita fit addensatio partis post partem, more vndarum, vnde circulationes conflantur. quod non aliud est quàm successiua quædam aëris addensatio in orbem facta, per quam delata species à primo profecta sensum dimouere potest. Fit autem successiua illa addensatio in aëre prioribus quidem partibus subito ac vi densatis, subito etiam sese rarefacientibus, ac alias successiue densantibus, qui motus est partium in toto per consensum factus. Proiecta quoq; per eandem rarefactionem & condensationem portantur per aërem, partibus quidem, quæ ante sunt, viam quodammodo aperientibus & propellentibus vndationem. ijs verò, quæ circa & à tergo, successiue addensatis & rarefactis vna post aliam, & proiectum vehentibus non aliter ac per vndam, celeriter autem & impetu multo. quoniam nihil celerius est rarefactione, quæ partium in toto fit. à principio autem segnior est motus propter resistantiam totius aëris nondum positi in motu,

motu, mox factis circulationibus multis,
 & potente iam aëre sese expandere veloci-
 tas longè maior augetur, donec summa fiat:
 ad quam quum peruentum est, lætescit sen-
 sim deinde motus, aëre qui ante est primū
 rarefacto, ac iam condensatione conti-
 nenter magis & magis desinente, minora-
 ta obsistentia. atq; hoc pacto tandem laxa-
 tio & solutio circulationum fit: vnde &
 vectio demum cessat. In bellicis autem tor-
 mentis tantus impetus accidit igne multo
 repente genito è fomite, qui vi conclusus
 rarefactionem sibi propriam querit. si igi-
 tur obsistens potentius ipsum sit, quā ignis,
 extingui ignem accidit, aut etiam genera-
 ri non posse. sin contra ignis post lucta-
 men multum potentior ipse sit, tum subita
 atq; ea quidem ingenti rarefactione facta,
 aut vas rumpit, aut obiectam pilam impe-
 tu magno extrudit. quæ mox per aërē eo-
 dem modo portatur quo & sagittæ, &
 proiecta reliqua. quæ omnia per cōsensum
 partium in toto fiunt. nihil autem contra
 naturā patiuntur partes, cum sese aut con-
 densant, aut rarefaciunt, quanquam aliæ
 ascendāt, aliæ descendant: quoniam sursum
 aut deorsum inclinare non inest partibus,
 quatenus in toto sunt, aut mouetur: sed illi
 solū quod totius rationem habet. & per se
 est,

est.

est, atq; extra moueri vult, sic enim aut sursum inclinatur aut deorsum. De motione autem animalium quomodo & ipsa per hoc principium fiat, paulò post inquiremus.

De attractione & motu similium ad similia.

CAP. V.

Videtur autem & alia quædam plurimum admiranda, quæ inter affinia & similia versatur, sympathia. Cõstat enim vnum ad aliud moueri, donec & in vnum coeant. quod & in elementis & alijs manifestum est, in aëre quidem inter bullas illas quæ in aqua fiunt. Videmus enim vnã ad aliã appellere, & eo velocius, quo proximiores fiunt. Similiter autem & in igne sæpius est videre paruam flammam à maiori velocissimè trahi, in aqua autem & terra non ita promptum est, propter eorum corporum incommoditatem. in mistis verò multis manifestissimè cernitur, vt Magnete, Electro, Adamante, & alijs pluribus, præcipuè autem in animalibus & plantis. De quibus omnibus nunc in vniuersum quæremus, quomodo is motus fiat, mox de mistis nonnulla seorsum dicemus. Sunt ergo qui putent simile moueri ad simile propter ipsam similitudinem, qua sese mutuo conseruant. nam qua causa
elemen

elementa mouentur ad loca propria, eadem & separata pars ad suam consimilem mouere videtur. mouentur autem Elementa ad loca propria, vt locentur illic, vnianturq; simili, à quo conseruantur. cur ergo & pars ad partem non moueatur vt illi vniatur ac cōseruetur? cū maior multo & intrinseca magis sit earum similitudo, quàm elementi ad locum propriū. Sed certe hoc tametsi apparentiam quandam habeat, non tamen (vt arbitror) rectè dicitur. pars enim separata, neque per cognitionem neq; per naturam moueri ad consimilem potest, ac non cognoscere quidem manifestum est, per naturam autem non moueri, & signa sunt, & causæ ac ratio quæ conuincant. Primū enim videmus similia hæc moueri non in omni distantia posita, sed certam requirere, atque eam quidem valde parua in multis. oportet autem in omni distantia moueri, si per naturam & similitudinem agerentur: similia enim vbique similia sunt, & eandem naturam habent. quemadmodum Elementa ad sua se loca ferunt, vbicunque posita sint. præterea & quanto maior est moles eius similis quòd ad aliud mouetur, tanto difficilius duci constat, ac ne posse etiā moueri, si maior accreuerit quantitas,

quod

quod contra fieri accideret si per naturam
sele ipsa mouerēt. quanto enim maior est
in ijs quantitas, tanto facilius fit motus,
quod plus adsit eius naturæ & virtutis quæ
mouet. Iudicāt hæc non per naturam ap-
plicationē similibus fieri : sed intercidero
vim: quod & ratio quoque commonstrat.
quærimus enim nunquid per præsentiam
vnius similis vt Magnetis, natura & forma
alterius, vt ferri, mutetur ab eo quod per se
est, an non. ac mutari quidem nō videtur,
nisi corrumpatur, nō corrumpitur autem.
si ergo eadem remanet, quæ prius nō præ-
sente Magnete, idem profecto faciet quod
prius, & eandem inclinationem habebit:
at prius inclinabat deorsum, ergo & nunc
quoque ad idē inclinabit. quare si sursum
ducatur, contra ferri naturam fiet, & vim
patietur. qua de causa non rectè dicunt si-
milia per naturam ad similia moueri. nec
par est si elemēta per naturam feruntur ad
propria loca, vt & separata pars ad consi-
mitem per se moueri debeat. quoniā sepa-
rata pars iam facta est totū quoddā, quod
per se propriam naturam habet sursum vel
deorsum inclinātē, quæ donec manet sem-
per illuc inclinat. Alij dicunt alterari ferrū
à magnetis specie, & ita alteratū per se mo-
ueri ad ipsam. Sed certè & hoc nihil est, &

c

eadem

eadem quæstio redit. nam per speciem illam magnetis vel corrumpitur forma & natura ferri, vel remanet: si remanet & eadem est, cur nõ eandẽ habet inclinationẽ? Quid igitur? defecit ne natura in hoc, vt si similia mutuò conseruantur, modũ non dederit quo vnum ad aliud moueri possit. Non defecit quidem natura, ac modũ dedit quo simul coniungi possent: verũ non eum quo elemẽta mouentur ad loca propria, sed alium: qui quodammodo naturalis est, quodammodo violentus, de quo iam sequitur vt dicamus. Quoniam igitur nulla actio fieri potest, nisi per contactum (vt in naturalibus demonstratur) similia autem hæc non sese tangunt, nec per naturã mouentur vnum ad aliud, necesse est si applicari inuicem debent, dimitti aliquid ab vno ad aliud, quod proximè tãgat, & eius applicationis principium sit. hoc autẽ aut corpus erit, aut forma aliqua simplex materialis vel spiritualis. Antiqui quidẽ vt Empedocles & Epicurus, quos è nostris Lucretius secutus est, effluxiones corporum, quas athomos appellabãt, principium eius attractionis ponebant. quæ quidem effluxiones ne negandæ quidem sunt (vt mox ostẽdemus) modus autẽ quem ipsi tradebãt, sat rudis & ineptus erat. quẽ quoniam

tũm

tum Alexander Aphrodiensis, tum & Galenus satis aperte reprobant à nobis prætermittetur. Veruntamen receptis Athomorum effluxionibus nos modum alium tradere posse videtur, quo attractio similitum fiat. meminisse autè oportet eorum, quæ suprâ dicta sunt de consensu & motu partium in toto. supposito igitur, quòd à rebus effluant insensibilia corpora, dicimus ab vno ad aliud similitum recprocè transmitti ea corpuscula, è quibus totum quoddam fit atque vnũ, verum disforme in partibus, neque enim quæ iuxta a, sunt & iuxta b, eã habent rationem situs & raritatis ac densitatis, quã habet quæ in medio sunt, qua de causa partes in toto illo non debite se habent. Sicut igitur suprâ diximus in Elementis, partes consensum habere maximũ, & in toto moueri, cum debitum non habent sitũ, & modo constringi modo laxari, ita & hinc in ea athomorum nube se habere dicimus, vt partes in eo toto nunquam debite collocentur, & pro natura consistant, donec in vnũ non coeant: motis ergo particulis illis, & subiecta simul in quibus sunt moueri accidit, & simul coire. atque hoc quidem modo si quis dixerit attractionẽ similitum fieri, nullum (vt arbitror) astringet inconueniens, causam referens ad motum

partium in toto. Cuius rei & illud esse signum potest, quòd confricata quædam vt Succinum, & Adamas fortius surculos trahunt. quòd si causa hæc in omnibus assignari in vniuersum posset, non alia profecto quæreda à nobis (vt mihi videtur) foret. Sed certè causa hec non omnibus esse communis potest (vt mox dicemus). quapropter aliud fortasse principiũ inquirendum videtur quàm athomorum, quod commune omnibus esse queat. atq; hoc quidè si non est corpus, quod ab vno ad aliud transmittatur, necessariò erit forma simplex, & aut qualitas aut substantia: at certè qualitas nulla earũ esse potest, quæ materiales vocantur, nõ caliditas non frigiditas, non alia (vt manifestũ est). quare si qualitas vlla est, erit utiq; earum aliqua, quæ spirituales vocantur. quod & multi existimant. Sed habet dubitationẽ non paruam, quomodo spirituale illud esse principiũ possit illius motus. nam quòd ipsum alteret simile vt ferrũ, quòd alteratũ sese mox moueat ad magnetẽ, supra satis improbatum fuit. quòd verò spirituale ipsum sit illud quod per se mouet, nõ satis rationabile videtur. quoniam nihil per se moueri potest quod nõ sit aut corpus, aut saltẽ natura & substantia in corpore. porrò nec videtur quom

quomodo spiritualia hæc mouere possint, præsertim trahere, quoniã productio eorum non cū motu locali fit, sed per quamdam magis generationē partis post partē momento factam. Si igitur spirituales vocatæ species omnes qualitates quædã sunt, dicere fortasse nullo pacto possumus per ipsas eiusmodi attractiones fieri. Si verò aliquæ illarū substantiæ sint, nihil (vt opinor) prohibet ad eas rationē omnem tam miri effectus referri, qui inquiratur à nobis. Recipiendum autē est, vt multis placet, spirituales species eiusdē rationis esse cum formis illis, quarū sunt species, nec differre ab ijs nisi modo subsistendi. eatenus enim materiales sunt, & dicuntur, quatenus crassa quadã existentia in materia sunt, & certos terminos poscunt. ingeniū autē est formis omnibus sese (quo magis possunt) propagare. quod quidē faciūt crassæ illæ formæ, quæ materiales vocantur, verum propagare sese per eū modum, & existētiam qua ipsæ sunt, non vtique possunt. sed tenuem & superficiale[m] sui vel partē vel gradum producūt, quem Epipolim vocant. qui ob tenuitatem sui, & contrarium non habet, & momento gignitur, ac propagatur ceu soboles quædam. hæ igitur tenues & superficiales formæ aptæ imprimis sunt id

sumo

c 3

quod

quod sunt representare, vsq; ad crassas illas à quibus productæ sunt. propter quod simulacra earū & species sunt appellatæ. propter tenuitatē autē, & quòd momentò gignuntur spirituales dici consueuerunt: eiusdē tamen rationis cū ijs, quæ & crassæ & materiales dicuntur. Si igitur qualitates primæ, substantiæ sunt elementorū, vt multi Aristoteli attribuunt, aut etiam si substantiæ non sint, sed tamen quantum de ijs inducitur, tantūdem & de substantia subgeneratur, vt Auerroi placet, aut vniuersaliter si substantiæ species spirituales habent, & ipsæ: viam fortasse habere possumus ad ostendendum, quo pacto similium cōtractio & vnio à substantia fiat per spiritualem speciem. Quippe delato spirituali ab a, ad b, & reciprocè à, b, ad a, quod eiusdem rationis sit cum a, & b : & substantia que admodū ipsa, totum quoddā fit ex a, & b, & spirituali illo, in quo toto partes nō planè debitum esse, & situm habent, nisi inuicem ita astringātur vt simul & a, & b, coeant. sic enim totum illud bene habet, & secundum naturā coexistit: non secus ac si aër aliquis valde distractus ad sese redeat, & partes quæ longius aberāt in vnum cogat & vniat qui motus tandem est partiū in toto sese ad suum situm mouentium à
forma

forma factus, quæ natura & substantia est. est ergo partim quidem naturalis (quoniã motus omnis partiũ in toto à natura fit) & à forma illa, quæ in eo toto natura est, partim verò & violentus est, si ferro comparetur & extremis ipsis, quæ per se & vt grauia inclinationẽ deorsum habet, quod & aëri etiam rarefacto & distracto accidit, altero extremo quod sursum est descendente per motum partium in toto. quod non inconuenit parti, dũ pars est, vt in toto certo modo moueatur, quo non moueretur si per se esset, & vt totũ. qua de causa partim violentus est motus ille extremis partibus, quoniam naturã propriã seruant qua vel graues vel leues sunt, partim autem est naturalis, quoniam in toto mouentur & non per se. ad quæ si quis respiciat non alienũ fortasse & veluti paradoxũ quoddam existimabit, quod Alexander dixit attractionem omnem à calore esse. si enim qualitates primæ, substantiæ sint elementorum, producant autem species spirituales eiusdem rationis, quæ longe productæ ad sua similia per dictum modum possint applicationem eorum facere. calori quidem maximè & præcipuè debetur ea facultas. Latet autem nos caliditas illa, quoniã spirituales species sensibilem actionem nõ

habent in alterando, quanquam in mouendo vim non exiguam prodant. atque hæc quidem sunt quæ probabiliter de tanto problemate nobis dicenda visa sunt, ad quæ credenda & ea nos induxerunt, quæ Galenus & alij dicunt, quum eiusmodi effectus à tota interdum rerū substantia fieri dicunt, interdū à similitudine. quæ apud me nō aliter intelligi posse videntur, nisi per dictum modum. per similitudinem enim à Galeno intelligi simplicem relationem, aut relationis fundamentum, ego nunquam existimare potui, quum hæc per se principium motus illius esse non possint, neque enim relatio, neque fundamentum non tangens mouere valent. sed per similitudinem ego arbitror speciem spiritualē accipiendā esse, quæ tangit. per totam autem naturam audienda est forma, quæ sui speciem propagans, & ad consimile copulans mouere possit. vtrum autē mouere per dictum modum qui sit motus partium in toto Galenus existimauerit an per alium, incertum est mihi. Sicut autem inter similia mutua versatur attractio, ita & inter dissimilia, & cōtraria versari propulsionem quandam mutuam consentaneum est credere. quod quoniā in mistis manifestum est magis, infra certius ostendetur,

detur, nūc ad reliquos elementorum consensus & dissensus pertranseamus.

De consensu & dissensu elementorum circa qualitates contrarias. CAP. VI.

Est autem & alia magnopere admiranda elementorum Sympathia & Antipathia circa eas qualitates, quæ contrariæ inter se sunt, vt caliditas frigiditas, humiditas & siccitas. nam has quidem contrarias esse, & sese mutuo destruere atque interimere manifestū est. at vero quis non miretur, quum nihilominus videamus certos vnus cōtrarij gradus stare, ac quodammodo congaudere cū certis alterius: quosdam verò cum quibusdam non posse consistere. quasi caliditas specie tota & natura contraria non sit frigiditati: sed certis gradibus solum, quod quomodo se habeat, inquirendum. Quoniam igitur gradus certos & quandam intensiōem habent hæ qualitates, quos gradus philosophi vsque ad octo per quandā estimationē producūt doctrinæ gratia, manifestum quòd summus ille gradus, qui vt octo dicitur, cū nullo gradu sui contrarij stare & conuenire potest, sed omnibus aduersatur. at verò ille qui, vt septem est, eam non habet cōtrarietatem, vt omnibus aduersetur, sed

c 5 ijs sol

ijs solum repugnat, qui supra vnum sunt. cum vno autem & stat & concordat. qui verò vt sex dicitur, cum duobus consentit, reliquis contrariatur, qui supra duos sunt. quinque verò cum tribus concordat, ijs dissentit qui supra sunt. quatuor porrò cū quatuor conuenit, reliquos qui supra sunt nō admittit. quare contrariæ quidem sunt qualitates, sed non ita vt quilibet gradus cuiuslibet aduersetur, sed certi certis tantummodo. quod natura quidem ita constituit vt mista fieri & conuari possent. Fortasse autem nec fieri potest; vt gradus vno aut pluribus vnus contrarij inductis in alio, tolli amplius ab eodem & destrui possint, vt si a, calidum in b, frigidum gradum vnū caliditatis induxit, fieri non potest vt b, gradum illum rursus destruat, & à se repellat, ne cum septem suæ frigiditatis consistat, quoniam nihil in se ipsum agit, neque simpliciter, neque quatenus frigidum, in se quatenus calidum per vnum gradum.

Si enim ageret, ageret quidem inducendo frigiditatem aliquam. aut ergo inducet quam habet iam, aut quam non habet, at ea quam habet produci quidem nō potest vt pote quæ iam habetur, minus verò ea quam non habet, & iam amisit, quoniam per illā actu nō est, nec est à quo fiat

fiat. relinquatur igitur ut gradus ille unus caliditatis in b, cum septem frigiditatis stet & conueniat, similiter & de alijs dicatur. Sed habet difficultatem quomodo primus ille gradus ab a, producat in b, & post ipsum alij, & quomodo cum actione simul & reactio fieri possit. tangentibus enim sese a, & b, si quidem potentius est a, quomodo patitur? si uero impotentius quomodo agit? si aequè potens, quomodo aut actio aut passio fit? quid igitur quisque hac in re dicat, nostrum institutum non est nunc recensere. quid autem rationabiliter existimemus nos, in medium breui afferemus, quaedam declarationis gratia praemittentes. Primum quidem quod in actione contrariorum consideranda est potentia, per quam fit actio, qualis sit & quanta, deinde illud quod inducitur, ac demum in quod proprie agunt. ac potentia quidem semper mensuratur per gradus illos, secundum quos est contrarietas. quoniam enim graduum quidam quibusdam contrarij sunt, quibusdam non, uniuersaliter nulla actio fit inter eos qui contrarij non sunt, nec ab ijs potentia resultat, sed ab ijs solum qui contrarij inter se sunt. Illud uero quod inducitur semper est remississimus gradus incipiendo ab uno, uel forte a medio aut minori, ascendendo uersus summum.

mun. Cōtra verò illud in quod fit actio, semper est intensior gradus, descendendo à summo ad minimum. Ex his fit, vt tangentibus se a, & b, siue æqualia sint, siue alterum potentius, semper alterū in alterum reciprocè necessariò agant : & si enim b, simpliciter impotentius sit, frigefaciet tamen a, & necessariò gradum vnum primò inducet, mox & duos & ita alios cōsequenter. quoniam id in quod propriè agit, est gradus summus, vt octo ipsius a, calidi, ad quem b, contrarietate habet per omnes sui gradus. aget igitur per potentiam resultantem ex omnibus gradibus, quod autem inducit, est gradus vt vnum frigiditatis, ad quem a, cōtrarietatem non habet, nisi per gradum vnum qui est vt octo. per septem enim nō contrariatur. Si quidem vnus frigiditatis gradus cum septem caliditatis stat, & contrarietate non habet. potentia igitur per quā a, agere potest in gradum illum vt vnum frigiditatis qui inducitur, nō resultat ex omnibus, sed ex vno solūm, quare resistat a, per solū gradum vnum. quum ergo b, per omnes suos gradus agat. a, autem per vnum tantū resistat gradui vni qui inducitur, fiet quidem vt necessariò primus ille gradus inducatur, nec obstabit pars non passa, quoniam
& ipsa

& ipsa per gradum vnum solum aget, per septē enim nō contrariatur. at verò secundus pariter inducetur eadē ratione, quod b, aget in gradū vt septem ipsius a, cui per septē sui gradus cōtrariatur. a, autē in gradū vt duo qui a, b, inducitur, nō aget nisi per vnū gradum, hoc est per illum qui est vt septem, quoniā duo frigiditatis gradus cū sex caliditatis stant, & cū ijs contrarietatem nō habent. resistet igitur a, per vnū solum gradū. b, autē per septē aget: quare necessariò & secundū producet gradū, & cōsimiliter tertiū, & ita deinceps: quoniā semper maior est potētia per quam agit, quā ea per quam resistitur gradibus qui introducūtur, quæ semper nō nisi per vnū est aut fortē per minus, & minus in infinitum. Idem dicatur & de a, respectu b: nam quum a, agat primò in gradū summum b, cui cōtrariatur per omnes suos gradus, inducatq; gradū vnum caliditatis, cui b, non resistit nisi per gradū vnū qui est vt octo, per septem enim non cōtrariatur, necessariò quidem fit vt a, primū caliditatis gradum introducat in b, mox & secundum & alios eadem ratione: quo pacto, tandē fit, vt & actio fiat & reactio inter contraria, quod non sine fine quodā magno à natura institutū est, quò mista cōflari possint,

alia

alia quidem inanimata terre metalla, lapides, & id genus, alia animata, plātæ & animalia, & ipse demū homo, de quorū mistorū Sympathijs superest iam vt dicamus.

*De Sympathijs & Antipathijs mistorum,
& attractione similium. CAP. VII.*

HAbēt ergo & mista ipsa sympathias suas, & antipathias & quidem admirandas. atq; in primis eas habent, quas habere Elementa dictum est, imo insignius propter densitatem materiæ. Sicut enim ignis & aër elementa non lucent, non sonant, nec calefaciunt, nec odorē aut saporem edunt, nisi addensentur, ita nec alias virtutes ita exquisitè ostendunt, vti quum per misionem sunt condensata. Igitur & communē vniuersi consensum loci & nexus in primis habēt mista, tū verò & cum qui est partium in toto. Cōstat enim si fuerint addensata sese rarefacere, si rarefacta densare. at verò & ad loca elementorū in ijs prædominantium mouentur, ac postremò similia quoq; & affinia ad sese trahunt, quod in quibusdā admirationē non paruā præbet, vt in magnete, electro, adamante & plantis, & animalibus. quāquam particulares quasdā dubitationes habeant consensus isti, nam si per similitudinē. (vt
suprà.

ſuprà diximus) fit hæc attractio, cur ma-
 gnes non potius magnetem trahit quàm
 ferrum? & ferrum cur non potius ad ferrum
 mouetur quàm ad magnetem? quæ nam
 affinitas eſt pilorum & furculorum cum
 Electro & Adamante? præſertim quòd ſi
 cum Electro affines ſunt, quomodo & cū
 Adamante affinitatem habebunt, qui diſ-
 ſimilis electro eſt? at verò & illud dubiū
 eſt, vtrum omnia ſimilia trahant, vt lapis
 lapidem, & caro carnē & reliqua, de qui-
 bus nihil conſtat. deinde & quæ nō ſit illa
 ſimilitudo, vtrum ſpecie an genere, an in
 accidente aliquo ſit. ſunt qui dicant ſimi-
 lia eſſe oportere, ſed non eadem, propin-
 qua autem. ac propterea ſimile moueri ad
 aliud à quo perficitur magis, quod ſuprà
 ſatis eſt improbatū. Si enim natura graue
 eſt, donec natura illa remanet, ſemper de-
 orſum inclinabit, videtur igitur mihi ſi-
 milia eſſe oportere & eadem ſpecie, quæ
 ſeſe mutuo trahunt. dico autem eadē ſpe-
 cie, aut actū, aut proprio ſubiectō. voco
 propriū ſubiectum id à quo emittitur ſpi-
 rituale illud quod trahit. quod ſæpe in mi-
 ſtis latet propter miſtionis diſformitatē,
 per quam ſæpe aliud actū ſunt, aliud po-
 tentia. pili igitur & furculi ad Electrum
 fortalle, & ad Adamantem trahuntur, non
 quæ

quà pili sunt, sed quà aut aër in ipsis inclusus est, aut principium aliud, quod primò trahitur, & rationem analogiamq; habet cum eo quod per se trahit, in quo & Adamas, & Electrũ conueniunt per principium vtriq; commune. quapropter & Magnes, & alia multa non trahunt fortasse, per id quod actu sunt, sed per latens aliud in ipsis principium, quod simile ferro est aut ipsi, aut principio in eo. Simile autẽ omne trahere suum simile si analogum sit, & potẽtiam habeat, cõsentaneũ est credere, quoniam ita in elementis apparet, & eadẽ est omnium ratio & finis. Interdũ autem spirituale illud, quod trahendi principium est, validissimum est, interdũ debile, sicuti & principium & forma aqua demittitur. propter quòd alia similia valẽter sese inuicem applicant, alia segniter & impotẽter, per se autem, debere se omnia ita habere, non solũ ratio est, quæ omnibus est cõmunis, sed & experientia apparet. Nos enim præsentibus multis è nostris medicis experientiam multorũ fecimus, perpendiculo bene & cõcinnè aprato, quale est in nauigatoria pyxide. ac manifestè vidimus, magnetem trahere magnetem, ferrũ ferrum, tum magnetem trahere ferrũ, ferrum magnetem. porrò electrũ parua electri frustula

stula rapere, argentum attrahere argentū,
& quod valdè mirati fuimus magnetem
vidimus argentū trahere. item Electrum
non solùm furculos & paleas mouere ad
se, sed & argentū. vidimus quoq; idē fru-
stum magnetis per vnā faciem magnetē
trahere non ferrū, per aliā ferrū non ma-
gnetē, per aliā vtrunq; quod indicatiū est in
vna parte plus esse magnetis, in alia plus
ferri, in alia vtrūq; æqualiter, vnde fiat di-
uersitas illa tractionis. quare nemini du-
biū esse debet, similia omnia per se, se in-
uicē trahere, nisi per accidēs impediuntur.

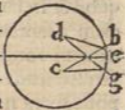
Nunc & de motu illo quaeramus quo
perpendiculū illud tēperati magnete ferri
ad eas partes cōuertitur, quæ ad polos spe-
ctant. qui ad similiū quoq; attractiōē, re-
ducendus videtur. quāquā sint qui non
trahi vllō modo perpendiculum illud pu-
tent, sed cœli vertigine omnia perturbāte,
se se ita constituere, vt quiescat magis quo
potest. talis autem est linea quæ ad polos
spectat. alij existimāt ferrum illud sese ad
eas stellas cōuertere, quæ in polis sunt, non
aliter quā herbæ quædā ad solem vt he-
liotropion Tragopogum, & Ornithoga-
lum, quorū neutrū rationabiliter dicitur.
perturbari enim à cœli vertigine omnia,
falsum est, quando illa huc non pertingit,

d

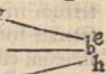
&

& multa quiescere hic videntur. quòd si causa illa ad perpendiculū faceret, utiq; & sine temperamēto magnetis ad eum sitū sese conuerteret. à stellis autē nulla attractio fieri potest, nisi quæ à calore per accidens fit, calefactis quibusdā, quæ mox per naturā sursum tollantur, aut fortè circumaguntur cū sole, vaporibus qui in vna parte facti sunt, & successiuè de vna in aliam fiunt, recipiētibus impetū successiuū, & in orbem, sicuti principium à quo generatur in orbē fertur, vnde accidit quosdā teneros flores & folia propter humiditatē circumuerti cū sole, hæc autē ad perpendiculum in nauigatoria pixide, nullam habent attinentiā. Constat præterea perpendiculū illud declinare, quæ ad polos spectat, in nostro quidē hemisperio, quod est à fortunatis insulis ad Catygarā, declinare dextrorsum per gradus circiter nouē, in alio autē hemisperio, vltra insulas fortunatas, declinare sinistrorsum, & modò plus, modò minus. obseruāt enim qui ad nouū orbem nauigant, cū peruentū est ad meridianum quod per Astores vocatas insulas transit, mutari perpendiculū & cū in nostro mari dextrorsum flectat à polo, illic sinistrorsum verti, vt si polus arcticus sit b, perpendiculum in nostro mari vbi c, in
 alio

alio autem mari vbi d, declinabit quidē in nostro mari à b, polo per lineā c, g, in alio per lineam d, e. Nec igitur diligētius rem considerātes dicimus causam, quòd perpēdiculum illud ad polū vertatur, esse montes ferri & magnetis, qui sub polo sunt, vt negotiatores affirmant quorū species per incredibile distantiam vsque ad maria nostra

propagata ad perpendicularum vsq; , vbi est magnes, cōsuetā attractionē facit. propter distantiam autem quum debilis sit, nō moueret quidē magnetē, nisi esset in perpendicularo, quare & si non trahit vsq; ad principiū vnde effluxit, at mouet tamē, & propinquiorē facit quo potest: quòd si naues fortē vllæ propinquiores sint illis montibus, ferrū omne earum euellitur, propter quod nauigijs incolę vtūtur clauis ligneis astrictis. propter sitū igitur eorū montiū declinat perpēdiculū in nostro mari dextrorsum, in alio sinistrorsum à polo. Polus b, montes magnetis vbi c, h, perpēdiculum in nostro mari, vbi c, in alio vbi g, in nostro igitur mari declina-

bit à polo per lineam c, h, in alio per lineā g, e. Attractio autem hæc ad Athomos & c

d 2

corpus

corpuseula reduci posse nō videtur, quoniam corpus nullū in tāta distātia demitti potest, quòd vnū cōtinuū facere possit ab ijs montibus vsq; ad nostra maria: speciem autem spirituale nihil demitti prohibet, quod & in lamine manifestū est, cuius speciem à supremo orbe & stellis hucusque demitti constat, qua de causa attractiones similibus ad corpora vniuersaliter reduci posse, suprā non arbitrati sumus.

De Echeneide quomodo firmare nauigia possit.

CAP. VIII.

MAius miraculum præbet Echeneis piscis, si modo verū est quod fertur, aut firmare nauigia, aut tardare. Causa si qua est, non alia certè esse potest, quàm partim attractio per species prædictas facta, partim vacuū. modus autē est duplex, vnus, vt piscis ille nō causa sit eius retētionis, sed signū alterius quod retinet, alius, vt etiā causa sit. primū igitur nihil prohibet saxa & scopulos vbi Echeneides degunt cōsimilem speciem vsque ad nauigia mittere, qualem & montes & magnetis ad ferrum in nauigijs fixum. sicut igitur si ferrum fortiter & tenacissimè nauigio infixum esset, ita vt nec extrahi posset, non attraheretur quidem nauigium ad montes

montes illos, sed firmaretur tamen, ita & circa scopulos Echeneidum accidit transmissa ad naues specie, quæ vel ad clauos earum vel ad aliud analogæ sit, retineri ipsas. quare inuentus illic pisciculus ille, signum dat subesse scopulos eos qui firmare nauigium possint. Si verò non signum est Echeneis, sed causa eius detentionis, oportet existimare ipsam primò arctissimè affigi nauigio, vt euelli non inde possit, nisi vi multa, ab ipsa verò ad certos scopulos & ab ijs ad ipsam mutuo demitti vel speciem vel etiam corpuscula more torpedinis, quæ consuetam tentet attractionem similium, nec ipsa igitur nauis attrahi in fundum potest propter resistantiam sui, nec ab ipsa auelli Echeneis propter fortem affixionem ob vacuum, vnde fit vt firmetur tantum nauis, aut tardetur saltem. quo pacto fieri posset vt ferri fructum in aëre, pendere quidè sed nec sursum nec deorsum moueri posset, quod quidè contingeret si desuper magnes poneretur, qui tantum trahere sursum ferrum, quantum ipsum deorsum inclinatur, æquali potentia posset: sic enim in aëre firmaretur ferrum. quum enim potentia quæ deorsum mouet, certa sit, certa item quæ sursum trahit, fieri potest vt modò altera potetior sit, modò vtraque

d 3

æqualis.

æqualis. æquales igitur si sint, pendere in aëre ferrum necesse est, nihil ergo prohibet & nauigium tātum resistere ne deorsum trahatur, quantum species ipsa in cōtrarium trahere nititur, quare firmari necesse est. nec plura quidem dici aut inquiri debent de tam abdita re.

De Antipathia contrariorum, & quomodo se mutuo pellant. CAP. IX.

Sicut autem sese similia trahunt propter conseruationem, ita dissimilia & contraria propter eundem finem sese mutuo pellunt, & fugāt. quod in antiparistasi multorum patet, in plantis autem & animalibus manifestissimum est. quæ uti affinia & familiaria attrahunt, ita extranea & incōmoda à se abdicant. ob quam causam & candelæ flamma iuxta posito aliquo valdè frigido, ut ferro & similibus, in latus abscedit. est & magnetis genus quod ferrū abigit ex quo cultelli ita præparari solēt, ut alter ferrum ad sese trahat, alter pellat. quāquam nos quum hoc experimécum in mediū olim inductum esset, monstrauimus non id accidere, quòd ferrum abigeretur, quāuis perpendiculum in latere ubi erat magnes, pelli videretur, causam autem esse, quòd magnes ille eorum esset

esset qui magis ferrum quàm magneté trahit. applicitus ergo perpendiculo trahebat latus in quo magnes non erat commissus, ex quo fiebat vt latus alterum magnete temperatum necessariò abscederet, propter quod videbatur pelli ab applicito magnetē. Verum nihil prohibet etiam talem inueniri magnetem, qui ferrum pellat, propter latens in eo principium, quod ferro contrarium sit. Eadem de causa & cucumis recuruatur supposito oleo, quoniam aquæ multum continet, presertim dum in incremento est, aquæ autem & oleo non parua discordia est, & naturæ contrariæ. cùm igitur per contrarias species alterum ab altero abscedat, cumentum cucumeris in latus fit, vnde recuruari videtur. Adianton porrò non madescit, neque aquam admittit propter siccitatem superficiē, quæ aquæ contraria est, & eam solet repellere, quemadmodū in puluere & pennis & alijs siccis contingit: in quibus non consistit aqua, sed aut elabitur, aut in guttulas rotundatur. rotundatur autem quoniam duobus modis aqua situm naturalem exquirat. vno modo motu elementi descendendo ad locum proprium quando potest. potest autem quum super aliquo plano statuitur, quod contrarium non sit, & descēsum eius

non impediatur, ut ferrum & lapides & id genus, super quibus coextēditur, & descendit aquæ quantum potest. alius modus est, quū non totum extrā mouetur, sed partes in toto, quærentes conuenientissimum situm. quod tum fit, quum incidit in subiectum, quod propellit vndiq; partes. quod faciunt multa siccorum per contrariam speciem. propter quod non motus elementi fit ad locum suum, sed partium in toto sese aptè locantium, quantum expedit & bene est, talis autem situs, est quum partes contrarium tangunt secundum minimum quo possint, & quo magis vnitæ sunt & propinquæ inuicem. quæ omnia maximè præstat orbicularis figura, quæ & in puncto tãgit & breuissimas habet ad centrum lineas. propter quod aqua in sicca incidens rotundatur. Signū autem quod in Adianto non consistat aqua propter siccitatem, id est quod duabus existentibus Adianti speciebus albo & nigro, nigrum quidem madescit, quod humidioris superficiei sit, album autem nō, quod siccioris. ad has causas & læralis Cathablephæ aspectus est reducendus, quippè spiritualis species quæ ab ipsa ad distātiā multam protenditur ob contrarietatem & antipathiam quam cum spiritibus hominis habet, eos diuoluit ac fugat,

fugat, vnde & homo perit.

*Cur calx & pannus & alia multa sicca
existentia aquam promptissimè ad-
mittant.*

C A P. X.

Sed quâ fit, vt si quæ sicca sunt, repellant
sob ficitatē aquam, calx tamen & pan-
nus & linea & farina & spongix & ossa &
terrarum genera, vt sphragis, & bolus ar-
menus, & eiusmodi sicca existētia omnia,
aquam & liquidum omne promptissimè
admittant? quinimò quod vnum est, vide-
mus in spongijs & lineis aquam quasi tra-
hatur, sursum etiam ascendere, in calcem
verò adeò intimè ingredi & penetrare, vt
eam dissoluat. An sicca fora minulenta, &
(vt dicunt) porosa sunt omnia: sed alia po-
ros habent tenues & angustos, alia habent
laxos magis & bene coniunctos. quæ igitur
angustos habent sicca existētia aquam
non admittunt. nam neq; quatenus porosa
sunt, neq; quatenus sicca recipiunt. quæ ve-
rò laxiores habent poros, quanquam ob
ficcitatem quodammodo obsistant aquæ,
quatenus tamen porosa admittunt. in ijs
enim tangente aqua abscedit è foramini-
bus aër, qui in ijs clauditur, cuius loco suc-
cedit propter vacuum aqua, propter quod
& ascendit etiam. quòd si bene coniuncti

mutuig

d s sint

sint pori, penitissimè penetrat aqua & ad
 particulas omnes, quamuis minimas. qua-
 propter, quod calx & dissoluitur, & inca-
 lescit, dissoluitur quidem, quoniam pene-
 trante aqua ad partes omnes remollefcit
 earum nexus, propter humiditatem: vnde
 & separari accidit. incalescit verò facta se-
 paratione, igneis particulis quæ prius di-
 spersæ & diuisæ fuerant & quodammodo
 in potentia, nunc actu factis atq; vnitis &
 potētibus agere iam. quapropter tum calx
 ipsa tum & aqua incalescunt & feruent.
 Sed rursus difficultatem non minorem ha-
 bet, cur fiat vt tangente aqua aër forami-
 nis abscedat, nunquid ipse per se abit? an
 propulsatur ab alio? & si propulsatur, quo-
 modo & à quo propulsatur? Sunt qui di-
 cant propulsari aërem, quod densetur ab
 aqua, atq; in angustius cogatur: cuius loco
 ipsa mox succedat. Sed quomodo fit hoc,
 quum densari non possit aër nisi à frigi-
 do, imbibatur autem aqua in porosa, non
 solùm quæ frigida est, sed & quæ calida,
 imò hæc magis & citius. Condensatio
 præterea certum terminum habet, vltra
 quem nō procedit, at motus eius aëris, qui
 abscedit, terminum nullum habet, donec
 abscesserit totus. Alij putant propelli aëre
 ab aqua ob pondus aquæ, quoniam spon-
 giosum

giosum ipsum in quo est aër, in aqua aliquatenus immergitur & partes aliquas aquæ habet, quæ aliquibus aëris superstant. descendentes ergo ijs, quæ superstant, aërem inde propelli accidit. Sed & hoc non planè satisfacit. etsi enim quantum superstat aquæ descendere possit, & aërem qui subsidet propulsare, quum tamen ventum est ad lineam illā, per quam non amplius superstat aqua, quid erit mox quod rursus propellere aërem possit? neq; enim dicendum est aërem primò propulsatum alium pellere, & hunc alium, & ita successiue, quoniam, quum totus aër ille conclusus à primo per partem post partem tantum abscessit, quantū est locus, quem aqua occupauit, tum non vltra impulsio fit partium aëris, sed cessat. oportet ergo aliud assignare quid pellat continenter aërem donec abscedat totus. Vtrum igitur aqua non densatione, non pondere propellat aërem, sed per species contrarias, vt supra dictum est contraria & dissimilia sese mutuo pellere. dissimilis autem & extraneæ naturæ est aqua & quæ aquea sunt, cum aëre: quare tangens, vicinas sibi propulsat partes, quod vel facillimè fit propter tenuitatem aëris, qui promptissimè impulsū omnem recipit. succedente igitur aqua, ac
perma

permanēte semper dissimilitudine eadem,
 continua fit propulsatio & continua suc-
 cessio aquæ, ac demum fuga totius aëris
 in foraminibus clausi. atq; hoc quidem si
 quis dicat, inconueniens (vt arbitror) nul-
 lum astringet. Audiendi tamen & illi sunt,
 qui non propulsationē per se vllam aëris
 fieri dicunt, sed attractionem magis hu-
 midū, quo attracto necesse est cedere qui
 in poris continetur aër, attrahere autem
 porosa humidum non quatenus porosa
 (licet viæ requirantur) sed quatenus exsic-
 cata & priuata naturali humido. Duo
 enim siccorum genera statuenda sunt, alia
 nanque per se & per naturam sicca sunt. ac
 talia quidem attrahere humidū non pos-
 sunt, sed propellere magis habent, quo-
 niam attractio omnis à simili fit. alia verò
 sunt quæ per se quidem, & natura humida
 sunt: per accidens autem sunt exsiccata. re-
 manet tamen in ijs forma sua & natura
 cum virtutibus omnibus, quas à principio
 sortita est, inter quas est, & spiritualis spe-
 cies, quæ attrahere nata est quod simile
 est, simile dico non quatenus tale per acci-
 dens actu est illud, cuius est species, sed qua-
 tenus per naturam & per se tale est. quæ
 igitur porosa sunt, maxima pars exsiccata
 per accidens sunt, per se autem in humore
 consti

constituta. propter quod & porosa sunt facta extracto humido, cuius appetentiam semper habent, & facultatem attrahendi, quod in siti manifestum est. tangente igitur aqua nihil mirum, si à poroso exsiccatō & carente naturali humido, trahitur ad partes omnes quod contingit humidum, ac talia sunt, calx, spongiæ, linea & terrarum genera. Adianton autem & pennæ & id genus, non solum quod angustos poros habeant, sed fortasse quod sicca per se sint, aquam non admittunt. Non tacebimus postremò & causam aliam, quæ adduci potest ad hoc problema: dicentes rationem eius rei non esse propulsationem vllam, non esse attractionem quæ à sicco fiat, sed esse motum aëris illius, qui in foraminibus clauditur, qui sese naturaliter mouet à loco, vbi præter naturam tenebatur, vt cum toto suo vniatur, ac coextendatur secundum naturam. quippè Elementorum partes nunquam naturaliter locantur, nisi toti spheræ aëris ita coextendantur vt nulla earum exerta sit, & abscedat à toto: sed omnes æqualiter in eo consistent. qua è causa fit, vt aër qui in foraminibus siccorum conditur, tametsi toti continuetur per vnum extremū, non tamen illic secundum naturam consistat, sed violenter vt si

aëris

aëristotius superficies sit a, b, c,
 porus verò in quo aëris pars a
 concluditur b, f, aqua tangens
 vbi, f, violenter quidem tene-
 tur aër in b, f, cuius signum est, quòd si di-
 rumpatur porus, aër quidem qui in eo erat
 ad superficiem totius a, b, c, feretur, coex-
 tendeturq; illi, atq; ita vnietur, vt æqualiter
 secundum partes omnes in eo locetur, &
 totum vnum faciat æquale vndique. Indi-
 cat hoc non contineri secundum naturam
 partes aëris in poris clausi. Permanent ta-
 men in illis, nec abeunt dum porosum est
 in regione & sphæra aëris. Si enim inde
 dimoueretur, necessariò aliquid aliud suc-
 cedere oporteret, quod certè aër esset. cur
 igitur succedat hic, ille abeat, quum nulla
 ratio magis huius sit quàm illius, præser-
 tim quòd si hic succederet, & ipse quidem
 pari ratione violenter detineretur in po-
 ris, si igitur & ille discedat, alium succede-
 re necesse est, qui pariter si discedat, alius
 succedat oportet, & ita in infinitum. ne-
 cesse igitur est primum aërem quem casus
 ab initio illic conclusit, illic etiam perma-
 nere, dum porosum in sphæra aëris conti-
 netur, at vbi fiat vt porosum non iam vn-
 diq; in sphæra aëris sit, sed aut in aqua to-
 tum ponatur, aut aqua saltem per aliquod

extre

extremum tangat, tum qui in foraminibus est aër, extrà statim fertur & mouetur ad locum totius, cui succedit aqua. que quidem violentiam aliquàm & ipsa patitur, propter eandem causam quòd & ipsa à toto suo abscedit, verum minus violenter tenetur illa in eo poroso quàm aër, propter conuenientiam naturæ, quæ in utroq; grauis est & quandam habet analogiam. est autem & alia ratio, cur aqua succedere debeat, & sursum trahi, quoniam id quod trahit & mouet, est aër totus qui in poris conclusus recessum quærit, quod verò mouetur, est pars aquæ minima quæ in poros paruos trahitur, & parum resistit propter paruitatem, cui idem accidit quod trocleis per helices fabrefactis, quum per illas pondus vel maximum eleuamus, quod sensim & in latus eleuatio illa fiat. Signum autem quòd aqua consimiliter attracta facilè sequatur, illud est, quòd si porus sit valde latus qualis est fistula, non succedit aqua: nec aër qui in ea est fistula, abscedit: in paruis autem & obliquis poris abscedit. aut igitur hæc est causa ingressus aquæ in ea quæ porosa sunt, aut & aliæ concurrunt, vt propulsatio, quæ per species fit, & attractio humidi, quæ à poroso accidit: de quo satis jam dictum sit.

De

De analogia rerum in agendo.

C A P. XI.

ESt præterea rerum consensus & dissensus alius in agendo aut simpliciter aut porro certo fine. neq; enim omnia in omnia agunt, sed certa solum in certa. quorum ratio quærenda quidem est, sed in vniuersum. ergo in omni actione tria præcipuè requiruntur, præsertim si certi cuiusdam gratia futura sit. Sunt autem facultas agentis, aptitudo materiæ, & applicatio conueniens. dico autem applicationem, contactum, situm, moram, & in quibusdam organa. hæc igitur quum consentiunt omnia, tum actio sperata fit, & obtinetur finis. & quæ eiusmodi sunt, analogæ dicuntur. si verò aut omnia, aut plura, aut & vnum horum deficiat, actio quidem frustratur, aut simpliciter, aut pro fine, & hæc non analogæ vocantur. Accidit autem sæpissimè aliquod vnum, aut plura ex his deficere: interdum enim agentis potentia minor est quàm oporteat, interdum maior. quare sæpe priusquam intentam inducat formam, subiectum aut absument, aut liquat, aut in vaporem vertit. qua de causa magna flamma nutriri in parua candela non potest. Colliquat enim statim pabulum
totum

totum quod sensim in fumum & inde in
 flammam verti debebat. quandoq; mate-
 ria ipsa inepta est. neque enim ex terra aut
 aqua flamma vnquam cōsurget: sed vapor,
 qui abibit. at neque ex luto neq; ex lapide,
 nisi hæc fortè in alia multa prius conuer-
 sa fuerint. quòd si flamma futura sit, ex mi-
 sto fiat oportet, neque ex omni, sed ex sic-
 co aut vnctuosō, propinquo naturæ ignis,
 ita nec homo nutrietur ex quolibet, vel
 etiam tenero. neque enim ex gramine uti
 equus. quoniam aliena est ea natura, à na-
 tura hominis. aliena autem sunt in vniuer-
 sum, alia ob qualitates cōtrarias quæ longè
 distant alia ob spirituales, quæ contrario-
 rum sunt & refugere animam faciunt. aut
 & quædam etiam repellunt. alia ob substā-
 tiæ modū, qui est aut duricies, aut molli-
 cies, aut crassicies, aut lentor & eiusmodi:
 ob quæ, aut non trahitur quod oportet.
 aut non pellitur quod oportet, aut non mi-
 scetur quale oportet. sæpe autem conue-
 nientia erunt, & agens, & materia, sed ap-
 plicationis modus non cōueniet. aut enim
 non planè fiet applicatio, aut non conten-
 tit propter figuram vel vias & foramina,
 quæ aut laxa plus æquo sunt, aut angustæ:
 interdum contactum prohibet spiritualis
 species: interdum nimis arcta & astricta
 e quædam

quædam tenet aut species, aut vacuum. Interdū contactus fit, sed mora aut longior fit quàm deberet, vnde exurit materia, aut breuior fit, quàm oportuisset. sæpe actioni obstat partiū situs. miro enim modo mista composita sunt. alijs villi per longitudinem protendantur, alijs per latitudinem, alijs in orbē, alijs aliter. qui modi penè infiniti sunt. propter quæ alia per longū benè solubilia sunt, alia per larum, alia aliter. quæ res in alterationibus quoq; actionem non parum euariat. quædā postremò certa instrumenta requirunt. propter has igitur causas non omnia in omnia agunt, sed certa in certa solùm. Fulmē, aurū & vina colliquat nihil læso loculo & vase. in aurum enim & vina penetrat & tangit, & morā trahit, & propter acrimoniam caliditatis eliquat. ad loculum autē & vas dedita applicatio non fit, aut propter laxitatem foraminum, aut propter paruum moram. aurum non imbibit oleum & vinum, aut propter angustiam foraminū, aut propter contrarietatem, qualitatū spiritualiū quæ seiuncta ea tenet. argētum autē viuum vel audissimè ebibit, quòd statim penetret in foramina, & attrahatur propter similitudinem & sympathiam. oleum aquæ misceri nō vult, vino autem miscetur melius,

his, optimè autè cum vino aqua. liquido-
rum enim alia benè miscibilia inuicè sunt,
alia non benè. benè quidè quæ aut vnã
& eandem substantiã habent, aut saltè di-
uidi mutuò ad minima possunt. aqua igitur
cũ aqua, & vinũ cum vino optimè cõ-
miscentur, quoniam vnũ sunt, & vnũ
cõtinuum constant. vinũ autem cum aqua
benè & ipsum miscetur, quoniam si fortè
vnũ non est cum aqua, nec continuum fa-
cit, sed contiguũ solum, quòd forma differat
& terminis, diuidi tamen cũ illa facili-
ter potest in particulas minimas. diuidun-
tur autem ad minimas partes, quoniam na-
tura tum elementorum, tum liquidorũ est,
vt eorum partes meliorem situm habeant
quo possibile sit. melior autè situs est ille,
quo partes minus distant inter se quo pos-
sunt: & siquidem datur, continuæ fiunt in-
ter se, si verò non datur, quia formæ non
vnũ sunt, propinquiores tamen & vnitæ
magis quo possunt partes esse volunt &
quærant. propinquissimus autem situs est,
quo distant solam per interpositionem
vnius minimi, quod vltra diuidi non po-
test. Si enim distarent per interpositio-
nem trium vel quatuor minimorum, ma-
iorem proculdubio violentiam sustine-
rent, quare mutuò sese ad minimas parti-

culas diuidunt, sic enim melius locantur,
 quæ vero liquidorum, neque vnâ substan-
 tiam habet, neque inuicem diuisibilia sunt
 ad partes minimas, illa benè miscibilia nõ
 sunt. talia autem sunt quæ & naturas valdè
 diuersas habent, & alterum illorum fortis
 & cõpactæ mistionis est, quale oleũ quod
 cum aqua plurimum distat, natura aëreum
 & igneũ existēs, & pingue & fortiter mi-
 stum, propter diuersam igitur naturam, cū
 aqua neq; continuum fieri cum illa potest,
 neq; planè contiguum tũm quòd particu-
 la quælibet illius non bene diuiditur pin-
 guis existens: tũm quòd altera ad alteram
 attrahitur (vt est videre) propter aërē, qui
 plurimus est in oleo. quare non admisce-
 tur illi, sed superstāt. dupliciter enim benè
 locātur liquida: aut cū ad minima diui-
 duntur, aut cū alterum subsidet, alterũ su-
 perstat. Superstant autem quæ leuiora sunt
 & cum aëre consentiunt magis, quale
 oleum: ad minima verò miscentur, quæ
 aquea magis sunt. Vinum igitur quod
 aqueum magis sit, sed tamen & aëris atque
 ignis plurimum habet, etsi neque ipsum
 optimè miscetur oleo, melius tamen mi-
 scetur quàm aqua. mira res est argentũ vi-
 uum, quod liquidorum nulli admiscetur
 sed durioribus solũm: & ijs non omnibus,

sed

sed auro & argento & stanno, & plumbo, in quæ ita imbibitur, vt mollia ea reddat, liquidis autem alijs non admiscetur: quod propter pondus subsidat omnibus, & quod diuersæ multum naturæ sit, & fortis mistionis. neq; igitur vnum continuū cum alijs facere potest, neque ad minima cū ijs diuidi. est autem fortis mistio, alia quidē in duricie consistens, alia quæ diu & fortiter agitata est, & miscibilia habet, ad quā minimas partes redacta. sic enim separari inuicem non facile possunt, tū quod propter propinquitatem similia similibus sese astricta tenent, quare cū dissimilia dissimilibus minutissimè cōmista sint, similia in sua consimilia valdè possunt, propter propinquitatē: tūm fortè & propter vacuum, quod propter eā partiū vicinimatē plurimū obstat, ne separatio particularum cōponētium fiat. est autē mira ea mistio & cōpositio in argento viuo. Constat enim è calidissimis simul & frigidissimis partibus, verū redactis ad tam minimā quātitatem, & ita ordinatis vt penè sese omnia tãgant, & similia iuxta similia, & iuxta dissimilia sint, quod plurimum facit ad cōtinendam mistionem. propter hæc igitur alijs liquidis non miscetur: durioribus verò quibusdam miscetur vt auro argento stanno

& plumbo propter sympathiam naturæ (vt dictum est). attrahitur enim in eorum vocatos poros ad particulas omnes. propter quod & ea mollescit: non secus ac alia liquida, vt aqua, solent duriora porosa vt ligna & eiusmodi, mollia reddere. ipsum quoque duriciem quandam & consistentiam recipit, si prædictorū scobes cum eo misceantur: attrahit enim, & ex ea commistione consistentiā acquirit. quod plerosque fallit putantes per eam viam posse argentū conflare, nescientes non verā mixtionem fieri, sed apparentē, per iuxta positionem quorundam constitutam, quæ facillimè solui possint & separari. Simile quiddam pati & Adamantem censendum est, si modò verum est hircino sanguine solo mollescere. penetrat enim & ipse in Adamantis foramina vsq; ad minimas partes propter analogiam, quæ est vel in principio cōmuni, vel foraminū ratione, propter quod & mollescit. quæ autem analogia particulatim ea sit, Deo & naturæ notum est. habere autem sympathiā ad quædam Adamantem, & commune attrahendi principium, illud monstrat, quod & paleas & furculos trahit. quare nihil prohibet & ad hircinū sanguinem consimilem quoq; habere rationem. idē & citrijs acci-
dere,

dere, inſperſo in eorum cumulum pane, putandū eſt. attracta enim in panē humiditate eorū, atq; illic ceu alieno in loco putreſcente, principiū reliquo datur, vt computreſcat. qua de cauſa ſacceſcunt ea mala.

Vniſonum autem aliud vniſonum cōmotat. quoniam quæ ſimiliter tenſæ ſunt chordæ, conſimiles aëris vndationes & facere & recipere natæ ſunt. quæ verò diſſimiliter ſunt tenſæ, non eiſdem circulationibus aptæ ſunt moueri, ſed vna circulaſio aliam impedit. iētus enim chordę, motus eſt compoſitus è duobus motibus, vno quidē quo chorda pellitur ante, hoc eſt verſus aëris circulationes alius verò qui retro fit, chorda reducēte ſeſe ad ſitū proprium. ſi igitur mota vna chorda debet & alia moueri, oportet vt in ſecunda talis proportio fit, quòd vndationes & circulationes aëris, quæ impellunt & faciunt motum ante, non impedianſ motū qui retro fit à chorda. quā proportionē ſolum hæ chordæ habent, quæ etiā conſimilem tenſionē habent, quę verò diſſimilem ſortitæ ſunt tenſionē, non ſeſe commotant, quoniam dum ſecundus fit motus, id eſt reditus chordæ retro circulaſio ſecunda illi obuiat & ſeſe impediunt: vnde nec motus fit vllus præter primam impulſionē quæ

intētibilis est. vidi ipse in ecclesia quadā vbi statuæ multæ cereæ circa facellum loco alto dispositæ stabant, pulsante tintinabulo quodam, vnam illarum tremere, reliquis immotis permanentibus, quod cum quibusdā qui propè aderant, indicassem, admiratio multa eos cœpit. causa non alia erat, nisi quæ & in vni sonis accidit. plures quoque cū pondus aliquod ferunt, eadem proportione indigēt, vt cum alius pedem sistit, alius moueat: sic enim sine labore ferunt, quòd si sese impediunt quietes & motus, fatigatio fit multa, & ferre tandem nō possunt. Idem accidit & ijs qui panē pinunt, cum duo aut tres lignum illud longum ac graue, modo eleuāt, modo deprimunt. Si enim non ea ratione id agant vt pariter omnes tollant, ac pariter deprimant, cum alius tollit, alius premere incipiat, motus impeditur & labor accidit. In chordis autem propter celeritatem circulationum non percipitur.

Alia verò ratio est. qua Lupina Tympana ea dissoluunt quæ ex agnino corio sunt conflata. in his enim non solūm aëris motu ad impulsione facit, sed & spirituales species. dictum est enim contrariorum species contraria pellere. Lupo verò & agno contrarias esse naturas constat, species

cies igitur cōtrarij vnus delata per aërem ad aliud, pellere maximè & dissoluere etiam potest, non solum per se, sed adiuta aëre, partim quòd densior ille sit factus, partim quòd per circulationes & ipse impellat in penitissimos poros ingressus. propter eandem contrarietatem dicuntur & aquilarū pēnæ pennas alias dissoluere.

Quæ verò brassicæ & rutæ inimicitia est, præter inimicitiam specierū, inde fortasse putandum est accidere, quòd vtraque calida est, & crassarum radicum, quare cū multum humidū quælibet ad sese trahat, fit tandem vt iuxta saræ præ humoris inopia arefiant.

De octimestri autem partu plura fortasse oporteret dicere. nunc tantum dicatur, quòd quemadmodum in genere tritici est quoddam semen, quod tribus mensibus generat, vnde & trimestre vocant, alij setanium appellant, quoddā verò quod mensibus nouem. ita & in genere humani seminis quoddam est quod septem mensibus parit, quoddam quod nouem. partus igitur qui editur octauo mense, esse quidem nō potest ex eo semine quod septem mensibus gignit. quare ex eo erit quod nouem mensibus solet maturum producere. igitur cū ante nonū mensem editus sit,

e s

indicat

indicat immaturum esse, & vi aliqua eie-
ctum. talis autē utpote immaturus & præ-
cox moriturus enatus est. cuius signū est,
quod certis regionibus ut in Aegypto
octimestres partus etiā vivere ferūt, quod
bonitate regionis defectui immaturitatis
satisfiat. cur autem duo tantū sint huma-
ni seminis genera, & alterum septem, alte-
rum nouem mēsis partum edat, eandem
habet quæstionem cur & in genere tritici
duo similiter seminis genera sint. causa in
vniuersum est analogia talis agentis ad ta-
lem materiam, nam quis quærat cur tanta
flamma tantum roboris absumat in ho-
ra vna? ac de sympathijs tum elementorū
tum & mistorum quatenus mista sunt ha-
ctenus traditum per transcursum sit.

De anima Sympathijs & Antipathijs.

C A P. X I I.

NVnc ad animam transeamus cuius
consensus & dissensus non mino-
rem etiamnum admirationem præbent.
præsertim eius quæ cognitrix est. nam quæ
vegetat solūm & in plantis præcipuè spe-
ctatur, communes videtur consensus cum
ijs habere, quæ simpliciter mista sunt tam-
etsi propter miram compositionem, quæ
organ

organica est, existiment aliqui habere plā-
tas peculiare quasdam aētiones, quatenus
organicæ sunt, vnde & Plato sensu quo-
dam participare eas dixit, quod & confir-
mare etiam Galenus videtur. Verùm ope-
rationum quæ organa insequitur, alia ab
anima fiunt, vt simpliciter mista est, alia
ab ea vt cognoscitiua, quare & attractio-
nes aliquæ simplices sunt, aliæ organicæ,
organicas dico quæ fiunt per constri-
ctionem & dilatationem villorum: simplices
autem quæ per species vt supra dictum est,
videntur igitur plantæ simplices quidem
attractiones & expulsionem habere, quem-
admodum & alia mista, organicas autem
non. neq; enim ad eas obeundas constri-
ctione sui & dilatatione vtuntur, sed solū
simpliciter trahunt familiaria, fugant autē
contraria. dedit tamen natura illis organa
quædam, quo melius possent hæc operari.
miro enim ordine ea procedit: trahunt si-
quidem & elementa & mista non organi-
ca, ac demū & organica. verum elementa
simplicissima exercent attractionem: mi-
sta verò non organica nō ita simplicē pos-
sunt attractionem facere, sed poris saltem
indigent, & via qua possint, & similia ad
omnes partes trahere, & dissimilia vnde-
quaque propellere. at plantæ maiori etiam
organo

organo indiguere, per quod certa solū at-
traherent, & certo tempore cōtinerent, &
digererent vnde tandem nutriri possent.
animalia porrò præter hæc organū etiam
mouent, & cōstringūt, & laxant prout be-
nè est. Plantis igitur & si necessarium est
organum quoddā ad attractionē, non ta-
men propriè organicā faciunt attractio-
nem, quare nec sentiunt nec cognoscunt,
nisi per transumptionē quandā, quod mi-
ro quodam quasi ingenio discernant, quæ
sibi conuenientia sunt, & quæ cōtraria, ac
per artificiosè cōpositas vias trahāt & pel-
lant. atq; hoc esse arbitror quod Plato vo-
luit significare, quare nec simpliciter di-
xit sensum habere plātas, sed sensum quē-
dam. Si enim sensum propriè haberent, sic
vtiq; & cōstringi possent percepto malo
& laxari percepto bono, vt paulo post
ostendemus. querat autem fortasse aliquis
quomodo in plantis & vniuersaliter in ijs
quæ aluntur & vegetare dicūtur, attractio
alimenti fiat. Siquidē attractio eatenus fit
quatenus aliquid simile est, at alimentum
quū trahitur dissimile est quippe quid al-
terari & trāsmutari indigeat, si postremo
assimilari membro debet. oportet igitur
eorum meminisse quæ supradiçta sunt,
qui sese trahunt, per principium vtrisque

quædam

com

commune trahi, quod sæpe in mistis latet, quæ aliud actu sunt aliud potentia, multa enim actu & per accidens priuata eo sunt, quod per se & per naturam habent remanente tamen natura propria & forma cū virtutibus & potentijs proprijs inter quas est & attractio. attrahitur igitur alimentum à forma non qua actu, & per accidens talis est, aut ipsa aut alimētum, sed qua per se talia sunt, ac sic quidem est similitudo principium eius attractionis, alteratio tamen quædam mox fit, vt id abijciatur per quod actu dissimilia sunt. quo abiecto demum exquisita fit similitudo & vnio. aliud autem per quod actu & per accidens dissimile est, quandoq; quidem est forma trahens priuata aliquo sibi per naturā debito, interdum est id quod trahitur vt alimentum, quod per accidens superabundat aliquo contrario & abijciendo, per se autem simile est, quare eatenus simile attrahitur, quatenus contrarium alteratur.

De Sympathyjs anima cognitricis.

CAP. XIII.

MAiores autem & magis admirandos consensus & dissensus ea habet anima, quæ cognitrix est. primum au-

tem

tem recipiamus cognitionem omnē tum sensuum, tum phantasiæ, & intellectus, per eas species fieri quæ spirituales vocantur. porro species hæc representare non solū res, quarum sunt species, sed & rerum modos. dico autē modos, figuram, situm, magnitudinem, locum, modum, quietem, & relationes multas, vt simile dissimile, dextram sinistrū & id genus. inter quos modos præcipui & maximè intrinseci sunt conueniētia & discōuenientia eius, quod offertur cum anima. omnis enim oblata res recipitur quidē ab anima vel vtī amica & cōueniens, vel vtī ingrata & discōueniens. atque hi primi quidē sunt, & simplicissimi consensus, & dissensus rerū cum anima. à quibus duo etiam effectus primi & simplicissimi ab anima fiunt, constrictio & dilatatio. quippe recepta ingrati & discōuenientis specie, constrictio animæ & membri fit, recepta verò grati & conueniētis, laxatio & dilatatio. qui motus quomodo ab anima fiant, nō paruum habet dubitationem. quoniam contraria sunt dilatatio & constrictio, cōtraria autem per se ab vno non possunt fieri, nisi fortē ad vnum certum fuerint, cōdensantur quippe elementa, rarefacta quum fuerint, & rarefaciunt se condensata, sed hoc

ad

ad vnum certum est, quo veniant ad eum situm & terminū, qui illis pro natura debetur. aër quoque si loco ignis ponatur, descendit, si in loco aque, ascendit. sed hæc fiunt non vt cōtraria, sed vt ad vnum tendant. at constrictio, & dilatatio membrorum non ad vnum est, sed modo magis, modo minus vtrunque faciunt, quia imo & ab eo etiam termino sæpe recedant raritatis & densitatis, qui formæ misti debetur, quatenus mistum est. quod per naturam fieri posse nō videtur. si igitur anima per naturā facere contrarios illos motus non potest, quid per deos erit quod ipsos faciat? Sunt qui in his ad instinctus naturę recurrant, dicentes habere animalis naturam instinctus quosdam, per quos mouet, prout bene est & magis expedit. sed certè hoc non aliud est, quam eandem quæstionē repetere. si enim instinctus ille est principium per se eorum motuū, oportet naturam esse. natura autem omnis vna est, & vnus factiua, aut plurium quidem ad vnum. hi autem motus neq; vnū sunt, neque ad vnum, imo non solum inter se contrarij, sed formæ misti contrarij.

Fortasse igitur dicendum est sicuti elementum plures habitudines & plures motus habere potest, vnum, scilicet ad loca

prop

propria, alium partium in toto: ita & anima, quæ forma membri est, potest plures habere habitudines & motus: vnum quidem ad motum elemēti prædominantis, alium partium in toto. & hunc duplicem, alterum quatenus simpliciter mixtum quoddam est, alterum quatenus est forma cognoscens. utroque enim modo partes in toto moueri possunt. nā quatenus totum illud simpliciter mixtum est, sese partes in eo & condensant & rarefaciunt, quo veniant ad certum illum terminum, qui toti conuenit. at verò & quatenus totum illud cognoscens est, sic possunt in eo moueri partes ut benè est. si enim nō cognoscētia possunt per naturam simplicem debitam coexistentiam sibi parare, cur & cognoscētia & sentiētia bonum & malum non itidem possint? est igitur anima quodammodo vna natura, quodammodo non vna. vna quidem quatenus membrū simpliciter mixtum est, cuius est forma: ac talis quidem vnius factiua est, aut plurium ad vnum. non vna autem est quatenus cognoscens. sic enim quam à diuersis mouetur, diuersa etiam fit, aut saltem non eodem modo se habēs. quare & ut talis plura & contraria potest efficere, quoniam non ut simplex, & vna natura agit, nec in-

qorq

conue

conuenit partes in toto moueri vna habitudine, quæ toti contraria est secundum aliam habitudinem. nam & in alijs mistis partes interdum rotundantur in toto, & non descendunt, interdum descendunt & non rotundantur, tum & se rarefaciunt ac condensant, nunc ascendentes cõtra totius naturam, nunc descendentes. quare nec inconuenit constringi & laxari membrum, quatenus cognoscens vltra eum terminum rarefactionis, qui sibi debetur, quatenus mistum est. neq; enim repugnat eundem motum eiden esse violentum sub vna ratione, conueniẽs autem sub alia. igitur recepta specie ingrati & discõuenientis nihil repugnat membrũ cõstringi. sic enim partes melius esse & sitũ habent, quoniam tactus fit secundũ minimum quo potest, & retractio à nocente. cõtra verò si boni & grati species recipiatur ab anima, dilatatio fit: quoniã penitissimẽ partes omnes id bonũ recipiunt, alioqui totum nõ bene haberet, nisi secundum partes omnes frueretur eo bono. primi igitur & simplicissimi consensus & dissensus animæ hi sunt, & primi motus animalis cõstrictio & laxatio. ex quibus paruis principijs mox ad magnos & admirandos sensim peruenire animal potuit. primum autem de sympathy

f thijs

thijs sensuū & antipathijs prosequamur.

De sensuum Sympathia & Antipathia.

CAP. XIII.

MIra profecto ea concordia est, quæ inter sensus & eorum obiecta verfatatur, si temperata sint. alioqui si excedant, non solum non consentiant cum sensitorijs, sed ea perturbent & corrumpant. Soni igitur (vt ab ijs ordiamur) si valde magni sint, si nimis acuti, si nimis graues, si asperi, si multi confusi, si prorsus insoliti & ignoti, si vniformes ac demum si immusici sint, omnes per molestiam recipiuntur. causæ autem occultæ admodū sunt. communis verò omnium ratio est, ingratos eos offerri sonos in quibus anima incommodam cognitionem facit. quoniã enim finis eius & perfectio, est ipsa cognitio, ad hoc autem requiruntur & bonus organi status, & virtus potens & applicatio conueniens, ac modus receptionis idoneus, tum quidem per displicentiam anima recipit, quum aut virtus laborat, aut organum vim patitur, aut applicatio impeditur, aut incōmodè recipit. qui igitur imbecilles sunt, aut circa auditum dolent, sonos pene omnes ferre nō possunt. verum causa non accidit ex ipsis sonis. at si sonus

nus ingens ipse fit commotat organum propter circulationes aëris, tum & virtutem dissoluit, & applicationem tollit, vnde & confundi animam accidit & terri. Similiter & si acutus valde fit sonus, & stridulus applicatio vim patitur, quasi in angusto facta. tum & membrana auditus quasi iëta offenditur, vnde & contrahitur repente, ac cum ea simul & nervuli quidam vsq; ad radices dentium, in quem locum subito incidens novus aër horrorem quendam circa dentes facit. gravis quoque plus æquosî sonus inferatur, plus aëris mouet quàm sensorium ferat, tum & applicationem valde amplam exposcit. asper verò est, qui fertur per inæqualem superficiem. quare circulationes aëris cõfundit, & speciem quasi fractam ad sensum defert, vnde & sensatio simul varia fit & confusa, ad quam nec applicatio conueniens adhibetur. Vniformis autem idcirco molestus redditur quòd nihil addiscit anima, coacta nihilominus intentionem frustra adhibere. Cur autè ignoti & valde infueti soni timorem incutiant, mox dicemus, quum de timore agemus. qua verò de causâ fiat, vt qui immusici sunt, molesti audiantur, musici verò & certis cõstantes numeris, suaues gra-

f 2 tiq;

tiq; recipiantur, difficultatem non par-
 uam habet. quando nec numeri, nec in
 vniuersum quãtitas vlla per se potest esse
 principium vllius actionis. per accidens
 autem & vt modi eius quod per se est,
 quomodo concurrant numeri, non satis
 patet. Vtrum igitur vt quidam dicunt,
 quod anima maximè musica ipsa sit (vt
 Timæus tradit) musicis etiam sonis gau-
 deat, an rhetoricum magis est hoc. & Ti-
 mæi generatio animæ poëticum quid-
 dam est, nihil aliud significare volens,
 quàm quod anima ex maximis rerū per-
 fectionibus constat. ad numeros autē qui
 in sonis sint equidem non video quam
 cognationem habeat. Fortasse igitur di-
 cendum est sicut in numeris quidam in-
 tegri sunt, quidam fracti; ita & in sonis
 quidam integri, quidam fracti dicuntur.
 Integri sunt omnes per se soni, qui vo-
 cem vnã faciunt, vna autem vox quæ
 tota simul mouet, fracti verò qui vel
 vnã vocem non simul totam reddunt,
 sed per partes, vel vocem vnã & insu-
 per partem eius includant. Si igitur in-
 teger sonus ad aurem veniat, siue vnus
 fuerit, siue plures, collati inuicem suauio-
 res accedunt, quàm si fracti veniant. vnus
 quidem, quia si vocem non vnã facit,
 sed

sed per partes ad vnam ascendit vocem, asper quodammodo est, & inæqualis atque indistinctus. Si verò vocem vnam totam reddat, & vt dicitur rotundam, distinctus est atque idcirco gratus. Similiter & si plures sint, fracti autem, aut omnes aut aliqui molesti sunt, siue voces non reddant vnas, siue vnam & insuper partem includant. in omnibus enim inæqualitas quædam est & indistinctio. at si voces rotundæ omnes veniant, tum & ordo quidam in illis est & distinctio. omne autem ordinatum & distinctum delectat. quod & Aristoteles significare voluit circa problemata. Numeri igitur quatenus numeri nihil per se faciunt ad suauitatem, & molestiam in sonis, sed solùm quatenus per ipsos modi sonorum notantur, qui aut distincti, aut confusi & asperi ad animam pertingunt, quàmquam de his plura fortasse oporteret dicere, nunc autem tantum dictum sit, quantum attinet ad propositum. Eadem & circa visum contingunt, & propter easdem causas. Lumen enim si ingens sit, ab anima ferri non potest, quoniam & ipsum virtutem & applicationem dissipat, quod & colores quoque faciunt, qui nimium lucis habent, vt albi & ru-

bri si & fulgidi sint, medij verò quòd temperatiores sint, grati omnes recipiuntur, & inter ipsos viridis qui temperatissimus est. tum qui illi sunt proximi vt puniceus & flauus. niger verò quòd priuatio quædam sit lucis, minus delectat, paruorum quoque conspectus ingratus pariter est, quòd applicatione multa indiget & indistinctus est. In saporibus quoq; qui valde acuti sunt, vt Euphorbij, Clematidis & similibus, molesti omnes sunt. fortasse autem & sensum tactus feriunt: quoniam calidissimi sunt. calidi quoq; sunt falsus, amarus & dulcis, sed falsus acuitatem habet haud ingratam, quoniam diluti subtilis nonnihil habet. propter quod asper non est, sed æqualiter sensum tangit. at amarus contra inæqualiter tangit, quòd ex terreo adusto, constet, & in crassa substantia sit. quare aspera est illius applicatio & confusa. dulcis verò suauissimus omnium recipitur, quoniam excessum in mixtione nullius habet, sed omnium conuenientem miscellam ex aëreo multo & aqueo, cum quibus quæ terrea & ignea sunt, minutissimè sunt confracta & rotundè commista. propter quod æqualissimè sensum attingit & vt vnum, quam ob causam è rotundis constare Pythagorici aiebant.

è frigi

è frigidis autem ponticus acutis opposi-
 tus est. qui è multo terreo constat non
 planè digesto, hoc est non exactè com-
 misto, sed vt rudi & crassa substantia con-
 stituto, propter quod & ille asper est &
 inamabilis. si verò in eodem terreo plus
 aquei humidi adsit, acerbus fit sapor. qua
 & ipse asper est & ingratus, minus tamen
 quàm ponticus propter dilutionem. quòd
 si minus adhuc terræ, plus autem subtilis
 aquei bene commisti affuerit, acidus vo-
 catur sapor, minus adhuc ingratus. si verò
 terreum sub adustum fuerit, subtile autem,
 multo autem aqueo bene commistum,
 acetosus fit sapor. in vniuersum autem
 terra ingratum videtur saporem facere,
 quòd inæqualis sit ac sicca & frigida, hu-
 miditas verò gratior videtur, quoniam
 æqualis est & lenis. quòd si cum calidita-
 te coniuncta sit, omnium suauissima ha-
 betur. quoniam & calor gratissimus est
 animæ, propter quod aër maxime ad sua-
 uitatem saporum facit, aqua verò propter
 frigiditatem minus. Ignis porrò & ipse,
 nisi acrimonia officiat, propter calidita-
 tem ad suauitatem conducit. multum præ-
 terea refert vtrum mistio ex minutissimis
 conflata sit, & ijs quæ vnum facere apta
 sunt, an aliter. quas ob causas diuersæ sa-

porum mistiones fiunt. quarum alia grata, alia ingrata animae sunt. ingratis-
 ma omnium illa est, quae non aliam ha-
 bet appellationem, nisi quod abominabi-
 lis dicitur, vt luti, stercorum & quorun-
 dam medicamentorum. horum autem di-
 gestio nulla est, nec mistio quae ad vnum
 fit, sed plurium confusio, quorum alia
 amara sunt, alia acria, alia insipida, alia
 aliter se habentia, ad quae nec applicatio
 conueniens esse potest, nec distinctio,
 nec ordo, nec demum familiaritas vlla
 cum anima. proportionaliter autem se
 habent, & odores quorum ingratis-
 simus est, qui foetidus appellatur quiq; abomi-
 nabili in saporibus correspondet. nam &
 hic ex ijs pariter resultat, quae nullam ha-
 bent digestionem nec rationem mistio-
 nis, sed confusionem e multis ac diuersis.
 qualia ferè sunt putrescentia. In quibus dis-
 soluta mistione euaporatio diuersorum
 contingit. Oportet praeterea & illud non
 ignorare quod contrariarum mistionum
 contrariae quoque formae sunt, & contra-
 riarum formarum contrariae quoque sunt
 spirituales species in representando. pro-
 pter quod in saporibus & odoribus illud
 praecipue accidit, vt quorum contrariae
 sunt mistiones, illorum quoque & saporis
 & odo

& odores contrarij sunt. quare nec qui vni animali est gratus sapor aut odor, etiam alteri est gratus. Sicuti nec eisdem omnia nutriuntur, quod diuersæ sint diuersorum mistiones & diuersis gaudentes, quod & inter homines quoque est videre: quorum alij vinum, alij acetum, alij carnes, alij alia fastidiunt, vel natura vel morbo. Porro & circa tactum eadem quoque spectantur. suauissimus & maximè conueniens est illi calor si temperatus sit, tum & humiditas, quoniam lenis est & æqualem tactum facit non asperum. mistio quoque illa voluptuosissima est, quæ dulci saporum proportione respondet, in qua decoctio est optima, & miscella rotundè confecta. temperata autem qualitatibus, quale est semen, propter quod suauissima omnium est voluptas, quæ in seminis emissionem sentitur in ea parte, quæ pariter omnium titillantissima est. Ingrata verò tactui per se est frigiditas, maximè quæ cum sicco coniuncta est, propter quod terra, & ea in quibus dominatur, ingratisima sunt. Figura porro & partium situs, quæ tangunt, non parum faciunt ad voluptatem & molestiam illius sensus. vnde quæ aspera sunt & quasi hamatæ superficie, ingrata animæ sunt. Ingratus

f s

præte

præterea, & dolorosus est & sensus ille, qui fit separatæ partis à parte. nullus enim conuenientior est situs partium membri, quàm continuatio illarum, quare separata parte quicquid aliud subingreditur & tangit, inimicissimum aduenit: subingreditur autem vt plurimum aër. sunt tamen qui dicant separationem ipsam sentiri, vnde & dolor insurgat, quòd violentissima res sit separatio, quod certè dici non potest, si quis bene aduertat quid sit per se separatio, non enim aliud est quàm localis motus, aut partes illæ duæ separatæ. motus autem per se non sentitur, nec numerus ille, nisi quid aliud subsit, quod per se sensum moueat.

De primis effectibus, qui fiunt ex consensu & dissensu sensuum.

C A P. XV.

Sentiunt autem partes & membra animalis quandoque quidem per se sola, animali ipso non sentiente nec iudicante se sentire. Interdum animali simul sentiente partis sensationem & iudicante. nam motus quidem quo intestina & venæ succum trahunt & deponunt, & torquentur ad emittenda excrementa, tum venarum & cordis dilatatio & cōstrictio & id ge-
nus

nus per se quidam à membris fiunt, animali ipso nihil sentiente. urinae autem emissio & fecum, & tussis, & sternutatio & ira, & timor, & progressio non sine phantasia fiunt, & iudicio animalis. quaedam etiam imperante voluntate proueniunt. Simpliciores autem & natura priores videntur motus, qui sine phantasia fiunt. Fieri autem illos per sensum quendam membrorum credendum est. constrictiones enim & dilatationes non nisi per boni & mali receptionem quandam fieri possunt, ut dictum est. propter quod natura quae ab imperfectissimis per gradus ad perfectissima progreditur, animalia quaedam fecit, quae vegetant solum & sentiunt, sine totius phantasia, sed membrorum solum per tactum bonum & malum comprehendentibus, quales spongiae sunt. quapropter de membrorum motibus, qui sine phantasia sunt, primo breuiter agamus: mox & de phantasiae sympathijs agemus. Reassumamus igitur quae supra vniuersaliter dicta sunt, speciem omnem quae ab anima recipitur, recipi quidem vel uti bonam & conuenientem, vel uti malam & dissidentem. ad haec autem primos & simplicissimos animae motus esse constrictionem & dilatationem. hanc quidem

quidem, recepta boni specie: illam, mali. ab his ergo & alij deinceps fiunt & quidem admirandi interdum in eodem membro, interdum & in annexis. quippe recepta nocentis specie & facta constrictio-
ne, sæpè paulo post & dilatatio fit quod alioqui mirum videtur. fit autem sæpe tam vehemens & subita dilatatio illa vt excutiat nocens. verùm motus illi non secundum idem & secundum eandem rationem fiunt. Siquidem constrictio fit, vt tangatur nocens secundum minimum quo potest. dilatatio verò mox fit, quoniam minimum illud quod tangit, diu ferre non potest illum contactum, tum quia vt mistum vim patitur nimis astrictum, tum quia vt sentiens, eo in situ persistere non potest: quibus de causis repentina laxatio fit, & sæpe tanta vt excutiat nocens. quòd si excuti non detur, sed necessario instet & insistat, tunc alternatim fit nunc constrictio, nunc dilatatio, sic enim membrum quietem quandam & pausam doloris inuenit, vt accidit in ijs quos phalangia pupugère. Interdum fit & motus tremulus, qui & ipse compositus est è dilatatione & constrictione. verùm differt à priori: in illo enim vtrunq; motum faciebat anima, in hoc laxatio fit à
pondere

pondere membri propter debilitatem.
constrictio verò à virtute & ab anima;
que vbi paulisper cessit ponderi, quasi reas-
sumptis viribus constringit membrum ac
sustinet. quem motum alternatim facit,
quoniam sustinere semper si vellet anima,
deficeret, quare melius quod potest, facit.
Interdum recepta specie mali non con-
stringitur membrum, sed dilatatur. quod
maximè fit, cum intrinsicum est nocens:
constrictio enim ipsum auget, dilatatio
minuit, quoniam sic refugit anima. quo
pacto cor fortasse & venæ dilatationes
suas factitant, introrsum enim cum cali-
ditas magna sit, si inflammari ipsum ac-
cidat, tum sese laxat ac dilatat, sic enim
tangit. porro facta dilatatione rursus con-
strictio fit, qui motus est naturalis, mem-
bro redeunte ad situm proprium, vtrique
autem motui sua consequuntur beneficia,
naturæ cognita. nam ad priorem dilata-
tionem sequitur attractio noni aëris, à quo
refrigeratur cor: ad constrictionem verò
sequitur expulsio eiusdem aëris calefacti,
& simul fuliginum multarum circa exi-
stentium. quæ quidem beneficia cognita
Deo & naturæ sunt, non autem ipsi cordi.
quare quodammodo per se sunt à corde:
quodammodo per accidens. per se qui-
dem,

dem, si consideretur cor vt pars totius naturæ, quæ res ordinat & fines noscit. per accidens autem quatenus cor est natura quædam vna per se. quæ quidem non aliud agit nisi quòd per se & per naturam potest, ad quod si & finis sequatur à natura totali intentus, per accidens fit quantum ex se est, non enim sese dilatat cor primò & per se vt aërem nouum trahat à quo refrigeretur: sed vt minus tangat internum nocens. nec constringitur vt expellat fuligines, sed vt redeat ad situm proprium, qua tamen vicissitudine temperiem acquirat, sine qua viuere non posset. Sæpè & quiddam aliud maius molitur membrum recepta nocentis specie. nam constringendo sese in vna parte, deponit nocens in aliam partem, qua rursus constricta, deponitur idem nocens in aliam, & ex hac rursus in aliam, quo pacto tandem in totum lædens abicitur, sic intestina, feces & excrementa, vesica urinam deponunt, res quidem mira, quòd vnum membrum nunc has nunc illas partes contrahat, & modò hos villos, modò illos, quasi ratione quadam vtatur. non est autem ratio alia, nisi partium motus in toto, in quo quælibet ita locatur vt melius expedit. tantus est consensus earum inter se & in

toto.

toto. propter quod sæpe non vno modo mouentur omnes, & villi omnes: sed modò illi, reliquis quiescentibus, & ita cunctis ac toto melius se habentibus quo possibile fit. Sicut autem in receptione mali diuersi contingunt motus, ita & in boni receptione variij effectus fiunt. si enim per totum membrum receptum fuerit bonum, tum dilatatio & laxatio totius fit, quo partes omnes profundè bono simul frui possunt (vt dictum est). Si verò nõ secundum totum receptum fit bonum sed in parte solùm, tunc non dilatatio totius fit, sed aut constrictio magis totius, aut partis saltem, quæ bono caret ad eam partem quæ habet. non sunt autem consensus isti, & dissensus tantùm in simplicibus membris & eorum partibus, sed & inter composita visuntur & ea quæ non continua sunt, sed contigua, altero alteri famulante & consentiente. vno enim affecto & alia consimiliter afficiuntur. propter quod diuinum dicebat Hippocrates esse consensum inter membra. Laborante matrice, & aut sursum, aut in latus retracta, ita & reliqua coafficiuntur membra vnum post aliud, vt eorum nullum audeat motum conari, omnia quietem agunt, palpebræ clauduntur, respiratio vix fit, & cuncta demum ita
immota

immota manent, vt ne pes quidem aut di-
 gitus diuoueri queat sine molestia. Cau-
 sam Galenus putat quod à matrice frigi-
 ditas quædam stupefactiua non aliter ele-
 uetur ad membra reliqua, ac in Torpedi-
 ne pisce effundi accidit. quod quidem vt
 admittatur, potest nihilominus sine eo
 stupore ad simplicem membrorum con-
 sensum referri (vt mihi videtur) præfer-
 tim quòd stupefactum nullū apparet mē-
 brum, sed & audit mulier & calet ac rubet.
 non mouetur autem vllum membrorum
 vt consentiant primo affecto, quem con-
 sensum in multis alijs est videre. dolente
 ore ventriculi, inerruatur corpus totum.
 in calculo situs quosdam natura docet, sub
 quibus melius nos habemus, quàm omni
 alio modo. & in dolore capitis sæpe ocu-
 los ita claudi accidit, vt si aperiri cogas,
 molestissimè facias, & dolorem augeas. ita
 ergo & affecta matrice nerui & ligamenta
 quæ ad illam pertingunt, contrahuntur, aut
 simul tenti tenentur, mox successiuè & cru-
 rum nerui & dorsi, & diaphragmatis, &
 pectoris, & aliorū idem faciunt. ac demum
 totum immotum perstat. qui situs & status
 vt in agis cōueniens à natura eligitur, nec
 partes melius in toto locari & consistere
 possunt, ita affecto primo membro. cuius
 signum

signum est, quòd si dimoueas membrum aliquod, mulier torquetur, & molestiam pati indicat, tantus est consensus inter mēbra, quæ quanquam diuersa sint qualitatibus & natura, animam tamen vnā sortita sunt. quærat autē fortasse aliquis vtrum affecta vna prima parte species eius affectus vna ad alia membra mittatur, an plures sint species, quot & mēbra & affectus, nihil autem prohibet nec plures esse species, nec primam mitti ad alia membra. sed satis est aliquod primum esse affectum per quod anima quæ vna in omnibus est, potest partes omnes in toto mouere vt melius est, & locare. sicut enim in vno membro simplici recepta boni vel mali specie non secundum totum, sed in parte solum, totum tamen situm quærit quo potest meliorem: ita & in toto animali quamquam non vbique sit species boni & mali, sed in aliqua parte tantum: potest tamen totum ipsum & partes in eo meliori modo locari, quo possibile sit. de quo & nonnulla mox dicemus. ac de sympathijs & antipathijs sensuum & simplicium membrorum per transcursum dictum sit.

De consensibus & dissensibus phantasia.

CAP. XVI.

g

Maio

MAiores multo & magis admirandi sunt consensus illi & dissensus, qui fiunt specie boni & mali ad phantasia delata. per quam non iam sensus aliquis iudicat, sed animal ipsum. videtur enim ea facultas quasi toti deputata, uti ministra & cognitrix eorum, quæ ad totum pertinent. Habet autem phantasia consensum quidem cum toto, sed cum corde maximum ac præcipuum, statim enim cor eisdem speciebus afficitur, quibus & phantasia, siue boni fuerint species, siue mali. porro & cor conuocatis spiritibus supra quàm credi possit, consentit, atque ijs utitur uti famulantibus. quam ob rem de utroque non parua dubitatio est. ac primùm de corde quomodo afficiatur à phantasiæ speciebus. si enim non cognoscit per illas, quomodo moueri potest, & cõstringi & dilatari? diximus enim fieri hæc ab anima quatenus cognoscitiua est, si verò cognoscit per illas, utrum ne sensu aliquo cognoscit solum, an & ipsum habet quandam aliam cognitionem maiore quam sensus. si quidem per sensum cognoscit tantùm, quomodo igitur afficitur & mouetur à speciebus omnium sensuum? oportebat enim solum ab vno moueri obiecto. at si maiorem

rem

rem habet cognitionem quàm sensus, habet ne & ipsum phantasia aut consimilem aliam vim, quod certè non satis videtur. porrò de spiritibus vocatis difficultas quoque vel maxima est, quando constat moueri eos ad omnem partem & sursum, & deorsum, & in latus. vnum autem tantum vnum posse videtur facere. ipsi autem vnum quid sunt, ac separati & per se existentes in animali, quinimo ne etiam cognitionis participes. Ad priorè autem difficultatem possumus cum antiquioribus dicere cognitionem inesse cordi non solùm scusu maiorè, sed & phantasia, tum quòd non modò ea dignoscat quæ & phantasia, sed etiam & motum sensationemq; ipsius phantasiæ, tum quòd & intellectus quoque actionem ad cor pertingere manifestum est: atque eadem cor iudicare bona & mala, quæ & intellectus cognouit, vtpote princeps membrum: cui, sicuti sensus & phantasia intellectus seruiunt & ministrant, ita & intellectus & aliæ facultates in cor veluti regem & vltimum ordinatæ sunt. Signum cuius est eisdem affici atque vltimò affici, vtpote finem, quod antiqui omnes opinati sunt. Verùtamen si cui videatur nò habere aliam cognitionem cor quàm quæ tactu fit, facta tamen phantasia

quorundam nihil prohibet si dixerimus cor nō eisdem speciebus cognoscere, posse tamen & constringi, & dilatari, & signa terroris, & iræ & gaudij præ se ferre, quoniam anima (vt dictum est) vna est in toto animali. ad motum autem partium alicuius totius animati non est necessarium partes omnes, quæ mouëtur per se cognoscere bonum & malum, sed sufficit esse aliud quod primum cognoscens, per cuius cognitionem totum ipsum mouetur in suis partibus, vt benè est, modò omnibus, modò quibusdam. Igitur recepta boni & mali specie in phantasia, totum animal mouetur in suis partibus modò vna, modò alia, vt magis expedit. mouetur autè principaliter cor, quoniam inde origo est virtutum omnium, & de ipso totum maxime sollicitum est. De spiritibus autè rectè illud dicivideretur, quòd & ad partes omnes mouentur sursum, deorsum, & in latus, & separati etiã sunt à membris alijs. si enim continui forent cū illis: impelli quidè non possent huc & illuc sine membrorum offensa & distractione. qua de causa separatos illos natura fecit, verū non ita, vt quasi atomi quædã, per se consistant, hîc & illic distincti, sed magis continuos inter se esse ceu nubem quandam putandum est. Vtrū

autem

autem animati sint, dubitatio apud omnes non parua est, nam animatos non esse indicium est, quòd & in sanguine sunt & in semine. hæc autē nec sentiunt, nec nutriuntur, quoniam organis carēt, anima autem sine organo esse non potest, at verò si animati non sunt, quomodo ad partes omnes moueri possunt? Dicendū fortasse animatos esse spiritus eos saltem, qui partes membrorum sunt. animatos autē esse non tanquam membra per se, sed tanquam partes membri. sunt autem partiū aliæ quæ primæ dicuntur, vt elementa, quæ sicuti in misto sunt, ita sunt animatæ. quare cūm potētia quodāmodo sint in misto, ita & potētia sunt animatæ. aliæ autem sunt partes, quæ secundæ dicuntur, quæ quodāmodo actu sunt, quodāmodo potētia vt partes organici membri. actu enim sunt, quoniam esse suum habēt & signari possunt, potētia verò, quoniā ex omnibus tertiū quoddam fit; quod per se tale est. atq; hoc modo & spiritibus partes sunt carnis, nerui, & ossis, & aliorum. ex actione enim spirituum & temperie ab ijs data cum alijs ex quibus componitur caro & neruus, fit tertiū illud quod caro appellatur & neruus, & os. quorū præcipua pars sunt spiritus. igitur quod per se animatū est, caro est, & neruus, spiri-

tus autem per se animati non sunt, sed solum vt partes. atque ita si sint, facile erit ostendere quomodo moueri ad omnes partes possint, nam & ipsi mouentur sicuti partes in toto vt bene est. cognoscete igitur phantasia quod mali & boni est, in hac vel illa parte nunquam bene se habet totum, nisi partes eum situm quærant, quo totum bene habet. quare laborate corde, ad ipsum mouentur spiritus, quasi opem laturi. qui finis in natura quidem animalis est & Deo cognitus & communi naturæ, non autem ipsis spiritibus. qui tamen moti vti partes in toto finem præstât naturæ notum. nihil autem inconuenit partes in toto motas & sursum & deorsum, in latus ferri (vt supra dictum est). inconueniens autem esset, si spiritus tanquam vnum quid per se existens in diuersa agerentur. quo autem modo & illi moueantur, qui in sanguine sunt, si quis quærat, dicendum fortasse moueri ipsos alio modo vel attractos ab ijs qui primò vt partes animati mouentur, vel consequentes propter continuitatem quam cum ij habent. è tanto igitur consensu quæ phantasia cum corde habet & spiritibus, illi primò fiunt qui affectus animi dicuntur, gaudiū, amor, spes, risus, admiratio, ecstasis, tristitia, timor, ira, verecundia, commiseratio & si qui alij sunt,

sunt, de quibus benè erit, si non omnia quæ ad ipsos attinent, at quædam tamen obiter & per transcursum dici.

De gaudio & appetitu.

CAP. XVII.

QUOD igitur recepta boni specie gaudium fiat, nemini dubium est, verum non propriè gaudium dici videtur, quum sine phantasia simpliciter membrum aliquod per se bonum recipit. sed tum magis quum animal ipsum iudicat, quod per phantasia fit, ut dictum est. videtur enim gaudium totius animalis effectus quidem ob bonum apprehensum. apprehenditur autè bonum, & ab intellectu, verum quia hoc commune non est animalibus omnibus, videntur autem gaudere omnia, propter hoc, gaudium phantasiae attribuitur magis, quæ omnibus animalibus est communis aut perfectioribus. Si igitur præsens sit bonum & habeatur, tum simplex fit gaudium & fruitio boni, si verò apprehendatur quidem per phantasia, præsens autem non fit & non habeatur, aut non benè habeatur, tunc appetitus vocatus fit, hoc est motus animæ ad prosequendum bonum non habitum, aut non benè habitum, nihil enim est aliud ap-

petitus (vt & nomen sonat) quam motus
 animæ ad prosequendum bonum obla-
 tum, non autem habitū, propter quod ap-
 petitus ex gaudio & tristitia quadam com-
 positus, quatenus enim bonum percipitur.
 eatenus gaudiū fit, tristitia verò quatenus
 non habetur, aut non commodè habetur,
 quapropter mouetur anima ad cōsequen-
 dū. fit enim motus omnis ad id quod non
 habetur. primus autem & simplicissimus
 appetitus fit, quum bonum quidem recipit
 anima, nondum autem profundè & peni-
 tissimè habet. quare dilatatio fit cordis,
 quo secūdam partes omnes fruatur bono,
 interdum anima secundū vnā partem
 habet, secundum aliam non, vnde & alius
 appetitus innascitur, vt secundū omnes
 partes fruatur, quare aut partem quæ caret
 bono ad aliam mouet, aut vtrāque inui-
 cem astringit, aut bonum illud successiue
 de vna parte in aliam deponit. quo pacto
 ab infantibus admoto ad mamillam ore,
 primum astrictio oris fit vnde quaque cir-
 ca mamillam & suctio lactis, deinde, vt &
 aliæ quoque partes fruantur attractio fit
 lactis de parte in partem vsque ad ventri-
 culum. quæ quidem attractio non solum
 simplex est à specie facta, sed & organi-
 ca, hoc est per constrictionem & dilata-
 tionem

tionem villorum factam per modum dictum quo partes in toto mouentur, prout expedit specie boni percepta per phantasia. non sunt autem hi motus & ordo inter membra absque fine nature cognito, quanquam particularia membra simpliciter agant. Interdum oblatum bonum nullo modo habetur, sed separatū est appetitus nihilominus fit ad prosequendum, vnde animal ipsum sese aut totum mouet ad bonum, aut partem aliquam vt manum, quo magis potiri potest. verū actio hæc non statim fit nato animali, sed in quibusdam longè post, & non nisi iam phantasia habente experientiam multorum motuum vt lacertorum & aliorum ijs seruentium, quo pacto tandem progressio fit. quippe è paruis principijs & motibus ad maiores & demum ad maximos peruenitur. tantus est consensus partium & inter se & in toto. Porro specierum quæ vt bonæ recipiuntur, aliæ fiunt cū abiectiōe contrarij, quod per successionem quandam fit, & in tempore vt sedatio fitis, & vniuersaliter primarum qualitatū receptio, aliæ momento, & sine motu perficiunt vt visio. quæ igitur cum motu accidunt & in tempore fiunt, delectare magis videntur, quia longior est voluptas, & diutius produci-

tur. quæ verò momento perficiunt, quasi simul fiant & factæ sint, delectant minus. atque hoc modo se habent quæ gaudium faciunt. quoniam autem & per phantasiam & per intellectum homo apprehendere & appetere bonum potest, reliqua verò animalia per phantasiam solum. appetitus quidem in homine, qui per intellectum fit, voluntas dicitur. qui verò tam in homine quàm in alijs animalibus per phantasiam fit, appetitus simplex dicitur. est autem & voluntas motus animæ ad consequendum bonum per intellectum oblatum non autem habitum, consultat quidem intellectus & ratiocinatur, & bonum ostendit & eligendum, quo oblato si non habetur, motus fit animæ ad consequendum, quæ voluntas dicitur. Affectus porrò alius, qui ex gaudio proficiscitur, est amor vocatus. duo enim quum ad gaudium concurrant, receptio scilicet boni, & causa siue res, quæ bonum illud producit: si quidem consideretur anima quatenus bonum recipit & apprehendit, sic quidem simpliciter gaudet. si verò consideretur ut & causam respicit quæ gaudium illud facit in ipsam, sic quidem amor fit, hoc est desiderium quoddam quo & illi rei bene esse optatur, qui amor vocatur. quòd enim

amor

amor eiusmodi sit, illud monstrat, quod res illæ si benè habent, lætamur, si malè, tristamur. quapropter amor per se causam respicit secundum se, quæ gaudium facit quem affectum magis exprimit nomen benevolentia. & simpliciter quidem non aliud est amor quàm benevolentia rei qua gaudemus: quod si rem illam in voluptatem nostram vertamus, non amor est, sed libido: amor enim per se omnis purus est, & nihil aliud vult, nisi vt benè sit illi rei. quem amorem non solus homo, sed & alia animalia habent, quibus phantasia & memoria inest, nam & filios ea tueri videmus, & ijs escas parare. propter quod & diuina res est amor, & à natura propter finem diuinum datus.

De Tristitia & Odio.

CAP. XVIII.

SIcut igitur recepta boni & conuenientis specie, lætitia fit, ita recepta specie mali & dissentientis, & tristitia innascitur. quæ propriè tristitia dicitur quum animal ipsum iudicat per phantasiã, quam etiam tristitia dicatur, & quum membrum aliquod per se mali speciẽ recipit. est autem & in tristitia appetitus suus, hoc est motus animæ, sed hæc est ad euitandum malum,

malum, qui est primus & simplicissimus appetitus, qui in tristitia fit. Sunt autem plures modi quibus animæ malum euitat. primus est refugere quâ potest, propter quod constringitur membrum. sic enim secundû partes multas refugit, nisi intrinsecum sit malum, tunc enim dilatatur, vt dictum est. cum verò constringitur si diu ferre eum situm non potest, tum aut motum facit compositum modò dilatando, se, modò constringēdo, aut motu tremulo agitur. aut excussionem nocentis tentat, membro sese repente, & impetu quodam laxante. quod quidem in simplicibus membris sine phantasia motis naturaliter fit, eo modo, quo dictum est. in animali autem iudicante per phantasia maiori quadam eruditione fit, edocta iam phantasia plurium motuum. quis monstrauit Asello rudissimo animali cum pungitur pellem primò constringere, mox repentino quodam ac grâdi conatu factò eandem laxare & distendere, ac per eum motum lædens excutere? nempe prius natura docuit constrictionem facere recepto nocente, mox & eadem dilatationē docuit, partibus quæ prius constrictæ fuerāt, non potentibus diu eo sub situ stare. quorum motuum vbi semel edocta fuit phantasia,

tum

tum quasi facta arte quadam & memoria promptissimè cum excussionis motu operatur. operatur autem modò hoc, modò alio ingenio, modò pedes admouendo, modò manus, modò alia mēbra per quæ nocēs abijcitur. quòd si nullo modo propellere, & amouere posse iudicet, animal ipsum fugit & amouet sese à nocēte. Sicut autem in gaudio erat & gaudiū simplex & amor, ita in tristitia est & simplex tristitia & odium. tristitia quidem, quatenus anima sub recepto malo male habet, odiū verò, quatenus causam respicit, cui malè vult. est enim odium desiderium quoddam quo malè optamus causæ, à qua tristamur. est autem & in animalibus omnibus aut perfectioribus sua malcuolētia, in quibusdam quidem conspicua, in quibusdā obtusior: in quibus imperfecta quædam est phantasia. Sunt enim animalium quæ solum refugere à malo nouerunt, quædam verò quæ etiam repellere possunt. hominū autem alij natura tristes sunt, alij lætabundi magis. tristes sunt qui contrarijs resistere minus possunt, læta verò obire non sunt idonei: lætabundi autem, qui & ad læta aptissimi sunt, & tristibus maximè possunt resistere. qui igitur pauci caloris sunt & exangues ac debiles vt senes & ægri, &

conua

conualescentes, parum resistere contrarijs
possunt, quare vt plurimum tristes sunt,
porro & hi, & qui melancholici natura
sunt, & amarioris sanguinis ad læta minus
idonei sunt, quare nec ea vti læta recipiunt,
vt spectacula, vñeres, comestationes, con-
uentus, lusus, & id genus. ægri quidem &
pauci caloris quia non possunt & dispo-
sitionem non habent: melancholici verò
quia ad contraria dispositi sunt. Iracundi
verò & ipsi non lætantur, quia ira nõ sine
tristitia quadam est. qui verò optimè sani
sunt, & multo abundant sanguine, & eo
quidem dulci & leni, non acri & bilioso
& melancholico, ij quidem quòd & ma-
ximè resistunt contrarijs, & quòd optimè
dispositi sunt, omnia ferè aut vti læta re-
cipiunt, aut vti minus tristia, quare & ad
societates, & cantus, & spectacula, & lusus,
& alia id genus maximè proni sunt. vnde
& iuuenes, & pueri maximè gaudentes
sunt. alij præterea maximè amant, qui sci-
licet & læti natura sunt, multa enim reci-
piunt vti grata, talium autè est amor. alij
parum amant, qui & tristes natura sunt,
plurima enim odere propter contrariam
causam, quòd omnia ferè vti ingrata re-
cipiunt, in ijs autem odium versatur. Sunt
porro qui neminè ferè amant. nam quera-
admod

admodum inter animalia quædam sunt, quæ reliqua ferè omnia odère, & prosequuntur, vt serpentum genus, ita & inter homines quidam sunt, qui reliquos odio habent. quod & in gustu quoque accidit. in quo dispositiones quædam inueniuntur, quæ edulia ferè omnia abominentur. Sicut igitur in his praua quædam constitutio est in lingua, & stomacho longè ab ea quæ ordinario, & vt plurimum fieri à natura solet, ita & inter animalium species, & inter homines ipsos cèsendum est, in quibusdam alienissimam ab eo quod vt plurimum est, constitutionem esse humorum & complexionis, per quas reliquos odio habèt, aliæ his opiniones sunt, alij mores, alius color, alius aspectus, sanguis eorum cænosus, turbidus, & quadam sordida melancholia redundans, quibusdam quidem frigens, quibusdam exustus, qui & insolentes sunt, & superbi, reliquos despectui habentes, ad seipsos omnia trahentes, inuidi præcipuè vtpote maleuoli, atque ita se habent tristitia & gaudium.

De Timore.

C. A. P. XII.

QUòd autem & timor tristitia quædam sit manifestū est, omnes enim ex malo aliquo timemus, si igitur malum præcipue

præfens iam fit, & lædat iam, triftitia fim-
 plex fit. Si verò præfens non fit, fed immi-
 neat vt affuturum, tum timor vocatur &
 pauor fit. nihil enim aliud eft timor, quã
 triftitia ex imminente malo. primum au-
 tem quod in timore fit, eft fuga calor
 introrfum: eius quidem qui extra cor eft,
 verfus cor, eius autem qui in corde, in pe-
 nitiffima cordis. propter quod timentes
 & pallent, & tremunt calore deferente mē-
 bra: fit autem in timore maximè concu-
 rus calor ad cor & fuga, quoniam & la-
 borat maximè cor. In fimplici nanq; tri-
 ftitia præfente malo in aliquo membro,
 phantafia quidem fit euitandi malum in
 ea parte, aut per conftriktionem, aut per
 motum tremulum, aut per excuffionem,
 aut aliter: ipfum autem cor per fe non la-
 borat. at vbi fpecies mali imminentis ad
 phantafiam, & ad cor fertur, ipfum quidem
 per fe laborat. quare maximè ad ipfum fit
 calor concurfus. fit quidem interdum, vt
 & in fimplici triftitia labore cor, vt in
 nuntio cæfi filij in prælio, aut fugati ex-
 ercitus & eiusmodi. verùm differt & hoc
 à timore, quòd in timore fimul cum tri-
 ftitia femper anima videtur fatagere &
 confilium quærere, vnde confunditur &
 tremit. in nuntio autem fugati exercitus
 fola

sola tristitia fit. cuius signum est, quòd si nuntietur fugatum esse exercitum, adhuc tamen incertum sit, tremor simul & timor cum tristitia illa iungitur, eo quòd anima fatagit & consilij confusa est, & nescit quid faciat. propter quod minus timet, qui consilium capiunt aduersus imminens malum. vnde & quum de improviso imminet malum, timemus magis.

Eorum autem quæ timorem incutere solent, multiplex est natura: vniuersaliter autem quorum mistiones & naturæ contrariæ sunt, & multum dissimiles, sicuti per iniuicitiã quandam & disconuenientiam recipiuntur ab anima, ita & si sub modo aliquo quo nocere possint recipiantur, timorem inferunt, miluo quidem & pullo gallinaceo inimica natura est: non timet autem miluus viso pullo, quòd nihil ab ipso lædi potest, pullus autem contrà viso miluo expauescit, quòd naturam eius vt inimicam & nocere potentem recipit. elephantis autem & equi natura cum pullo non est contraria. videtur autem natura non frustra hunc timorem insinuasse animalibus quo possent & fugere, & se tueri. quinimo, & propter hanc causam non solum voluit formas contrarias formidabiles esse, sed & certas figu-

h ras

ras & motus sub quibus delata species timorem apportet, propter quod non solum verus miluus, sed & fictus similitudinem habens gallinaceo pullo pauorem infert. Est autem animalium inimicitia interdum cum tota specie, interdum non cum tota specie propter certa quedam: quae de causa cum Psillis & Marfis non ea serpentum inimicitia est, quae cum reliquo genere, siue sit mistio ijs non omnino contraria, siue odor, siue aliud, per quod species minus ingrata accidat. quae amicitia & inimicitia naturae inter homines quoque versatur. propter quod alios sine causa odimus, alios amamus, propter modos cum quibus species rerum ad animam veniunt, qui sunt conuenientia & disconuenientia. Formidolosa quoque ea sunt, quae vti profus ignota pertingunt ad phantasia. dico autem ignota non quantum ad vniuersale illud, quod cognitionem facit, vt color, sonus & id genus: sed quantum ad coniuincta, quae sub ipso vniuersali latent. cum enim nescimus quae sint, & an bona, an mala tum ignotum illud pertimescit anima, quod phantasia fiat de sublatente atque imminente malo. propter quod & noctis, & solitudinis, & maris, & praecipitiorum imago & belli formidabilis

lis est. omnium enim horum phantasia fit, coniuncti cuiuspiam quod nocere possit, cuius signū est, quòd assuefacti nihil præterea timemus, quasi securi. hac de causa sæpe expauescimus ex paruo lapilli casu si impræuisus accidat, & superueniente nobis aliquo, vel etiam amico si de improviso superueniat, timor fit, quòd nondum parata anima sit & non cognoscat. re autem cognita statim cessat timor. eadē de causa in Ephialte quem alij incubum vocant, formido fit. quoniam per somnum obstructis nervis illis, qui ad pectus eleuandum veniunt, & prohibita dilatatione illius, memoria subit eorū quæ solent eam dilatationē prohibere, inter quæ occurrit pondus aliquod nos opprimēs: quare phantasia fit ponderis nos opprimētis. hoc autem quum vt ignotum offeratur, timor fit, factō autem timore rursus memoria fit terrefacientium, inter quæ nobis occurrit aut dæmon, aut quid simile, antiquis autem Ephialtes gigas. semper enim in somno ea primò occurrunt, quæ maxima sunt in vno quoque genere. quare tandē phantasia fit dæmonis alicuius, aut alterius similis nos opprimentis, vnde excutimur præ timore. Sunt porrò magis & minus timorosa ea ad quæ magis & minus su-

mus potentes, alij scalas timent ascendere quòd minus agiles sint, alij nihil timent, quòd agiles sint, & alij ponti angusto cõmitti expauescunt, alij non. Timidi verò natura sunt, qui frigidi magis sunt, quales mulieres, eunuchi, senes, & melancolicorũ genus, contra verò audentes magis, qui natura sunt calidi & multi sanguinis & spirituum: ea enim est optima animæ dispositio per quam ipsa maximè potest, & operatur & resistit. operatur autem & potest per calorem. quare quibus is est plurimus, & minus cõfundũtur in periculis, & semper consilium capiunt, & si pars sanguinis & spirituum introrsum fugit, pars tamen multa relinquitur, quare nec tremunt, nec pallent sicuti alij, & se tuentur. timidiores quoque sunt cæteris paribus, qui paucorũ habent experientiam, multa enim ijs vti ignota offeruntur. propter quod pueris maximè infertur timor, experti verò & securi & potentes distinguere coniuncta cum rebus, pauciora expauescunt. Sunt tamen nonnulli qui quod experti non sunt, quæ subsunt rebus, multa nõ timent, nondum enim nouere pericula quæ coniungi consueuerunt. propter quod & qui plura cõsiderant, & plura experti sunt, interdũ magis timent, quàm qui ad pauca aduertunt,

VI

vt ebrij & qui natura fimiles ebrijs sunt.

De admiratione, & Ecstasi, & risu.

CAP. XX.

SI verò nouum aliquid vti ignotū offeratur, non tamē phantasiā faciēs imminentis mali, tunc non timor fit, sed admiratio sola. nihil enim aliud est admiratio, quàm suspēsiō animæ seu fixio & applicatio intenta. nam & tendūtur nerui & calor ac vis omnis animæ ad id affigitur, vnde & intentio vocatur. si igitur ignotū illud vt simpliciter ignotū offeratur, tunc inquisitio sola fit, id est applicatio animæ ad eam rem, & ad coniuncta cum illa, ad quæ mouetur de vno in aliud. quod quomodo fiat, difficultatem non paruam habet. diximus autem de eo in ijs quæ à nobis de intellectu aliās scripta sunt. Si verò quod offertur vti ignotū sub ratione offeratur cuiusdam magnitudinis cōsuetā longè excedentis, sed rei tamē quam per opinionē veneramur & amamus: tunc ecstasis vocata fit: hoc est mentis phantasiæq; excessus quidam in admiratione. per quam ab omni alia re distracti immoti q; reddimur, & insensitiui. quod maxime ijs accidit, qui aut verè sancti sunt, aut sibi ex melancolijs vidētur. his enim & angelo-

rum choros & deos videre apparet. idem & amantibus interdum euenire consuevit ex ingenti intentione in rem amatam. saepe enim adeo magna est, ut species ea in phantasia perinde moueat, ac si in oculis esset. nihil enim refert ad apparentiam faciendam siue species de foris veniat ad oculos, siue introrsum. propter quod videre sese putant, & obstupescunt, & extra se fiunt. si vero res sub ratione magnitudinis oblata sit, sed rerum timendarum, ut daemonum & manium, tunc affectus supra ecstasim fit. qui nomen non habet, sed ab effectu horror appellatur, horrescimus enim & rigidi euadimus, admiratio enim tensionem facit, timor frigiditatem, unde quasi congelati distentque nervos & pilos, immoti stamus. Noua quoque ea sunt, quae risum mouere solent. Verum illud in primis sciendum est, letitiam omnem cordis spirituum & diaphragmatis dilatationem facere, horum autem dilatationem dilatate & musculos, qui a lateribus buccarum sunt, ac facere motum illum oris, qui risus dicitur. qui in natura finem aliquem habet, quo letitia interna in facie manifestetur. quae de causa quum aut amicis & familiaribus, aut filiis, & vniuersaliter charis occurrimus, praesertim si vti noui adueniant, ridere solemus, & letitiam ostendere. verum

hac

hæc non propriè ea sunt, quæ ridicula dicuntur. neque eiusmodi propriè risus est. Res autem quæ propriè risum mouent, sunt in primis nouæ, repentinæ, leues ac ludicræ, habentes argutiam quandam, & concinnitatem ad aliud. ab his enim maximè ridere solemus: quales sunt facetiæ, & quæ mimi repræsentant, & personati, & extranea quædam subito ac concinno quodam casu facta, vt si quis ad negotia sua intentè pergens subito labatur. hæc enim omnia vti noua offeruntur, & propter nouitatē, subitam admirationem inducunt: repentina autem esse oportere monstrant facetiæ, quæ quum protenduntur & affectatè dicuntur, leporem & sallem omnem amittunt. subito enim ferire volunt. leues autem res esse debent, alioqui si seriæ sint, non risum facient, vt si qui minus est, sit pater, aut qui labitur, male afficiatur. porrò delectât hæc, quoniam argutiam habent & concinnitatem quandam. oportet autem scitu facilem esse argutiam, alioqui inquisitionem faciet non risum. quæ igitur eiusmodi sunt omnia, subitam & repentinam admirationem ac repentinam etiam delectationem faciunt. admirationem quidem, quia vt noua offeruntur, repentinam verò quia subito

oblata, delectationem verò tum quia cognoscuntur facillime. delectat enim omnis cognitio vtpote animæ finis & perfectio, tum, quia appositam ad aliud concinnitatem habent, qua de causa & translatio delectare solet. delectatio autem omnis vtpote res læta expansionem cordis facit, hæc autem motum oris, qui risus dicitur. quòd autem appositam cōcinnitatem habeant, quæ risum mouent, monstrant & facetiæ, & mimi, & personati. facetia enim omnis arguta est, vnde & sales dicti sunt, mimi verò propter aptam imitationē maxime delectant. personati verò & ipsi imitantur. non omnes autem risum mouent, sed qui per noua quædam & extranea, quæ quatenus talia, admirationem primò subitam faciunt, mox delectant, si apta sit nouitas. est autem & in eo qui cadit & inopinatè labitur sua concinnitas, quæ delectat, aptissimè enim videtur fieri, vt qui intentè in rem suam pergit, repentè labatur, nullus enim (vt dici solet) poterat illi accidere pulchrior casus. quis non rideat, qui videat duos monachos super equo aliquo qui calcitret, & dicere illos patres velit, nimirum appositissima res est, & facetissimus casus. quòd si periculum aliquod graue ijs immineat, iam non risus fiet, sed timor

mor & pietas, quoniam res seria fit, non
amplius iocosa & ludicra. Est autem ri-
sus compositus ex admiratione & lætitia
motus propter quod & quædam contra-
nitentia in risu est, admiratio enim suspē-
sionem quandam in anima facit, lætitia
verò expansionem, qua è re fit, vt quum
producitur risus, non sine molestia fiat,
quanquam & alia quoque causa coniu-
gatur, quòd non debite perflatur cor in
illa quasi continua expansione existens.
Assimilatur autem risui & is qui ex titilla-
tione contigit, compressis capitibus lacer-
torum quorundam & neruorum, vt coxa-
rum & plantæ pedis, & subalarum. non est
autem proprie risus, sed assimilatur. quo-
niam & ille mistus est motus ex suspensio-
ne & dilatatione cordis repete factis. quòd
accidit non quomodocunque compres-
sis, & tactis lacertis, & neruis illis, sed leui-
ter tantum & per summa, ac subito pressis
& subito etiam dimissis; atque ita alterna-
tim dimotis. ex primo enim contactu &
leui pressione quidam veluti horror repē-
tinus accidit, qui ad diaphragma & cor
pertingens, repentinam contractionem &
suspensionem animæ facit. mox subito
etiam dimissis neruis illis, subito etiam
cessat horripilatio, & cor ad propriam

h s

natur

naturam redit. quod cum delectatione & gaudio fit & dilatatione. est autē tam subitus uterq; motus vt simul penē sint suspensio animę & dilatatio, quod & in risu quoque cōtingit. propter quod & hīc quoque proportionale quiddam risui contingit non sine molestia quadam, nemo autem sese ipsum titillat. quoniam subita quædam horripilatio est, quod titillare dicimus. Subita autē fit titillatio & repentina quum anima imparata, & non aduertente contactus fit. at sese tangente aliquo semper parata & aduertens anima est, alio verò tangente etiam si aduertere velimus, horror nihilo minus fit, quia tam continua non est animaduersio illa, vt tamen non tangatur tanquam de improviso. cuius signum est, quod si intentissimè, & obstinate aduertamus aut titillationem non sentimus, aut minorem. idem accidit & si quis capillum alteri vellicet non aduertenti, subito enim horrescit, quod nemo patitur sibi ipsi capillum vellicans. Sunt autem alij ad risum prōptissimi, alij duriores. duo enim in risu sunt, admiratio subita rei nouæ & ludicræ, & delectatio. qui igitur facillime admirantur, ij ex causa hac aptiores sunt ad ridendum. propter quod pueri maximè & mulierculæ, & plebs facillime ridere solēt.

grauio

grauiores autem & feueriores vt viri, & ij quidem philosophi, minus in risum ducuntur. porrò qui læti natura sunt, aut ex accidenti aliquo facilius in risum mouentur, facillimè enim lætis afficiuntur propter dispositionē. quare per naturam iuuenes, & optimè sani, & qui sanguinem plurimum habent, & cum dulcem non biliosum, non melancholicum, maximè ridere solent. ex accidentibus verò dispositi quoque ad risum sunt, qui in lætitia quasi sunt constituti, vt ebrij, & quibus multa adsunt eorum, quæ lætè dicuntur si noua sint. quare & qui in conuiujs sunt inter familiares & amicos, quamplurimum ridere consueuerunt, imò sæpè adeo effusè rident, vt continere non possint risum & incontinentiæ notentur. causa est (vt Aristoteles ait) quòd ipsa lætitia quasi risus quidam est, & ij quodammodo in motu sunt semper. res autem in motu posita adeo promptè impellitur vt cōtineri non possit. Contrà autem qui aut natura, aut ex accidenti aliquo tristes sunt, vt melancholici, & quibus amarior est sanguis, & ægri, & iracūdi non facile ridere solēt, quoniam delectari non possunt, vnde & aliqui visi sunt qui nunquam risere, vt de Philippi imperatoris filio legitur. qui ob id agelasti appellantur.

lantur. nunc de Ira dicamus.

De Ira.

CAP. XXI.

QUòd igitur quicumque irascitur, ex
 Offensa aliqua irascatur, manifestum
 est. Cognoscitur autem offensa, & per in-
 tellectum, & per phantasiam. irasci autem
 cōmune est animalibus omnibus, aut per-
 fectioribus, quare & ijs per phantasiam ac-
 cidit, quatenus commune est, irasci. non est
 autem ira, quum non iudicante animali
 ipso, membrum aliquod recepto nocente,
 aut constringitur, aut etiam nocens expel-
 lit: sed tum solùm, quum animal ipsum iu-
 dicat. porrò nec si animal recepta mali spe-
 cie phantasiam faciat, aut se contrahendi,
 aut aliter cauendi à nocente, aut etiã pro-
 pulsandi, quatenus sese à malo defendat,
 irasci ipsum dicimus. neq; enim aut in tussi,
 aut sternutamento ira moueri animal di-
 cimus, nisi communi quadam appellatio-
 ne. quare tum solùm iram vocamus, quum
 & odium fit in rem, quæ offendit. nec so-
 lum odium, sed & appetitus nocendi illi,
 & quodammodo vlciscendi iniuriã. quod
 quum per membra exteriora fiat, vt per
 manus aut pedes, aut cornua, aut dentes, &
 id genus alia, quibus natura animalia ar-
 mauit, necessarium animæ est vires colli-
 gere,

gere, ac mox demandare ad ea membra, quæ agere debent. primum igitur quod fit in ira, appetitu nocendi oborto, est collectio caloris circa cor, vbi sedes animæ & vis est. propter quod rectè aiunt esse iram sanguinis ebullitionem. hoc enim primo fit, mox nisi quid impediatur, transmissio etiam caloris collecti fit ad partes, quæ nocere paratæ sunt. prohibet autem quædam sæpe transmissio, vt aut timor maioris periculi, aut iudicium, quod frustra id fiat, aut ratio & eiusmodi alia. Sed hæc accidunt. quare ira per se est appetitus nocendi causæ nos offendenti, ex quo collectio caloris fit circa cor, & transmissio eiusdem per se ad partes, quæ nocere habent. nocet autem animalia nunc per has, nunc per illas partes, vt cuique promptius est. at homo quum non aliter nocere potest, lingua iram conceptam monstrat, aut iurgijs, aut imprecatione mali, aut & blasphemijs in Deum, quæ causam esse omnium quæ fiunt, in opinione hominum est. Sunt autem alij promptissimi quidem ad irascendum, tardi autem ad prosequendam vindictam. alij verò tardiores quidem ad irascendum, promptiores verò ad sumendam vindictam, alij ad vtrunq; promptissimi, alij ad vtrunque tardissimi. qui igitur

tristes

tristes natura sunt, & omnia ferè per displicentiam recipiunt, vt ægri & malè affecti, & ex alijs causis irati, & quibus biliosior est sanguis, & melancholici, omnes quidem hi quòd ex omni causa facillimè offenduntur, facillimè iram concipiunt, tardius autem exequuntur quicumq; ex his timidiores sunt, & pauci sanguinis & frigidioris, tum verò & prudentiores, & rationi parètes magis. Contra verò qui bene valent & multi sanguinis sunt, & lenioris, serius quidem irascuntur & non facilè, quia omnia ferè vel vt læta recipiunt, vel vt minus tristia, at vbi de offensa iudicium fecere, tum promptissimè iram effundunt, & vlciscuntur. ad vtrumq; verò impigri sunt, quicumq; calidi quidem sunt, & multi sanguinis, sed biliosi, & amari, aut exusti melancholici, præcipuè autem & irrationales, & superbi. superbi enim ex omni iniuria vel leui magnam iram concipiunt, quòd iniuriam non metiuntur, quanta per se est: sed quantus ille videtur, cui allata est. tardi verò sunt ad vtrumq; frigidi natura, sed mites tamen, & ingenij haud peruersi. atque hi obliiscuntur etiam iniuriarum. quod non ij faciunt, quibus crassus & fibrosus est sanguis, quiq; inuidi sunt & superbi & prauis ingenij.

De

De Verecundia.

CAP. XXII.

Verecundia autem est tristitia de defectu proprio in presentia alterius, propter quam fit motus sanguinis & caloris ad eas partes, quæ laborant maximè, laborat autem maximè facies in presentia alterius, qui iudicet defectus nostros, propter quod & erubescimus, & demittimus oculos in pudore. tristamur igitur & dolemus ob defectum proprium (vt pote malum). nihil autem refert siue actu fiat defectus ille, siue factus fuerit aut imminet. omnino enim tristamur, & si nemo sit presentis, tristamur solum, si verò alius, aut plures presentes sint, non tristamur solum, sed propter presentiam laborat facies, quasi ferre non potens presentiam eius, qui nostrum defectum videt. propter quod natura quasi opem latura illuc calorem mittit, calor etiam sanguinem trahit, vnde rubemus, quod in adolescentibus signum bonum dici solet. signum est enim ingenui animi, cui cura sit defectus proprii, & corrigi sit sperandum. in senè autem verecundia laudari non solet, vtpote quis factus senex correctus tamen non sit, & virtutem non habeat. qui igitur arrogantes sunt, & sibi plurimū tribuunt, cæteros contemnunt, & nihili habent.

bent. quiq; scelerum & defectum propriorum curam nullam habent, hi solent inuerecundi esse, propter quod impudentes cum exprobatone quadam nominantur. Sunt tamen qui inuerecundi sunt, vel quod ad defectus proprios non aduertunt, vel non cognoscunt. Timidi verò, & qui alios non nihili faciunt, defectuum autem propriorum curam gerentes, & aduertentes, magis solent verecundia capi. atque hæc quidem de affectibus animi & eorum causis & sympathijs, ac antipathijs dicta sint per transcursum.

De alijs quibusdam consensibus phantasia.

CAP. XXIII.

Quosdam præterea consensus habet phantasia, quum à memoria quorundam mouetur, aut valde intenta est. quippe alio oscitante, & nos pariter oscitamus, si non aduerterimus, quod fit excitata memoria alterius ab oscitatione, tum & factò repente & inaduertenter appetitu eiusdem quod alias anima uti bonum agnouit, vnde & nos simul oscitamus. nihil enim refert ad faciendum eum metum an vapores aliqui pigri super musculis sint, vnde appetitus fiat excutiendi, an alio modo, & ex memoria innascatur

idem

idem appetitus. idem enim omnino fit. innascitur autem nō aduertentibus nobis facta memoria. aduertentibus autem non innascitur phantasia rectum iudicante. similiter & edente alio acerba quædam, memoria fit & appetitus consimilium. omnis autem appetitus animam mouet, & calorem. anima autē, quæ in membro est, quod appetit, quasi sibi deficiat aliquid in eo, suggerit proportionale quiddā aut saluā aut quod melius iudicat. sicut & in ueneris phantasia, appetitu facto intenditur virga suggerente anima plurimum spiritus, & dolente membro calor & sanguis concurrit. ad quæ si rectè respiciamus impossibile non existimabimus, quod de prægnantibus dicitur, remanere, scilicet in foetu signa quorundam, quæ ipsæ auidissimè appetiuere. siquidem facta ingenti quadam phantasia & appetitu quorundā, anima ex ijs, quæ in corpore sunt proportionale aliquid mouet præcipuè in sanguine. ex quo quum nutriatur foetus nihil prohibet signa quædam eius alimenti ita affecti in eo remanere, præsertim coloris. propter quod ea signa rubentia ferè omnia sunt, & exustionem aliquam in sanguine factam ostendentia. Fortasse autem & figura cupitæ rei ostenditur, quod

In, ad

i

in

in eo proportionali anima etiam figuram mentiatur. Eadem porro phantasia intenta, potest & fascino inferre, non quidem ab vnoquoque hominum, sed à certis solum, quorum humores & spiritus aded remoti sunt à natura aliorum, vt penè venena sint. ij igitur concepto in infantem odio intentissimè intuentes, spiritus quosdam ex oculis, & tota è facie eiaculantur, qui ad teneros infantis spiritus appliciti, eos vti venena sensim absumunt. ex oculis autem & toto è corpore euaporare insensibilia corpuscula monstrant, specula in quæ mensibus laborantes mulieres inspectant, spurca enim & squalore quodam ac situ obsita redduntur. legimus & familias quasdam fuisse in Creta. qui laudando fascino inferebant. quod certè vti possibile recipiendum est. existente enim natura quorundam (vt dictum est) perinde ac venenosa, & eiaculatis ex oculis eorum spiritibus perniciosis, nihil prohibet nò infantes solum sed & grandiores fascino affici, laudando autem maximè. quoniam laus propria lætitiã parit, lætitiã autem vt diximus dilatatione tum cordis, tum & spirituum facit, tum & totius faciei, & præcipuè oculorum, vnde additus quodammodo aperitur veneno, quod à fascino

eiacul

ciaculatur. qua è re fortè enatum est illud, quod præfamur cū aliquos laudare volumus, benè enim prius ominantes, verba nostra dicimus tibi non noceant. quin & aliqui sunt, qui dum laudantur, faciè auertunt, non tātum vt indicent molestam sibi esse laudationem, sed vt à fascino caueant. iam enim in opinione est per laudationes fascino fieri. Vtrum autem & numeri quidem & figuræ, & imagines sympathias quasdam, & antipathias habent ad amores & odia, & fascino, & utrū verba & cantationes, & id genus ligent & soluant, alterius quidem est, & temporis, & cōtemplationis. De ingenio autem eorū animalium quæ intellectu carent, & quomodo nidos ad alendos fœtus & telas ad capiēdas escas tam artificiosè fabricentur, & alia eiusmodi, nonnulla quidē diximus in ijs quæ de intellectu à nobis scripta sunt, nondum autem emissa, neq; planè ex culta & digesta. quod faciemus si vita & otium suppetet nobis. atq; hæc de sympathia & antipathia rerum, quantum attinet ad contagiones pro tempore dicta sint.

De quibusdam dubijs à Rhamnuso scriptis.

CAP. VLT.

HAEC, cū iam impressa essent, ac visa à Ioanne baptista Rhamnuso

i 2

Illust.

Illust. Vene. Domini Secretario vtriusque
 linguæ peritissimo, & eorum quæ ad bo-
 nas literas & disciplinas attinent, multa
 perdocto, gratulatus ille pro veteri ami-
 citia nobis, simul & nonnulla dubia ad nos
 perscripsit, & nouas quasdam sympathias
 proposuit. quarum ratione si otium mihi
 foret, exoptulabat. digna quidem omnia,
 de quibus consideratio haberetur diligen-
 tissima. nam quum ego causam, quod in-
 nauigatoria pyxide perpendiculum sem-
 per in polum spectet, retulissim in mōtes
 ferri & magnetis, qui sub polo sunt, dubi-
 tationem ille non negligendam attulit.
 primum quidē quod qui de subiectis polo
 partibus scribūt, nulli dicunt montes ferri,
 & magnetis sub polo esse, deinde quod &
 si dentur ij montes: causa tamen ad eos re-
 ferenda nō videtur in nostro mari: quan-
 do constet in Ilua insula iuxta Populo-
 niam Italiae esse magnetis montes. inde
 enim erui omnem magnetem quo hīc
 utimur, nec tamen nauium illac præte-
 reuntium perpēdacula ad eos montes ver-
 ti. oportere autem ita fieri, si magnetis
 species perpēdiculum mouet, propinquis-
 simis existentibus insulae illius montibus.
 cur enim non magis moueant, quàm qui
 remotissimi sunt sub polo?

Ad

Ad hæc autem & miras quasdam pro-
posuit antipathias, quarum vna erat, quæ
fiat vt imposito oleo iu charta, ita aptata
vt contineat, subiectus ignis oleum quidẽ
calefaciat, chartam autem non. alia erat
consimilem habens rationem, cur & circa
pomum circumuoluto tenui linteo, po-
mum ab igne calefieri cernamus, linteum
nec quicquã lædi. Addebat autem & quòd
à fulmine nauium malos sæpissimè vide-
mus tangi, carinas autem nunquam. Tum
& illud quoque quærebat, quæ ratio effi-
ciat, vt feruente, & exūdante in ahenis sac-
caro si butyrum quamuis modicum impo-
natur, statim subsidat feruor. quo ingenio
vtuntur artifices ad prohibendum ne erū-
pat saccarum, vtuntur & alio ingenio ad
idem purificandum, quod pariter videri
mirum potest. vbi enim coagulari saccarū
incipit, projiciunt in vocatas cāpanas, tum
cretam tenuem cicotriconizant, ac super
imponunt, quæ campanæ ostiū patet cras-
situdine digiti. atque ita saccarū purgant,
surculis omnibus & feculentia omni ad
cretam attracta. Hæc sunt quæ ille nobis
examinanda proposuit. quod quidẽ facie-
mus à superscripto instituto nostro non
recedentes, vt non proprias & propinquis-
simas causas assignare nitamur, sed medias

& proprijs proximiores, quo possibile nobis sit. Primum igitur vtrum sub Polo sint magnetis mōtes, nec ne, sub ambiguo relinquamus. scimus enim esse qui scribāt planas magis esse eas regiones. de quo & doctissimus, atq; eloquentissimus Episcopus Iouius circa eam Sarmatiæ partē, quæ Moscouia nunc dicitur, diligentē inquisitionem ab incolis fecit, qui ne eos etiā inueniri montes retulere, qui Rhyphci ab antiquis dicti sunt. ineminimus tamē nos quasdam chartas vidisse eorum, quas mundi mappas appellant, in quibus sub polo montes notati erant (qui magnetis mōtes inscripti fuerant). siue igitur sint, siue non sint, ij mōtes, nihil ad nos in presentiarum attinet, quando per montes polos subiectos, cathenam illā montiū intelligimus, qui ad septentrionē spectant tanti & tam vasti, ac ferri & magnetis feraces. qui & si magis distant à nostro mari, quā Iluæ insulæ montes, potētiores tamen sunt ad mouendum perpēdiculum propter abundantiam & copiam ferri, & magnetis. Fortasse autem & qui in Ilua est magnes, non multæ actionis est in ea minera. multi enim dum in minera sunt, minus valent, quā extracti, quòd spirituales species sua habeant impedimenta. signum autē parum valere

in sua

in sua minera Iluæ insulæ magneté, quòd tam propinquus cum sit nauigijs illac prætereuntibus, perpendiculum tamen non ad se conuertit. Incalescere auté & feruere in charca oleum, chartam non accendi, communem habet rationem cū lebete. In quo aqua quidem feruet, lebetis fundus friget & pomo, quod & ipsum calefit linteo illato. Horum auté omnium causa est antiparistasis. frigida enim sunt aqua, oleū, pomum, propter quod prohibēt intermediū calefieri. Sed quomodo calefiunt ipsa, si mediū non calefit? actio enim omnis contactu fit, ignis auté non tãgit aquam, oleū pomum, nisi per intermedia, lebetem, chartam, & linteum. hæc auté nisi calefiant, ac tantùm calefiant quantū aqua, & oleum, & pomum, non videtur quomodo calefieri possint. quòd si calefiant, quo pacto igitur per antiparistatim & frigiditatem prohibent, ne intermedia incalescant? Dicendum poris existentibus lebete, charta & linteo, citissimè calorem contrahere aërem, qui in poris includitur, ac per ipsum incalescere aquam. porro quicquid aquæ calefactum est tolli statim, & ascendere, ac loco eius subsidere aquæ partem nihil calefactam, quæ lebetem infrigidat, qua pori non sunt, atque ita continenter fieri, vt

aquæ pars cedat, & tollatur, pars succedat,
 & refrigeret, ita & oleū facit, nā & ipsum
 actu frigidum est, ita & pomum, quoniam
 humidum est, & frigidum, & semper pars
 eius aliqua frigida tangit intermedium, ac
 calefieri prohibet per certū tempus. Cur
 verò fulmen nauium malos tangat, carinas
 autem & spondas, quæ iuxta aquam sunt,
 non, dubitationem maiorem habet, si mo-
 dō verum est, quod fertur. nam & de lau-
 ro traditur non feriri ipsam à fulmine,
 quod nō satis certū est: eo autem recepto,
 quòd res ita se habeat, promptior quidem
 potest esse ratio in naui quàm in lauro.
 nam antennas feriri à fulmine facile est.
 quòd altæ sunt, alta autem à fulminibus
 peti in prouerbio etiam est. causa autē est,
 quòd fulmen vapor est quidam mistionis
 fortis, qui in altis gignitur, & extrusus è
 nube in latus acquirit impetum. quare al-
 ta maximè ferit. Interdum tamen impetus
 in ima inclinat, verum vbi antiparista sim
 inuenit aut frangitur, aut & repellitur, di-
 ctum est enim suprà contrariorum species
 fugare contraria. Igitur iuxta aquas quum
 descendit vapor, partim quidem frangitur
 partim repellitur, quoniam aër aquis vi-
 cinus plenus est vaporibus frigidis ex aqua
 eleuatis, qui tūm materiali antipathia,
 tūm

tum spiritali frangunt, ac repellunt fulmen. quare carinas & proximas spondas, aut non tangit fulmen, aut fructum non immutat. in lauro autem utrum talis antipathia sit, incertum est: illud magis in causa putarim, quod laurus rotunda admodum est, & corticis densi ac laevis: à quibus omnibus fit, ut incidens vapor non inhæreat. propter quam rationem nec columnas à fulminibus tangi videmus, quod rotundæ tersæque sint.

Butyrum autem iniectum compescere feruorem saccari, dignam habes inquisitionem. Idem verò & oleum facere videmus in pulmenta, si quæ corpulentiora sunt, ut in fabæ & ciceris lomenta. feruorem enim & exundantiam eorum compescit. horum autem causa est, quod duo præcipue concurrunt, quum feruor exundans sit, alterum est excessus caloris, & vaporum copia breui facta, alterum est obsistentia feruentis rei, si corpulentior sit. multum enim extenditur & in magnas ampullas, priusquam scindatur. propter quod & dupliciter etiam compescitur exundantia illa. vno modo si calorem & vapores frægas qui extenduntur, quod fit iniectis frigidis ut aqua, alio modo si ipsum obsistens, ita præpares, ut extendi in magnas ampullas non possit. quod faciunt vinctuosa iniecta,

diuiduntur enim ipsa ad minimas, & non
ultra diuisibiles partes, quæ intermistæ par
tibus corpulenti humidi, prohibent exten
sionem amplam fieri. extensio enim rare
factio quædam est. rare fieri autem nõ ad
modum possunt minima vnctuosi, tum
quod minima sunt, tum quod tenacis mi
stionis, quare quum vndiq; interposita in
termistaq; sint obfistæti, faciunt vt nec ip
sum obfistæs recipere extensionem possit,
nisi paruum, & per paruas ampullas factã,
quare exundãtia compescitur, & feruor fit
per ampullas crebras & paruas. vnctuosa
autem sunt præcipuè oleum & butyrum,
& benè diuisibilia in minimas particulas:
at butyrum cum saccharo probè conuenit
propter dulcedinis, & pinguitudinis sym
pathiam, quare & si modicum sit, sufficit
tamen ad compescendam exundantiam
saccari, quoniam benè miscibile est, &
modicum omne in multa partibile. Creta
verò imponitur supra campanæ ostium,
non quod ipsa attrahat fœculenta, sicuti
magnes ferrum. Sed quod prohiben
do exhalationem inclusi ignis & vapo
rum sit, vt penitissimè vapores perme
ent per saccharum, qui mox ascendentes se
cum ferunt agglutinatas omnes sordi
cies, & sursum impellunt, quæ hærentes
cretæ

cretæ propter tenacitatem sic reddunt purum & sincerum faccarum. Si igitur per hæc & doctissimo Rhamnuso, & alijs factum est satis, tibi præsertim Cardinalis amplissimè, mihi quidè & gaudeo & gratulor: sin autem & alia desiderantur, excusabit me horum consensuū & dissensuum natura, quæ adeo in abdito est. Si qui verò laborem nostrum commendabunt, adiutumq; & viam per nos apertam his rebus fatebuntur, id omne debebunt tibi.

DE CONTAGIONE,

LIBER PRIMVS.

Quid sit contagio.

CAP. I.

Nunc autem de contagione prosequamur, cuius gratia tot de sympathia & antipathia rerum quæ sita sunt, ab ijs incipientes, quæ vniuersalia magis videntur, & aliorum principia. quòd igitur contagio sit quædã ab vno in aliud transiens infectio, vel ipsum nomen ostendit. in duobus enim semper
contagio

contagio versatur, siue illa duo diuersa sint, siue duæ cōtinuæ vnius partes. verùm quæ inter diuersa fit, simpliciter & propriè contagio dicitur, quæ verò inter duas vnius partes, nō propriè, sed quodammo- do. videtur autem & consimilis esse vtro- que infectio, & cui contagio fit, & à quo. tum enim contagionem factam dicimus, quum simile quoddam vitium vtrunq; tetigit. quā ob rem qui hausto veneno per- eunt, infectos quidem fortasse dicimus, contagionem autem accepisse, minimè. & in aëre quæ simpliciter putrescunt lac, & carnes, & reliqua, corrupta quidem voca- mus, non autem cōtagionem passa, nisi & aër ipse corruptus consimiliter fuerit. de hoc autem diligentius in sequentibus in- quiremus. videtur autem actio omnis & passio aut circa rerum substantiam fieri, aut circa accidentia. contagionem autem accepisse quempiam nō appellamus, quòd calefactus ab alio fuerit, aut factus vitio- sus, nisi per transumptionem. quapropter videtur contagio, consimilis quædam in- infectio secundum substantiam. vtrum igitur quum domus incendio vicinæ ardet, con- tagionem vocemus? at certè neque hæc contagio est dicenda, nec in vniuersum quum totum ipsum corrumpitur, primo
secund

secūdum quòd totum est, sed tum magis,
quum in particulis minimis & insensibi-
libus quædam infectio fit, & ab illis inci-
pit, quod & nomen infectionis ostendit.
infectum enim vocamus non corruptum
qua totum est, sed quodammodo, & circa
insensibilia. totum autem voco, ipsum cõ-
positum: particulas verò minimas & in-
sensibiles voco eas ex quibus compositio
fit & mistio: exustio igitur circa totum
ipsum fieri videtur, contagio autem cir-
ca particulas componentes, quanquam &
ab ijs mox corrumpatur & totum ipsum.
propter quod & mistorum passio quæ-
dam videtur contagio. quoniam autem
dupliciter corrumpuntur & intereūt mi-
sta, vno modo per aduentum contrarij,
sub quo consistere non potest eorum for-
ma. alio modo per dissolutionē mistio-
nis, vt in putrefactis contingit: dubitatio-
nem fortasse habet vtro modo contagio
fiat, infectione in particulis minimis illa-
ta, ad hæc autem & qualis nam sit hæc in-
fectio, vtrum corruptio earum particula-
rum, an alteratio sola, & quid demum pa-
tiantur. quare & illud potest dubitari, vtrū
contagio omnis sit putrefactio quædam.
quæ omnia manifestiora quidem fient, si
contagionum differentias primas & ea-
rum

rum causas in primis perquisiuerimus. nūc si licet aliquo modo contagionis rationem subfigurare, dicemus contagionem esse consimilem quādam misti secundum substantiam corruptionem de vno in aliud transeuntem, infectione in particulis insensibilibus primò facta.

De prima contagionum differentia.

CAP. II.

TRiplex autē videtur esse prima cōtagionum omnium differentia. alia enim contactu solo afficiunt, alia præter hoc & fomitem quoq; relinquunt, & per ipsum contagiosa sunt, vt scabies, phthisis, areæ elephantiasis, & id genus: fomitem appello, vestes, ligna & eiusmodi, quæ incorrupta quidem ipsa existentia, conseruare nihilominus apta sunt contagionis seminaria prima, & per ipsa afficere. nonnulla porrò sunt, quæ non contactu solo, non solo fomite, sed & ad distans etiam transferunt contagionem, vt pestilentes febres & phthisis, & lipitudines quædam, & exanthemata illa, quæ variolæ vocantur, & similia. videtur autem ordine quodam se habere hæc, nam quæ ad distans faciunt contagionem, ea & fomite & contactu afficere consueuere, quæ verò fo-
mite

mite contagiosa sunt, eadem & contactu
 contagiosa sunt. ad distans autem non om-
 nia, at contactu omnia. quapropter & sim-
 plicissima est, & natura prior ea contagio
 quæ solo contactu afficit, quare & de ea
 primò agemus, inquirentes quomodo fiat,
 & per quod principium, mox & de alijs,
 ut videamus an omnium sit commune
 quoddam principium, an diuersum in sin-
 gulis, & quid proprium habeat vnaquæque.

De contagione, qua solo contactu afficit.

CAP. III.

Videtur autem quæ inter fructus con-
 tagio versatur, maxime eiusmodi
 esse, quæ solo contactu afficiat. ut vix ad
 vnam & pomi ad pomum. quare quæren-
 dum est, quodnam eius infectionis prin-
 cipium sit. quod enim tangētia sese isthæc
 afficiantur, marcescente aliquo illorum
 primo, manifestum est, quo autem prin-
 cipio, non manifestum. quoniam autem
 primū, vnde omnis infectio in alia trāsit,
 putrefactum fuit: conseruandum est, & secun-
 dum quoque consimiliter putrefactionem
 concepisse, siquidem contagio consimi-
 lis erat in vtroque infectio. est autem pu-
 trefactio quædam mistionis, calido inna-

to euaporante, atque humido. eius verò euaporationis principium semper est aliena caliditas, siue ea in aëre sit, siue in circumfuso humido. igitur quod in vtroque est principium putrefactionis, idem & contagionis principium erit, caliditas scilicet extranea. sed ea in primum aut ex aëre accessit, aut ex alio, & contagio nondum dicitur, in secundum autem accessit ex ijs particulis insensibilibus quæ euaporant è primo, & iam contagio est: quoniam similis est in vtroque infectio. potest autem euaporans è primo calidum in secundum facere quod aër in primum, & similiter putrefacere, imò magis propter analogiam. Quoniam autem quæ euaporant è primo particule, aliæ quidem sunt calidæ & siccæ, vel per se vel ex commistione, aliæ sunt calidæ & humidæ similiter vel per se, vel ex commistione. videntur quæ calidæ sunt & siccæ, aptæ quidem exurere magis, putrefacere autem minus. quæ verò calidæ & humidæ sunt, è contrario putrefacere aptæ magis, exurere verò minus. humidum enim partes eius, quod tangit, emollit, ac laxat, beneq; separabiles reddit. calidum autem sursum tollit ac separat, vnde dissolutio mistionis fit euaporante calido & humido

mido innato, quæ putrefactio erat. quapropter existimandum est calidas, & humidas particulas aut per se, aut ex commistione humidas, quæ euaporant è primo, esse principium & seminarium eius putrefactionis, quæ in secundo fit, dico autem humidas ex commistione, quoniam in euaporationibus quæ cõtingunt in putrescentibus, misceri vt plurimum accidit particulas minimas ac sic principia fieri tum generationum quarundam, tum & corruptionum nouarum. aptissima autem est ad putrefactiones & contagiones inferendas ea commistio, quæ è calidis fit cum humidis. in fructibus igitur, quæ contagio accidit per hæc principia fieri putandum est. at verò & in alijs quoque omnibus, quæ putrescentia sese tangunt, si analogæ sint, idem euenire: & per idem principium existimare par est. principium autem sunt particule illæ insensibiles: quæ euaporant, calidæ quidem, & acres sed humidæ commistione, quæ deinceps seminaria contagionum dicantur.

De contagione, qua femite afficit.

C. A. P. I I I I.

k: Vtrum.

Vtrum autē & ea quæ per fomitem contagionem afferunt per hūc modum & per idem principium fiant, dubitationem habet. quoniam principium quod est in fomite alterius naturæ videtur esse, siquidem vbi in fomitem secessit à primo infecto illic diutissimè perdurare seruariq; in corruptum potest. vt admirationē non paruam præbeant, quæ & phthisici & pestilentes tetigere, lectuli, vestes, ligna, & id genus. sæpissime enim vidimus virus illud per duos & tres annos seruatum. at particulæ quæ è putrescentibus euaporant nullæ tam diu perdurare posse videntur. sed profecto propter hanc causam nemo putare debet, non idem esse principium quod in fomite est cum ijs, quæ solo contactu afficiunt, quādo particulæ quæ euaporant è primo, eadem & in fomite pariter reseruari possunt, atque ita seruata idē facere, quod & tum fecissent, quum euaporarunt è primo. quòd autē tam diu perdurare seruariq; possint in fomite, si quis persuaderi vult, & minus admirari, debet se in consimilibus exercere. nonne videmus alienū odorem in ligno, & vestibus & alijs per multum temporis asseruari, nec nuda quidem illic qualitate & sine subiecto existente, sed corpusculis magis cum

ea

ea minimis, atq; effugientibus visum? quid de fuligine & fumo dicemus in parietibus obducto? nōne & hæc ex minimarū particularum admistione tinctura sit, quæ diutissimè durare incorrupta cōsuevit. ac talia certè infinita alia sunt. quorum omnium rationē si quis fortè requirat, è duobus dicimus maximè dependere. quorum alterum est subtilitas, alterum est fortitudo & constantia mistionis. propter subtilitatem igitur penetrant, & in foraminibus quorundam conduntur vnde neque aëri subiecta sunt, neque multis extrinsecarum alterationū, propter validam autem mistionem durare possunt aduersus multa. est autē valida & fortis mistio duplex, altera in duricie consistēs, vt ferri, lapidum, & eiusmodi, quorum insensibilia minima annos permultos viuūt, altera in lentore quodam, & multa elaborataq; mistione constituta. dura igitur, & si nō sunt seminaria contagionum, at lenta elaborataq; esse possunt. est autem elaborata mistio, quæ è valde minimis fit benè inuicè agitatis (vt in ijs quæ de sympathia diximus). accidit autem talem mistionem fieri in euaporationibus illis, quæ conclusæ sunt, vbi non dispergitur, quod euaporat, sed valde agitatum minutissimè commi-

scetur. quòd si lentorem quoq; accipiat, & valida mistio fit, & apta seruari in fomite, cuius signum est, quòd quæcunque per fomitem afficiunt, omnia lenta glutinosaq; conspiciuntur, & propter hoc sola ea, quæ talia sunt, fomitem habere possunt, quæ autem lenta non sunt, sed aut in sicco per se consistunt, aut multo aëre abundat, apta citissimè alterari, ea quidem putrescentia contagiosa esse possunt, ad id quod tangunt, fomitem autè non relinquunt. quòd vel non adhærescant & glutinètur, vel citò alterentur. propter quod marcescentes fructus contactu quidem afficiunt, fomitem autem non plurimo enim aëre abundant, & quod euaporat lentum nò est. lenta verò agglutinantur quidem, & residet in ijs, quæ tangunt, & propter fortem mistionem non facile alterantur. quòd si analogia sint cum eo, quod tangunt, statim contagionem inferunt, si verò non analogia fuerint, & quod tangitur non aptum quidè est affici ipsum, sed seruare tamè seminaria, tum fomes fit, & nactum mox aliquid quod analogum cum primo sit, nò aliter inficit, ac & primum fecisset. nihil enim refert, siue aliquid statim tangat, siue mediante alio. nò sunt autem apta omnia, ut fomes fiant, sed solùm quæ foraminulenta sunt & calida,

lida, aut parū frigida. in ijs enim & condi
 possunt seminaria contagionum. propter
 foramina, & non alterari neq; ab ipso fo-
 mite, neque ab extrinsecis, nisi ea plurimū
 excedant propter quod aduersum ignea
 non defenduntur. igitur neq; ferrum neq;
 lapides, & eiusmodi frigida & non for-
 aminulenta, idonea sunt, vt fomites fiant.
 lana verò & panni, & lignorū multa, ido-
 nea magis sunt. quòd igitur & quæ fomi-
 te afficiunt commune principiū habeant,
 & communem inficiēdi modum cum ijs,
 quę contactu solo, ex his manifestum esse
 potest. differūt autem mistione, quòd his
 quidem fortis & lenta sit, in illis debilis, &
 non lenta, & propter hoc alia fomitem
 relinquunt, alia non.

De contagione quæ ad distans fit.

CAP. V.

MAiorem autem tum admiratio-
 nem, tum dubitationem præbent
 ea, quæ non contactu solo, nō solo fomi-
 te, sed & ad distans etiam contagionē fa-
 ciunt. Lippitudinis genus est, quo qui la-
 borat omnes solet inficere, qui in ipsum
 spectant. notissimæ sunt & pestiferæ fe-
 bres, & phthisis & alia multa, quorum
 labe cohabitantes, quanquam ne etiam
 tangant, coafficiuntur. horum igitur, quæ

natura sit, & quo pacto id vitium propagetur, dubitatio non parua est. quapropter accuratissimè de hoc est inquirendum, quoniam maxima pars hæc est eorum que inuestigamus. Videtur autem cōtagio hæc & alterius naturæ esse, & per aliud principium fieri. primum quid, quia pestiferarum febrium nonnullæ sunt, quæ horis decem, aut duodecim perdunt, ægro nihil caliditatis. nil frigiditatis sentiente. præterea si lippus alium lippum redit, alterius quidem naturæ videtur affectus iste. quoniam visio non per caliditatem aut frigiditatem fit, sed per vocatas species & simulachra rerum. Porro subita & penè momentanea penetratio harum contagionum idem prorsus ostendit. statim enim & ictu (vt dicitur) oculi penetrant per totum animal, & necant. quod nulla alia qualitatium notarum, tam promptè facere potest, quod contrarium habeant. adde quod si à notis qualitatibus fieret hæc contagio, ad debilius quidem, & minus resistens semper propagaretur. quod certè fieri non videmus, quando sæpe id quod debilius est, aut nihil, aut minus patitur. vt oculos quidem phthisis non carpit teneriores delicatioresq; existentes, pulmones autem corripit. postremo quum hæc contagio vndiq;

& ad

& ad omnem partem feratur, imitari quidem videtur spiritualium motum, qui in orbem fit. corpora verò quæ notis qualitatibus constant, vnum tantum motum habent sursum aut deorsum. quare alius impetus, alia vis esse videtur harum contagionum, & venenis aut Catablephæ animali assimilari, non autem reliquarum contagionum modum & naturam sequi.

Quòd causa contagionum, quæ ad distans sunt, reducenda non sit ad proprietates occultas. CAP. VI.

Qui igitur occultas proprietates inducunt, paruo negotio ab his sese difficultatibus extricant, per pauca rationem omnem earum contagionum ad hasce proprietates referentes, quod & in alijs multis omni sollicitudine liberi & securi factitant. benè igitur erit de his proprietatibus breui quædam percurrere. simul enim & illud aperietur, quodnam esse possit harum contagionum principium. Supponendum autem est nobis, quum decem sint rerum omnium genera, actiua tamen principia esse tantum substantiam & qualitatem. constat enim neq; quãtitatem, neq; ad aliquid, neq; vbi, neq; alia (vt summatim dicamus) effectiua esse, nisi per accidens.

etiq; 3

k 4

porro

portò substantiam per se nihil aliud face-
 re, nisi locales motus sursum, deorsum, ra-
 refactionem, & condensationem, & cir-
 cularem. hi enim à forma rerum fiunt. re-
 liquæ verò actiones à qualitatibus proue-
 niunt. qualitarum verò aliæ materiales di-
 cuntur, calidum, frigidum, humidum, sic-
 cum, lux, odor, sapor, & sonus: aliæ spiri-
 tuales vocantur, quæ species sunt. & simu-
 lachra materialium siue sint cū ijs vniuocè,
 siue non, vt lucis lumen. saporis verò &
 odoris, & soni species nomen non habent,
 nisi saporimen & odorimen, & sonimen
 velimus effingere, sicut à luce lumen. Simi-
 liter & caliditatis & frigiditatis, & alia-
 rum species nomen non habent. constat
 autem eas esse tum ex sensibus, tum ex in-
 tellectu. quòd igitur materiales qualitates
 multa possint efficere, manifestū est, nam
 primæ quidem vocatæ omnia generant &
 alterant, secundæ verò appellatæ lux, odor,
 sapor, & sonus, nihil quidem inter se agunt
 quoniam contrariæ non sunt, sensus tamen
 mouent, sed & hoc ijs mediantibus, quæ
 spirituales vocantur. Harum verò spiritua-
 lium quòd actio multa sit, & vis in naturæ
 similiter est manifestum (vt in ijs diximus
 quæ de rerum sympathia & antipathia di-
 ximus) nam & sensus & intellectus mouët,
 & pria

& principia sunt motionum in animalibus, deinde & motus locales videntur facere attractionē & fugam. nonnullæ etiam & primas qualitates producere, vt lumen quod calorē gignit. Hæc igitur cum item sint, quærimus quidem ab ijs, qui occultas proprietates inducūt, quando actio omnis vel à substantia fit, vel à qualitate materiali, aut spiritali, quoniam principio dicant actionem hanc fieri qua cōtagiones produci videmus? ac certè si à substantia & forma fieri afferant, quid oportebat occultam proprietatem vocare. sed vocent vt lubet, nihil tamen ea forma facere poterit, nisi locales motus, sursum, deorsum, rarefactionem, & condensationem, contagionem autem non, quæ per se localis motus non est, sed magis quorundam corruptio & quorundam generatio. si verò qualitate aliqua fieri dicant, siquidem materiali, nihil ignotum assignabunt, nisi fortè ignotum quiddam qualitatum genus effingant, quod nec caliditas, nec humiditas, nec siccitas sit. quod certè effingi non potest. si autem spiritualement aliquam qualitatem in causa ponant, poterunt quidem notiori saltem vocabulo vt: & statim dicere spirituale aliquod contagiones hæc producere. sed certè neq; hoc adducere pro causa
k s possunt.

possunt. primum quia spiritualia hæc tan-
 diu solum durare consuevere, quandiu
 præsens est illud, à quo effluxere, nisi fortè
 fuerint in intellectu. at quæ ad distans fa-
 ciunt contagionem, absente etiam primo
 perdurant nihilominus, & in fomite, & in
 aëre. quinimo de loco ad locum feruntur
 trans etiam maria, quod signum est cor-
 pus esse, quod & desertur & perdurat, lon-
 gè à primo si habens. quòd si dicant cor-
 pus utiq; esse hoc, quod de loco ad locum
 fertur, agere tamen per spiritualem quali-
 tatem, profectò & ad non necessaria re-
 currunt, & inconueniens assignant. si
 enim rectè definita contagio est, oportet
 tale in secundo fieri, quale in primo fuit,
 & idem esse in utroq; principium, idemq;
 & in quarto & quinto: & in alijs, quæ con-
 tagionem recipiunt. tale autem non po-
 test facere vllum spirituum per se, per
 accidens quidem nihil prohibet spiritua-
 lia enecare & dissoluere etiam mistionem
 aliquam fugando quædam cōtraria, quod
 & scetor facere potest, & Cathablephæ
 animalis aspectus (vt dictum in sympa-
 thijs fuit). generare autem tale in secundo,
 quale in primo fuit non possunt spiritu-
 alia. generatio enim omnis per primas fit
 qualitates. oportet autem in hisce conta-
 gionibus

gionibus non putrefactionem solam fieri, sed à primis seminarijs, & alia quoque gigni & propagari, quæ ipsas similia natura sunt, & missione. non aliter quàm spiritus in animali è sanguine solèt alios sibi conformes generare, quod spiritualium nullum efficere per se potest. quam ob causam & in contagionibus quæ ad distans sunt idem esse commune principium, & eundem inficiendi modum per qualitates notas censendum est, quod & Aristotelem & Galenum existimasse sine dubio videre possumus. differunt autem harum contagionum seminaria. & ab ijs, quæ solo contractu afficiunt & ab ijs, quæ fomite solo. sed primùm dicamus, quo pacto ad distans ferri possint, & quomodo in orbem moveri videantur, & qua ratione vim tantam sortita sint, & tam citò penetrent, & quales sint earum analogiæ, tum demum quam differentiam habeant ad alia seminaria, diffiniemus.

Quomodo seminaria contagionum ad distans ferantur & in orbem. CAP. VII.

ERgo illud in primis inquiramus, quo motu agantur seminaria illa contagionum, quando longè & ad eos qui distant ea ferri manifestum est, quod multi
adco

adeo mirantur. est autem inter prima respiciendum ad consimilia, quo minus admirari possimus. quis putaret è cæpe, & allio lacrymas nobis, vel è longinquo elici, è pipere, iride, p̄tharmica, sternutamentum, è croco, solano, stricno, somnum cōciliari, è tractatione metallicorum apoplecticum hominem fieri? exhalant nimirum ex omnibus his ac circumquaque feruntur insensibilia corpora, quorum diuersæ actiones sunt, & facultates. manifestissimum autem hoc apparet in ijs quæ corrumpuntur & putrent. principium autem motus eorum corpusculorū ad omnes partes, partim quidem per se est, partim ab alio datur. per se igitur euaporatio omnis sursum fertur, quod & in fumo & alijs multis spectari potest, si quis nesciat euaporationem omnem calidam esse, ab alio autem accidit, & in latus, & deorsum postremò pelli, quod præcipuè duabus de causis euenit, altera est obstetia aut aëris, aut tabulatorum & eiusmodi, in quæ incidunt, quæ primum exhalant partes. vbi igitur ultra ferri non possunt, pelluntur quidem & in latera ab ijs, quæ succedunt, & hæc ab alijs, donec accidat repleri totum. altera causa est aër ipse, qui euaporationem omnem sit tenuis sit, & benè solubilis diuidit,

dit; vsque etiam ad minimas & non vltra diuisibiles partes. ea enim est elementorum & liquidorum omnium natura, vt fitum conuenientem quærant, quantū possibile est. Conuenientissimus autem situs est, quum partes continuæ inter se sunt, aut si continuæ esse non possunt, minus tamen inter se distent, quo possibile sit. sic enim minorem violentiam sustinent, vt in ijs diximus quæ de sympathia tradita sunt. qua de causa aër continenter eam euaporationem diuidit magis, & magis, donec ad eas veniat partes, quæ non vltra diuidi & separari possunt. Facta igitur innumerabili illa diuisione multum aëris repleri accidit, & circunquaq; misceri, quod & in fumo manifestissimum est videre. propter has igitur causas, & quæ circa cōtagiones contingunt euaporationes, circunquaq; feruntur, & aëris multum occupant, quoniam exhalatio omnis multum diffunditur, magis autem sursum & primò, sed tamen mox & ad latera, & postremò deorsum accidit ferri: ac sic & cohabitantes possunt inficere seminaria hæc, & non solum in fomite, sed & in aëre per certum tempus seruari, diutius autem in fomite. quo autem modo fiat, vt tam parua quantitatis existentia non alteretur saltem medio

medio in aëre exposita, priorem habet du-
 bitationē. nam quæ tam fortis esse mistio
 potest in tam parua particula, vt in aëre
 diu consistere valeant: præsertim, quæ in
 duritie non consistunt: sed certè quæ lenta
 sunt, & glutinosa quanquā paruisima sint,
 possunt quidem si non omnino tantum,
 quantum dura, viuere, at paulo minus pos-
 sunt. dura quidem propter tria resistunt al-
 terationibus maximè, & quòd in pauca
 quantitate plus habent materiæ, & quòd
 propter terram plus habent frigiditatis, &
 quòd partes nō benè subtiliari & rarefieri
 possunt propter densitatē. quod fieri oportet,
 si caliditas induci debet: priora igitur
 duo & si lenta non habent, æquè ac dura,
 attamen in parte habent & ipsa. tertiuū verò
 habent non minus quàm dura hoc est dif-
 ficultatem subtiliationis propter partium
 tenacitatem, & quòd mistio è valde mini-
 mis constat. tenacitas enim facit, vt pars
 non facile secedat à parte. mistio verò è
 quàm minimis facta benè vultis aduersus
 alterationes omnes valet, quoniam si ra-
 refieri oporteat, statim præstò sunt partes
 terræ, quæ prohibeant, iuxta quodlibet
 minimum sitæ. si verò densari necesse sit,
 præstò sunt ignis partes propter propin-
 quitatem, quæ similiter obstant. quæ de
 causa

cāusa non solūm dura , sed & lenta sese descendunt ab alterationibus multis si mediocres sint , magnas autem non ferunt. propter quod ab igne absumuntur seminaria omnium contagionum, & ab aqua etiam frigidissima franguntur. quōd si curiosior quispiam illud quærat , cur intrinsicè saltem non alterentur hæc seminaria, quum è diuersis sint mista. sciat ille non esse hanc solis seminarijs propriam quæstionem, sed & alijs multis communem, vt piperi, calci, euphorbio, pyrthiti lapidi & metallicis, & alijs pluribus. quæ quum è diuersis sint mista, alterationem tamè nullam intrinsicè, aut nullius momenti patiuntur, sed annos multos immutata perseverant, vt mirum sit lapides annos mille & duo millia durare. causa omnium est quōd mistio, quæ è diuersis fit, ad tam minimas particulas redacta est, quōd propter paruitatem excessum non habet particulæ inter se illum, qui requiritur ad agondū. qua de causa dum mistio illa eo pacto perstat, dum igneæ partes separatæ sunt & dispersæ, sepultæq; in alijs, alteratio nulla introrsum fit, quare & piper, & euphorbium, & reliqua tractata manibus frigida sentiuntur. at vbi casu aliquo mistio illa soluitur & mutatur, & partes quæ eiusdem rationis sunt, in vnum coeunt,

coeunt, & maiorem quantitatem, & potentiam ad agendum acquirunt, tum actu fiunt, & agunt iam, vnde & calx & piper, & euphorbium, iam calida percipiuntur, quum prius potentia solum calida essent, actu vero aliter se habentia propter eandem causam nec seminaria intrinsecus sese alterant, quanquam e diuersis constent, utpote mista. quod autem in tam pauca quantitate vis multa inesse possit, declarat fulgur, quod non aliud est quam vapor. declarant & euphorbij & piperis, & similibus particulæ minimæ & effugientes visum. quibus tanta vis à natura tributa est, adeo refert ignem in materia densa contineri, quanquam parua sit. talia quoque sunt seminaria contagionum: omnia enim acria per se sunt, quanquam in lentore constituta, quæ & ipsa actu fiunt à calore animalis subliante eam. mitionem & vniuersas partes consimiles. talia autem ad humores & spiritus non parua potentiam habent. quare & perdere etiam possunt paucis horis, si ad spiritus analogæ sint, de quo mox largius dicemus. eadem & ex oculis lippientibus eiaculari possunt in alterius oculum & consimilem infectionem inferre, quæ visio quidem non est, sed vitium in oculo. Quod autem in animal penetrant & non-

nonnulla

nulla

nulla citissimè, nemo mirari debet, si modum quo ingrediuntur consideret. ingrediuntur autem è paruis poris & venis, & arterijs in maiores, & ab his in alios sæpe etiam vsque ad cor. vnus penetrationis modus est per propagationé & quasi sobolem. prima enim seminaria, quæ adhæserunt è vicinis humoribus ad quos habêt analogiam, consimilia sibi alia generant & propagant, & hæc alia, donec tota humorum massa & moles efficiatur. alius modus est per attractionem, quæ intro fit, tum inspiratione per anhelitum, tum venarum dilatatione. simul enim cum aère qui attrahitur ingrediuntur cõmixta contagionum seminaria, quæ vbi introducta sunt, non eadem facilitate regrediuntur per expirationem, qua ingressa per inspirationem fuere. quoniam agglutinantur humoribus & membris, & nonnulla etiã spiritibus, qui contrarij speciem refugientes, secum & inimicum ad cor ferunt, non enim dicendum est (vt quidam aiunt) venena & contagiones præcipuè cor petere atque aggredi, vti inimicum, quasi cognitio & voluntas ijs insint. tardius autem penetrant, quæ per se minus acria sunt, aut in lentore multo sepulta, & analogiam habentia ad crassiores humores, & quæ per

I

venas

venas trahuntur. celerius autem quæ per
 anhelitum & quæ subtiliora sunt, & acri-
 moniæ maioris, ad spiritus autem analo-
 ga. Fortasse autè & alius est penetrationis
 modus. omnis enim euaporatio de angu-
 sto in amplum facillimè diffunditur. qua-
 re quæ minores & angustiores sint venæ,
 quæ circa summa sunt, maiores verò con-
 tinuè qua versus cor itur, inde fit, vt & con-
 tagio quàm facillimè ex angustis venis in
 amplas diffundatur, vbi etiam maior est
 calor, atque ad cor etiam feratur, nisi quid
 obftet. Quòd igitur & quæ ad distans
 fit contagio per idem commune princi-
 pium fiat cum alijs, & per eundem modum,
 & quo motu feratur, & quomodo pene-
 tret; & tantam habeat vim, hætenus di-
 ctum sit. quomodo autem particulari &
 propria quadam natura ab alijs differat,
 nunc dicatur. ab ijs igitur quæ solo con-
 tactu afficiunt differre videtur, quòd hæc
 in forti mistione constituta videtur &
 lentore quodam, illæ verò non. ab ijs ve-
 rò quæ fomite solo & contactu inficiunt,
 differunt eæ, quæ ad distans protendun-
 tur, quò validior adhuc mistio ijs inesse
 videtur, & subtilitas maior, propter quod
 & penetrant magis, & maiorem actio-
 nem habent. Fortasse autem & antipa-
 thia

thia ad animal his est, non ea solùm quæ materialis dicitur, sed & spiritualis etiam quæ spiritus potest fugare & calorem qui humorum mitionem continet, propter quod & maximè potest putrefactionem inferre, de quo etiam mox dicemus.

De analogia contagionum.

CAP. VIII.

Contagionum autem analogiæ multiplices quidem sunt, & maximè admirandæ. pestis quædam est arboribus aut fatis, animalium nulli obest. contrà, quædam tangit animalia, fatis & arboribus parcit, & inter animalia, hæc hominem carpit, illa boues, illa equos aut alia, sed & in eadem specie, quæ pueris & iuuenibus est contagio, senum neminem lædit, & è contrario nec quæ mares, semper etiam mulieres attingit. promiscuè verò alij certas pestes sensere, alij non, & alij inter pestilentes illæsi versantur, alij nō. inter mēbra porrò est, & sua analogia, lippitudo nulli membro nocet nisi oculis, phthisis verò non oculis, quāquam delicatioribus, sed pulmōni: Alopecix & Achores caput solū tentant. at verò & in humoribus, quædam vni est cōtagio, alij nō, quædam omnibus. aliæ spiritus præcipuè perdūt, quorum

omnium admiranda quædam ratio est. assimilantur autem & alijs multis, de quibus omnibus diximus in ijs quæ de sympathia vbi etiam communes causas perquisuimus, quæ vel ad rationem agentis referuntur, vel materiæ, vel applicationis. propter quæ non omnia agunt in omnia, sed certa in certa solùm, quæ analogia dicuntur. particulares autem, & proprias analogias nec institutum nostrum est dicere, nec prudentis inquirere. fat enim in præfenti sit. si non proprias & propinquissimas causas, at medias tamen sciamus, & ad proximas nitamur quantum pro subiecta materia dabitur.

Vtrum contagio omnis putrefactio quædam sit.

C A P. I X.

NVnc illud inquiramus, vtrū omnis cōtagio putrefactio quædā sit, & an omnis putrefactio contagiosa. videtur autem putrefactio omnis cōtagiosa aut simpliciter, aut saltē ad continuam partem, ad aliud verò contagiosa non omnis est, quoniā ad agendū multa vt diximus requiruntur. omnē autem contagionem in putrefactione quadam consistere dubitationem fortasse habet: quoniam rabies contagio quædam videtur, putrefactio autem non.

similiter,

similiter & vinum quum acescit ab alio contagionem quandam pati videtur, putrefactionem autem non. nam quum putrescit, tum & foetet & ingustabile est, acetum verò suauè est, & putredinibus etiã resistit. sed certè & ex putrefactiones quaedã sunt existimandæ. verum illud circa putrefactiones est intelligendum, quòd interdum sola misti dissolutio fit, & sola euaporatio humidi atque innati caloris generatio autem noua nulla consequitur, atque hæc simplex putrefactio dicitur. interdum in ipsa euaporatione simul & generatio aliqua prouenit aut animalis, aut alterius quod formã vnã & certam habet, & mitionis rationem ac digestionem suam. in quibus igitur simplex fit putrefactio, generatio autem nulla, & foetor fit & abominabilis sapor, propter causam quæ in sympathia dicta est. vbi verò generatio aliqua intercedit, & digestio ordoq; partium pro certa forma. tum sæpe neque foetor fit, neq; abominabile quicquã. igitur & vinum quandoq; quidem simpliciter putrescit. & marcorem contrahit, & ingratum ingustabileque est. Interdum non simpliciter putrescit, sed & simul generatio aliqua sequitur vt acetum. euaporate enim quod dulce atque aëreum est, relicto

multo terreo subtili adusto cum plurimo
 aqueo, mistum illud fit, quod acetum vo-
 camus, cuius & forma sua est, & digestio,
 & ordo partium, & sapor, & odor. quod
 autem præcedat putrefactio aliqua prior,
 declarant, & lac, & pituita, quæ quum pu-
 trefcere incipiunt, statim accescunt. In rabie
 quoque putrefactionem quandam accide-
 re cõsendum est, facta contagione ab alio,
 latet autem nos, quoniam quæ in viuo ani-
 mali putrefactiones fiunt, non admodum
 manifeste sunt. verisimile est autem ita se
 habere, quoniã & canes quum rabiunt fe-
 bre quadã corripitur solent. si igitur in omnes
 contagiones inductio fiat, omnes quidem
 in putrefactione quadam consistere vide-
 buntur. quod & ratio quoq; persuadet, quo-
 niam nulla alia euaporatio aptior esse vi-
 detur ad contagiones inferendas, quã quæ
 in putrefactionibus fit. quoniam autẽ dixi-
 mus contagionẽ esse in insensibilibus par-
 ticulis, primò quærat fortasse quis, vtrum
 particulæ illæ corrumpantur quidem, an
 alterentur solùm, ad quos dicimus quantũ
 quidem sufficit ad putrefactionẽ faciendã,
 nõ necesse esse corrumpi particulas ipsas,
 sed alterari solùm, quatenus dissolui mi-
 stio possit, & evaporare calidum cum hu-
 mido innato, nihil tamẽ prohibet & cor-
 rumpi

rumpi etiam, sed non necesse est quatenus attinet ad faciendam putrefactionem. quoniam autem putrefactiones omnes ad continuam saltem partem cōsimilem putrefactionem inferre aptæ sunt, si omnis quidē cōtagio putrefactio est, videbitur quidē cōtagio simpliciter & communiter dicta putrefactio quædam consimilis de vno in aliud transiens, siue continuum illud sit, siue diuersum. verum hæc non est ea quæ propriè cōtagio dicitur, sed illa quæ inter diuersa versatur. quod & si etiam propriissime velimus contagionem considerare, quæ in morbis spectatur & non solo contactu afficit, erit quidem cōtagio consimilis de vno in aliud trāsiens putrefactio, cuius seminaria actionis multæ sunt, in forti ac lenta mistione constituta, ac antipathiam ad animal habentia non solum materiale, sed & spirituale etiā: ex qua definitione ratio omnium eorum manifesta est, quæ circa contagionē videntur.

Cur morborum alij contagiosi sint, alij non, & contagiosi cur leues sint.

C A P. X.

Imprimis igitur cur morborum alij cōtagiosi sint alij nō, & quomodo fiat ut alij ardētiores cum sint, & grauiores, nul-

lam tamen inferunt cōtagionem, alij verò placidiores, mitioresq; existentes contagiosi plurimum sint, quæramus: quod certe dubitationem quandam habet. si enim contagio vim & actionem sequitur, qui acutiores sunt morbi viderentur magis contagiosi: si verò adustionem sequitur contagio (vt multi medicorum putant) similiter viderentur, qui ardentiores sunt contagiosi magis. quòd si & putrefactionem multam sequitur contagio, in pluribus quidem multa putrefactio fit, contagio autem nulla. ergo morborū quicumq; absque putrefactione fiunt, nulli quidem contagiosi sunt, quoniam, vt dictum est, contagio non sine quadam putrefactione fit. In quibus verò putrefactio contingit, requiri quidem acumen dicimus, si contagio sequi debet, sed non sufficit acumen solum & potentia agendi, verum & lentor quoq; requiritur, & fortis atq; elaborata mistio vt dictum est. similiter neque adustionē sequitur cōtagio, sed si qua in cōtagionibus adustio accidit, illa sequitur magis, quā origo contagionis sit. nec similiter omnem putrefactionē sequitur contagio, quāquam larga sit, & multi humoris, sed eam solum in qua seminaria fieri possint, quæ & mistionis sunt fortis & in lentore

tore constituta. febrium igitur multæ ardētissimæ sunt, vt quæ è colera, sed in sicco consistentes, è quibus quæ euaporant particulæ, seminaria esse non possunt contagionis in alio, siue quòd mistio earum debilis fit, siue quòd non adhereant & agglutinentur propter siccitatem. at quæcunque sordidam habent putrefactionē & conclusam, illæ seminaria gignunt ad inferendas contagiones idonea. sordidam autem dico putrefactionē, in qua non fit superficialis putrefactio & euaporatio eius. quod putrescit, sed profunda & ad totum. cōclusam autem voco in qua non abeunt & exalant quæ euaporant particulæ, sed quodāmodo conclusæ benè ac diu agitantur & miscentur, lentorem autem habentes. sic enim & fortis fit mistio & glutinosa, lenes autem apparēt cōtagiosi morbi precipuè febres, quæcūq; contagiosæ sunt, propter id quòd profunda fit putrefactio, in qua multū humidi euaporat quod tūm lentorē inducit, tū & acrimoniā hebetat. In quibus autem acumen & ardor multus sentitur, in ijs superficiales magis particulæ euaporāt calidæ & siccæ, propter quod nec cōtagiosæ sunt.

In quo conuenit cum venenis contagio,

& in quo differat.

CAP. XI.

I 5

Conue

Conueniunt autem, & cognationem
 quādam cum venis habent nonnul-
 lę contagiones: quoniam sicut illa inimi-
 citia quādam fraudulenta latentia perdunt
 animal & cor petunt, ita & contagiones
 quędam facere solent. propter quod vene-
 nosas solemus quāsdam febrium appellare.
 differūt autem inter se non parū, quōd ve-
 nena nec propriē putrefacere possunt, nec
 tale in secundum gignere, quale in primo
 fuit principium & seminariū, cuius signū
 est, quōd venenati ad alios contagiosi nō
 sunt. causa verō iccirco est, quōd veneno-
 rum est duplex genus. alia enim spirituali
 qualitate enecant, qualis est serpentum ma-
 xima pars & Catablephę aspectus. alia ve-
 rō materiali qualitate operantur. quę igi-
 tur per spirituales species agunt, corrup-
 pere quidem possunt, fugādo calorem in-
 natum, & tristitiam intolerabilem inge-
 rendo. generare autem nihil simile pos-
 sunt, quoniam generatio omnis à primis
 qualitatibus fit. propter quod in venenatis
 nihil tale vnquam factum vidimus, quale
 est quod à Vipera & basilisco emittitur.
 eorū verō quę per materialem qualita-
 tem operantur, alia calida sunt, vt vocata
 caustica & vrentia, alia frigida, vt opiū &
 hyosciamus & id genus. verū quę calida
 sunt

sunt vrentia, omnia in sicco sunt consisten-
 tia, quare & exurere magis apta sunt, quā
 putrefacere & contagionē inducere. quōd
 si quædam à medicis putrefactiua dicun-
 tur, hoc tamen in propriè dicitur, simplici-
 ter enim caustica sunt. appellant autem pu-
 trefactiua hæc, illa caustica, quōd caustica
 crustam & vocatam escaram prius faciūt
 vocata verò putrefactiua vesicam prius
 inducunt, quasi in his calor naturalis eua-
 poret, sicut in ijs quæ putrescunt. verūm
 propriè caustica & illa sunt, vt Arsenicū,
 Auripigmētum, Pythiocampe, & Cātha-
 rides quæ putrefactiua dicuntur. Cæterum
 non putrefaciunt, sed vrunt è quibus quod
 euaporat seminariū contagionis esse non
 potest, vtpote siccum. quæ igitur veneno-
 rum calida & vrentia sunt, propter hanc
 causam contagiosa non sunt. quæ verò fri-
 gida & stupefactiua sunt, putrefacere quo-
 que non solent, quare neque hæc conta-
 gionem inferre. ita igitur differunt quæ
 contagiosa sunt à venenis.

De alijs differentijs contagionis.

CAP. XII.

SVperest nunc vt differentijs alijs pro-
 sequamur ac earum causis. neque enim
 omnes vno modo cōtagiones se habent
 aliæ

aliæ in nobis primò fiunt, & generantur
 in aliquo, mox ab illo in alium transeunt.
 aliæ extrinsecus primò veniunt. & factæ
 de vno in alium propagantur, & aliæ per
 summa errant, & vix cutim carpunt, aliæ
 solidiora occupant, aliæ & interna, & aliæ
 omnia tam interna, quàm externa. quædã
 porrò promptissimè inhærent, & afficiunt,
 quædam serius, & aliæ se statim manife-
 stant, aliæ non nisi longè post, aliquæ ad
 hæc letales sunt, aliquæ sine vllò vitæ pe-
 riculo. omnes autem in viuo corpore na-
 tæ infectionem disseminare, in mortuo
 non. & corporum alia suscipiunt facilli-
 mè, alia aut nunquam, aut cum difficulta-
 te. vnde & illud queri potest vtrum pesti-
 lentijs assuescere possimus, sicuti venenis.
 In nobis igitur primò oriri seminaria
 contagionum manifestum est, non solùm
 in scabie, achoribus, phthisi, sed in febr-
 bus etiam, quæ pestiferæ dicuntur. causa est,
 quòd in nobis & humoribus nostris pu-
 trefactiones fieri nihil prohibet, quæ &
 sordidæ sint, & conclusæ, à quibus semi-
 naria illa fiant, quæ tùm lenta, tùm & for-
 tis missionis sint. hæc autem contagiones
 inferre, dictum est suprà, ac in aliquo pri-
 mo ita fieri posse, nemo dubitat. illud for-
 tasse dubiũ esse posset, vtrum & in secun-
 do

do qui afficitur, contingat similiter sordida & cōclusa putrefactio, an nō. si enim non contingit, quomodo in ea noua seminaria fiunt, quæ tertium aliquem inficere possint? at si contingit, à quo nam fit, quando causæ eædem in secundo nō sunt, quæ in primo fuere, siquidem in primo causæ fuerunt obstructiones, plenitudo & inaltitia humorum & similia. in secundo autem nihil horū adesse necesse est, quando videmus, tēperato & probè sano existente aliquo, concipere tamē ab alio cōtagionem solis seminarijs sufficientibus inferre. Dicendū igitur & in secundo sordidam ac conclusam putrefactionem fieri, sordidam quidem, quoniam profundè corrumpitur quod à seminarijs recipit putrefactionem, propter multā inhæsiōnem & actionem eorum atque analogiam. talis autem & conclusa est, propter multam euaporationem, quæ fit. quòd & si nō talis per se esset, nihil tamē refert dum profunda accidat. omnino enim tale in secundo fuit, quale in primo principitum & seminarium est, quoniam dictū est eam seminarijs inesse vim, vt sibi simile propagare, & gignere possint, sicuti & spiritus faciunt. In primo igitur causæ fuerūt illæ, quæ passim solent putrefactiones in nobis

bis facere, obstructions, plenitudines, & humorū prauitates, à quibus facta putrefactio sordida & conclusa plurimum, accidit inde seminaria enasci, quæ apta sint, in alium contagionem transferre. siue in eo fuerint causæ & dispositiones, quæ in primo fuere, siue nō. quare analogum humorem nactæ in secundum & tertium, & alios contagionem apportant. Quòd verò & extrinsecus quoque in nos veniant principia & seminaria cōtagionum, & in nobis non primò fiant similiter quoque manifestum est, quoniã sæpe videmus populariter vagantes morbos, quas epidemias vocant, quorum alij communes quidem pluribus aut ciuitatibus, aut regionibus sunt, sed non contagiosi, qui communes tantum dicuntur. alij verò etiam contagiosi, id est, qui semel in vno concepti absque aëris dispositione illa communi, contagionem in alium transferunt, atque hi non communes tantum dicuntur, sed contagiosi simul, quales sunt pestilentia, vti ea quæ circum Græciam vagata est, de qua Thucidides scribit, & quales illæ, quæ nostris annis apparuere in Italia ab alijs lenticulæ, ab alijs puncticula appellatæ. referemus etiam insolitam anni 1514, contagionem, quæ in boues solùm irrepit visa
 primo

primò circa Foroiuiliensem tractum, mox
 sensim & ad Euganeos delata atq; inde in
 agrum nostrum. abstinebat primò bos à
 cibo sine causa alia manifesta. spectantibus
 autè in ora eorum bubulcis, asperitas que-
 dam & parvæ pustulæ percipiebantur in
 palato & ore toto, separare protenus infè-
 ctum oportebat à reliquo armento, alio-
 qui totū inficiebatur. Paulatim labe illa
 descendebat in armos, & inde ad pedes, ac
 quibus ea permutatio fiebat, sanabātur se-
 re omnes. quibus auem nō fiebat, plurima
 pars interibat. Harum ergo contagionū,
 quæ extrinsecus veniunt, potissima causa
 est aër, quāquam ex aquis & paludibus, &
 alijs nihil prohibet euenire. aptissimus au-
 tem est aër, tū quòd facillimè & proprias
 & alienas infectiones concipit, tum quòd
 necessariò co-utimur ad vitam, sed illud
 maxime aduertendū est, quòd aër interdū
 alterat solū calefaciendo, infrigidādo, hu-
 mectādo, & exsiccando, interdū non solū
 alterat, sed & vapores extraneos in nos im-
 mittit, interdum nō vapores simplices, sed
 & seminaria cōtagionum. differt autè se-
 minarium contagionis à vapore simplici,
 quòd vapor alterabile satis est corpus, mi-
 stionē non habens fortè in lentore, quale
 est seminariū. concurrūt tamē vapores in
 nos

nos importati multipliciter ad putrefactiones que fiunt. primò enim & obstruunt, deinde & locum habent aliene caliditatis & humiditatis, tum immisti humoribus inamabiles illos reddunt & ingratos membris, unde & respuuntur & relinquuntur à natura, ac sic putrescunt. seminaria verò non solum hæc faciunt, sed maximè faciunt, ac simul & consilia sibi alia ceu sobole procreant, quæ ad alium delata contagionem inferunt. Si igitur vapores simplices in nos aër importet, non iam contagio est, nec ægrotudo per se contagiosa, nisi profunda & conclusa putrefactio fiat, quæ nec similiter si ad aërem cõparetur, contagio dicitur, quoniã non est consimilis in utroque infectio: sed si ad alium cõparetur, qui secundus sit, & tertius, & quartus, iam cõtatio dicitur, & ægrotudo contagiosa. si verò ab aëre seminaria statim immittantur contagionis in aliquem primum, & contagio dicitur ab aëre accepta, & ad alium apta est transire. idem enim vitium & aër passus est, quod & ille, cui illatum est. idem & de terra & aqua dicatur, nam & ipsa interdum vapores solos in nos transferunt, interdum & seminaria ipsa cõtationum. quibus autem de causis tum aër, tum aqua & alia inficiantur, & modò seminaria contagionum

concip

conciant, modò vapores extraneos, & modò alterent solùm, recipiendum est nobis vti notum. Illud fortasse magis desideraretur, vtrum à cœlo & syderibus contagiones vllę per se depēdeant, quādo astrologi sæpe quosdā futuros morbos & Epidemias prædicunt, quemadmodū Syphilidem siue Gallicum vocatū morbū prædixisse ipsos constat multo antequam apparuisset. sed certè (quando nihil à cœlo huc demitti potest, quod proximè tãgat) nisi spirituale aliquod seu lumen, seu tale aliud, si ad ea respiciamus, quæ suprà de actionibus spiritualiū dicta sunt, videbimus à cœlo nullas cōtagiones per se fieri posse. per accidens autem nihil prohibet, quasdam ab ipso fieri, ac prædici etiam ab astrologis posse, qui scientes, ea quæ à syderibus per se vt plurimum fiunt, possunt simul & illa præuidere quæ per accidens cum illis, vt plurimum coniunguntur. possunt autem per se sydera calefacere: ad calefactionem autē sequitur & vaporū plurima ex aquis & terris eleuatio, qui mox varias & diuersas corruptiones efficiant, modò nouas, modò cōsuetas, modò magnas prout & syderum constitutiones se habent. Igitur has considerātes astrologi ac docti, quæ apportare solent, prænūntiant

m

effect

effectus, qui quanquam per accidens à syderibus fiunt, vt plurimum tamen concomitantur ea, quæ per se fiunt. nihil enim prohibet quædam per accidens esse, & vt plurimum esse. aptissimè autè sunt ad magna & noua producenda illæ syderum constitutiones, in quibus plures Planetarum in vnum coeunt, præsertim sub insignibus aliquibus earum stellarum quæ fixæ dicuntur. rarò enim fit, vt quum eiusmodi conuentus fiunt, notabilem aliquem partum & portentum non edant, sed de his plura fortasse oportet dicere. Per summa autem errant scabies, porrigo, papulæ, lepra & circa caput achores, areæ, ophiasis & id genus. horum autem omnium seminaria crassiora & minus acria sunt, quàm quæ intima petunt. hæc enim subtiliora sunt, & acria magis, & ad spiritualia magis analogæ. eorum autem quæ in summo insident, alia summam cutim tentant, alia profundius immerguntur, quæ in densiori materia sunt, quales sphaçeli, & estiomeni, & carbunculi, & elephantia, & syphilis morbus, & id genus. Citò autem afficiunt, quæcunq; seminariorum in acrimonia multa consistunt, & subtilia sunt, præsertim per anhelitum cor petentia, quorum analogia est ad spiritus, aut ad subtiliores humorum.

at

æ quorū materia densior est, & analogā ad humores crassiores, ea tardè serpunt, vt syphilis & rabies. mortuū autem animal contagiē eam non seruat, quia tenebatur viuens. quoniam seminaria contagionis vnā cum calore innato extincta sunt, paratiora verò sunt ad cōtagiones corpora, ad eas quidem, quæ primò in nobis fiunt, immunda quidē & valde humida, & carnis ac foraminum cōstipatorū. ad eas verò quæ extrinsecus veniūt paratiora sunt, quæ foramina aperta & laxa habent, calida autem & humida. difficulter autem recipiūt & serius, quibus frigida est, & ficca densaq; corporis cōstitutio. propter quod senes & aniculæ minus corripuntur, quàm iuuenes. attendendæ tamen sunt analogiæ cōtagionum, quæ vnū magis quā aliū tentant. minus item recipiūt, qui per ociū vitam traducūt, quàm vegetes & negotiatorēs. quosdam porrò vidimus, qui in medijs pestilentijs versantes securi esse consuecre, de quibus quædam suo loco dicemus, & vtrum consuecere pestilentijs possimus.

De signis contagionum. CAP. XIII.

SVnt autem & indicia contagionum sua, quorum alia prænumtia sunt futurarum,

rarum, alia præsentēs monstrāt: ac eorum quæ prænuntia dicuntur, alia à cœlo sumuntur, alia ab aëre, alia ab ijs, quæ circa terras & aquas sunt, quorum quædā vt plurimum veracia sunt, alia sæpe. quare nec per omnia prognosticari nisi probabiliter, licet. In cœlo igitur quum eorum syderum, qui planetæ dicuntur, vidēs vnam in partem plures conuenire, vt sæpe accidit plures, aut septentrionales fieri, aut australes, nec non & coniungi etiam inuicem, tum scito in ea parte mutationes magnas circa terras futuras. ac primùm quidem humiditates plurimas sublatis vaporibus multis è terra & aquis, mox siccitates non paruas consecuturas, consumptis tandem vaporibus & exustione circa terram & aërem facta. hæc autem solent & putrefactiones apportare, quòd si coniunctio syderum illorum sit plurium quidem sub maioribus earum, quæ fixæ dicuntur, tum & prædicere potes insignem aliquam portenti contagionem. sunt porrò & aspectus quidam planetarū, quibus astronomi hæc portenta tribuunt, qui nec omnino negligendi sunt, nec semper timendi. ex aëre porrò sua quoque indicia haberi solent, ac primùm quum multæ cræbreq; incensiones illæ apparent, quæ in suprema
regione

regione è vocato hypocaumate fiunt, vt cadentia sydera, cometæ, trabes, æges & id genus, putrefactiouē circa terrā fieri ostēdunt. omnia enim hæc è fomite vnctiuoso & lento fiunt. hoc autem monstrat vapores, qui à terra tolluntur, tales quoq; existere, quod potissimum circa putrefactiones contingit. notare præterea oportet, & alias inferioris aëris constitutiones. neq; enim sine suspicione est, quum aut austrū plurimi perflarint, & diu incubuerint, aut caligines quasdā præter modum certam regionem videris occupare, & si fuscus & veluti puluerulentus aër solem diu tristem reddiderit. tūm verò tibi maximè cauendum erit, quum ventos quosdā fueris cōspicatus ex ea regione perferri, vbi pestilentia grassetur. non solūm autem timendum tibi sit, sed fugiendum, quum ea quæ sub diuo ponuntur, vt obsonia & lintea, & id genus, marcorem quēdam & fitū contrahunt. sed & aquę quoq; sua signa dant, quum inundant flumina & diu restagnāt. quum loca paludosa cœnosaq; relinquuntur. quum maria pisces emortuos plures in littoribus deponunt. Terra quoque vbi plurimam infectorum generationem profert, putrefactiones conceptas nuntiat. quæ nisi totæ in ea animalia absumptæ

fuerint, contagiones subesse declarant. potissimum autem isthæc portendunt locustæ, quarum sæpe innumerabilis ac penè infinita generatio fit, hoc autem non solum monstrat magnam putrefactionem præcessisse, sed sæpe nouam facit, tolluntur enim quasi exercitus ingens, & in certas euolant regiones, quasvbi latè depopulatæ sunt, illic sæpe commoriuntur, vnde mox inmensa corruptio sequitur. qualem in Africa contigisse legimus anno 118, delatis ad littora locustis incredibili numero, atq; ibi emortuis. similiter & in Gallia euenisse anno 864, memoriæ mandatum est. In Italia verò anno 1478, in agro Ferrariensi, Mantuano, Veronensi, Brixiesi q; & vicinis alijs quum ingens increuisset earum multitudo, paulò post miseranda pestilentia secuta est. & annis superioribus etiam contigisset, nisi Dei optimi clementia & mortaliũ cura prouidisset. quo tempore tantum eius generis animantium vidimus, quantum antea nũquam visum fuisse putandum est. quarum pars multa in huius superioris Italiae agris resedit, pars versus Gallias euolauit diebus septem non sufficientibus migrationi tanti exercitus. Idem sæpe faciunt & cadauera cæсорum in prælijs. quin & cibi nonnulli sunt, quorum usus frequens

frequens nunc has, nunc illas infectiones
 producant, alij Elephantiam, alij scabiem,
 alij carbunculos, alij alia interdum & ani-
 malia, quæ sub terra degunt, solent nonnul-
 las infectionum significare, quum multa
 eorum è latibulis & proprijs laribus in
 apertum exeunt.

- Sæpe exiguus mus

Augurium tibi triste dabit, tellure sub ima
 Quem non vllus amor tenuit, sed in aëra
 apertum

Erupit scrobibus, vitæque atque imme-
 mor vsus,

Et paruos natos & dulcia tecta reliquit.

Ipsa etiam tellus ceu non ignara futuri
 Quum tremit, atque intus grauida suspirat
 ab aluo,

Signa dabit. tremuere vrbes & vertice toto
 Formidauit Athos, timuitque sub æquore
 Nereus.

Quippè crebri terræ motus & ipsi nun-
 tiant contagiones futuras, quoniam exha-
 latio, quæ intus concluditur, non solùm
 noxium quiddam acquirit, sed etiam gi-
 gnitur ex ipsis maximè putrefactionibus,
 quæ sub terra fiunt. Adhæc & cum vides
 carbunculos multos & exanthemata, &
 bubones enasci, timere quodammodo po-
 tes. Præsentes verò contagiones indicant,

eas quidem, quæ extrinsecus veniunt, multitudine eiusdem morbi, tametsi non quandoque multi eodem laborant morbo, contagiosa est ægritudo. esse autem contagiosam cognosces, & ex genere morbi, & ex ijs, quæ sequuntur. eas verò quæ primò in nobis fiunt, contagiosæ ne sint an non, cognosces similiter & ex genere morbi, & ex his quæ sequuntur: sed iam de contagione, quid sit, & quo pacto fiat, & quibus principijs, & quæ sint contagionum differentia, & causæ, tum & quæ sint earum signa communia in vniuersum dictum hæcenus satis sit.

DE MORBIS CON-
TAGIOSIS, LI-
BER II.

*

De febribus contagiosis.

CAP. I.

D H A E C consequens esse videtur, vt de singulis contagiosis morbis, qui nobis cogniti sunt, agamus, qui sint, & quibus de causis fiāt, & quomodo differant inter se, ab ijs incipiētes, quorum cognitio necessaria magis videtur. tales autem sunt febres, quæ in cōtagione consistunt. de quibus tanto accuratius est agendum, quanto plures earum nouæ inusitatæq; annis nostris apparuere. in vniuersum autem de omnibus pauca quidem à maioribus nostris pro tanto negotio literis mandata sunt. quid autē simpliciter sit febris, & quomodo fiat in præsentiarum nobis est supponendum. Contagiosæ autem vocantur non quæcunque vicinum & contiguum humorem possunt inficere, sed illæ solùm quæ in alium consimilem inferre infectionem valent, & quæ dicta seminaria contagionis per se

m s

includ

includunt. Earum verò quæ contagiosæ dicuntur, aliæ pestilentes vocantur, aliæ non pestilentes, & pestilentum quædam simpliciter pestilentes sunt, quædam malignæ tantum appellantur, quasi mediæ inter pestilentes, & non pestilentes. quippe contagiosarum febrium, quædam ut plurimum salubres sunt, quædam ut plurimum perdetes, quædam verò partim salubres partim perdetes, à quibus multi quidem euadunt, multi verò pereunt. in dubio qui plures sint, quales quæ lenticulæ dicuntur.

De variolis & morbillis.

CAP. II.

ERgo de ijs contagiosis primò est agendum, quæ tametsi contagiosæ sint, pestilentes tamen non appellantur, quòd maiori ex parte salubres sint. tales autem videntur illæ, quas qui arabum libros transtulere, Variolas & Morbillos vocant. per variolas intelligentes eas, quas & vulgus varollas vocat ex similitudine arbitrò pustularum, qui vari dicuntur. per morbillos autem eas quas vulgus fersas nuncupat, à feruore fortasse dictas. De ijs autem Græci non videntur sub alio egisse nomine quàm exanthematū, quod nomen & variū etiam apud ipsos reperitur.

ritur. contingunt igitur eiusmodi febres
præcipuè pueris, rarò viris, rarissimè se-
nibus. videntur autem & omnibus semel
in vita aut accidere, aut aptæ esse, quæ ac-
cidunt. nisi præcox mors hominem tollat:
non facile autem dignoscuntur adesse;
priusquam pustulæ ipsæ malum prodant.
signa tamen quædam præcedunt ex quibus
suspicio esse potest, eiusmodi affaturam
febrem, ac primùm quum vides popula-
riter quodam modo vagari genus id fe-
brium, puer autem est, qui febricit, tum su-
spicari potes communi illo teneri morbo:
necessarium tamen non est: quare & alia
signa spectato, si conuersatus est cum alio
affecto, si lucent oculi, si dorsum confrac-
tum sentitur, si facies rubet. febris autem
continenter affligit, morosa quidem ma-
gis quam mordax, hæc enim primùm in-
dicia apparent. tum interroga num aliàs
fenserit eiusmodi febrem, quæ solet exan-
themata illa apportare. rarò enim fit, vt
qui semel affectus fuit, denuo etiam patia-
tur. tum vide si quid à natura ad cutim pel-
litur, nam vt plurimùm circa quartū diem,
aut paulò post, apparere solent primùm
quidem sparse quædam ceu maculæ ru-
bentes, mox manifestius in pustulas con-
crescunt, interdum humidiores & varis
similes,

similes, interdum sicciores & similes ijs exanthematibus, quæ ex calore solent pueris euenire, quas vulgus sufferfuras vocat. Vtræque mox tenui quadam pituita & sanie replentur, ac per ipsas soluitur ægritudo, facillimè quidem pueris, difficilius autem grandioribus. propter quod matres optare solent febres hæcè filijs aduenire quum tenera in ætate sunt. Contagiosæ igitur sunt, quoniam quod exhalat in putrefactione lentum admodum est, & seminarium contagionis in alterum, eo pacto quo in alijs fieri diximus. maiori autem ex parte salubres sunt, quoniam ebullitio hæc purificatio quædam sanguinis est. neque enim contemnendi sunt, qui dicunt infectionem à sanguine menstruo contractam in utero matris, secerni per eiusmodi ebullitionem & putrefactionem eius, ac sic defecari sanguinem per quandam quasi crisin à natura factam. propter quam causam omnes ferè hunc aspectum patimur, quoniam omnes eam infectionem menstrualemente deferimus à ventre matris. qua de causa non perdit, vt plurimum febris hæc per se, sed purgat magis. pueris verò benignior est, quàm adultis. quoniam si qui per ætatem teneram eam sanguinis infectionem non expurgant, signum est esse

esse malè idoneam separari. quare mox quum in grandiori ætate fit separatio illa, contingit quidem vi multa, & affligit magis. minus autem quum mollior est sanguis, & aptior vt separaretur ab eo labes illa: ob id etiam quum semel accessit non reverti præterea solet, quoniam secreta iam fit infectio, visa tamen quandoque fuit bis accessisse, quibus scilicet prius non exactè secreta fuisset. Si igitur sanguis pituitosior fit, pustulæ variformes fiunt albæ, rotundæ, mucore quodam plenæ. si verò biliosior extiterit, pustulæ sicciore erumpunt. analogia autem eius contagionis ad eam sanguinis superfluitatem est, quæ è menstruo sanguine contracta fuit. quare ad eos solum analogia est hæc infectio, quibus purificatio sanguinis non est facta. propter quod nec omnes inficit, nec humores omnes, nec plura de his dicantur.

De pestilentibus febribus. CAP. III.

NVnc de pestilentibus vocatis prosequamur, quarum aliæ, vt plurimum perdunt verè pestilentes vocantur, aliæ multos solum perdunt, malignæ appellatæ, communi autem vocabulo omnes pestilentes nuncupari solent. de quibus accuratissimè perquirèdum est, omnes enim
peculia

peculiarem quandam & rationem, & curationem habere existimant. quæ autem peculiaris ratio sit, nondum planè assignare video. quidam breui sese ab hac difficultate explicantes, ad occultas proprietates recurrunt. de quo multa in superioribus dicta sunt, quæ hic non aliter repetuntur. tanquam nihil dicentibus & docentibus, qui difficultates propositas per ignota soluere student. Galenus verò interdum videtur dicere pestilentes febres habere quandam venenositatem, & per hoc differre ab alijs, interdum peculiare ijs inesse, vt putrefactio circa cor sit, quandoq; quidem in substantia eius quandoque in contentis. de quo rectum est rationem habere. nam quid sit venenositas illa, non declarat Galenus, & vtrum veram venenositatem intelligat, an magis assimilationem quandam interficiendi. quòd si veram venenositatem intelligit, oportebat dicere in quo consisteret. venena enim aut per materiales qualitates, aut per spirituales necant. quòd verò dicit peculiare esse his febribus, vt aut cordis substantiam putrefaciant, aut contenta, rursus dubitationem non paruum habet. qua de re Montanus ciuis noster primarius, iam & nunquam satis laudatus in re medica, & in
quem,

quem, si Pythagoricè loqui licet, Galeni anima migrasse videtur, subtiliter quidem multa differuit pro Galeni placitis, quantum quidem videre potui ex scriptis quibusdam, quæ sub eo ordinariam medicinæ Patauij legente ab auditoribus notata & literis mandata fuere. quæ quum fortè ad manus nostras tum peruenisset, quum & ipse de hisce febribus scriberem, suspensum me admodum reddidere, quum ego alia via fortè fortuna incederem. nam si inceptis nostris persistere voluissem, non solum timor oboriebatur, quomodo mihi ipse considerem deuianti ab eorum calle, sed & rem valde arrogantem videbar aggredi, qui & à primo Galeno & à Secundo dissentire auderè. quocirca quum quasi decreuissem retractare quæcunq; de ea materia scripsissem, rem tamen cum quibusdam amicis communicavi, qui ingenuè consulentes persuaferunt, quæ ego iam scripsissem, tametsi viderentur nouo calle procedere, emittenda tamen esse non per assertionem aliquam, sed vti problemata magis. quæ igitur Montanus noster ex Galeni placitis tradit, hæc ferè sunt. Febres quæ pestiferæ vocantur differre ab alijs, quæ in putrefactione consistunt, quod pestilentium putrefactio vel in substantia cordis

cordis sit, vel in contentis. in alijs. verò iam nec putrefactam esse cordis substantiam, nec contenta. transmitti quidem ad cor vapores putridos, atq; accendere tum cor, tum contenta. putrefacere autem non. quod si eò veniant, aut putrefaciant, iam febrem pestilentem esse. porrò pestilentem omnem febrem hecticam etiam esse, siquidem facta putrefactione in corde aut contentis fieri non posse, vt iam confirmata non sit: atque hinc illa contingere, quæ in pestiferis apparent febribus, non sentire scilicet ægrum se febrere, pulsus non magnos, non citatos percipi, maximam mortalium partem perire. conuenire autem pestilentes febres partim cum putridis, partim cum hecticis: cum putridis quidem, quia omnino febres hæc à putredine pendent. cum hecticis verò, quia iam confirmata sit febris. verùm neq; simpliciter hecticas dici debere, nec simpliciter putridas, sed pestilentes hecticas & putridas. Venenositatem autem earum non aliud esse, quam gradum putrefactionis largioris circa cor. Atq; hæc ferè sunt, quæ ego scripta vidi. quæ si benè considerètur, non paruas habèt difficultates, ac primùm quod progressus hic non declarat cur pestilentes febres contagiosæ sint, quod peculiare

liare quiddam & proprium videtur cum
ipsis iungi. præterea si queratur cur in ijs
putrefactio est, in corde aut contentis, di-
cere quidem videntur causam esse, quòd
ingens & larga quædam fit putrefactio,
per quam accidit & cor aut contenta infi-
ci. si verò rursus quærat cur fiat ingens
illa putrefactio, contingere dicunt ex præ-
paratione, hoc est nimia humiditate quæ
vel intrinseca est, vel extrinsecus accedit.
quod certè non minorem habet difficul-
tatem. nam primò mirum videtur in de-
cem millibus hominum. qui in pestilentia
pereunt, eam esse præparationem in omni-
bus, præsertim quòd videmus innumeros
exactissimè sanos existentes, & nullo vi-
tio humorum deprauatos, concipere tamè
cõtagiem illam ex sola cõuersatione cum
pestilentia affecto, aut ex illius vestibus.
quidnam igitur in hoc fecit illam ingen-
tem putrefactionem? quum nec obstructio-
nes fecerint, nec humiditas aut propria, aut
ab aère acquisita, quare aliquod aliud prin-
cipium assignari necesse est, quod in cau-
sa sit. oportebat præterea declarari qualis
nam esset ea ingens putrefactio. num quã-
titate ingens & mole, an gradu actionis.
nam si actione ingens, cur ardentissimæ
causones & furentes non tamen pestilen-

tes sunt? quin nec illæ, quæ ex æruginosa colera sunt. si verò: quantitate ingens est quæ necessitas erat ponere cor ipsum putrefieri? poterat enim sufficere quantitas illa ingens putrefactionis. Ad hæc & illud dubium est, si adeo ingens est putrefactio, cur non sentit æger se febrile, quum aliæ alioquin minoris putrefactionis inflammationem indicant? nec recurri ad hæcticam posse videtur, quando multo antè quàm hæctica fiat, putrefactio illa ingens fit, imo causa cur hæctica fiat, est putrefactio circa cor, illam autem facit ingens putrefactio per corpus reliquum. cur ergo prius non sentitur, quàm hæctica facta sit? postremò & mirum illud videtur in his febribus putrescere cor, aut & contenta. statim enim videretur animal perire, quoniam ne ærysipelata tolerare potest delicatissimum membrum. non perire autem hominem statim manifestum est, sed maiorem partem peste affectorum ultra quartum & septimum vivere, quinimo & multos euadere, quod certè fieri posse non videtur, si febris iam hæctica confirmata est.

Præterea cur & aliæ hæcticæ non sunt pestilentes, quando febris cōfirmata est in corde, & si vapores putridi circa cor ad id venerunt,

venerunt, vt possint facere hecticã & confirmatam caliditatem in corde, videntur etiam posse & putrefactionem facere, aut in ipso, aut in contentis saltem: quod si fit, necessariò perire oportere pestilentes omnes videtur. atq; hæc sunt, quæ dubitationem faciunt circa positionem hanc. quare nõ tacebo quæ ego prius conceperã, paratus opinionem mutare, si minus satisfacere videbuntur. Inhærendo igitur fundamentis illis, quæ circa contagionum naturam iacta sunt, dico pestilentes febres ab alijs putridis differre in multis. primum in principio agente, deinde & in materia seu modo putrefactionis ac demum in accidentibus proprijs quæ sequuntur. quippe in alijs putridis principia & causæ putrefactionis sunt, aut obstructio, aut plenitudo, aut malitia humorum in quantitate vel qualitate. voco autem principia hæc agendi, quia causæ sunt cur à caliditate loci putrefactio fiat, in pestilentibus autem febribus, nullum horum per se causa est, & principium putrefactionis: possunt enim esse in aliquo mēsuratè humores, potest abesse omnis obstructio, omnis plenitudo, pestilentia tamen ab alio concipi. oportet igitur esse aliud principium per se eius contagis. nihil quidē prohibet quandoq; & has

dispositiones adesse, sed accidunt quidem quātum ad id quod per se agit. æquè enim putrefactio fit, siue adsint, siue non, quin- imò illud fieri potest. vt in aliquo præparatum sit, aut phlegma, aut colera vt putrescant ex prædictis principijs, minus tamen corripiantur à contagione, quàm humor alius, quòd analogia non fit ad illos. quare nec omnes putrefactiones, quæ circa terras & aërem fiunt, etiã disponunt ad eam, quæ circa pestem versatur, sed certæ solùm. si igitur rectè tradita sunt, quæ de cōtagione à nobis sunt dicta, principia quidè contagionum per se sunt seminaria ipsa, de quorum natura tãta narrata sunt, quæ quidem tametsi communi quodam principio cum vaporibus & loci cariditate conueniunt in agendo, peculiarem tamen quandam sortita naturam sunt, & rationem putrefaciendi. in primis enim diximus habere ea vim & actionem multam, tum & missionem fortem & elaboratam, nec nõ & missionem in lentore constitutam, ac demum nõ materialem solùm antipathiam ad calorem naturalem & ad animã ipsam, sed & spiritualem. hæc igitur quum ita se habeant longè diuersam putrefactione ab alijs faciunt. siquidem in alijs superficialis quodammodo fit putrefactio, non profunda,

funda, & sordida, in his autem profundissima & ad partes vel penitissimas eius quod putrefit. quod quidem iccirco accidit. primo, quod seminaria non paræ actionis sunt, quemadmodum simplices vapores, sed longè maioris, propter fortem mitione, propter quam nec cito & facile alteratur, sed præstant, & actionem continuât. propter lentorem autem agglutinantur valde illi humori, ad quem habet analogiam. in quem incumbentia cito dissoluunt, actiua multum quum sint & humida, ad quod non parum adiuuat spiritualis antipathia, quæ naturalem caloré fugat & propellit, à quo destitutus humor cito contrahit putrefactionem profundam. fit etiam putrefactio illa non profunda solùm, sed & valde larga, hoc est multarum partium, quoniam seminaria hinc inde dispersa sunt, & hæc alia ceu sobolem generant, illa alia. rectè igitur dicebat Montanus magnam putrefactionem in pestilentibus febribus fieri, sed rationem non dedit per se id facientem, assignans humiditatem contractam & præparantem. Differunt præterea hæc febres ab alijs putridis in accidētibus proprijs. ad has enim sequitur esse cōtagiosas ad alium. cuius causa assignari non aliter potest, quàm per rationem seminariorū, quæ

ad aliū delata tale in secundo faciunt, quale in primo fuit, quod si pestilēs aliqua febris primò in nobis fiat, nunquam tamen esse pestilentem dicimus, nisi tum quū seminaria cōtagionis iam facta sunt, quare æquè est, factam esse febrem ex seminarijs, & aptam esse ex ijs fieri, atque ea per se includere. si igitur licet pestilentem febrem diffinire, dicemus esse febrem sordidæ & profundæ putrefactionis, includentem seminaria acutissime cōtagionis per se. propter quod & letalis est, & ad aliū cōtagiosa. atq; hæc per se ratio est pestilētis febris, non autē quod vel cor, vel contenta in eo putrescant. nihil quidē prohibet, & ad illa putrefactionem deferri, præsertim si analogia ad illa sit. sed siue hoc sit, siue nō ratio non est hæc pestis, sed fortè ratio vehementioris pestis & citius interficientis, quod autem per se est, & (vt aiūt) formale, est esse febrem per se includentē seminaria contagionis letalis. propter quam causam quæ è venenis fiunt febres letales quidem sunt, sed non pestilentes, quoniam contagiosæ non sunt. carent enim eo quod formale est, & per se ratio pestilentia.

De differentijs pestilentium febrium, & Accidentibus earum.

CAP. CXXXIII.

Pestilen

PEstilentum verò febrium aliæ extrinsecus in nos veniunt, aliæ in nobis primò fiunt, aliæ omnes perdunt, aliæ maiorem partem, aliæ multos solùm. diuersa porrò est earum analogia & admiranda: quædam ad sanguinem præcipuè analogæ sunt, quædam ad coleram, quædam & ad humores alios, aliæ promiscuè ad omnes, & aliæ ad spiritus solos, aut ad ipsos maximè, & quædam citissimè perdunt, quædam feruè extrinsecus veniunt, quorum seminaria prius concepta sunt, aut in aëre, aut terra & alijs. oportet autem & ea prius corrupta fuisse, si propriè contagio dicenda est. dico autem seminaria, non vapores simplices, multum enim differt (vt diximus) inter seminaria & vapores. In nobis autem primò fiunt, quæ è communibus quidem causis cum alijs originem habent, vt plenitudine, obstructionibus, & humorum malitia. verùm putrefactio & sordida est, & conclusa, eiusmodi autem vt in ea seminaria fiant contagionis perniciosæ. nihil enim prohibet sæpe talem in aliquo primò fieri, mox ab illo in alios importari. omnes autem perdunt, quæ ad spiritus & spiritualia analogiam habêt, maximè quæ extrinsecus veniunt per anhelitum attractæ contagies. maiorem verò partem perimunt

munt, quæ ad acutos humores analogæ sunt, præsertim si & ipsæ extrinsecus apportentur. multos autem solum, quæ ad crassiores humores rationem habent. quo autem modo & quibus de causis diuersæ sint analogiæ earum, supra quidem demonstratum vniuersaliter fuit. quare nunc non aliter repentendum erit. Sed iam de accidentibus earum dicatur, quatenus signa & notitia earum haberi possint. primum ergo quod per se has febres sequitur, est esse contagiosas, quod & maximum est earum signum. quod quoniam non semper datur videre posse, alia signa attendenda sunt, commune autem est omnibus ferè, per initia omnia videri valde placida. ita vt vix febrile existimetur, qui nihilominus latentem pestem concepit. pulsus, vrinæq; id attestantur, sed ita tamen vt peritum non lateant. per processum porro tametsi sua sunt augmenta tota, tamen per se febris placida videtur & lenis, calor tactu mordax non est, introrsum verò morosus magis, quàm acris percipitur. quippè interrogati, qui ægrotant num febriant, non febrile se dicunt, sed tamen in angustia quadam versari. decubitus supinus est, dorsum perinde ac verberati, anhelitus solito longior, pulsus non cita-

tus,

tus, non altus, sed pressus magis & vix audens se attollere. hæc ergo signa per primos morbi processus apparent, quæ quum vides, tum ad alios spectato, quos febres tenent, ac quum multos emori vides è cõsimili morbo, tunc time pestilentem esse febrem cui astas. in dies autem certiora se ostendent signa: nã vel maculæ in cute apparebunt, vel abscessus circa emunctoria vocata. oculi ad hæc subrubent, & vacillât, anhelitus extraneo quodã fœtore grauis est, quo solo signo petiri, sæpe pestilentem febrem deprehendunt, verba sæpe dicuntur multa, & interdum incõposita, caput grauefcit, & modo vigiliæ, modo somnus nimius ægrum tenet, Hypocundria tenduntur. egestiones liquide sunt, corruptæ longinquæ à forma fecû & humorum, fœtentes. vrinæ autẽ subiugaliũ similes, aut quasi vinum granatorum, aut tenues crude, aut confusæ, rubræ. quandoque & similes sanis sunt, lingua sordescit, virtus omnis labat & fatiscit. mala autem signa sunt, delirium perseuerans, vrinæ detentio, fluxus sanguinis narium ad quem alleuiatio nulla consequitur, ventris deiectio multa per initia oborta, vel è leui pharmaco facta, apparitio macularum & abscessuum, ac subita mox delitescencia. **Quod igitur per ini-**

n s

tia

tia mites appareant hęc febres, nihil mirum
 videri debet, quum toto genere, & in toto
 processu lenes plurimum sint. causam ali-
 qui reddunt, quod nec nos tangentes ardo-
 re febris sentiamus, nec æger ipse. nos qui-
 dem quia febris hæc extrorsum quæta est,
 introrsum turbans, æger verò neque ipse
 sentit, quoniam hecticam febrem patitur,
 de qua supra dictum satis fuit. Nos è no-
 stris principijs causam inde esse arbitra-
 mur, quod profunda admodum sit putre-
 factio, in qua acrimonia omnis multum ob-
 tunditur & hebescit, humido multo simul
 euaporante, & lentore tanto factò. in fe-
 bribus autem quæ in sicco consistunt, qua-
 les sunt colericæ, acrimonia & feruor sen-
 titur, membra exuruntur, sitis vexat, aridi-
 tas linguæ fit, quoniam igneum est, quod
 euaporat & siccum. propter quod nec con-
 tagionem facit, quoniam non agglutina-
 tur, quâquam magnæ actionis sit. est for-
 tasse & alia concausa cur peste laborantes
 febrem non sentiant, quod sensus illis ma-
 gnopere obtusi sunt, obsepti tanta putre-
 dine, in qua virtutes non solum dissoluun-
 tur, sed nec transmittuntur ad sensitiva
 membra. quod verò pulsus parui sint, &
 rariore, rursus causam assignant alij, quod
 pestilentes hectici fiant, quare quum nec
 calidita

caliditatem nouam percipiant, pariter nec noua euentatione indigent, vnde & pulsus non valde diuersi sunt à seipsis sanis existentibus. Nos licet, aliam causam assignamus, illud prænotantes, quòd natura semper illud eligit, quod aut melius est, aut minus malum, vt in ijs diximus, quæ de sympathijs tractata sunt. sicut igitur oblato foetore aliquo à natura fit, vt vix anhelimus, vix halitum per nares trahamus, quasi sic minus aperiatur aditus foetor: ita lata ingenti, atque abominabili putrefactione seu exhalatione ad cor, vix audet natura ipsum dilatare, vix venas tollere, quo minus via putredini aperiatur, quare tantum tollit, quantum vix satis est vitæ & euentationi cordis. propter quod pulsus paruus fit, & rarus, & anhelitus longior & angustior: constrictio verò seu exspiratio velocior, quàm dilatatio & inspiratio. quod & in pulsibus etiam venenatorum contingit, vt sæpe vidimus. Vrinæ autem vt plurimum subiugaliū similes sunt propter multam & diuersorum ebullitionē, quòd si humor crudior fuerit, albida sæpe vrina fit, & subtilis, si verò sanguinis excrementa redundant, rubra exit, & confusa propter ebullitionem, quæ si subadusta & subtilia fuerint, aut tenui
melan

melancholiæ admista, similem vino granatorum urinam faciunt. sed iam particulares febres prosequamur.

De Ephimera pestilenti in Britania.

CAP. V.

IN Britania insula, quæ nunc Anglia vocatur, genus est pestilentis febris & contagiosæ, quæ ad ephemeræ referenda videtur, quod die vna aut hominem perdit, aut liberat. est autem non contagiosa solum de vno in alium, sed & vagatur etiam de ciuitate in ciuitatem, non tantum per eam insulam, in qua ferè vna videri solet, sed sæpe & ad vicinos Belgas deferri visa est. quapropter & vitio aeris præcipuè nasci censendum est. cur autem in ea insula præcipuè oboriatur, vniuersalis quidem causa est analogia eius aeris. particulatim verò in quo ea consistat analogia difficile certè est nosse. quanquam sunt, qui dicant id è soli ratione contingere, quod maximè gypseum est, vnde & Albion olim appellatam fuisse volunt. certis igitur constitutionibus humidis, vapores è solo illo accidunt eleuari, subtilissimos quidem, corruptos tamen, qui & subtilem etiam inferunt contagionem, cuius analogia est, vel ad spiritus, vel ad tenuem spumam, quæ sanguini
super

supernatat. quæcunq; autem causa sit, constat analogiam eius contagionis esse ad subtile sanguinis. propter quod die vna aut finitur ægritudo, aut æger. vt plurimū autem finitur ægritudo per sudorem, vnde & febrem etiam sudorem appellant incolæ. Nullis verò alijs medicamētis vtuntur aduersus ipsam quàm expectatione sudoris, nā quibus aduenit, omnes ferè euadunt, quibus autem retinetur, maxima pars perit. quare cura omni & diligentia procurant ne impediatur sudor, quod vel facillimè accidit, si tantum æger situm, atq; accubitum mutet. qua de causa iubent medici, vt æger integra die vna situm nō mutet. quam molestiā qui ferre possunt, mercedem laboris recipiunt & euadūt. qui verò ferre non valent, sed se iactant, decubitus mutant, nouū aërem aucupantur, impedito sudore sua causa pereunt.

*De febre quam lenticulas vel puncticulas
uocant.*

CAP. VI.

SVnt aliæ febres quæ mediæ quodammodo sunt inter verè pestilētes & nō pestilentes, quoniam ab ijs multi quidem pereunt, multi etiam euadunt. Contagiosæ autem sunt, & idcirco naturam pestilentium sapiunt, appellari autem solēt malignæ

lignæ magis, quàm pestilentes, quales illæ
 fuere, quæ annis 1505. & 1528. in Italia pri-
 mum apparuere, ætate nostra non prius
 notæ. certis verò regionibus familiares, vt
 Cypro & vicinis insulis, maioribus etiam
 nostris cognitæ, vulgus lenticulas aut pun-
 tículas appellat, quòd maculas proferant
 lenticulis, aut puncturis pulicum similes,
 quidam mutatis literis petículas dicunt. de
 quibus diligenter agendum videtur, quòd
 & nunc quoque crebro visantur, modo
 communes multis, modo quibusdam par-
 ticulatim contingentes. visi etiam sunt,
 qui ex Italia in alias regiones profecti,
 vbi nullæ essent eiusmodi febres, ex ijs ta-
 men perierint, quasi secum infectionem
 detulerint. quod clarissimo & doctissimo
 Andreæ Naugerio oratori pro Illustris-
 sima Venetorum Republ. apud regē Gal-
 lorum annis superioribus contigit. ex hac
 enim labe interijt in ea prouincia, in qua
 ne nomine quidem nota erat ægritudo
 eiusmodi. vir eius doctrinæ & ingenij, vt
 nulla maior literarū iactura sit facta iam
 multis annis. Contagiosa igitur est & hæc
 febris, sed non celeriter, nec fomite & ad-
 distans, sed tantum per tractationem infir-
 mi. per initia autem quum febres omnes
 pestilentes placidæ sint, & mites, tum hæc
 adeo

ad eò placidè inuadit (vt vix admittere
medicum ægri velint) vnde & medico-
rum multi plurimum decepti sunt , expe-
ctantes resolutionem morbi paulò pòst,
nec quicquam contra parantes; mox verò
signa malignæ febris aperiebantur : nam
quâquam calor mitis pro natura eiusmodi
februm sentiebatur, internè tamè per-
turbatio quædam percipiebatur, tum &
fractio in toto corpore, lassitudoq; more
fatigati, decubitus erat supinus, caput gra-
uescebat, sensus hæbetes erant, & mens ma-
gna ex parte post quartum aut septimum
non constabat. oculi rubescebant, verba
multa dicebantur. vrinæ primum exalbi-
dæ, vt plurimum cernebantur plenæ ta-
men, mox rubentes & confusæ, aut simi-
les vino granatorum, pulsus rarus, & hu-
milis qualem diximus, excrementa corru-
pta foetètia. circa quartum & septimum in
brachijs dorso & pectore maculæ ruben-
tes, sæpe & puniceæ erumpebant punctu-
ris pulicum similes, sæpe maiores imitatae
lenticulas, vnde & nomen inditum est. si-
tis autem aut nulla, aut parua aderat. sor-
descebant tamè lingua, somnolentia qui-
busdam aderat, quibusdam & vigiliæ, in-
terdum in eodem vtrunque per vices, sta-
tus alijs ad septimum, alijs ad quartum de-
cimū,

cimum, alijs & vltra, vrina quibusdam detinebatur, quod pessimum signum erat. ea febre mulieres paucae, senes paucissimi, Iudaei ferè nulli deperiere. iuuenes & pueri multi & ij quidem nobiles contrario modo, ac pestilentes verè cōsuevere, quæ quū vulgum præcipuè capiant, tum hæ febres maximè in nobiles grassari visæ sunt. perituros sua signa præcedebāt, sicuti & euasuros mala erant, si statim eger virtute defici se sensisset, si assumpto leui pharmaco ingens alui deiectio secuta fuisset, si facta crisi non accessisset alleuiatio, nam vidimus quibus libræ tres sanguinis erupissent è naribus, paulo post tamè obiisse. malum item si vrinæ detinebātur, si lenticulæ delituisent, si ægrè erupissent, si liuidæ fuissent & valdè puniceæ, quòd si aut omnia aut plura ex his accessissent, certissima sequebatur mors. euasio verò, si cōtraria aut omnia, aut plura apparuisent.

De Causis.

CAP. VII.

HAec quidem in propatulo erant & ante oculos, quibus autem de causis & quomodo euenissent, magna inter medicos discrepantia, magna altercatio erat, varijs varia existimantibus. alij adustionem & acuitatem in causa ponebant, alij
plenitu

plenitudinem, alij intranspirationem corporum, alij occultam proprietatem, quare & quisque pro existimatione sua auxilia afferebat, non sine artis ludibrio, quòd vulgares non lateret tanta dissensio. quoniam autem vagantes erant hæc febres, & multis vno tempore communes, communem quoque causam, tum habuisse censendum est, præcipuè autem contractam ab aëre, quod satis rationabile apparet. quando anno 1528, præcedente hyeme austrina pluuiosa, vere quidem multa flumina inundauere, apud nos quidem Athesis & Padus, apud alios alia fuere pariter & caligines quædam, quibus arborum germina olearum præsertim, quàm plurima aruere. quibus de causis & principium his febribus datum credendum est. quæ verò sparsæ nunc apparent, causam particularem in nobis habent. in quibus primæ fiunt, & consimilem putrefactionem acquirunt, qualis illa fuit, quæ primum communem multis originem ab aëre traxit. quoniam autem contagio hæc per comparisonem ad verè pestilentes, satis mitis apparet, nec celeriter contrahi solet, nec fomitem relinquit, nec ad distans protenditur, sed tardè & per tractationem solam (censendum est seminaria ipsius non esse
o admod

admodum acria) nec fortem illam elaboramq; mistionem habere, sed magis apta esse, vt & alterentur facilius, & nō agglutinentur quemadmodum alia solent, quæ fomitem relinquunt. & in summa quæ à natura vaporum nō multum remota sūt. acria tamen quantum sufficit eiusmodi contagionem inferre. Consimilem ergo infectionem in aëre primum fuisse censendum est, quæ mox in nos ingesta tale febrium genus attulerit, quæ tametsi pestilentes verè non sūt, in limine tamen earum videntur esse. Analogia verò eius contagionis ad sanguinem præcipuè esse constat. quod & maculæ illæ quæ expelli consuevere, demonstrāt. omnes enim rubentes sūt, principij colorè & rationem retinentes. qua de causa & magna etiam & late fusa est putrefactio, propter humiditatem & fluxibilitatem sanguinis, eadem de causa & lenior etiamnum est hæc, quam pestilentes aliæ. non potest tamen non morosa sentiri, facta magna introrsum euaporatione prauæ putredinis. propter quod & lassitudo quoque sentitur, & mens non constat, & caput grauatur, & oculi rubent. quæ euaporatio quoniam lenis est, & tractabilis rarissimè solet phrenesum facere, quod multi medicorum time-

re solent, videntes deliriū fieri. porrò nec mirum est, si egestiones corruptæ liquidæq; apparent, tam larga quum putrefactio fiat. vnde & malum erat signum si assumpto leui pharmaco ingens deiectio secuta fuisset, præsertim primis diebus. signum enim erat valdè amplam esse corruptionem. Somnus autem ijs multus obrepebat, quibus pituitosior erat sanguis, vigiliæ verò quibus biliosior. maculæ autem apparebant in cute, natura foras pelente quam poterat partem infectionis. nam & modo per sanguinis fluxum è naribus, modo per sudorem, modo per alui deiectionem exonerabatur. sed salubrior erat, quæ per eiusmodi maculas tentabatur expulsio, propter quod multi eorum euadebant, quibus largè fiebat ea, multi verò peribāt, quibus raræ & sparsæ erumpebant maculæ. aut vbi erupissent, delitescabant. significabat enim aut naturā non esse potentem, aut materiam malè obedientem, quæ aut expelli non posset, aut retrocederet natura tentante aliam expulsionem. Sanguinis verò effluxio per nares, nullos penè leuabat, quoniā magnum quidem stimulum arguebat, & naturam maximè cogi ad expellendum quæ poterat contrarium, quod in maioribus venis

inerat, sed ea via non erat idonea ad expellenda seminaria contagionis, quæ maximè in minoribus venis sedē habebant, vtpote quæ extrinsecus accessissent. similiter nec multum proderat ventris deiectio, quoniam corrupta quidem materia expurgabatur, seminaria autem non. quare ex omnibus cōuenientior erat, quæ per cutim expulsio fiebat. primùm quidē per maculas facta, mox & per sudorem. propter quod & multi visi sunt euasisse, quibus largus sudor superuenisset. per has enim vias magna pars seminariorum, vnà cum subtili parte sanguinis excernebatur detinebatur autem interdum vrina, siue quòd absumeretur aquositas, siue quòd alio verteretur, vt in maculas vel sudorē, siue quòd redundantia nimia humorum, aut crassities vias obstrueret, siue deficeret virtus. propter quòd pessimum erat fignum. pueros autem & iuuenes carpit magis ea contagio, quod in ijs plus adsit sanguinis & humidioris ad quem habet analogiam. tum verò & ij foramina magis aperta habent & calidiores sunt, vnde attractio fit maior, tum per venas, tum per anhelitum. propter quam causam & qui negotiabantur magis, magis etiam carpebantur. minus autem otiosi & frigidi & sicci

ficci natura, quale ferè est senum & Iudæorum genus. mulieres verò frigida & ipsæ sunt, & densioris carnis. porrò nobiles magis, quàm plebs hac tanguntur labe, contrà verò pestilentia magis plebs quàm nobiles, quoniam pestilentia potissimum in cōtagione vnus ad alium versatur minus vitio aëris. hæc autem infectio magis aëris vitio, quàm transitu vnus in alium. ab ea igitur contagione, quæ ab vno in alium transit, magis cauere nobiles possunt, propter diuitias & commoditates alias, quibus plebs caret. ab ea verò quæ dependet ex aëre minus defendi possunt nobiles, quàm plebs, quoniam ea cum communis omnibus sit, magis eos occupat, qui delicatiores sunt, & minus robusti, quique & plus habent sanguinis & humidiores sunt, quales sunt nobiles, propter luxum & vitæ quietem. plebs autè & robustior est, & siccior vtpote fatigata magis & victus parcioris. ita igitur se habent lenticulares febres, & ex his causis fiunt. nunc de verè pestiferis dicamus.

De verè pestiferis febribus.

CAP. VIII.

QVæ verò pestiferæ propriè dicuntur febres, partim quidem cum his conueniunt, partim differunt. conueniunt

o 3

quid

quidem natura quadam communi, quòd contagiosæ omnes sunt, & per eundem modum afficiunt. differunt autem quòd pestilentum contagio longè promptior est, & celerrimæ susceptionis, tum verò & fomitem quoque relinquit, & ad distans sese etiam extendit. item & aut omnes, aut maiorem partem eorum perdit, ad quos pertingit. Sæuiores quoque sunt & reliqua accidentia, nam & virtus velocissimè, & multa exoluitur, & perturbatio quæ interna est, longè maior sentitur. nonnullæ quoq; sunt, quæ per initia ardentissimã febrem apportat, tametsi reliquæ & illæ etiã mox lenes apparent pro natura totius generis. vigilæ vt plurimum infectos tentant, quandoq; sopore committent. pulsus & in his quales in alijs percipiuntur rariiores, & humiliores quàm ægritudo videatur poscere. Urinæ conturbatæ aut albæ, aut etiam similes sanis. egestiones corruptæ, liquidæ, foetentes. In quibusdã bubones aut parotides, aut alij abscessus apparent. maculæ aut nullæ, aut rarius in ijs visæ, quod alioquin mirum est, quum materia harũ febriũ sit longè subtilior. sunt & harum differentiæ inter se quedã. alię extrinsecus in nos accedunt præcipuè ab aëre. qui quũ corruptus est, & seminaria statim in
nos

nōs trāsfert, tum nihil mortalibus miserabilius potest accidere. verū rarissimè contingit, vt ex aëris corruptione pestilentia contingat. aliæ ab ipso quidem originem trahunt, sed non statim ab eo seminaria recipiunt, sed aut vapores, aut consimiles quosdam affectus & dispositiones, à quibus mox febris in nobis primò pestilens fit. & ab vno in alium transmittitur, aliæ & in nobis primò fiunt non vitio aëris, sed aliorum vt ciborum, & vniuersaliter vitio eorum, quæ prauas putrefactiones facere consuevere.

Quoniam igitur celerrimè suscipitur hæc contagio, existimandum est acutissima & subtilissima esse earum febrium seminaria, & analogiam præcipuè habere, aut ad spiritus & spiritualia, aut ad biliosos humores. qua de causa nonnullæ interficiunt paucis horis, quæ scilicet ad spiritus & spiritualia analogæ sunt, & antipathiam habent non solum materialem, sed & spiritualem. nonnullæ serius necant, perdunt autem vel omnes, vel maiorem partem. omnes quidem quæ ad spiritus, & ad cor habent antipathiam vtranq; , maximè autem ab aëre pendent, & per anhelitum attrahuntur: maiorem partem, quæ in humoribus sedè habent biliosis aut sanguine

o 4 exusto,

exusto, aut etiam puro, propter quæ & vigiliæ magis adsunt in his febribus, quàm in alijs, quæ tamen in sanguine fiunt (præsertim si pituita abundet) coniunctum vigilijs somnum afferunt. cæterum mites & hæ videntur, quanquam ingens sit ægritudo. Causa eadem quæ in alijs quòd profunda est putrefactio & sordida, in qua acrimonia non planè percipitur, tum quòd obtunditur à multo humido quod enaporat, cuius signum est lenta esse seminaria & fomitem relinquere, tum quòd sensus hebetes per se sunt. quòd si nonnullæ ardentissimæ videntur per initia, hoc idcirco accidit quòd nondum putrefactio profunda est, sed febres illæ in nobis primò incipiunt tales, quales aliæ quæ contagiosæ non sunt. cholericæ autè vt plurimum, mox profunda fit putrefactio & cõtagiosa ac lenior incipit febris videri. pulsus propter prædictam in alijs causam rariores & humiliores videntur, quòd natura non audeat venas tollere, ne aditum venenò aperiat. Quòd autem urinae similes sanis appareant interdum, admirationè non parvam præbet. quòd enim aut conturbatæ aut & albidæ videantur, nemo itidem miratur. Causam aliqui dicunt idcirco esse, quòd similes sanis videantur, quòd corruptio

ptio

ptio & putrefactio circa spiritualia veretur, quare nihil impedire ne & hepar & renes officijs proprijs fungantur. propter quod vrine concoctione quadam non carent, sed certè si febris est totius passio, mirū est spiritualia laborare, virtutes omnes exolui, hepar tamē & renes, quasi sana sint membra, cōcoctiones debitas facere. Fortasse igitur illud potius existimādum est, quòd existente vrina crassa & plena, sæpè accidit vt deficientē iam virtute & non potente crassiores illas partes expellere, percoletur quodammodo vrina, & vbi primū crassa admodū fuerat, incipiat iam crassa minus descendere, deinde & minus adhuc crassa, donec perueniat ad mediocrē quandam consistentiam, in qua nubeculæ quædam pendeant. propter quod sanis assimilatur, non est autem verè sana, sed apparet, quod sæpè nō solum in pestiferis febribus, sed & in alijs videtur, quum propè mors est, & virtus iam non potest crassas vrinæ partes expellere. quæ res inexpertos quosdam medicos sæpè fefellit, incipientes bene sperare ex ea vrinæ mutatione. fiunt autem abscessus magis quàm maculæ in hac febre, quoniam furens magis, ac turgens materia illius est. furiūt autem introrsum magis & circa principalia membra, hepar, cor

mimo

o s

& cere

& cerebrum. omnis autem furens humor irritat plurimum & cogit expelli. quare à partibus, quæ introrsum sunt, motus fit præcipuè ad emūctoria principalium membrorum. mouetur autem non solum materia furēs, sed & quæ illi coniuncta est, propter quod abscessus maximè fiunt, & non maculæ. contingit tamen & illas quãdoq; simul fieri, expulsa tenui materia quadam, circa cutem, præsertim vbi in sanguine infectio fit. ita igitur se habent, quæ contagiosæ vocantur febres. nunc ad alios morbos pertranseamus, qui & ipsi contagione consistunt.

De phthisi contagiosa.

CAP. IX.

Qui de phthisi hætenus tractauere, videtur quidem de ea egisse magis, quatenus primò in nobis fit, & originem habet, aut ex defluxionibus, quæ ad pulmones feruntur, aut è fracturis quarundam venarum, aut sanie derelicta, vel è pleuritide, vel peripneumonia & similibus. de ea verò quæ ex contagione concipitur, nulla quidè aut quàm paucissima tradidere. nos verò eam quæ in nobis primò fit non negligentes, ac supponentes magis, tunc maximè de ea agemus, quæ in cõtatione versatur, quod institutum est nostrum, cõstat enim

enim & contagione concipi, & propriam
 quandam animaduersionem exposcere de-
 monstrabimus, nostri tabem vocant, quod
 vocabulum, sicut & apud Græcos phthisis,
 interdum communius est, pro consump-
 tione corporis quæcunq; sit, interdū pro-
 priè magis, quum pulmonis vitio per se
 contingit, quod rursus dupliciter solet eue-
 nire, quandoque quidem ex ulcere in pul-
 mone habito, vnde sanies vera emanat,
 quandoq; non ex vero ulcere, nec vera sa-
 nie, sed magis in saniem quandam conuer-
 sis pituitis, quæ illuc descendere. Verum
 & illā quoq; possumus phthisim satis pro-
 priè appellare, quæ corruptis putrefactisq;
 pituitis, ita pulmonem affecit, vt si non
 ulceratus est, at flaccidus: tamen & putidus
 iam redditur. quippè factis dissectionibus
 quorundam, vidimus interdum partē pul-
 monis sinceram & nullatenus vitiatam,
 partem nondū exactè putridam, nondunq;
 ulceratam, sed tamen flaccidam mollemq;
 atq; in marcorem tendentem, quandoq; &
 totum pulmonem talem vidimus. quare
 quum iam marcor ille in pulmonem ser-
 pit, phthisicū appellare meritò hominem
 possumus, quum verò simpliciter corrup-
 tuntur pituitæ circa pulmonem, nondum
 autem affectus ipse est, tum non vocari
 phthi

phthificus homo debet, sed aut dyspnoicus aut quid tale. quæ igitur sint phthisis illius causæ, quæ in nobis primò fit, satis esse notum medicis arbitror, quarum nullam necesse est, in ea præcedere, quæ è contagione concipitur. potest enim esse ut quis nec distillationibus detētus sit, nec venam fractam gerat, neque vlllo vlcere circa pectus affectus fuerit, nec pleuritidem passus, nec demum vlllo vitio tactus, sed optimè sanus existens, ex consuetudine tamen & conuictu cum phthifico, aut ex fomite, labem illam contraxit. nam mirum profecto est, quanta tenacitate, quando tempore seruetur virus illud in fomite. ita ut vestes quas phthifici gestauere, sæpe visæ sint post biennium attulisse contagionem. quinimò tales etiamnum fiunt, & cameræ, & lectuli, & tabulata vbi phthifici periêre. in fomite igitur illo non aliud putandum est relinqui, quàm seminaria cōtagionis ex ea putrefactione euaporantia, quæ in phthisi fit. quorum mira quædam est analogia, quādo ea non ad oculos, non ad palatum, non ad aliud membrum contagiosa sunt, quàm ad pulmonem. causam in vniuersum suprā mōstrauimus. neq; enim omnia in omnia agunt: sed solùm quæ & agentis, & materiæ, & applicationis rationem certam habent,

bent, atque ob id analogia dicuntur. signa autem iam tabefacti pulmonis sæpè oculis patent, sæpe enim frustula etiam ipsius per sputum reiecta apparent. Tabescentis & flaccidi iam, non ita manifesta sunt signa, sed tamen quum prolongari morbum vides, sputa horribilia aspectu apparere, foetere, ac saniem repræsentare, quum & genæ rosæ fiunt, tum certo scire potes tabescere iam pulmonem, præsertim si è cõtagione concepta fuerit phtthisis. conceptæ autem per contagionem indicia habere poteris, si causas diligenter inuestigaueris. similes autem contagiosis & illæ sunt, quæ hæreditariæ à parentibus contrahuntur. mirum enim est quasdam familias vsq; in quintam & sextam generationem omnes eadem tabis conditione perire, & quosdam eadem ætate.

De Rabie.

CAP. X.

NON minorem admirationem præbet rabies. de qua sequitur vt agamus, ea per se teneri animal nullum præter canes Galenus scribit, atque ita certè conspicitur. quæ verò animalium rabidi canes momorderint, rabire omnia, præter hominem, Aristoteles tradit. quæ autem hac in contagione spectantur, hæc ferè sunt.

In

In primis constat non concipi eam contactu omni, non fomite, non ad distans, sed tum solum quum è morfu canis ita dilaceratur cutis vt sanguis eliciatur, quasi in sanguine ipso contagio fiat, per contactum dentis & spumæ animalis rabientis. Serpit præterea tam segniter & per moras, vt rarissimè ante vigesimam diem prodatur infectio, maiori ex parte post trigessimam, multis non nisi post quatuor aut sex menses, quibusdam etiam post annum, aliqui & post quinquennium manifestari tradidere. vidi ipse puerum, qui octo post menses ex quo demorsus fuerat, contagionem ostendit, ex qua mox perijt. Interea nec febris vlla sentitur, nec vllum aliud malum, nesciente ægro quanta pernicies lateat, quam mox tum ferè percipit, quum ea ad cor pertingit. quò vbi peruenit incredibili cruciatu hominem affligit. Cor & præcordia vellicantur, æger nec stare, nec quiescere potest. sed more furētis huc illuc agitur, manibus corpus dilacerat, sitis immensè. sed illud maximum incommodum accedit, quòd & aquam & liquida omnia adeo reformidat æger, vt potius emori eligat quàm bibere, aut ad aquam deducitur. tum verò & alios ipsi mordent, spumat os, oculi torui aspectu sunt, ac demum fatigati

tigati vitam miserabiliter efflant. ferunt & si quis sub sorbo arbore iacuerit, qui aliàs demorsus à cane rabido fuerit, rursus in rabiem verti. de his igitur quærendum est, quibus è causis fiant, verùm non per eas rationes, quas demonstrationes appellant. sed si rationabiliter & ex communibus locuti fuerimus, satis fecisse existimari debemus. Quoniam igitur fomite non concipitur hæc contagio, nec in cute fit per contactum simplicem, sed dilaceratione cutis indiget, existimandum est semina illius non admodum lenta esse, atque ea crassiora fortasse quàm in foraminibus condi possint. quare non nisi sanguini agglutinari, spuma in qua seminaria latent illi commista. porrò & quoniam tardè serpit, par est putare analogiam eius esse vel ad solidas partes, quales sunt nerui & eiusmodi, vel ad crassum aliquem humorem, at constat solidorum nullum hac in labe corrumpi. quare ad crassos humores analogam esse contagionem. tales autem sunt phlegma & melancholia. videtur autem ad melancholiam magis eam esse analogiam, quia videmus rabiosos demum etiam furentes fieri, quemadmodum & melancholicos. deinde quia & canis à quo primùm contagio oritur, valde melanc

melancholicum animal est & siccum, por-
rò phlegma in humano corpore multum
est comparatione melancholiæ quod &
aptissimum est, vt putrescat: quare si in ipso
foret contagio, hæc non tam diu lateret
vt post annum manifestaretur. at melan-
cholia, quoniam & paucior est, & frigi-
da, & sicca, & minus apta putrescere, diu-
tius seruare latentia seminaria potest. fe-
brem autem non excitat hæc contagio
nisi ad postremum, quoniam sensim fit, &
quod euaporat, non statim ad cor fertur,
sed longè post, aut etiam expellitur. pro-
pagatur tamen per partem, post partem ad
interna, ac demum ad præcordia, quò vbi
peruenit, & febrem suscitât, & septum trãs-
uersum, & cor ipsum conuellit, ac postre-
mò furorem & mortem affert, maximè
autem tanguntur ea canes, quoniam vt di-
ximus, maximè sicci sunt, & adusti san-
guinis. primùm igitur ij more melanco-
licorum tristes fiunt, & solitarij; mox
paulatim incalescente sanguine, ad omnia
indignabundi fiunt, cuncta incipiunt odisse,
ac iam & præ iracundia mordet, oculi ru-
bent, os spumat ac tandem in furorem
aguntur. animalium verò quæ momorde-
rint omnia rabiunt & moriuntur, præ-
ter hominem, quod idcirco fit, quia alia
anim.

animalia propter feritatem in qua cum cane conueniunt, concepta contagē necessariò rabiunt, propter analogiam. hominis autem natura longè aliena est ab ea feritate & conuenientia, propter quod nec analogiam pròimptam habet ad suscipiendum. vnde fit vt non omnes qui demorsī sint etiam rabiunt, sed multi beneficio temperaturæ ex se, aut non contrahunt contagem aut superant. atq; hoc ego illud esse existimo, quod Aristoteles voluit, quāquam scio esse qui in eo textu vbi hac de re agitur non legēdum esse (præter hominem) sed prius quàm homo, volūt, quasi græca lectio non *ωλιμ* sed *ωριμ* audiri debeat, quod nullam habet necessitatem. Cur autem adeo reformident liquida, & canes ipsi, & qui à cane demorsī sunt, vnde & hydrophoui appellantur, difficultatem habet, & abditissimā rationem. neq; enim illud credendum est, quod multi dicunt, & Aetius etiam existimare videtur, iccirco ita timeri aquam quòd ijs appareat sese catulos quosdam in aqua cernere, quandoquidem nonnulli eorū qui iam aquam cœperant formidare interrogati, num quid tale appareret, vt viderent, nihil tale videre responderunt.

Vtrum igitur quemadmodū & in quibusdam

p

busdam

busdā alijs morbis abominatio quorundā
 fit, propter indispositionem stomachi aut
 linguæ, ira & in rabie detentis accidat? an
 magis defectus & indispositio non est in
 stomacho & lingua, nā & sitiunt, & quan-
 tum è lingua est, humida etiam expetunt.
 sed defectus potius in phantasia est, cuius
 signum est, quod nec videre volunt, nec
 tangere, quāquam uti potum, appetant hu-
 mida. Fortasse igitur (ut diximus in ijs
 quæ de sympathia) phantasia quorundam
 memoriam excitat, quæ pauorē solent in-
 cutere, quod & in rabie, potest contingere,
 quoniam enim & spuma circa os eorū
 obuersatur, & corde præcipuè liquefcunt,
 ex his phantasia fit, quædam liquidi eos
 extinguentis, vnde formido fit, quotiens
 aut vident, aut tangunt, aut & audiunt of-
 ferri liquida sibi. In ægris autem phanta-
 sia fit horribilium ex paruis occasionibus,
 vt sæpe ex aspectu paruarum figurarum in
 parietibus videmus ægros & lupos, & ca-
 nes subimaginari ac clamare & iubere, vt
 inde auferatur. An quemadmodum dixi-
 mus in sympathijs, quæ ex siccata sunt, hu-
 mida possunt appetere & trahere, quum
 forma secundum naturam per se remanet,
 quanquam actu & per accidens aliter sit.
 at verò quum siccitas eo vsque processit,

vt iam

vt iam forma naturam nō seruet amplius, sed iam ab ea ceciderit, tūm sicca illa non solum non appetunt humida, sed vti contraria abhorrent, & à se abdicant, quemadmodum accidit, & in ijs qui prope mortē sunt. omnem enim & cibum & potum ita abhorrent, quòd nihil molestius & horribilius ijs offertur, quàm cibus & potus, quoniam membra iam priuata natura sua sint. ita igitur in rabie facta exsiccatione tanta, quòd iam natura propria collapsa est. & quæ prius vti conuenientia & bona recipiebat, nunc vti contraria & horribilia recipit, non solum potus liquidorum omnium, sed & phantasia abominationē parit. exsiccari autem rabie affectos manifestum est, quum etiam & in conuulsiones ex siccitate incidant. Cur verò & qui sub orbo arbore iacent, rursus in rabiem vertantur, si alias rabidi fuere, consimilem habet latentem causam si modo verum est, quod fama quadam circumfertur. nihil autem prohibet vapores, qui ex ea arbore continenter exhalant, stiptici quidem, & si licet dicere melancholici, ad hominem delatos, & intus calefactos idem facere posse, quod & seminaria rabiei, magis autē in eo, qui rursus rabidus, propter derelictam dispositionem. atque hæc

de rabie probabiliter dicta sunt.

De Syphilide morbo seu Gallico.

CAP. II.

NVnc ad eas contagiones pertranseamus, quæ extrinseca magis tentant, incipientes à Syphilide morbo. quippe nouum & diu nostro orbe incognitum morbum inter alia admiranda nostra tēpestas vidit, qui Europam ferè omnem, Asiæ verò atque Africæ partem non paruum occupauit. In Italiam verò ijs ferè temporibus erupit, quibus Galli sub rege Carolo regnum Neapolitanum occupauere, annos circiter decē ante 1500, à quibus nomen Morbo inditum fuit, Gallicus appellatus. Galli verò nominis iniuriam in nos retorquentes morbum Italum vocant, Hispani Patursam, Germani, nunc Meuium, nunc Gallicum dicunt. nonnulli nouo imposito nomine pudendagram appellauere, quòd à pudendis inciperet, sicuti & Mentagram quòd à mento inciperet, nouum morbum apud antiquos appellatum fuisse Plinius est autor. Nos syphiliden in nostris lusibus appellauimus. Hunc autem morbum nostro orbi adeo nouum, familiarissimum tamen certis regionibus ferunt, qui per hispanas nauigationes

tiones nouum mundum comperere, vbi
vel plurimum abundet ea contagio, non
secus illic domestica ac apud nos scabies.
principiò igitur quum is apud nos appa-
ruisset, hæ ferè notæ conspiciebantur in
eo morbo. oriebatur in quibusdam sine
ylla ab alio concepta contagione. in qui-
busdam (quæ maxima pars erat) è conta-
ge excipiebatur, verùm non ex omni con-
tactu, neque promptè, sed tùm solum,
quum duo corpora contactu mutuo plu-
rimum incaluisent, quod præcipuè in coi-
tu eueniebat, quo maxima mortaliũ pars
infecta fuit. visi tamen infantes nonnulli
fuere, qui è suctu lactis à matre aut nutri-
ce infecta consimiliter affecti sint. fomi-
tem autem non relinquebat ea contagio,
aut non nisi maxima quadam occasione.
neque ad distans etiã sese propagabat. sed
neque statim manifestabatur, verùm cer-
to tempore delitescibat. interdum quidem
per mensem, interdum per duos sæpe &
per quatuor menses. Interea tamen signa
nonnulla aderant conceptæ labis, animum
tristitia quædam detinebat. corpus, lasi-
tudo, pallor, faciem. tandem quod in ma-
iori parte inerat, vlcuscula quædam circa
pudenda oriebantur, ijs non dissimilia
quæ solent ex fatigatione contingere quã

cariam vocant, sed natura longè impar,
 nam hæc & emori contumax erat, & vi-
 cta vna parte alia regerminabat immor-
 tali propagine. post hæc crustosæ quædam
 pustulæ per cutem erumpebant. in quibus-
 dam quidem à caluaria incipientes (quod
 vt plurimum erat) in quibusdam in alijs
 locis, paruæ primum eæ apparebant, mox
 augebantur paulatim ad magnitudinem
 cooperuli grandis & similitudinem etiã,
 ijs non absimiles, quæ in pueris Achores
 vocantur. differentiæ earum multæ vise-
 bantur, quibusdam paruæ & sicciore, qui-
 busdam maiores & pinguiore, nonnullis,
 liuidæ, alijs exalbidæ leuiter pallentes, alijs
 duriores & subrubentes. omnes autem pau-
 cis post diebus aperiebantur, ac mucore
 quodam mucilagineo foetido manabant.
 nec dici potest quantus ille mucor perpe-
 tuo effluebat, quanta sordicies, exulceratæ
 deinde exedebant more eorum vlcerum,
 quæ phagedenica appellantur, atque inter-
 dum non solas carnes, sed & ossa etiam
 ipsa inficiebant. quibus autem circa supe-
 riora vigeat malum, ijs distillationes pra-
 uæ contingebant. quæ modo palatum,
 modo gargarconem, modo fauces, & ton-
 sillas erodebant. labia quibusdam consum-
 pta sunt, quibusdam nasus, quibusdã oculi,
 alijs

alijs pudenda tota. ad hæc autem magna ex parte gummositates quedam per membra concrevant magna deformitate. nam sæpe oui, sæpe panis magnitudinem æquabant, quibus apertis mucor suberat albus mucilagineus. tenax is callus maximè in brachijs & cruribus accidebat. qui interdum vlcerabatur, interdum integer vsque ad mortem perseverabat. Præter prædicta omnia, quasi parua illa forent, ingentes lacertorum dolores accedebant, sæpe cum ipsis pustulis interdum ante, nonnunquam post, & ipsi quidem diuturni, quibus nihil crudelius erat. affligebant præcipuè noctu. dolor autem non propriè in iuncturis inerat, sed circa lacertos ipsos & nervos. Verùm quibusdam nihilominus sine dolore villo oriebantur pustulæ. quibusdam sine pustulis dolores, maior pars vtrisque affligebatur. Interea languebant membra omnia, macies corpus detinebat, nullum aderat desiderium cibi. nullus somnus, sed mœror & iracundia assidua & amor decubitus, facies & crura turgebant. quandoque & febricula quedam concomitabatur, sed raro dolebat quibusdam caput, dolet is erat diuturnus & nullis medicaminibus parens. sanguis si hauriebatur insyncerus mucosusque spectabatur, vrina cras-

fior pinguis diuulsa & subrubens, quo solo signo, cum non adesset febris, multos prænouiimus eo teneri morbo, egestiones ægrè reddebantur, & illæ mucosæ siccæ. His notis tenebantur qui tum eo morbo laborabāt. Loquimur autem de his, quasi de præteritis, quoniam tametsi nunc quoque ea contagio viget, post tamen illa prima tempora immutata videtur. ab inde enim annis ferè viginti cœperunt pauciores videri pustulæ, gummositates verò plures, cum è contrario primis annis fuisset. Factæ item fuere pustulæ (si quæ apparebant) sicciores, ac dolores (si qui accedebant) cuius sunt acerbiores. porrò & annis labentibus, annis iam ferè sex, in quibus nunc sumus, magnā rursus mutatio facta est eius morbi. quippe quum in valdè paucis pustulæ iam visantur, & dolores ferè nulli, aut multo leuiores, gūmositates verò multæ. & quod mirum omnibus visum est, capillorum & reliquorum pilorum casus homines ferè ridiculos facit, alijs sine barba, alijs sine supercilijs, alijs glabro capite in conspectum venientibus. quod infortunium prius putabatur ex medicaminibus euenire, præsertim ex argēto viuo. mox certiores facti omnes, sciunt ex ipso morbo immutato procedere, quinimo

imo (& quod peius est) iam nunc multis videntur labefactari dentes, quibusdam etiam cadere.

De Causis.

C A P. X I I.

Igitur quum primum tam nouus apparuisset morbus, magna statim inter medicos oborta controuersia fuit alijs contententibus nullam ab antiquis factam de eo mentionem fuisse, alijs contra fuisse factam, his quidem Elephantiam existimantibus illis vocatum ab arabibus safati, alijs lichenas. primus Nicolaus Leoniceus vir doctissimus, & grauis eam difficultatem sustulit, aperte monstrans nullum horum esse, sed prorsus apud antiquos innominatum fuisse morbum. quamquam posteriores quidam obstinate quidem magis, quam rationabiliter tanto viro non plane assensere, Elephantiasim omnino assentes esse. de quo mox pauca quaedam & nos dicemus. Ceterum quicumque haecenus de eo morbo scripsere, alij quidem quid non esset, magis dixisse videntur, quam quid esset. alij eam rationem quaesiuisse magis, quae circa formam versatur, quod esset aegritudo partim in compositione partim in complexione & vnitate, & id genus. materiam vero &

P 5

princip

principia quæ magis fuerant perquirenda
 reliquere. alij materiam quidem attigere,
 principia verò & rationem eam, quæ è
 contagione dependet, non vt par erat, sunt
 profecuti. Nos verò in ijs lufibus quos ad
 Petrum Bembum nunc cardinalem scri-
 pſimus, quo fortè tempore à peſtilentia
 rus pulſis multum otij naçti eſſemus, de
 his omnibus quædam certè attigimus: ve-
 rùm quantum Poëtica concedere potuit,
 quæ quum non admittat omnia, multa
 quidem prætermitti à nobis neceſſe fuit
 pro toto negotio, quæ ſi nunc proſequa-
 mur operæ precium facturos eſſe nos exi-
 ſtimamus. quod igitur ad primam morbi
 originem attinet, arbitrati ſunt aliqui con-
 tagionè hæc è nouo illo mundo delatã ad
 nos fuiſſe, quæ Hiſpanæ nauigationes ad-
 inuenère, vbi ea labes plurimũ viget. cuius
 ſignum id aſſerunt, quòd tùm & morbus
 hîc apud nos primum apparuit, quum &
 nauigatio illa facta fuit, & commercia ha-
 bita illius gentis. propter quod & apud
 Hiſpanos viſus primùm fuit. quare totam
 labem hanc conſiſtere putant in conta-
 gione vnus ad aliũ. ſed profecto tametiſi
 maxima mortalium pars è contagione
 morbum hunc contraxit, obſeruatũ eſt ta-
 men innumeros alios ſine vlla cõtatione

per

per se infectionem eam perpeffos fuiffe. Impossibile preterea fuisset tā paruo tempore contagionem, quæ per se segnis est, nec concipitur facile, tantum terrarum peragrassè ab vna classe ad Hispanos primum delatam, quando constat aut eodem tempore, aut ferè eodem, & in Hispania, & Gallia, & Italia, & Germania, & tota ferè Scythia visam fuiffe. adde quòd prædixisse illam astronomos certis ante annis nō paruum indicium est, aliud subesse illi principium, quàm simplicem cōtagionē. primum igitur illud mirum videri nō debet novos atque insolitos morbos certis temporibus apparere, nō quidem delatos ab vna regione ad aliā, sed suis causis exortos, ann. 1482, pleuretidis genus quoddam erupit, quod totam ferè Italiam affecit. nostris verò temporibus illæ prius nō visæ in Italia febres apparuere, quas lentulas vocant, de quibus suprā egimus. vidimus & annis superioribus lippitudinem contagiosam quasdam ciuitates inuasisse. vidimus & pestem illam solis bobus cōmunem. de qua suprā meminimus. quam ob rem nec mirum esse debet, si & gallicus morbus non prius cognitus in nostro orbe per multa secula, nunc primum eruperit. venient & ægri tudines aliæ nouæ

inuolat

inufitataeque, quum tempus feret. sicuti & ma-
tagra apud antiquos, quae postea amplius
nunquam visa est. hic idem morbus interi-
bit & exstinguetur, mox etiam & nepoti-
bus nostris rursus videndus renascetur,
quemadmodum & praeteritis aetatibus vi-
sum à maioribus nostris fuisse credendum
est. de quo non pauca indicia etiamnum
sunt. Tonsor quidam amicus noster libel-
lum habebat experimentorum quorundam
antiquum satis, inter quae vnum, inter alia
scriptum erat, cui titulus erat ad scabiem
crassam, quae cum doloribus iuncturarum
accidit. is ergo quum primū recētissimus
esset morbus memor medicaminis, con-
sultuit medicos quosdam, num uti eo me-
dicamento deberet in noua illa cōtagio-
ne, quam per scabiem crassam significari
existimabat. medici autem inspecto me-
dicamine acriter prohibuere, quod ex ar-
gento viuo cōstaret & sulphure. felix nisi
medicos illos consulisset incredibili quae-
stu diues futurus. paruit autem nec ausus
est experiri medicamē. quod demum ex-
pertus, atque optimum agnoscens valdē in-
doluit, quod sero vsus eo fuisset, quae-
stus iam per alios sibi arrepto. ex quo videre
profecto possumus alijs etiā aetatibus vi-
sum eum morbum fuisse. Sunt qui putent,
& Auic

& Auicennam illū significasse capite de olibano quū dixit Tus valere dolori cōposito illitum ex aceto & oleo, & est dolor inquit, cum quo proueniūt in corpore sicut verrucæ cum deambulatione sicut formicæ. sed certè hoc nihil est, quoniam Auicenna illic transfert, quod Dioscorides scribit de Ture, quum dicit: Formicætes verrucas inter initia impetiginesq; ex aceto & pice illitum tollit, per quæ Myrmecia intelligit. vt ergo ad propositum reuertamur, inter nouos morbos & eos, qui raro in lucem veniunt, collocādis est morbus gallicus. quare & causas illius ac principia oportet ex ijs esse, quæ raro & ipsa contingant. esse autem talia vt communia sint non solum multis mortalium, sed & regionibus multis. quod certè in nullam aliam causam referri potest, quàm in aëris constitutionem. qualis autem ea fuerit, & ex quibus principijs exorta, nunc est inquirendum. Quoniam igitur analogiæ suæ sunt in contagiosis, & principia oportet esse analogæ (vt dictum est) ad ea quæ affectum recipiunt, manifestum est, principia huius contagionis ad phlegma crassum & sordidum analogiā habuisse. si enim ad pustulas respiciamus, quæ eo in morbo apparuere, si ad gummositates, si ad

ad lacertorum dolores, ubiq; quidem videbimus non nisi mucorem & fordiciem. & ærum phlegma lætum, mucilagineū, crassum, quare & seminaria à quibus contagio per se omnis dependet, talia quoque suo modo fuisse censendum est. quocirca & aërem, vnde origo fuit morbi, dispositionem eiusmodi contraxisse. cuius seminaria lenta quoque & phlegmati cōsimili analogia essent, & in eo aliorum rursus seminariarum productiua talium, qualia & prima fuere. quoniam autem & erodit, atque exest contagio hæc, oportet & seminaria illius acris esse, quāquam in lentore nullo obsepta sepulcrāq;. Talia igitur principia habuisse infectionem hanc putandum est, atque in aëre sordidam quandam obrepisse putrefactionem, quæ mox ad crassum & sordidum phlegma in nobis habuisset analogiam. quo autem pacto, & quibus de causis in aëre eiusmodi dispositio facta fuerit, difficilè quidē est certò scire. si quid tamen rationabiliter conijci potest, hoc certè erit. quæcunque enim causa & principium id fecerit, oportet illud ex ijs esse, quæ raro eueniūt. siquidem & dispositio illa in aëre, quæ raro visam contagem hanc peperit, ex ijs est quæ raro contingunt. quoniam igitur (vt supradix.

pradiximus) quæ hîc sunt, maximè à superioribus cœlo, scilicet & syderibus alterantur, & varijs afficiuntur modis, nihil aliud esse posse videtur, quòd in tot regiones per tantum spatij potuerit aërem tam male afficere, nisi cœli & syderum constitutiones, & eas quidem, quæ & raro accidunt, & magna quum accidunt, possint efficere. Suprà autem monstratum est, tum magna & portentosa posse huc sydera inducere, quum plura eorum in vnum coeunt. ac talem certè coitum & conuentum syderum vidit tempestas nostra, trium superiorum Saturni, Iouis, & Martis. qui conuentus & raro accidere solet, & quum accidit, magna semper apportare consuevit. tum quòd ea Sydera potentissima sunt, tum quòd vna illa diu perdurat, propter motus tarditatè præsertim Saturni & Iouis. quam coniunctionem videntes Astrologi, nouas magnasq; ægritudines portendi prædixere. Si quid igitur probabiliter dici potest de principio tantæ contagionis, ita certè existimandum est. Ergo factò eo syderum conuentu ingētem vaporum tractionem fuisse factam credendum est. qui commisti aëri diuersimodeq; agitati tandem sordidam putrefactionem intulerint, à qua seminaria illa in nos importata fuere, quæ

ad

ad sordidos & mucosos humores, quale est phlegma crassum & mucosum, haberent analogiam. vnde tandem contagio illa enata est, quò mox tot mortaliū, tot regiones male affecit, partim quidē aëre ipso principia & seminaria immittente, partim de vno in alium contagione pertranseunte. ac de origine morbi & principijs eius ita traditum sit. quòd verò & materia eius ad quam ea principia habuerūt analogiam, sit phlegma sordidum & crassum (vt diximus manifestissimū esse potest) si enim pustulas inspiciamus, illæ omnes pingues mucore incredibili manātes fuere. Si verò gūmositates, & illæ concreto phlegmate cōstabant, quòd si & ad dolores ipsos lacertorum, & illi quidem idem ostendent. erant enim diuturni extensui, noctu affligētes, factis item dissectionibus lētor quidam per neruos & lacertos coextētus cernebatur. quare nemini dubium esse debet materiam eius contagionis esse mucosum phlegma & sordidum. videntur autem pustulæ ex minus crassa materia originem habuisse, gūmositates ex crassissima, dolores verò ex media quadam. quippe serpente contage per massam sanguinis & pabulum sibi faciente in phlegmate, pars quidem quæ minus

nus crassa, minus q̄; segnis erat extra pelle-
 batur ad cutim, atq; illic sensim concre-
 bat in pustulas. quæ verò crassior aliquāto
 fuerat & minus apta vsq; ad cutim expelli,
 residebat circa nervos & lacertos, vbi co-
 extenta dolores acerbissimos excitabat.
 Crassissima verò circa partes quasdā coa-
 gulabatur & in gummositates concre-
 bat. non erat autē prompta cōtages vt ex-
 ciperetur, propter lentorem in quo sepulta
 erant seminaria, sed indigebat concalesa-
 ctione quadā corporum, sic quodāmodo
 actu fiebāt seminaria, & alteri agglutinari
 poterant, & sese ex analogo sibi pabulo
 propagare, quod nō calefacta facere qui-
 dem nō poterāt, quasi coagulato. propter
 eandē causam & diu latebat cōtages intra
 corpus: antequā sese manifestē ostenderet,
 quoniā segniter serperet, propter frigidita-
 tem & crassitiē materiæ. mox tamē exede-
 bat & solida etiā carpebat, propter acuita-
 tem seminariorū in densā materia quum
 actu fiebāt, & putrefactio procedebat. ap-
 parebant autē primum vlcuscula circa pu-
 denda, quoniā inde prima origo cōtagio-
 nis initiū capiebat in maiori parte ex coi-
 tu. erant autē & malè morigerata ea vlcera,
 tum quòd locus ille per se satis putidus
 est, tum quia seminarijs hincinde dispersis

q iam

iam fiebat vt parte vna fanefcente propter remedia, alia regerminaret. at puftulæ vt plurimum à caluaria occipiebant partim quidẽ, quia pars illa propter fordiciem & crafsitiem humoris, ex quo nutritur quodammodo analoga eft ad cõtagẽ. partim quòd eius euaporatio fufum fertur. in omni autẽ putrefactione euaporatio plurima fit. quibus autẽ puftulæ aderant multæ, minus dolorum accedebat, quòd materia multa excerneretur, ac fimul signũ id efferet materiam efferẽ. Cõtra verò quibus crafsior erat, dolores quidẽ multi infurgebãt. ac puftulæ pauciores. materia verò quæ dolores dabat, non erat in iuncturis ipsis infixæ, quòd crafsior efferet, quã penetrare in iuncturas poffet, quare fuper neruis & lacertis maximè refidebat. affligebat autẽ noctu magis & fole condente fe, quoniã interdiu calor naturalis folet exteriora petere, ad quæ moueri folet membra, demãdatus à natura ad vigilie opera exercenda, nec nõ à lumine folis excitus, quã ob rem fouebat quodãmodo ea membra & ventofitates exoluebat, quæ lacertos & neruos extendebãt & vellicabant. ac fimul & materiã concoquebat. noctu verò introrfum recurrere calor folet, & membra ea deferere, ad quæ per diem demãdatur à

natura,

natura, qua de causa dolores tum excitabatur & distentiones maiores accrescebant, destituta materia à calore fouente & dissolvente véto sitates. Annis verò labétibus mutatio quædã eius morbi facta est. quoniam dispositio prima quæ in aëre fuerat, iam cessauerat. nec morbus aliam sui propagationem habeat quã è cõtatione vnus ad alterum, propter quod perseuerabat. omnis auté contagio quãto magis abest à principio & prima origine, tanto sicciior fit & terrestrior, propter adustionem, quæ continèter cõinngitur. qua de causa primi tēporis cõtationes, quasi ortui & principio propinquæ, fordidiiores pinguiioresq; visebantur, & pustularũ plurium, minorũ verò dolorũ. quæ verò annis post sequentibus cõtigere, vtpote adustæ & crassæ magis, pauciores quidē pustulas, maiores auté dolores dedere. nã & à principio vbi plus erat pustularũ, illic minus erat dolorũ, vbi minus pustularũ plus dolorũ cernebatur. porrò & annis hisce vltimis, quasi in senio existente contagio & materia facta crassissima, maior adhuc mutatio facta est, nam gummositates multæ apparēt, pustulæ auté paucissimæ, & illæ sicciiores, dolores auté ferè nulli, aut longè minores. quòd materia propter crassitiē facillimè cõcrescat in

gunimositates, extra autē nō faciliter propellatur ad cutim, vel residēbat circa laceratos. quōd si quid tamē ad cutim peruenit, id tenue quoddā phlegma est, quod falsedinem quandam acquisiuit ex adustione, quare ad radices pilorū latum pabulū eorum absūmit, vnde & ipsi mox cadunt, sicuti in porriginē, Alopecia, & achoribus ficcis accidit. Fortasse autē & idem fit in hoc morbo nunc, quod & in Alphis accidit, in quibus decidunt pili, materia quadā alba mucilaginosā coextenta ad radices eorū. nam vidimus quosdam quibus barba deciderat cōsimilem quadā sub cute coextentū humorē habuisse. quod facillimē potest nūc euenire in euaporatione & secretionē quæ fit ab ea materia iam pene vitrea, coagulatis vaporibus vbi ad pilorū radices peruenire. quoeunq; igitur modo id fiat, existimandū est senium iam huius morbi incepisse, nec longē post futurū, vt ne per contagem quidem se propaget. quoniā materia in dies frigidior fit, & terrestrior, in qua & seminata tū pauciora, tum & debiliora in dies gignuntur. propter quod nec iam facilē concipitur nunc ea contagio, vti prius solebat, quare & tandem fiet, vt nec sese possit propagare, sed desinat, reuersura mox, quū eadem principiā,

pia, & eadem causę reuertentur. est autem certis regionibus familiaris contagies, vt in Hispana vocata insula & vicinis alijs, quoniam (vt diximus) ea dispositio quam ad nos temporis lōgitudō attulit, illic cō-naturalis viget huic morbo gignendo. quemadmodum Elephantię, Aegyptus, Iudęaq; familiaritatem quandam habent, quę igitur principia & causę fuerint nouę huius contagionis, & quo consistat, & quam habeat analogiam, & quę sint eius accidentia & notę, per hęc hactenus determinatum sit.

De Elephantia. CAP. XIII.

NON esse autem Gallicum vocatum morbum cum qui Elephantia vel Elephantiasis interdum & Elephas à gręcis appellatur, sufficere quidem ad ostendendum ea possent, quę Leonicensis vir tantus scripserat. Veruntamen si & nunc quoque pauca quędam eadem de re adijciantur, nō inutile fuerit (vt promisimus). quando posteriorum quidam plus æquo obstinati scriptis mandauere eundem esse morbum Elephantiam & morbum Gallicum, atque eisdem etiam remedijs curari oportere. quod autem eos præcipuē decepit: id fuit, quòd videntes ipsi antiquos seorsum de Lepra scribere, & seorsum

sum de Elephantia, tum existimantes per lepræ nomen ab ijs intelligi, illud quod vulgò lepram vocamus, nesciuerunt quid nam esset Elephantia, nisi morbus hic, qui mox Gallicus est appellatus. sed certè hæc monstrant antiquorum scripta parum fuisse considerata ab obstinatoribus huiusce hominibus, neq; enim ita est ut ipsi putât, per lepram à Græcis eum morbum intelligi, qui vulgò lepra dicitur, sed aliam quandam longè leuiorem dispositionem, de qua simul cum psora hoc est scabie agunt. quæ via quædam est ad Elephantiam, quæ propriè passio illa est, quam non solàm vulgus, sed & recentes medicum Latini, tum Arabes lepram vocant. Paulus de lepra agens vna cum psora, horum inquit morborum vterq; summæ cutis asperitas est, cum pruritu & corporis attenuatione, ex melancholico humore ortum habes. Galenus in libello de tumoribus. sunt autem psora & lepra melancholicæ passionis solius cutis. quæ si in venis & carne inualescant, cancer nominatur & Elephas. item quosdam dicit ex Elephantiosis factos fuisse leprosos, ægritudine in melius conuersa. manifestum igitur esse potest leuiorem multo esse lepram apud antiquos, quàm Elephantiam quòd autem

& Ele

& Elephantia ea propriè sit, quæ vulgò lepra dicitur, ex his manifestum simul fiet, nam vt primum à nostris incipiamus, Plinius libro 26. nouos quosdam ponit morbos Elephantiasim & Lychenas, quos sine dolore vllò, sine vitæ periculo contigisse scribit. diximus, inquit, Elephãtiasim ante Pompei Magni ætatem non accidisse in Italia, & ipsam à facie sæpius incipientem in nare prima veluti lenticula, mox inualefcente per totum corpus maculosa. & varijs coloribus, & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura ceu scabie aspera. ad postremum verò augete intumescens digitis in pedibus manibusq;. Aegypto peculiare hoc malum, & quum in reges incidisset, populis funebre. quippe in balneis folia sanguine temperabãt, ad medicãdum eam quis non videt per hæc non Gallicum morbum significari, qui dolores vel ingentes afferat, sed vocatam vulgò lepram quæ sine dolore accidit, quæ à nare incipit, vt & Paulus, & Auicenna, & alij recentiores tradunt, quam Aegypto familiarem omnes dicunt, & ipse præsertim Galenus, quam demum vnã humano leniri sanguine consueuisse libri omnes pleni sunt. Arabes verò per Elephantiam non planè id intelligunt, quod Græci & Latini,

sed tumorem quendam pedum ex humore melancholico, ceu è varicū genere, quasi speciem eam lepræ intelligant, in qua pedes more Elephantum timent, per lepram autem id accipiunt, quod & vulgo lepra dicitur à Græcis Elephantia. notæ autem Elephantia & accidentia hæc sunt, oritur primò sine dolore vllò, sine febre ac delitet ipsa quoq; certo tempore, priusquam se prodat, mox prima vt plurimum indicia dat à nare oborta parua veluti lenticula subnigra. cutis deinde varia fit colore, duritia, asperitate, attenuatione, quippe alibi liuida fit, alibi alba, alibi in atro rassa, dura hîc, illic lenior, alicubi aspera & squammosa, alicubi crassa, & veluti corium igne induratum, pustulæ simul per totum corpus enascuntur duræ, & vt plurimum purpurascens, quæ tractu temporis exulcerantur, & pus emittunt, verum non multum ac ficius, quàm in syphilitide circum tumescunt vicina membra, & alia contrahuntur, alia extenduntur. propter quod multis excauatur nasus, os vtrinq; contrahitur versus aures, oculi rotundantur, & similes satyris (qui pinguntur) fiunt. vnde & satyriasis etiam is morbus appellari cōsuevit. quanquam sunt qui satyriasm dictum putent, propter tentiginem nimiam veneris

quæ

quæ eo in morbo cōtingit. Tument deinde digiti in pedibus ac manibus, ac pedes similes fiunt Elephāntum pedibus. vnde quidam volunt esse Elephantiasim appellatum. quanquam Archigenes à magnitudine morbi, ita vocatum dicat. Adhęc autem & venulæ, quæ sub lingua sunt, ceu varicosæ fiunt, pruritus adest, & cum eo tēgigo veneris vehemens. foētent mox & tolerari iam non possunt, & multis albā per totum fit cutis, quæ insanabilis habetur. Contagiosus porrò est morbus non contactu solo, sed & fomite. & anheliu etiā, quanquam tardè irrepāt & sese propāget. in viros autem grassatur magis, quā in mulieres. quin & eunuchi paucissimi visi sunt eo malo correpti. propter quod & nonnullos legimus sese castrauisse ne eo tentarentur. Nationum verò aliæ familiarem habent, vt Aegyptus & Iudæa, aliæ vix nouere. simpliciter autem extremæ calidæ & frigidæ regiones eam labem sentiunt magis quā mediæ, vt Actius auctoritate Archigenis refert. propter quod Germani & Scythæ, & Aegyptij, & Arabes, maxime illi obnoxij sunt, quanquam Galenus contradicere videtur Archigeni, qui Germanos, & Scythas carere hoc morbo dicit. Itali verò & Græci minus. & certe

semper apud nos visus raro fuit is morbus, quanquam per ciuitates domus, quæ hospitalia vocantur, & supellectiles sumptibus publicis paratæ structæq; videantur Elephantiacis suscipiendis. Verùm quos ego hæctenas vidi: nemo quidem, aut pauci è susceptis Elephantiaci mihi visi sunt, sed leprosi solum, aut impetigine quadam fera detenti, atque hæc ferè signa sunt, quæ in Elephãtia videri solent, ex quibus vnusquisque videre potest, longè alium esse morbum, qui Gallicus appellatur, qui non in melancholico humore sedem habet, sed in phlegmate sordido, qui non fomite afficit, non anhelitu, in quo tentigo in Venere omnis abest, dolores autè vel acerbissimi adsunt, quoniam autem & hic contagiosus est morbus, manifestum est includere ipsum seminaria contagionis, sicuti & alios. eorum verò analogia non ad mucosam & sordidam pituitam est, quemadmodum vocati Gallici, sed ad humorem melancholicum magis, quod pustulæ ipsæ maxime monstrat, duræ, siccæ, purpureæ, tum & cutis duricies, & inæqualitas quod & omnes quoq; qui eo de morbo scripsere attestantur, vt dictum est. Elephantiosos inquit Galeus eodem modo curabis, sicuti & cancerum, ex eadem enim materia sunt.

sunt. in libello de Tumoribus passio est Elephas propriam habens generationem in melancholico sanguine, tractu verò temporis nigra cholera fit. ea de causa pustulæ sicciiores sunt, vlcera verò minus mucosa, habent tamen sordiciem suam. quoniã putrefactio omnis per se sordida est. viros autem magis quàm mulieres tangit hæc cõtagio, quod melancholici sanguinis plus habent viri. sed cur frigida regionis & Germani, & Scythæ magis ea tenentur quàm Itali & Græci, humidiores existētes, causa est (vt mihi videtur.) quod ij sanguine multo abundant, & eo quidem pingui & vinctuoso quare multa in eo exhalatio fit, quæ cùm ad cutim peruenit, ob densitatem eius, & frigiditatem regionis, non euaporat tota, sed solùm quod tenuius est, crassius verò sub cute coit, atq; illic exurit. quod facile fit, propter vinctuositatē, vnde non trãspirans putrescit, & labem hanc gignit, cuius seminaria analogiam habent ad partes sanguinis crassiores & melancholicas vinctuosas. propter quod & porcorum carnes maximè aptæ sunt ad Elephantias inducendas. ex ijs enim multus fit sanguis exuri idoneus. quod verò Galenus scribit non est, quod regiones comparet nisi in victu. Cuius causa Aegyptus familiarem
habet

habet eam labein. Germani verò & Scythæ minus ex hac causa. Scythæ autem minime, propter lactis usum. qui verò in calidis regionibus degunt, crassum quidem & ipsi sanguinem habent & densam cutem, sed alia de causa, quare & ipsis maximè exurit sub cute sanguis, & putrescit. medijs autem in regionibus temperatior est sanguis & bene transpirabilis caro. Mulieres verò & Eunuchi qui mulieribus similes sunt, propter frigiditatem sanguinis & aquositatem, minus eo tenentur morbo. Dolores verò non excitat Elephantia nec convulsiones, vti in Gallico morbo spectantur, quoniam in sicco magis consistit, & materia si qua est, non residet circa nervos & lacertos, sed circa summa consistit magis, propter quòd nec febrem facit. quærat autem fortasse quis, cur furorem non facit hæc passio, nec amentiam, cum in melancholia exulta consistat. causam inde esse censendum est, quòd in furore & amentia exussio præcipuè circa cor & cerebrum versatur, in Elephantia autem circa cutim magis, quòd si sanguis fortè & introrsum vratur, non ita tamen exurit, vt furorem faciat, natura semper ad summa pellente quod vitatur. tument autem mēbra quoniā materia multa sub cute collecta calefit

non

non transpirans & coëxtenditur. porrò & nutrimentum in ijs locis non planè concoctum, sed vitiosum in tumorem con-
crescit. pruritus verò fit, propter acrimo-
niam adustionis. propter pruritus autem
tentigo circa genitalia, ad quod non pa-
rum facit natura melancholiæ, quæ spiri-
tuosa maxime est. vt Aristoteles docet. à
facie verò id malum incipit, quoniam ex-
halatio omnis facillimè sursum fertur, præ-
sertim ad faciem, ad quam venulæ multæ
terminantur, quæ & spongiosa est, vnde &
aliæ multæ infectiones faciem præcipue
tentant. vt Ionthi & id. genus. tarda verò
est ea contagio, quoniã in humore crasso
consistit. cur autem fomitem ipsa relin-
quat, Gallicus autem morbus non, quum
lentore maiori abundet, dubitationem ha-
bet. dicendum seminaria in Gallico mor-
bo, propter lentorem & frigiditatem sta-
tim coagulari, & aut non agglutinari in
fomite, aut si agglutinantur, non inficere
alium, frigida & coagulata existentia, nisi
valde caleant. propter quod visũ quidam
sunt, qui è linteis, vbi dormierant gallico
morbo sordidissimè exulcerato affecti,
conceperint infectionem. Cæterum fo-
mitem non relinquit, vt plurimum ea con-
tages. quæ autem in Elephantia sunt semi-
naria,

naria, calidiora multo existunt, vtpote in adustione quadā constituta. propter quod non coagulantur, lentorem autem habent tantum, quantus sufficit, vt in fomite agglutinetur. fit porrò Elephantiasis aliquando quidem per se in aliquibus, & primò in quibus melancholicus est sanguis & multus, & vnctuosus, & cutis densior, quandoque ab alio concipitur, in quibus non necesse est sanguinem esse per se malè affectum, sed malè afficitur à seminarijs contagionis, corrumpentibus crassam & ficcam sanguinis partem, ad quam habeat analogiam. atq; ita se habet Elephantiasis passio, quæ vulgò lepra dicitur.

De lepra propriè dicta & scabie.

C A P. XIII.

Lepra verò ita ab antiquis vocata in duobus præcipuè differt ab Elephantia loco & materia. quippe profundius agitur Elephantia, quanquam & ipsa circa summa versatur. lepra verò in superficie magis est. materia porrò Elephantiaë crassior esse videtur, & exulta etiamnum magis. propter quod profundatur magis. vtraque tamè ex melancholico humore fit. nihil autem prohibet, & in vtraque interdum coniungi aliquid salsæ pituitæ, vnde
fit,

fit, vt nec Elephantia, nec lepra vno semper visantur modo. quod si diuturnior fiat lepra, & tractu temporis malignior, tum in Elephantiam transit. sunt autem in lepra suæ pustulæ atq; interdum crebræ, cæterum sicciore, quàm in Elephantia & squammantes magis, quàm exedentes. pruritus quoque plurimum infestat, macies corpus tenet, & vt vno verbo dicatur, delicatior quædam Elephantiasis lepra est. oritur autem vt plurimū primò in nobis vitio humorum & complexionis & regiminis. nihil autem prohibet & contagionem ab alio concipi. contrahitur autem & à natiuitate, sicuti & Elephantia. psora autem quam nostri scabiem vocant, leuior adhuc dispositio est, quàm lepra transiens & ipsa in lepram, sicuti lepra in Elephantiam, quum grauior vtraque fit. videntur autem Græci per psoræ nomen tantum eam scabiei speciem significare, quæ sicciore est, & melancholiæ non nihil sapit, quare contractius psoram capiunt, quàm nos scabiem.

De distinctione infectionum cutanearum.

CAP. XV.

Quoniam autem infectionum, quæ cutim carpunt, multæ sunt species & multa

multa nomina sed confusa satis, benè erit
 de ijs cursim pauca quædam notasse, vt
 cognoscamus quomodo inter se differant,
 & quæ contagiosæ sint, & quæ non. Ergo
 si cholera sit, quæ ad cutim propellitur, vel
 illic aliter clauditur, si quidem non putre-
 scat, tum Erysipelas vocatum facit, pustu-
 lam scilicet vnam aut plures cum rubore,
 caloreq; multo, nonnunquam & cum fe-
 bre, interdum quidem in facie, facta inter-
 dum & in alijs partibus. grauior autem
 multo est, quæ faciem carpit. nam sæpe è
 parua pustula accidit circumstantes partes,
 & faciem totam adeo inflammari, vt &
 oculi aperiri non possint, & labia præ tu-
 more deformia reddantur, quod fit com-
 municata acrimonia ad circumadiacentes
 partes. moderni guttam rubeam appellant.
 si ergo cholera imputrescens inflammata
 & accensa sit, Erysipelas hoc ferum facit, si
 verò inflammata non fuerit, alia Erysipe-
 lata edit, quæ è pura si sint cholera, simpli-
 eiter dicuntur Erysipelata. si verò non è
 pura sint cholera, sed commista, non sim-
 pliciter dicuntur, sed cum adiectione com-
 misti humoris vel abscessus ab humore
 appellati. si quidem enim sanguini sit ad-
 mixta, *ἔρυσσιπέλας φλεγμονώδης* vocatur, si
 pituitæ *ἔρυσσιπέλας διδυματώδης*, si melan-
 choliciæ

cholix *ἰγροσιπέλας σκνῆρῶδες* prædomi-
 nante semper cholera, verum in hoc Scyr-
 rhode si inflammata & accensa sit chole-
 ra pustulam illam facit, quæ *ἰπινυκτις* vo-
 catur, quod sepius noctu enascatur, Ara-
 bes effere appellant. ita ergo se habet cho-
 lera, quæ non putrescit. quod si putrescat
 iam & sub cute pustulas faciat, tum voca-
 tos *ἰρπηλας*, hoc est, serpentes pustulas gi-
 gnit. quippè stabile est Erysipelas, & vrit
 magis ac squammas & crustulas inducit.
 serpit autem herpes vocatus modo, sede
 priori relicta ad alias partes transferenti-
 bus sese pustulis, modo & in priori loco
 manentibus, & vicina pustulantibus. cuius
 serpiginis quæ rationem multum cõside-
 rassem, non in aliam certè causam reduce-
 re potui, quàm in putrefactione subtili
 humoris. nam quod non alia sit differen-
 tia herpetis ab Erysipelate, quàm subtilitas
 materiæ, durum quidem videtur, quando
 & Herpes ille, qui *ἰσδιώμενος* dicitur, cras-
 sæ satis materiæ est, cuius causa etiã exest,
 & ille etiã qui *κερχγία* vocatur. quid præ-
 terea prohibeat ne cholera, quæ Erysipe-
 las facit in latus exedat & pabuletur, si ser-
 pigo acuitatem sequitur, quando cholera
 illa acutissima est. quare verisimilius vide-
 tur in putrefactione quadam consistere

r

quæ

quæ herpes facit cholera, signum cuius est, quòd sordidiores videantur semper Herpetes quàm Erysipelata. itè & siccioribus indigent ad curationem, quum Erysipelas indigeat humidioribus. porrò quæ in putrefactione sunt, promptissimè in vicinum infectionem consimilem transferunt. præsertim quòd cutem non exurente herpete in latus magis pabulatur. sæpe igitur in parte prius infecta exhalat materia, quæ putrescit infectione ad vicinum cõmunicata, sæpe vtraque pars pabulo quodam inficitur. Ergo si putrescat cholera, sit autè in superficie, tum simplex herpes fit, qui serpit tantū, non autem exest. at si profundior fuerit, nō serpit solum, sed etiā exest, vnde nō simplex fit herpes, sed *ερπης εσθιομενος* hoc est depascens vocatus, atq; hinc à crassiori cholera fit, ille à tenuiori. porrò si hic qui esthiomenus dicitur, à cholera accensa & inflammata fiat, herpes ille fit, qui vulgò ignis syluaticus appellatur. si verò non accensa sit cholera, esthiomeni simplices fiunt. atq; hi quidem herpetes à cholera fiunt pura. quod si nō pura sit, sed mista tenui pituitæ, putrescat autem, herpetem illum gignit, qui *κνυχγία* hoc est miliaris appellatur, quòd pustulæ similes sint granis milij. atque ita se habent Herpetes,

petes, quos Celiſus per ignem ſacrum intel-
 ligit. nō enim vt quidam volunt, per ignē
 ſacrum intelligitur ab eo Eryſipelas, ſiqui-
 dem de igne ſacro ſeorſum, & de Eryſipe-
 late agit. Si verò ſanguis fuerit, qui in cu-
 tim influit, interdum quidem puſtuloſos
 abſceſſus facit, interdum maiores etiā, quā
 Eryſipelas ſit, quos phlegmonas vocant. ru-
 bent ij cum calore & dolore ac febre etiā,
 vt plurimum. ſicut autem ſanguis quādoq;
 purus eſt, quandoque miſtus, quod pluri-
 mum ſit, ita & phlegmon alius ſimpliciter
 dicitur, alius cum adiectione nominis ad-
 miſti humoris. ſi enim illi cholera admi-
 ſceatur phlegmon, ſit Eryſipelatodes, ſi ve-
 rō pituita, phlegmō dicitur œdematodes,
 ſi melancholia phlegmō ſcyrrodes domi-
 nante ſemper ſanguine. ſpecies autē phleg-
 monis ſunt *δοδιὸν φῦμα φύγεθλον*, Dotie-
 nem nos furunculum vocamus abſceſſum
 in acutum tendentem cū inflammatione
 rubore & dolore, cui non nihil cholerae
 admixtum eſt. phyma verò furunculo ſi-
 mile pene eſt, ſed planius eſt, & rotundius,
 vulgus improprie carbonem vocat, multū
 differens ab eo qui proprie carbunculus
 dicitur. ſit autem phyma è ſanguine ſuba-
 duſto craſſiore quā qui furunculum fa-
 cit. phygethlō verò eſt quod noſtri panē

vocāt ob similitudinem, alij & bubonem,
 quāquam sunt, qui bubonem appellant qui
 in carnibus laxis fit. phigethlon verò qui
 in nervosioribus. fit autem hīc vel è puro
 sanguine vel misto tenui pituitæ. si verò
 simul inflammatus sit sanguis ac putrescat,
 tū bubones pestilentes facit: quos Auicen-
 na althoin vocat. quod si subtilis admodū
 sanguis sit, influat autem in summam cutē,
 pustulosos abscessus facit. si igitur non in-
 flammatus quidem sit, calefactus tamen vt
 quasi ferueat, tum exanthemata vocata fa-
 cit quas Plinius eruptiones papularum vo-
 cat, vulgus sufferisuras à feruore vt arbitror
 dictas. pustulæ sunt, vix cutim excedentes
 rubræ, confertæ inuicem, pueris præcipuè
 familiares quum supercalescūt. sunt autem
 duum generum, quædam sicciore & ru-
 bicundiores quas Auicenna plantā noctis
 appellat, quædam verò in rubore albican-
 tes tenui pituita commista sanguini, quæ
 Græci *ιδρωα* vocant, nostri sudamina, Aui-
 cenna desudationes. quòd si crassior ali-
 quātisper sit sanguis, ac simul putrescat, nō
 autem inflammatus, tum si tenui cholæræ
 commistus sit, vocatas morbillos facit, si
 tenui pituitæ variolas, quæ duo, *εξανθη-
 ματα* etiamnum à Græcis vocantur. At
 si pituita fuerit, quæ in cute tumores facit,
 si quid

si quidem humidum suum seruat, nec à calore fuit exsiccata, nec à frigore concreta, tum molles facit tumores, quæ οἰδήματα vocantur. quidam tumores simpliciter transferunt, simplici nimis (vt mihi videtur) vocabulo, Arabes vndimiam vocant. quod si pituita, aut à calore, aut à frigore indurata fuit, vocatos Scyrrhos facit. è quibus sunt strumæ, quas χειράδαις Græci vocant, & nodi quos γανγλία, & id genus glandulæ & gummositates reliquæ. tum & verrucæ quæ porra vulgò appellamus, quæ si basi latiore sint μυρμηκία, vocantur, quasi formicantes, quòd punctiones in ijs fiant, quasi formicarū. Si verò sint basi tenuiore, ac veluti suspensæ ἀκροχορδαῖνες nūcupantur. Auicēna verò Myrmecia cōfundit cū herpete, & in herpete curā ponit, quā Galenus Myrmecijs tradit, errore periculoso, nisi capitulis diuersis addita sint, vni quæ alterius sunt. Sunt præterea ex hoc genere callositates quædam, quarum alij propriè calli à nobis dicuntur à Græcis τυλοι, tum & vocati clauī κλοι à Græcis dicti. è pituita quoq; & aliæ pustulæ fiunt, quales ἰόνθοι, qui à Latinis varri, vulgò cossi vocantur, qui præsertim oriuntur in facie. sunt & φλυκταῖναι, quas Auicenna nomine vesi- carum comprehendit, bullæ, sunt non dis-

fimiles ijs , quas excitat aqua feruens,
 quibus tenuis sub est pituita. proxima ijs
 sunt *ψυδαγάνια* vocata phlyctænis paulò
 duriora , quibus cum pituita tenuis subest
 melancholia. phlyctæniæ verò è simplicio
 ri sunt pituita paululum inflammata, vnde
 & in bullam surgit. porrò è pituita. falsa
 fiunt vocatæ à vulgo volaticæ, Celsus pa-
 bulas vocat, Græci *λίχνας*. quamquã sunt
 qui Lichenas transferât impetiginé, quod
 non rectè fieri arbitror. quòd autem quas
 nos volaticas dicimus , Celso pabulæ sint,
 manifestum est, si materiam, si modum ser-
 pèdi, qui ab ipso traditur, respiciamus. sunt
 autem duorum generum : alterũ, quod fit
 è tenui pituita & falsa per summam cutem
 serpente in orbem , quod passim nomine
 volaticæ monstratur. alterum cui parum
 melancholiæ adiungitur, & profundius ali-
 quãto serpit. & non præcise in orbé, quod
 sæpe in impetiginem vertitur , nec me la-
 tet Lichenis nomen à Græcis interdum
 latius capi pro fœdiori cutis habitu, vnde
 & poëta sordidos appellat Lichenas , &
 Plinius ipse etiam nouum morbum Pom-
 peij ætate visum Lichenas vocauit , sicuti
 & mentagram. quæ omnia ex falsa pituita
 fiunt putrescente, cui quiddam melanco-
 liæ permistum est , propter quod sordida
 putrefa

putrefactio fit. Gignitur præterea & scabies è sãlsa pituita, cui nomen commune non propriè inuenio apud Græcos, quando *ψώρα*, aut illam significat apud ipsos, quæ apud nos impetigo dicitur melancholica passio & via ad lepram: aut si scabiem notat, illam certè speciem tantum importat, quæ sicca dicitur scabies. quare de scabie videntur, aut non egisse Græci communi nomine, aut de ea nõ egisse, nisi fortè sub pruritus capite comprehenderit. Sunt autem & aliæ quædã è pituita passiones *ἀχώρα* & *ἀλωπιεΐα* & *σίφηλις*. Achores autem nos vulgò appellamus Latume, Plinius vlcera capitis manantia transfert, Arabes Saphati appellant, crustosæ sunt, & sordidæ infectiones in capite puerorum præsertim natæ, de quibus nec multa nunc dicenda sunt.

Si verò humor qui in cute tumorem facit melancholicus sit, si quidem nec inflammatus fuerit, nec putrescat, Scyrrhos melancholicos facit, alios quidem maiores, alios minores & pustulosos solùm. si autem inflammatus sit & accensus, non autem putrescat, cancer vocatum facit. si verò putrescat quidem, non autem inflammatus sit, tum psoram & lepram gignit & Elephantiam nondum feram, at si inflam-

matus simul sit, & putrescat, Elephantiam feram facit, quum iam horribiles aspectu sunt, similiter & carbunculum quem Antracem vocant, generat. Impetiginem porro à nobis vocatam non aliam esse apud Græcos videtur mihi, quàm pforam & lepram, quæ secundum magis & minus illas quatuor species facit, quæ à Celso traduntur. ex quibus patet impetiginem non esse Lychenas, ut multi vertunt, sed eam magis quam supra vocauimus volaticam Lychenas esse. hæc enim à phlegmate falso, Impetigo autem è melancholico humore magis fit. ac de cutis infectionibus, ita per transcursum determinatum à nobis sit. è quibus contagiosæ sunt bubo pestilens, & exanthemata illæ quas ferfas & variolas vocamus & strumæ quædam ulceratæ & Lychenes nonnulli & scabies & Elephantia, & achores, & Alopecia, & Syphilitis, & mentagra, & si quæ aliæ sunt, in quibus putrefactio sordida fiat.

*

De

DE CVRATIONE

LIBER TER-

TIVS.

*

Quod peculiaris curatio debeat contagiosis morbis. CAP. I.

Actenus ergo de contagione quid esset, & quibus principijs & causis fieret, & quæ essent differentie eius omnes in vniuersum quidẽ libro primo percurrimus, mox de contagiosis morbis aut omnibus, aut maxime notis qui essent, & quibus è causis penderent, & quo modo inter se differrent libro secundo disseruimus. superest iam vt de curatione omnium cõtationum agamus, methodo primum (vt par est) generali & communi, mox & propria cuique morbo. de quo quidem in primis ambigat fortasse aliquis, vtrum aliquam peculiarem & propriam curationẽ habeant contagiosi morbi ab alijs, & an tradita sit à maioribus nostris. mirũ enim videri potest, si aliqua in his erat peculiaris methodus, prætermis-

r s

sam

sam ab illis fuisse. At certè si rectè tradita
 sunt, quæ suprà determinata fuere de con-
 tagione, propria quædam & determinata
 curatio debetur contagio sis morbis, qua-
 tenus cõtagogosi sunt. quando diximus eos,
 & principio longè differre ab alijs & mo-
 do materię & putrefactionis, ac postremo
 & accidentibus ipsis. quibus omnibus sua
 animaduersio & sua curatio debetur. nam
 si quispiam rectè se habens tũ circa humo-
 res proprios, tum & circa complexionem
 & alia, phthisim tamen ab alio per conta-
 gionem cõcipiat, plurimum profecto re-
 fert, si per initia aduoceris, & seminaria
 eius contagionis per ea extinguas, quæ di-
 cemus: iis enim interemptis, nihil præterea
 procedet morbº. similiter & in rabie se ha-
 bet, & in Syphilide & scabie, & alijs. quin-
 imo & in processu quoq; si ad communia
 remedia te cõuertas catharrum in phthisi
 expurges, materiam cõcoquas. nihil tamè
 operabere, nisi perpetuò ad seminaria ani-
 mum & curationem aduertas. porrò & in
 febribus, quæ pestilentes dicuntur, cur non
 ijs remedijs utimur, quibus in alijs sole-
 mus? cur protinus omnes clamant putrefa-
 ctioni resistendum esse? nec quidè obstru-
 ctiones aperiendo, non plenitudinè eua-
 cuando, sed propria quædam inquirendo,
 quæ

quæ obfistant putrefactioni. quippe certus in his putredinis modus, qui propriam animaduersionem poſcit. Videtur igitur maiores noſtri curationes quarundam contagionum tradidiſſe, quantum ad quædam remedia: verum omnia illa non ad contagionem, quatenus contagio eſt, deſtinata fuiſſe, ſed aut fortuna quadam inuenta, aut ex ſimilitudine ad alia, vt venena & ſimilia. quæ res certior fit per ea, quæ circa vnumquenq; morbum dicuntur. quod iam aggrediamur, ab vniuerſali methodo & forma initium capientes. Quoniam autem duplex eſt medendi ratio, altera quæ præſeruat, altera quæ liberat: nos breuitatis gratia de ea quæ liberat, inqueſtione faciemus, illud pollicentes, quod hac rectè perſpecta vnusquifq; viam habere poterit quæ facillimam, ad eam quoq; quæ præſeruat. qui igitur cōtagiones curare volet, ad hæc aduertat neceſſe eſt. primū videat, quænam cōtagio eſt. vtrū earum, quæ extrinſecus veniunt. & an ab aëre an ab alio fit cōcepta, an earū fit, quæ in nobis primò fiūt, & vtrū cōtactu ſolo afficiat, an & fomite, vel & ad diſtās feratur. tum perpendat qualis fit, nū acuta, an ſegnīs, & quo in humore ſedē habeat & analogiam nec nō & quantum proceſſit, ſi in principio eſt, an plurimū eſt progreſſa,

gressa, & quibus in locis præcipuè sit, intra ne tota, an extra tota, an ubiq; & an solida occuparit, an per summa tantum erret, & vtrum velociter & largè serpat, an tardè & angustè, & vt summam dicamus, differentiarum omnes cõtationum ante oculos habendæ sunt.

De intentione qua habetur ad principia.

C A P. II.

HIS animaduersis tria principaliter esse scito, ad quæ intentio omnis dirigenda est. primum quidem principia, à quibus initium & originem putrefactio habet. secundū est materia, quæ in via est, vt inficiatur, & iam cœpit. tertium materia, quæ iam corrupta est, nec amplius restitui potest. ac principia quidem quãdoque, vt diximus, communia sunt cum alijs morbis, qui in putrefactione consistunt, quandoque propria contagiosis. communia quidē sunt plenitudo, obstructio, malignitas humorum, & alia id genus. propria verò sunt seminaria ipsa cõtationum. nihil enim prohibet aliquo planè sano existente, & mensurate in humoribus & alijs se habente, contagionem tamen ex alio ipsum contrahere. ergo si communia adsint principia nihil aliud nobis dicendum
 agend

agendumve sit, nisi quæ medici iubent agenda, quum plenitudines, obstructions, & alia eiusmodi adsunt. vbi verò ea adsunt, quæ propria sunt contagionibus principia, tum magna cura & diligentia opus est. protinus enim si seminaria ipsa, aut enecare, aut educere possis, aut frangere, morbus præterea non ultra protenditur. quare maximè initia perpende si potes ijs adesse. quòd si non possis, scito tamen per totum morbi processum continenter curam ad seminaria adhibendam esse. ad quæ multiplex ingenium est, & nunc vno modo ad illa, nunc alio agendum. possunt autem illa, aut extinguui, & vt dicitur enecari, aut educi, aut frangi & alterari, aut repelli. his autem vti nõ semper omnibus datur, nec conuenit: sed modo vno, modo alio, modo pluribus agere licet, vt & res, & occasio, & reliqua poscunt. Ergo extinguunt & interimunt, & quæ calidissima sunt, & quæ frigidissima, maximè autem quæ vrentia dicuntur, aut vicina vrentibus, siue per ignem facere velis, siue per ea, quæ caustica vocantur. extinguuntur quidem ab ijs seminaria, ita vt ijs interemptis, & totus simul interimatur, qui imminet morbus. nihil enim remanet, quod præterea sobolem gignat. nam

ignis

ignis quidem vis, tametsi locum exurit, ultra tamen non aliud nocumentum relinquit quod vel ad priorem labem attineat, vel apportet nouam peiorem. quare ubi auxilium hoc adhiberi potest & debet, nullū præsentius est. porrò extinguit & frigidissima, vt frigidæ potus, de quo suo loco dicemus, & ablutiones etiam, quod maximè valet ad ea seminaria, quæ in fomitibus continentur.

Sequens ad ea ingenium est euacuatio. quod certè difficulter admodum fieri potest, quoniam hinc inde dispersa sint seminaria hæc, & per se educi non satis commodè possunt. nihil tamen prohibet cum humoribus quibus agglutinata sunt, simul & ipsa quoque educi. Verùm non nisi vi multa fit. modi autem euacuandi præcipui sunt pharmaca quæ aluum mouent, & quæ sudorem cient & vrinam, & alia de quibus circa particularia rursus dicemus: vt cucurbitulæ & phlebotomia, & reliqua.

Quæ verò frangunt & alterant seminaria, ea sunt, quæ antipathiam habent materialem, hoc est per qualitates notas contraria sunt. quoniam enim diximus seminaria hæc acrimoniam quandam habere, tum & in lentore quodā consistere, acrimoniam quidem frigidis frangemus, lentorem

forem verò siccis potentia. exsiccant autem alia per qualitatem ipsam, quæ est siccitas, quæ quidem paræ actionis in tota natura est, alia per caliditatem, alia imbibitione, vt pulueres & farinæ, & id genus, alia modis omnibus, vt sal quorū omniū interdum quidem vnum, interdum aliud magis conueniens est. quare & abundare oportet, vt eligere possimus quæ magis conducunt. Repellunt autem quæ propriè spirituales antipathiam habent aduersus seminaria. diximus enim in natura diffensum hunc rerum esse, vt sese mutuo nonnulla pellant, quare sicut & venena & seminaria contagionum, antipathiam habent ad animam & naturalem colorem, ita & quædam alia sunt, quæ vti antidota quædam antipathiam quoque & ad venena & ad seminaria ipsa habent, & ea repellunt, fortasse autem & eadem obtundunt alio modo. nam quoniã species tum veneni, tum contagionis ad animam vti inamabilis & ingrata fertur, & tristitiam ingerit, ita species eorum, quæ antidota sunt, vti grata & læta recipitur. qua è causa obtunditur passio prior à veneno & contagio illata, & vigoratur anima, quod in scetore, omni fieri manifestum est, vbi per odorata recreari nos sentimus. quòd igitur

igitur in contagionibus antipathia hæc
 versetur: quæ recreet per odorem, manife-
 stum est: vtrum autem & illa quoque ad-
 sit, quæ repellat, & si non ita manifestum
 est, rationabile est tamen, & in venenis
 manifestissimum. constat enim assumptis
 quibusdam antidotis vim omnem veneni
 subito tolli, quod non alia facultate fieri
 posse videtur, quàm per spiritualem spe-
 ciem, quæ præcipuè repellat venenum.
 tametsi per materiales etiam qualitates
 operetur antidotum. Constat quoque ru-
 sticos quosdam, quum fortè secarent her-
 bas, demorsos fuisse à vipera ac repète in-
 flatos, apposita autem Tormentilla voca-
 ta herba supra locū, statim liberatos fuis-
 se. Nos quoque mirum quiddam vidimus
 in bolò armenio. villicus enim quidā no-
 ster, quū à me forte proficisceretur in fo-
 rum, inter eundem sensit se in collo pun-
 gi, nesciens qua è re contigisset statim au-
 tem facto tumore ingenti & strangula-
 tione quadam ad me reuersus, nec quic-
 quam loquens, sed solūm digito locum
 commonstrans prostravit sese super capsā,
 mugiens quasi moriturus. ego bestiā ali-
 quam venenosam ratus, qui neq; carbun-
 culi signa vlla vidissem, nec alterius eorū,
 quæ oriri in nobis solent, bolū armenium

origi

prop

propinaui cum aceto, vt fortè excellens apud me erat bolus, quo assumpto confestim & quodam quasi miraculo detumuit locus, ac surgens ille & loquens, hoc me inquit à morte liberauit, putare autem se araneum pupugisse, qui decidisset in colum. hæc ergo & similia à maiori quadã vi euenire quàm à notis qualitatibus censendum est, quod & circa malignas & venenis similes contagiones cõtingere par est existimare, in quibus suæ quoque antipathia sint, vt de eodem bolo armenio traditur, per quem in magna illa pestilentia, quæ adeo Athenas vexauit, tot præseruatos legimus. Scordium quoque cognitum ferunt tam mirè præseruare à putrefactione, cum cadauera, quæ super ipsa iacuerant inuenta fuissent incorrupta. quantum porrò & balsamum, & myrrha, & aloë, & cedrus, & id genus à putrefactione conseruent, notissimum est in cadaueribus regum. quare & circa contagiones eiusmodi esse antipathiam nemo inficiari debet. quæ autem illa sint, quibus data sit tanta facultas, statim dicemus. vtrũ autem antipathia hæc sit in ea qualitate, in qua & odor versatur, an alia, incertum est homini. atque hæc quidem remedia sunt, quibus vti aduersus seminaria possumus.

s. De

*De intentione ad materiam, quæ iam
in fieri capit. CAP. III.*

A Deam verò materiam quæ nõdum corrupta est, in periculo autem iam agitur, vna quidem generalis intentio est prohibere tum causas putrefactionis, tum iam inducti affectus principium, quod & alijs etiam morbis, qui in putrefactione consistunt, commune est. modus autè non est communis, sicuti, nec causæ, nec ratio putrefactionis communis est his & alijs morbis. quippe in alijs præcipuæ causæ sunt plenitudo, obstructio & humorum malitia, in his autem nulla horum necessaria per se sunt, sed quodammodo accidunt, aut concausæ solùm sunt, non autem per se principia. Igitur si hæ concausæ cõtagionibus coniunctæ sunt, negligendæ quidem non sunt, sed prout conuenit, tractandæ, & tollendæ. quæ autem propria, & per se consideratio & intentio ad materiam periclitantem vertitur, illa est, vt omni ingenio obistas putrefactioni quæ inducitur, ac quomodo seminarijs, à quibus pendet, te opponas dictum est, quid autem circa materiam ipsam agas, nunc dicendum. Quoniam autem in putrefactione omni dissolutio quædam mistio-
nis

nis fit, euaporante innato calido & humido, euaporant autē hæc remollitis ab humiditate partibus, & sublatis ab extranea caliditate, manifestū est quòd ad hæc obfistere necesse est, primum quidem remittendo eam, quæ inducitur extranea caliditas. deinde exsiccādo, quæ remollit partes, humiditatem, ac demum prohibendo dissolutionem mistionis. prohibet autem præcipuè resinosa, non solum quòd exsiccant, sed quòd constare materiam faciunt glutino ipso. prohibent autē & intermisti pulueres quidam imputrescibiles ipsi existentes: subtilissimè igitur diuisi & interiecti inter partes materiæ partim alterantis actionem impediunt interpositi ipsi, partim materiam continēt ne dissoluatur nexu quodā. Simili modo quo arena immista calci, tenacem nexum operatur, & aquæ farina. penetrant enim humida minima in tenuissimos vocatos poros siccorum, vnde separari nō possunt propter vacuum, nullo existente alio, quod subingrediatur, quod maximè ad fortitudinem mistionis valet, non negligenda autem est, nec parui facienda minimorum intermistorum actio. quis putaret in multo lacte interposito paucō coagulo, aut tenui pulnere plumæ floris cinaræ coagulari lac

totū? quis crederet in magno aheno ebuliente saccharo, ac præ feruore iam erumpente, susti tamen & constare ac deponere eruptionem & tumorem omnem imposito paucissimo butyro? quòd verò attinet ad putrefactionem, nonne videmus conseruari vina in magnis dolijs intermixto pauco alumine, quæ alioqui citissimè putrescant? quare nec mirum esse debet, si & eas quæ in nobis fiunt putrefactiones, per interpositos pulueres quosdam prohibeamus. atque hæc quidem ad materiam, quæ iam periclitatur, idonea remedia sunt.

Ad eam verò materiam, quæ iam corrupta est, & restitui nō potest, vna intentio est remouendi eam è corpore, quod aut pharmacijs fit, quum scilicet materia introrsum est, aut incisionibus, vel dissolutionibus, quum est extrorsum. habet autem & hæc digestiones suas à medico præparandas. nos eas quidem quæ ad benignum restituunt, sed eas, quæ euacuationem faciliorem reddūt. de quibus omnibus in particularibus morbis distinctius agemus. nunc enim generales magis percurrimus. quoniam autem remedijs abundare oportet in contagionibus, & modo vno, modo alio vti necesse est, bene erit plura enumerare eorum, quæ in contagionibus valent,

lent, vt eligere possimus, quæ idonea magis sint. Vrentia ergo sunt, viride æris, auripigmētum, calcitis, calcanthum, & quod sublimatum vocatur, & quod præcipitatum, & vocata ruptoria, & id genus. vicina verò vrentibus, sunt sal, gemma, nitrum & sal & aceti fex vsta, & alumen, & cinis ficus, & stercus columbinum, & vatrachium, & clematis, & thapsia, & euphorbium & pyretum & calx, & hermodactyli, & vnguentum ægyptiacum, & trochisci, Andronis, & Diacalcitis & eiusmodi. Resinæ verò, quæ & abstergunt, & exsiccant, & materiam constantem faciunt, sunt, Terebinthina, Laricina, Abietina, cædria, Thus, mastix, galbanum, myrrha, styrax vtraque gummi, laser, & reliquæ. Quæ verò tum in pulueres redigi possunt, tum decoqui, calida quidem & sicca sunt, aspalathus, cupressus, iuniperus, cedrus, xylobalsamum, citrus, cedrus, agnus castus, Guaiacum, agalochum, scordium, chamædryd, dictamum tum nostrum, tum creticum, pentaphyllon heptaphyllon, & phu, & verbena, & Thlaspi, & vocata scabiosa, & cardo benedictus, quem Theophrastus alteram speciem Cnici agrestis facit, tum & Gentiana, & aristolochia, & Smyrnum.

Item aromatica cassia, cinnamomum, calamus aromaticus, Iuncus odoratus, Maer, nux muscata, Zedoaria, doronicum, galanga, iris frigida verò & sicca sunt margaritæ, coralli, succinum, saphiri, hyacinthi, & in magno pretio habitus smaragdus, tum terra lemnia, & bolus armenius, & samia, & sandali, & vocata bistorta, fortè bulapathon, & lapathi genera omnia præcipuè oxalis, & Trifolium omne, maximè quod odoratum dicitur, & consimilis herba, quæ vulgò gallica appellatur fortè onobrychis, nec non & cicorium, & cicerbita, & nymphæa, & tamarindi, & cornu cerui, & os cordis eius, & cornu monocerotis, & rosæ, & earum semina, & eitria, & è liquidis acetum, & omphacium, & vinum oxyacanthinum. ex antidotis verò sunt Theriaca & Mithridatum, & trochisci de viperis, & Diamuscum, & diambra, & cyphi, & saccarum rosaceum, & eiusmodi. Quæ verò spiritualement antipathiam habeant, non satis facilè est iudicare, quoniam eadem habent & eam antipathiam, quæ inter materiales qualitates versatur. quoniam tamen nonnulla maiorem quandam vim præ se ferunt, quàm materialium qualitatum (vt suprà diximus) existimandum est talia maximè esse terram

ram lemniam, & bolum armenium, & scordium, & Heptaphyllon, & cornu Monocerotis, & prædictas gemmas præcipuè Smaragdum, & Theriacam, & Mithridatum, & si quid aliud in experientiam venit. Vrentibus autem uti tum solum licet, quum contagio extra est, & ea quidem maligna ac in principio. si enim introrsum sit contagio, adhibere quidem non potes vrentia sine maiori periculo, extra verò si sit, apponere quidem potes & debes si maligna sit contagio. verum in principio solum iuuabis. si enim iram radices egit, & introrsum sese insinuauit, nihil quidem proficies, si extra vrentia appones, licet tamen quandoq; vicina vrentibus applicare, quibus admiscenda erunt pingua quædam, quæ in ea introferant, at si extra quidem sit contagio, non autem maligna, nec sic quidem vrentia sunt applicanda. quando per alias facultates leuiiores, & per abstergentia sola leuare morbum datur, ut in scabie & similibus. de his autem in particularibus rursus dicetur, & quando & quo modo conueniãt. Calidis verò & siccis uti tum debes, quum materia non valde acuta est, sed frigidior, siccis verò & frigidis quum calidior est. quoniam autem horum multa & stiptica

sunt, & substantiæ crassioris, inferius quidem examinabimus, quomodo liceat ea adhibere, & non adhibere. porro per decocta conuenienter ages quum introrsum contagio est, vt in febribus. per pulueres verò quum maximè & multiplici facultate oblistere putrefactioni voles. atque hæc quidem satis sint quantum ad vniuersalem curandi rationem pertinet, nunc particularia prosequamur, à febribus incipientes.

De Curatione febrium variolarum, & morbillorum. CAP. IIII.

INter febres quæ in contagione versantur, illæ prius percurstæ fuere, quæ vocatas variolas & morbillos emittunt, vtpote minus feræ. de quibus quidè agemus, quatenus nondum pestilentes sunt. nam & ipsæ in pestilentijs sæpe visuntur, simpliciter autem pestilentes non sunt. quoniam igitur diximus expulsiorem illam variolarum, morbillorumq; quodammodo crissim quandam esse, & sequestrationem menstruæ infectionis à sanguine nulla tibi esse alia intentio debet, quàm vt non impedias expellentem naturam, sed iuues potius, si opus est. quippe eam impediunt nonnulli interdum phlebotomijs, interdum purgatorijs pharmacijs. quare quum tu videris

ris febrem esse eiusmodi, quæ eas expul-
siones aut faciat, aut factura sit, tum ab-
stine à medicamentis omnibus, sed natu-
ram sine per se agere, nisi fortè à princi-
pio magnam plenitudinem fueris conspi-
catus. tum enim licet uti purgante phar-
maco, sed non acri & molesto: quod si
iuuanda natura sit, locum prius procura,
ut calidus decenter existat, ut æger pannis
conuenienter tegatur, & ijs rubentibus, ut
leui utatur cibo, vino abstineat, tum vide
quæ causæ prohibent expulsionem, num
carnis densitas sit, aut crassities materiæ.
tunc enim iuuanda est natura cum ijs quæ
foramina cutis aperiunt, & materiam at-
tenuant. quales sunt caricæ & feniculus,
& carui, & apium, & similia, ex quibus
commodè decocta fient. sunt qui addant
lentes abiecta prima aqua decoctas, aliqui
qui & tragacantham, quod quidem fortè
miretur aliquis. quando in lentibus & tra-
gacantha contraria magis videtur inten-
tio inesse, quum & ingrossent & inspif-
sent sanguinem, & cutim obstruant. Ve-
rùm ita res accipienda est, quod ebullitio
sanguinis interdum temperata est, inter-
dum non temperata, sed aut maior quàm
oportet, aut tenuior quàm oportet: si
igitur temperata est, crassior autem hu-

mor qui feruet, tum neque lentes, neque tragacantha adiungi debet, sed sat erunt, quæ subtiliant. at vbi intemperata est, & maior quàm oportet, aut quod excernitur nimis subtile visum fuerit, tum si prædictis addantur lentes & tragacantha, rectè facies, quoniam ita ebullitionem temperabis, quod & in sputo sæpe fieri oportet, quum plus æquo tenue est. nec plura de his febribus dicantur.

De Cura febrium pestilentum communi.

CAP. V.

NVnc verò ad eas pertranseamus, quæ pestilentes vocantur febres, quòd vel partem maiorem perdant, vel multos saltem. quarum quæ maiorem partem perdunt, veræ pestilentes dicuntur, quæ verò multos solum, malignæ magis dici solent. quoniam autem gradibus solum differunt, & communem quandam naturam habet, communes primum earum curationes & intentiones trademus, mox & proprias prosequemur. Ergo ijs primum consideratis, quæ diximus esse circa contagiones consideranda, analogia scilicet loco, tempore & ante alia morbi origine, extrinseca ne sit, an intrinseca. Scito & in his illa tria præcipuè esse attendenda, ad quæ prius diximus

ximus esse omnem intentionem dirigendam: seminaria scilicet, materiam periclitantem, & eam quæ periclitata iam & prorsus corrupta est. Ac quoniam suprâ dictum est, seminaria posse vniuersaliter vel extinguï, vel frangi, vel educi, vel per antipathias repelli, videndum est, quæ nam ex his in pestilentibus febribus conuenire possint. ac primum quidem extinguï seminaria per vrentia non datur, quoniam febris iam introrsum facta est, nec satis tutum est, introrsum assumere quæ vrunt. extra verò si apponas, aut nihil operaberis, aut contagem exagitabis vehemētius. quare per alia ingenia age. vtrum autem extinguï per frigida possint, vt per aquæ potum, dubitationem habet, quoniam etsi aqua quatenus frigida iuuare possit, at tamen quatenus humida, obesse non parum videbitur, quod augeat putrefactionem. non solùm igitur, propter hanc causam nocere potus aquæ potest, sed & ob illud etiam, quod materiam crudiorē reddit, & obstructionem adauget, quapropter in maiori parte harum febrium abstinere ab eo potu melius est. nihil tamen prohibet certis casibus etiam conuenire quum febris ardēs est, & cholera quodammodo fuerit, si & reliqua consentiant. tum enim magis
prodesse

prodelle frigiditas, quàm obesse humiditas potest. Igitur quum extingui non nisi rarissimè possint seminaria febrium contagionem pestilentem habentium, videntum est vtrum saltem educi possint, sed certè & hoc difficulter admodum fit. per se enim seminaria valde dispersa sunt, etsi educi detur, educuntur quidem per educationem materiæ, cui sunt hærentia. quomodo tamen fiat, & quibus modis melius, quibus difficilius, paulò post ostendemus quum de materiæ euacuatione tractabimus: superesse igitur videtur, vt maximè procuremus ea frangere, & per antipathias repellere. eorū autem quæ frangunt, omnia quidem potentia sicca sunt. sed alia calida quidè sunt, alia frigida, & rursus alia sicca tantum sunt, alia etiam stiptica, & crassæ substantiæ. quare & dubiū est vtrū calidis vti liceat in his febribus, & vtrum stipticis. nam calida videntur, & febrem augere, & acrimoniã seminariorum. stiptica verò videntur obstruere, & transpirationem intercludere, & materiam crassiorem facere. ad quæ dicendum est diuersitates & analogias contagionum considerandas esse. aliæ enim ad crassiores & pinguiores humores habet analogiam, aliæ ad subtiliores & acres magis, & aliæ ad spiritus etiam.

porrò

porrò in quibusdam obstructions multæ sunt, in quibusdam pauciores. vbi igitur analogia est contagio ad crassos & frigidiores humores, præcipuè si & obstructions non paucæ sint, bene erit siccis vti, quæ etiam calida sint. frigida autem minus conueniēt, maximè si & stiptica fuerint crassæ substantiæ. at vbi analogia ad subtiliores & acriores humores sit, vel ad spiritus ipsos, obstructions autem paucæ fuerint, tum decet per sicca agere, quæ simul & frigida etiam sint, quæ si etiam stiptica fuerint, nihil refert. frangunt enim hæc maximè & virtutem continent, ne dissoluatur, quod potissimum accidit in his febribus. porrò si ea quæ per antipathias valent, vlla in contagione conuenientia sunt, in hac certè conueniētissima & maximè præsentanea sunt, in qua contagies venenis quibusdam assimilatur. quare his maximè utendum, nec vnquam deferenda, quæ tum repellendo, tum & confortando iuuant. atq; hæc quidem intentiones ad seminaria habendæ sunt, quæ si ab aëre vel alio dependant, illud etiam principium extinguendum & frangendum tibi erit. Ad materiã verò, quæ in periculo est. primum illud æquum est quærere, vtrum euacuatio vlla conueniat, & qualis. ac conuenire quidem cum

cum plenitudo adest humoris ad putrefactionem parati manifestum est, vbi verò plenitudo ea non adfit, sed corruptio tota è contagione dependeat (nihil enim prohibet aliquo probè sano existente contagionem inferri) tum non est procuranda euacuatio materiæ periclitantis, presertim phlebotomijs aut pharmacis. quinimo de his dubitatio est, & cōtrouersia inter medicos vtrum sint adhibenda in ea etiã materia, quæ cum plenitudine pestem affert. quippe sunt qui in omni pestilètia non semel solum, sed & bis sanguinem hauriant, rationem autem facti addunt, quod hic morbus sit magnus, imo omnium maximus, quòd ebullitio in sanguine magna fiat, quòd peccatum in ipso sanguine quasi semper sit, & corruptio, quòd per phlebotomias benè euentetur corpus & transpiret, quòd natura multum in his febribus grauetur, quæ nisi subleuetur morbum non ferat, non expellat, non concoquat. propter quòd multi visi sunt, quibus phlebotomia facta, statim lenticularum expulsio facta fuit, quã prius nulla appareret. Contra alij magnopere à phlebotomijs cauent, quòd experiètia constet partem maximam eorum, quibus detractus fuisset sanguis paulò post aut obiisse, aut in deterius lapsos, vt

annis

annis 1505, & 1528. manifeste visum fuit, qua in re mihi ita dicendum videtur, quòd aut contagio extrinsecus concepta est, aut intrinsecus primo in nobis facta, & hæc rursus vel in initio est, vel iam valde sparsa. si igitur extrinsecus venit contagio siue in initio sit, siue non, nūquam sanguis est per phlebotomiā mouendus. ea de causa quod contages introrsum trahitur, & versus cor, tam ea quæ circa summa est, quàm ea quæ in venis pulmonis, nisi ad eò magna plenitudo videatur vt ferri non possit. tum enim licet phlebotomia uti, sed & hoc circa initia. propter quod superioribus annis in quibus contages extrinsecus in nos venerat, maior pars eorum quibus secta fuit vena, periere. Si verò contages in nobis primò oborta fuerit, securius quidem possumus detrahere sanguinem, sed & tunc ab initijs, & cum plenitudo videtur. in vniuersum enim hoc constare debet, cum iam sparsa contagio est, & seminaria late iā diffunduntur, nihil venæ incisionem iuuare, quinimo longè nocere magis. quoniā omnis agitatio, quæ in sanguine fit, putrefactione valde adauget, quòd seminaria magis misceri accidat, & sinceras partes cum infectis, non aliter quàm si in craterem aquæ salis aut fellis modico iniecto, si quiescat aqua, &

non

non agiterur, minus salsa & amara permanet, si verò agitetur, statim tota contaminatur permistis minimis inuicè. quare non solum superioribus annis, sed semper & in alijs quoq; pestilentijs visum est magnam phlebotomatorū partem rem male egisse, quòd in angusto sit tempus, in quo venæ sectio conuenit, in amplo autè in quo non conuenit. quare benè perpendere opus est, quando & quomodo seces, quòd si secāda sit vena, satius etiamnum existimo secandam esse eam, quæ in talis est, aut hæmorrhoidas aperiendas. hæc enim & si non omnes venas, quæ ad cor possunt deferre contagem, diuertunt, at quarundam tamen cursam ab eo reuocant, & contagem amouent, sed certè conueniētius agunt, qui per cucurbitulas multas cōminuere sanguinem volunt. nihil ergo te moueat ad secandam venam, quòd morbus sit magnus. maior enim fiet si secueris, maior quoq; & ebullitio, & corruptio in sanguine, transpiratio autem minor. quòd autem expulsio lenticularum in quibusdā visa fuerit facta phlebotomia, non potētiam maiorem virtuti additam monstrat, sed symptoma maius. sicut enim cōmota aqua calida, euaporatio fit maior, ita & hīc commoto & agitato sanguine euaporatio excitatur maior, quæ
valdè

valdè stimulans virtutem,expulsionem irregularem facit,non qualem natura per se quasi crisi faciens deligere solet cuius signum est,quòd statim delitere, cõsueuere expulsionem illæ, quas symptomaticas vocant. quare nec ijs apparentibus multa spes nos tenere debet. De ea verò euacuatione, quæ per medicaméta purgatoria fit, similiter nec planè conuenit inter medicos, quibusdã parcentibus medicamentis,quòd videant ijs assumptis, ægros quasi à summo ad imum concidere, alijs verò vel crebro exhibentibus, & alijs placidiora quidem, alijs acerbiora propinantibus. de quo rursus penè idem dicendum quod de phlebotomia, nam & pharmaca introrsum trahunt contagem, & sanguinè maximè agitant, & permiscunt, propter quod multi visi sunt quasi de omni virtute decidisse. Igitur nisi magna appareat plenitudo, bonum est pharmacis abstinere. quòd si affuerit, apta autem vt euacuari possit, maximè circa initia, (multæ enim materiæ non sunt erudæ etiam per initia) tum solutiuis uti potes. placidiora verò ipse amem magis, quam acria, quòd si non sufficiant ea crassiores humores educere, danda quidem & acria sua deo, sed quantitatis minoris. porro nec displiceat euacuatio illa quæ per vri

t

nam

nam fit, & quæ per sudorem. Auxilia præterea illa, quæ supradicta sunt valere ad materiam, quæ corrumpi incipit, prætermittenda nõ sunt, ac in primis quæ exsiccant, quorum quæ simul calida sunt, tum exhibeantur, quum crassiores, & segniores humores sunt. quæ verò frigida, vbi tenuiores & acriores sunt, tum nec displiceant, quæ impurescibilia ipsa existetia intermissa prohibent putrefactionem, quorum multa etiã spirituales antipathiam habent, & partim repellunt, partim confortant, vt odorata.

Materiam verò, quæ iam corrupta est, non intra debes relinquere, sed secernere, & extra pellere quãtum potes. facit id quidem sæpe natura modo per maculas quasdam, modo per pustulas, modo per abscessus alios, vt plurimum autem per alui deiectionem. Verum quum segnis natura est, tu eius officium assume, & euacua interdum clisteribus, interdum lenientibus, interdum purgatorijs pharmacijs, verum caue ne stimulum multum adhibeas, quoniam quæ corrupta sunt, non poscunt irritamentum magnũ, lubrica ipsa existentia, atque etiã valde irritantia. Sũt qui per aloem aut diebus singulis aut alternis leuiter purgẽt, alij per alia. cuius rei certa methodus esse non potest, sed discreto medico opus est.

De

De curatione februm quæ lenticula vocantur. CAP. VI.

Nunc de particularibus magis agamus, ac primū de curatione earum februm pertractemus, quæ quod non verè pestilentes sunt, malignæ tantum dicuntur, quales illæ fuere, quæ annis 1505, & 1528, tam largè apparuere, quas alij lenticulas, alij puncticula vel peticulas appellaue. de quibus diligentissimè agendum videtur, quoniam sæpe per epidemias reuertuntur, sæpe sine ijs enascuntur, ac nunc etiam per Italiam visuntur, certis autem regionibus maximè familiares. referemus autem in primis quo pacto medici eas curabant, quum primum in eas perinde ac ignotas incidere inter quos tanta discordia orta fuit, vt penè ludibrio haberentur. nam vt à victu ordiamur, alij liberaliter & largè nutrirī ægros iuebant, quòd dicerent virtutem plurimum dissolui, ita præcipere Hippocratem, ita principem Aui-cennā, alij tenuissimū victum dabant, existimātes ægritudinem à plenitudine multa dependere, alij extremorum dubij mediocritatem tenebant vtī securam magis. meracum nonnulli propinabant, nonnulli aquam aut simplicē, aut vino granatorum permistam. sed nec mitius circa phlebotom

botomias cōtrouersia oriebatur, alijs pro-
 tinus & largè sanguinem hauriētibus, alijs
 nunquam volentibus secare venam, quòd
 vidissent maiorem partem eorum, quibus
 secta fuisset, vitam finire, inter quos alij pu-
 tantes media quadā via incedere hæmor-
 rhoidas aperiebāt. porrò & circa euacua-
 tiones eadem dissensio agebatur. alij enim
 acribus medicamentis vtebantur, alij aut
 nullis, aut leuioribus, nec deerant qui dice-
 rent eam febrem sudoribus esse finiēdam,
 qua in re & empirici quoq; & chimystæ
 suas partes habuere, qui sublimatis quibus-
 dam liquoribus ad eam rem efficaciter
 vterentur, à quibus plurimi mortui sunt,
 multi ad orci portas deducti, quidam o-
 mnino saluati. maior medicorū pars mo-
 re empiricorum à venenis similitudinem
 accipientes, ijs vtebātur, quæ ad venena so-
 lent apponi, quare & per bolum armeniū,
 & terram lemmiam, & eiusmodi medica-
 bantur, cōtrà alij isthæc negabant esse ad-
 hibenda, quòd obstruerent venas & fora-
 mina, quòd expulsiones impedirent, sed
 communibus digerentibus agebant. non-
 nulli existimantes morbum in adustione
 consistere ea dabant, quæ adustioni aduer-
 santur. inter quas cōtrouersias magna mor-
 talium pars, & nobilitas vrbiū perijt. Nos
 quæ

quæ partim longa experientia, partim ratione comprobauimus, in medium adducemus, si tanta in re præstari mortalibus aliquod beneficium possit. quod certè fiet, si quæ circa contagiones contemplati fuimus, non aspernabuntur. in primis igitur ante oculos ea sunt habenda, quæ suprâ de analogia eius febris, & causis dicta sunt. Quoniam ergo eius analogiam diximus, nec ad spiritus per se esse, neque ad acres humores, sed ad mediam quandam materiam, qualis est sanguis, in qua dissoluatur quidem virtus, sed non vehementer, & cito. incipientes quidem à victu melius egisse illos existimamus, qui mediocri victu utebantur. sic enim & æger non grauebatur, & cōseruabatur virtus, quare & nos hac diætâ ægros semper nutriuimus, interdum quidem subtrahentes magis, interdum & apponentes. neq; enim hæ febres semper in eodẽ sunt, sed aliæ ad acutas magis accedunt, aliæ ad tardiores, prout & sanguis modo biliosior est modo pituitosior. potus autè si fieri potest, nõ è vino detur, quoniã euaporatio multa in his febribus accidit, & deliriũ facillimè cōsequitur, quod pessima res est, nõ solùm quod circa nobilissimũ membrũ versetur malũ, sed ob id quod parere nolunt ægri. sit ergo aqua vel simplex

plex decocta vel aceto mista, qui potius ante alios mihi idoneus videtur, quod si stomachus fortè non ferat, nihil prohibet cinnamomi paululum admisceri, sunt qui miscent syrupum acetosum, aliqui qui citri succum. sunt etiam qui magis amēt aquas, quæ sublimatæ vocantur, vel cicorij, vel oxaldis, vel cicerbitæ, vel boraginis & id genus. quod si vinum concedendum sit, eligatur quod pauciferum vocatur à Grecis *ὀλιγοφόρον*, sapore acerbum.

Aër verò si quid vitij continere videbitur tibi, aut permutetur, aut bene perfleatur, aut per irrorationes & suffitus emendetur, tum reliquum diæticum regimen rectè dispensetur, vt par est.

Quod verò ad medicinale attinet, querendum in primis de phlebotomia videtur vtrum conueniat in his febribus, an non, & quando, & quibus è venis, quoniã ita certè res cecidit annis superioribus, vt maior pars phlebotomatorū perierit. causam ego arbitror inde fuisse, quod febres illæ tum maximè ex aère contingere (vt dictum est) quare extrinsecus quum venisset contagio, circa summa in corporibus præcipuè vigeat, & in venis remotioribus. facta igitur phlebotomia introrsum, statim trahebatur in spiritualia. adde
& illud

& illud quòd febribus his lenibus & placidis apparentibus, non fiebat venæ sectio circa iniria, sed tum maximè quum seminaria iam dispersa erant, & radices vndiq; egerant. quare secta vena, sanguis plurimū quidem agitabatur & commiscebatur, parum autem de seminarijs & de corrupta materia secum educebatur, vnde in discrimen ponebatur magis æger quàm iuuaretur. si igitur & nunc quoque aut futuris temporibus extrinsecus videris accessisse contagionem, non affueris autem circa principia, præsertim si nec adesse magnam plenitudinem animaduertes, tum satius erit venæ parcere. at verò si corruptio in aliquo primo enata fuerit, si vocatus fueris ad principia, tum securè venam incide & sanguinem multum extrahe, si reliqua consentiunt. quòd si post tertium diem aut quartum solum accesseris, tū maturius consule. si tamen hominem sanguinis multi, præcipuè & fibrosi præ manibus tibi fors dederit, aude sanguinem haurire, nisi natura tentauerit expulsionè aliquā. ceterū quū valdè sparsa contagio est, sectioni parce, sed cucurbitulas appone, nisi valdè magna sit plenitudo. ea enim quum est, melius aut per pharmaca tolletur, aut per apertionè hæmorrhoidum, aut incisionè saphenæ.

De pharmacis verò purgatorijs eadē animaduersione habenda est. nam & ipsa à circumferentia introrsum trahunt, & sanguinem valde exagitāt. & non multum de seminarijs educunt. si tamen plenitudo humorum visa fuerit, nisi ex ijs fuerint, qui contumaces sunt, euacuationibus, si potes à principijs euacua. alioqui aut nihil moue, aut solùm quantum sufficiat educere, quæ iam corrupta est materia. sint autem solutiua aut aloë, aut casia siliqua, aut māna, aut syrupus rosatus solutiuis. expertum autem est pharmacum illud multum valere, quod per agaricum fit, & syrupum rosatum solutiuum. vehementiora verò mihi non placent.

Quod verò ad sudorem attinet, non paruo teneri errore illos existimo, qui indiscretè volunt finire has febres per sudorem. nam si obstructio fortè adsit, si plenitudo, si cruditas, non solum nihil proderis per inducentia sudorem, sed magnopere lædes. multum præterea refert, quibus sudorem prouoces. sublimatorū enim multa præsertim chymistica calidissima sunt, & febrem ardentissimam reddunt, ac virtutes exoluunt tum autem non damnem inuitandum esse sudorem quum maculæ apparent quidem, sed ægrè natura expellit,

lit, reliquis consentientibus. quare nec male videntur facere qui decocto feniculi, & lacæ, & caricarum vtuntur. vtilius autem fiet si ea addantur, quæ simul & contagioni obsistunt, qualis est scordium herba & trifolium odoratum; & quæ luvula vocatur, fortè quæ & oxys apud Plinium, & vocata gallica, & similia. placent quoque & quæ per vrinam multam materiã educunt. nam multas ex his febribus vidimus per eiusmodi crisin finitas. His ergo consideratis, scito reliquam curationem in eo consistere, quod putrefactioni & cõtationi omnibus ingenijs aduersatur, tam per ea, quæ communia & alijs febribus remedia sunt, quã per propria contagiosis. quoniam autem quæ propria sunt omnia quidem potentia sunt sicca, & siccorum alia calida, alia frigida, & rursus alia etiam stiptica, & crassæ substantiæ, quærat fortasse aliquis vtrum calida conueniant in his febribus, similiter & vtrum stiptica, & quæ sunt crassæ substantiæ. qua de re Alexander Mondella medicus Brixienfis vir doctus & diligens nonnulla ad nos scripsit, ac præcipuè super smaragdo, quem aliqui medici veluti arcanum quoddam & venerandum antidotũ habent. benè igitur erit de hisce dubijs (vt promisimus) nonnulla dicere,

t s

quod

quod maximè ad hoc febris genus pertinere videtur. primum igitur quantum ad calida attinet, quoniam multæ harum februm in sanguine pituitoso consistunt, & materia in eo genere crassiori, si quis per calida in ijs agat, nihil (vt opinor) nocet, aut si frigidis, calida tamen permisceat, præsertim aromatica, & quæ excellenter aduersantur putrefactioni. Si verò biliosior fuerit sanguis conuenientiora erunt frigida, siue pulueres fuerint, siue decocta, siue alia atque in his si etiam stiptica adhibeas, nihil officies, nisi valde multa obstructio fuerit visa, quod rarius in eo sanguine accidit. quare nec dubita per hæc naturam & macularum expulsionem impedire, si sanguis subtilis sit. nam potius ebullitionem temperabis (vt in variolas dictum est). ab his verò magis cauendum tibi sit, quum crassior est sanguis, & obstructionibus paratior. Cæterum illud notandum est, quòd stipticorum quædam crassissimæ substantiæ sunt, & summè astringentia, vt pontica & austeria vocata, quales immaturi fructus, & sorba, & corna, atque hæc quidem magis cauenda sunt. propter quod nec vinum laudem quod ex oxyacantha fit, nec quòd è cornis. alia verò simpliciter acerba sunt, qualis est aqua vino granatorum

rum admista, aut aceto, aut syrupo aceto-
so, vel succo citrij & aurentij mali & li-
monis. & similitum atque hæc securè con-
cedi possunt. nihil enim quum nocere
possunt, tum vel maximè iuuabunt, quòd
& sicca potentia sint, & frigida. quantum
verò ad pulueres spectat, in vniuersum di-
catur, quòd eorum quæ teruntur, alia pro-
pter duriciem & siccitatem semper adeo
ita constant, vt quanquam multa opera ea
teras, nunquam tamen apta sint in farinam
minui, hoc est in tam tenues partes, quin
semper actu talia non percipiantur, qualia
sunt ferri & æris segmenta, & marmoris,
& vitri, & multorū lapidū. alia verò sunt,
quæ quā optimè in farinam vertuntur, vt
Margaritæ, & coralia, & gemmarum mul-
te, similiter & sphragis, & bolus armenius,
& plures aliæ terræ. Rursus quædam tri-
torum cum liquidis nunquam ita misceri
possunt, vt in vnum coeant. quædam verò
ita coeunt & coalescunt, vt actu esse per se
nunquam sensu vllò discernantur. qui igitur
pulueres in farinam teri non possunt,
nec bene cum liquidis coalescere, hi adhi-
beri in hac febre non debent, quoniã aut
in stomacho, aut in intestinis residebunt,
aut quo oportebat, non distribuentur
quare indigesti nocebunt non parum. qui
verò

verò in farinam benè conteri possunt, & bene cum liquidis coalescere, hi non modo cauendi non sunt, sed maximè affectandi, quoniam antipathiam tum materialem tum spiritualem aduersus contagiones habent. tum verò & intermixti humoribus alia etiamnum ratione prohibent putrefactionem illorū. propter subtilitatē autem, & tenuitatem ad quam reducti sunt, neq; obstruere possunt, neq; expulsionē vllam impedire. eiusmodi autem sunt, & phragis lemnia, & bolus armenius, & Margaritæ, & coralia, & hiacynthi, & saphiri, & tormentilla, & bistorta vocata, & cornu cerui, & monocerotis, & scordium, & id genus multa. De smaragdo autem specialiter dicendo, ego quidem ab antiquis nullam talem attributam illi prærogatiuam inuenio, qualem recentiores quidam medici attribuunt. quoniam autem de rerum virtutibus loqui possumus, aut per experientiam factam, aut per rationem, ego quidem super hac re experientiam sufficientem fieri satis difficile arbitror, nam & si aliqui assumpto smaragdo ter & quater visi sint euasisse, infida tamen est ad vniuersale, si illatio fiat, quoniam incertū est, per accidens ne cōtigerit, an per se, nisi ratio ad communem naturam fiat. potest autem

autem ratio certè fieri quòd smaragdus va-
lere ad eiusmodi febres debeat, quòd frigi-
dus sit & siccus, quemadmodum & de aliis
dictum est. habere autem prerogatiuam
super alia tanquam sacrum quoddam an-
tidotum ratio nulla afferri potest. quoniã
an agat & per spiritualement antipathiam,
nec ratione, nec experientia cognitum est.
regium tamen sit medicamentum, quod
magno pretio venit. quærat autem quis
& de Guaiaco ligno, & de radice Cina-
rum, de qua in Gallico morbo dicemus,
vtrum conueniant in hac febre. quoniam
vtrunq; & exsiccat valde & sudorem mo-
uet, & putrefactioni resistit. ad quod dici-
mus nullam nos habere de iis circa has fe-
bres experientiam, verùm quantum per
rationem possumus existimare, creden-
dum est vtrunq; valere ea in re plurimum.
& Guaiacum quidem quia ex subtilissi-
mis partibus constat calidis ac siccis, pro-
pter quas & valde exsiccat, & sudorẽ ciet.
est etiam & resinosa ea arbor, quare mirè
& ad contagiones valet. decoqui autem in
aqua debet permisto etiam aceto, ne fe-
brem augeat, qua de causa conuenientior
etiam erit, vbi pituitosior sit sanguis. Ra-
dix verò Cinarum ficcissima quidem est,
resinosa autem non est, nec calida quan-
tum

tum sensu percipi potest. quare & dubium est quomodo sudoris adeo prouocatiua sit. Fortasse igitur eorum est, quæ potentia talia quidem sunt, sed remotè, hoc est quorum calidæ partes tardè actu fiunt, propter quod & ipsa sudorem mouet, quum separata mistione actu tandem fiunt, igneæ & subtilissimæ partes, vel fortè, & si particule ex quibus constat per se calidæ non sunt, propter siccitatem tamen & tenuitatem accenduntur à calore nostro, & ita sudorem mouent: & ipsa igitur conuenire his febribus potest, quoniam & valde exsiccat, & sudorem faciat, & foramina cutis aperiat.

Ex syrupis autem valent acetosus, & oximel, & de fumo terræ, de epitimo, de citro, de acetosa, & de lupulis, de cicorea, de pimpinella, quæ ad cœnanthes genus referri potest, & appellari cœnantilla tum & qui de bizentiis dicitur, & de eupatorio, de thymo & eiusmodi. aquæ verò sunt boraginis, melissæ, cicorii, cicerbitæ scabiosæ, cardi benedicti, calendulæ, lniulæ, trifolii, Gallicæ acetosæ cap. v. lupulorum, eupatorii, chamædryos, pentaphylli, lapanthi, maioranæ, calamenti, pullegii. Decoctio optima quæ habet Agrimoniam, cicoream, cicerbitam, cap. v. recentium Trichom

chomanis, scordii, dictami cretici. añ. M. j.
 tormentillæ bistortæ. añ. vnc. ʒ. ligni
 aloës, casiaë lignæ, squinanti, calami,
 gummi añ. drach. ij. radicum cannarum
 drach. iij. infundantur omnia per diem in
 aquæ puræ libr. x. mox fiat decoctio ad
 sufficientiam, cuius decocti colati vnc. v.
 cum syrupo de citro vnc. j. exhibe in auro-
 ra. puluis optimus, terræ lemnæ, boli-
 armenii, tormentillæ, scordii, cornu mo-
 nocerotis, vel cerui añ. de quo drachm. j.
 accipiat cum aqua rosacea vnc. ij. aceti
 vnc. j. Expertum quoq; est, succi liliulæ vnc.
 iij. aliud vilius quidem sed non minus va-
 lens Tormentillæ bistortæ. añ. drachm. ʒ.
 detur cum aqua cardi benedicti.

Interea vide si quid natura mouet, &
 per quam viam. si quidem enim erit san-
 guis, qui erumpat è naribus siue multus, si-
 ue paucus, neque iuuato, neque retineto,
 nisi virtus cadat. si verò multa & corru-
 pta per aluum materia exiuerit, neque
 hanc comprimito, nisi virtus collabens
 poscat. at verò si lenticulæ expellantur,
 eas quidem iuuare oportet, si natura pigra
 est, cum iis quæ ad cutim mouent, & con-
 tagioni simul contraria sunt, quale est di-
 ctamum & coctum, & radix personatæ,
 & cannarum radix, & eiusmodi. Solent
 & acc

& accidentia quædam concomitari has febres, inter quæ est delirium, quod tamen si rarissimè frenesim sequitur, diuertendum est tamen propter dictam causam. atque hæc quidem satis iam sint de punctularibus febribus. nunc ad verè pestilentes pertranseamus.

De curatione verè pestilentum febrium.

C A P. VII.

Longè maior sollicitudo & cura esse debet tum publica, tum priuata circa eas febres, quæ propriè pestilentes dicuntur, si medici & alii ad eas securè adire auderent. qua de causa multi egrorum miserabiliter pereunt ab omnibus destituti. quoniam igitur contagio hæc sæpe ab aëre originem trahit, sæpe ab vno ad aliū transit, sæpe concipitur fomite, nonnumquam & in nobis primò oritur, in primis non prætermittenda videtur ea curatio, quæ præseruat. procurandum enim in primis est ab ea non capi, quando vbi quis captus est, vt plurimum etiam perit. Ergo si aëris vitio pestilentia contigerit, quod rarò quidem fit, tum nullum est salutarium remediū, quàm vt in prouerbio est fuga, & inquisitio salubrioris aëris, quòd si fieri non potest, neque enim semper & vrbes,

bes, & supellectiles, & domus, & chari
relinqui possunt, at saltem aërem tempera
per ea, quæ dicta sunt.

Proderit & latos stipularū incēdere cāpos
Et nemora intacta, & sanctos exurere lu-
cos.

Illud quoq; peruide, num ex alia regione
deferatur ad tuam contagio, cui contra
fenestras occlude, & partes domus auersas
habitato, tum fomes omnis tibi cauendus
erit, ligna, vestes, & omnia quæ pestilen-
tes tractauere, qua de causa sapientissimè
agunt illæ Respub. quæ consuetudine &
legibus prouident, vt supellex omnis do-
mus affectæ comburatur, hæredibus è pu-
blico satisfiat: vidimus anno 1511. quū per
Germanos Verona teneretur, exorta pe-
ste, qua hominum ferè x. millia periere, ex
vna veste pellicea non pauciores, quàm
quinque & viginti Teutones obiisse, vno
defuncto alius induebat eā vestem, & hoc
alius, & alius, donec moneracti è tot de-
functis vestem combussere. nec minus ca-
uendum est, ab aëre in quo æger degit. qua
re adaperata sint hostia, & fenestræ præci-
puè quæ in boream spectant. circa ægrum
sint flores & fructus odorati, & frigidi, ro-
sa, ligustrum, nymphaea viola, citria, limo-
nes, poma apia, volema, Cydonia, persica
fiant

fiant & suffitus ex aqua rosata, camphora,
 & cariofilis. melius autē est, si potes, ægrū
 nullum visere, conuentus hominū fugere,
 domi manere, quæ munda sit, quæ probè
 perfletur, tum non incalescas multū, ne cu-
 tis foramina ad hauriendam contagē ape-
 rias. quo verò & qui inspiratur aër, since-
 rior ingrediatur, tu quidē semper ore ver-
 sato aut iuniperi grana, aut gentianæ radi-
 cem vel galangæ, vel casiam ligneam, vel
 macerem, aut semen citri. Nares quoq; tan-
 gito spongiola aceto & aqua rosata infusa
 Indumenta mundissima vestito, & non è
 lana si potes, sed è serico, quæ etiam sæpius
 mutato. nec laudē qui inedia quærunnt sic-
 cum corpus facere, quoniā venas inaniūt,
 & auidas attrahēdi reddūt. neq; tamen cra-
 pulam volo, sed victum, qui parcus sit non
 alienus à consueto. omnes enim mutatio-
 nes insolitæ cū in omnibus, tū maximè
 in hoc morbo dānari ab Hippocrate con-
 suevere. Nec displicet, vt aut Theriaca, aut
 Mithridato, aut terra lēnia, vel bolo arme-
 nio cū aceto vtaris. Vtile quoq; est, & iam
 expertū Diascordium antidotū, quod cō-
 posuimus non solū conseruationis, sed &
 curationis gratia. Laudo etiam vt pilulæ
 illæ quæ communes vocantur, duæ aut tres
 ante cœnam singulis tribus diebus capiā-
 tur.

tur. per hæc igitur procurandū est, ne æger fiat. quòd si quis iā factus est æger, & contagem concepit, hoc pacto regendus erit. in primis si febris ex ijs est, quæ paucis horis perdere hominē solent, qualis & ea est, quæ in Britannia sudor appellatur, nullus victus exhibeatur. medicamentum autem vllum vtrum sit afferendum habet dubitationē, & an in Britannia rectē faciant, nullum aliud auxilium adhibendo, nisi situm & decubitus per quē sudent. Verūm meo quidem iudicio & in Britannia, & alijs locis, vbi quàm acutissimè pestis concepta fuerit, benè agetur, si statim ad ea recuratur, quæ per vtranq; antipathiam diximus obsistere contagionibus feris. quale est sphragidis drachm. j. cornu monocerotis scrup. j. aceti vnc. s. aquæ rosatę vnc. j. porrò in Britannia si sudor fortè detineatur aut quia æger non assuetus sit sudare, vtpote densæ carnis, aut alia de causa impeditus, mihi non displiceat illa adhibere, quæ diximus sudorem mouere consueuisse, & simul obsistere contagioni. In alijs verò febribus, quæ eam acuitatem non habent, acutę tamen respectu earum, quæ malignę tantum dicuntur, hæc adhibeatur curatio, victus in primis sit liberalior, quàm in puncticulis vocatis, quòd virtus custodiatur,

quæ in verè pestilentibus vehementer dissoluitur. quòd earum analogia vel ad spiritus est, vel ad acutiores humores, & putrefactio cita & amplior. Vinū tamen non propinetur, tametsi aliqui sūnt, qui præbent etiam meracissimum, non rectè autè quoniam febrem in furorem vertunt. quum præsertim per alia resciri virtus siue eo periculo possit. bibant ergo vel oxycratum, vel aquam cum vino granatorum, aut cū succo limonum permistam. Carnes si assæ sint, & aqua rosata sæpius inter coquendum irroratæ, placeant mihi magis, nec nō quæ à mulieribus gelatinæ vocantur. fercula verò sint è lactucis, & endiuiâ, & boragine, & cerasis acerbis, & oriza, & panico cum paucis aceto, aut omphacino. nec acetaria denegentur è cicorio, cicerbita, oxalide, boragine, melissophyllo, cōdrilla, eam quam crencanum rustici appellant. nec non è floribus citri, & buglossæ, & boraginis, & eiusmodi. Phlebotomia mihi nulla sit in his febribus, quoniam rarissimè in nobis primò fiunt, sed extrinsecus veniunt, aut è fomite, aut etiâ ex aëre, aut ex vno in aliū. verum quocunque modo accidat, sectio venæ parum prodesse potest, quòd seminaria non possunt educi, multum autem obesse, quòd & contagio inxorsum trahatur,

hatur, & sanguis non mediocriter agitur. propter quod non in lenticulis solum, sed & in verè pestilentibus febribus experientia constat, maximam partem eorum, quibus secta fuit vena, periisse. satius ergo erit & in his per cucurbitulas sanguinem imminuere. de pharmacis quoq; quæ solutiua dicuntur, eadem dicenda sunt, quæ supra diximus in lenticulis. nam & in his febribus controuersia est inter medicos, aliis per acerrima iubentibus esse euacuandum, aliis per placidissima. quod & nos ex nostris principiis rectius factum arbitramur, tum quòd materia pauco indiget stimulo, utpote plus nimio corrupta, tum quòd per acria agitatio multa in humoribus fiat, & euacuatio pauca seminariorum. quare ad materiam, quæ in dies corrumpitur & euacuatione indiget, si vel per clysteres, vel per leue aliquod pharmacum corpus expurges, sat esse poterit tibi, quales sunt, vel communes vocatæ pilulæ, vel casia siliqua, vel etiam rhabarbarum, vel syrupus rosatus solutiuis, quæ ego in hac labe omnibus aliis præfero. quibus pro ætate & tempore, & morbo, & aliis uti poteris vel quotidie, vel tertia aut quarta quaq; die, ut expedientius tibi videbitur. his ergo ritè perspectis, extinctioni contagionis intende,

studium omne & curam omnem conuer-
te, quare nec communia digerētia curato,
sed syruos (vt medici vocant) longos con-
ficio, egrum coge, vt inde die noctuq; bi-
bat. non solū autem, quæ in lenticulis di-
cta sunt remedia hīc etiam adhiberi pos-
sunt, sed & si aliqua valentiora sunt, eligen-
da erunt tibi, ea præsertim, quæ omni an-
tipathia iuuant. Aquæ igitur sint oxalidis,
lululæ, cicerbitæ, cicorij, nymphæ, her-
bæ gallicæ, trifolij odorati, lichenis, qui-
bus syrui sui addantur. Valentissimum
est, & hoc quod habet succi limonis libras
duas, aceti vnc. iiii. boli armenij vnc. j.
quæ simul cōmixta per diē macerari fines,
mox per clambicū in aquam vertes. cuius
vnc. iiii. exhibere poteris vel solas, vel cum
syrupo aliquo. quod si ardentē febrem vi-
deris, ætatem autem iuuenilem & robu-
stam consuetam potui aquæ, cæteris con-
sistentibus non displiceat mihi aquæ fri-
gidæ potus cū syrupo acetoso vel succo ci-
tri. Pulueres porrò ne eos prætermittas, qui
maximè per spiritualem antipathiam va-
lent, quiq; imputrescibiles ipsi existentes
prohibent putrefactionem in vicinos hu-
mores ferri. quod si aut carbunculus ali-
quam in partem irruerit, aut bubo circa
pubem, aut post aures parotis infederit, pri-
mum

num quidem caue ne aliquod horum re-
 presseris, sed potius euoca quantum potes.
 si ergo carbunculus fuerit, qui in orbem
 vrat, & corrumpat membrum, tum protin-
 us nulla interposita mora, aut candenti
 ferro totum inure, & seminaria interfice,
 aut caustico aliquo age, quale vel Aegy-
 ptiacum vnguentum, vel fermentum cum
 succo Scyllæ, & sublimato vocato, quod
 expeditissimum est. mox vbi crusta ceci-
 derit butyro superimposito: vlcus mun-
 dica, sed diu adaperitum tene. si verò bu-
 bo pestifer fuerit, sed immaturus, scarifica
 tamen, & cucurbitula aliqua magna san-
 guinem infectum extrahe, mox matura,
 sed permiscendo quæ euocant, & frangunt
 seminaria. conueniet farina seminis lini, &
 feno Græci, & altea, & narcissi aut lilij ra-
 dix, & galbanum, & opoponacum, & ni-
 trum, & furfur, & cedria, & stirax liquida,
 è quibus emplastrum fiat, ad idem valet &
 Diachilon, & diachalciteos, aut & bubo-
 nium contusum vel solum, vel decoctum
 cum cepe adiuncto galbano, styrace liqui-
 da ex axungia. est autem (vt arbitror) bu-
 bonium quod Græci ἀσπίρα vocant. Virgi-
 lius Amellum appellauit. copiosissimus au-
 tem est in agro nostro in vicinis Benaco-
 collibus: surculi multi ab vna radice quasi

fylua quædam tolluntur, quos vestiunt fo-
 lia subaspera, angusta, digito longa, viren-
 tia, flores circa summa multi aspectu pul-
 chri, spectantur medio lutei ceu chamæ-
 milæ, circum verò purpurei, in orbẽ stellæ
 modo dispositis folijs, herba tota mirè ad
 bubones valet, vnde & bubonium appel-
 latum fuit. vbi igitur abscessus aliquan-
 tisper maturuerit, tum ne expectato exa-
 ctam maturationẽ, sed aperi aut cum ferro,
 aut caustico aliquo, mox absterge, verùm
 non leuibus & communibus abstersiuis,
 sed ijs in quibus est exsiccatio maior, qua-
 lis est iris & aristolochia, & peucedanum,
 & helleborus, & terebinthina, & farina lu-
 pinorum, & id genus. ad parotidas autem
 eisdem ferè & concoquentibus, & euocã-
 tibus est vtendum. si igitur per hæc fracta
 aliquatulum ægritudo videbitur spem ali-
 quam polliceri, per eadem remedia repeti-
 ta curationẽ absolue. sin autem contumax
 adhuc & nihil parens remedijs apparebit,
 ego (quod in medium afferam) non aliud
 maius remediũ excogitare scio, quam hoc,
 quod habet, succi lniulæ vnc. ij. succi citri
 vnc. j. Diascordij nostri drach. j. specierum
 cordialium è gemmis scrup. ij. aceti vnc. j.
 omnia benè misceto & totũ haurito, quòd
 si nihil iuuabit, scito morbũ esse maiorem
 quàm

quàm humana remedia. sunt qui smaragdo
 maximè confidunt, qui in bolo armenio,
 qui in scordio, qui in dictamo nostra. Ha-
 bêt autem diascordiũ nostrum, cinnamo-
 mi, casia lignea añ. vnc. ʒ. scordij vnc. j. di-
 ctami cretici, tormentille bistortæ añ. vnc.
 ʒ. galbani, gummi añ. vnc. ʒ. opij drach. i. ʒ.
 styracis drach. iiii. ʒ. acetosæ drach. i. ʒ. Gé-
 tianæ. vnc. ʒ. boli armenij vnc. i. ʒ. terræ si-
 gillatæ. vnc. ʒ. piperis longi, ziziberis añ.
 drach. ij. mellit albi dispumati. lib. ij. ʒ. vini
 aromatici lib. ʒ. zucarari rosati. lib. j. m̄.

*De curatione phthisis quatenus conta-
 giosa est.* CAP. VIII.

NVnc de phthisi prosequamur non
 quatenus aut à catarrhis, aut ab alijs
 depêdet causis, sed quatenus è contagione
 concepta est, & ab ea per se pendet. multum
 enim interest vtro modo sit facta. nã quæ
 in contagione per se consistit, eo qui acci-
 pit nihil malè prius affecto, sed sano con-
 cipi potest, quare & catarrhus & alia si su-
 perueniant, accidentia quodammodo sunt,
 & per se curationem primariam non po-
 scunt, ad quæ si communia remedia adhi-
 beas, caput vras, sinapismis exsicces, spu-
 tum facilè reddas, frustra omnia tentabis,
 nisi contagem quatenus contagio est, inte-
 rimere

terimere studeas . Ergo in ea phthisi, que
 vel à conuersatione cū phthifico, vel à fo-
 mite aliquo contracta est, & illa in primis
 consideranda sunt, quæ in vniuersum dixi-
 mus esse in contagionibus animaduerten-
 da, seminaria scilicet, materiã quæ in cor-
 ruptionem tendit, & eam quæ iam corru-
 pta est. si igitur circa iniciacurationem ag-
 grediaris, tum ad sola seminaria attende,
 quæ si extingui quidem possent per vren-
 tia, nihil præsentaneum magis afferri re-
 medium posset, verùm quum hoc locum
 non habeat sine maiori periculo, potes ta-
 men per aliqua, quæ proxima sint vren-
 tibus, curationem moliri. quod video & an-
 tiquorum nonnullos ausos fuisse, iubentes
 sandaracæ nidorem per anhelitum in pul-
 mones trahi. quum autem sandaracã dico,
 non eam intelligi volo, quæ verniz vulgò
 vocatur, sed quæ auripigmentum à nobis
 dicitur. porrò nec per auripigmentum ve-
 lim à te accipi priorem illam speciem, quæ
 citrina est, sed alteram quæ est rufa, & pro-
 priè sandaraca vocatur. huius ergo suffitu
 si vtaris, non parum proderis tantæ conta-
 gi. proderit autem & Ari vel alterius dra-
 cunculi radix. in eclegmate vel decocto
 aliquo oblata. similiter & iris, & scordiũ,
 & dictamũ creticum iuuabunt, & Diascor-
 dium,

dium, & Theriaca, & similia. quod si morbus ultra principia iam progressus vel catarrhum mouerit, vel aliter in loco materiam collegerit, tum simul & ad seminaria, & ad materiam potes animaduertere, ac catarrhum quidē ijs omnibus ingenijs regere, quæ medici docent, diuertendo, sistendo, exsiccando, euacuando, collecta verò materia si crassa, si viscosa est, digeri, & præparari debet, vt per conuenientes regiones expelli possit. sed id semper ante oculos habe, vt contagionem & putrefactionem prohibeas, & seminarijs obsistas. quare hoc in casu resinæ maximè mihi placent, quæ omnes intentiones complectuntur, ante alias Terebinthina, mox Laricina & Abietina, tum verò & myrrha & styrax, & reliqua. possunt autem vel per se administrari, vel admista alicui ex prædictis puluerib⁹, qualis est bolus armenius, & sphragis, & scordium. euitentur autem aspera & stiptica, quæ spuitionē impediūt. propter quod nec malum erit semper admiscere aliquod lenientiū, vt mel, vel saccharum. Decocta quoq; valde mihi laudentur quoniam maximè penetrant. optimū ergo erit scordiū, & aristolochia, & dictamum, & pullegium, & gummi, quæ cum saccharo ebulliant in aqua pura cum pauco aceto,
de

de quo decocto sat erūt vnc. v. sunt qui radice Cinarum vtantur ad omnem phthisim, quod valde exsiccet, & per sudorem euocet, quod & nobis admodum placet. si verò materia acrimoniæ cuiusdam particeps sit, ea debes afferre, quæ exsiccent quidem, sed minus calefaciant, optimum & suaue est saccari rosati vnc. ij. boli armenij drach. j. syrupi de pomis. q. s. misce & vttere omni hora. quod si materia iam corrupta apparebit, quod è sputo cognosces, si flauescit, aut liuet, & foetet, expediens tunc erit euacuare, non solū per sputi vias, sed & per solutiua pharmaca, quæ pro re eligantur. si verò labes iam in pulmonem transit, qui aut vlcus contraxerit, aut eò peruenerit, vt iam flaccescat, tum scito ægrū esse in magno discrimine, quod vbi apud domesticos præfatus fueris, hæc postremò remedia potes experiri. primum est decoctum hoc quod habet xiridis. cap. v. Tusilaginis dracunculi radicem, incisorem omniū manipulum. j. lapidis hæmatitæ, sphragidos, boli armenij añ. vnc. s. symphiti altæ singulorum. vnc. j. aluminis drach. ij. ligni Guiaci lib. s. infundantur per diem omnia in libris. viij. aquæ puræ, & fiat decoctum tertiam parte consumpta, de quo. vnc. v. sumantur in aurora cum iuleb violato. Aliud est antiq

antiquorum remedium, quod Plinius dicit
 valere phthificis deploratis, foliorum &
 radicum consiliginis quantum sat est fiat
 decoctio, & decocto vtere bis vel ter in
 die vnc. j. s. est autem Consiligo, quantum
 conijci potest, eadem quam idem Plinius
 alio nomine herbam ignorans, eneaphyl-
 lon appellat, herbarij nostri caprariā, qui-
 dam & pulmonariam. non eam quidē quæ
 è genere buglossi est, sed aliam pulmona-
 riam ita vocatam, quòd pulmonum vitijs
 valet præsertim suum & caprarum, quare
 nec ab re ab herbarijs capraria vocatur,
 Eneaphyllon autem etiam vocata fuit,
 quod folia nouem habeat, diuisa Hellebo-
 ri modo, alia longiora, alia breuiora qua-
 les digiti sunt in manibus. sunt autem ob-
 lōga, per ambitū ferrata, angustiora quàm
 hellebori, atre virentia cum leuore, flores
 quales hellebori, è folijs albicantibus qua-
 tuor constantes, ac veluti calathum con-
 flātes. in quibus semina quatuor iuxta po-
 sita quasi racemus suspensa sunt, quare ge-
 nus quoddam hellebori videri potest. Hæc
 & Ruellius significare videtur, quum des-
 cribere vult pulmonariam à veterinarijs
 vocatam. est autem vrentis virtutis, qua
 coniectura quum & folia nouem sortita
 sit, eandē esse putamus, quæ à Plinio enea-
 phyllon

phyllon dicitur. Tertium remedium habet Axungiae vnc. iij. buryri vnc. ij. terebinthinæ vnc. j. styracis liquidæ vnc. ʒ. Iridis, thuris, aristolochiæ, enulæ singulorum drach. ij. argenti viui vnc. j. fiat vnguentum, è quo brachia interna tota & dorsum inunge, seminaria contagionis absument, & materiam corruptam per sputum multâ educet, verum caue ne hectica febris adsit. hæc ergo ea sunt, quæ mihi notanda visa sunt in phthisi per contagionem accepta, quæ curatio etiam ad omnem phthisim accommodata esse poterit, quæ ad id iam venerit, vt contagionem inferre apta sit quocunq; modo contigerit ab inijs.

De Curatione rabidorum. CAP. IX.

MOrbi quidam sunt, quibus nisi illico (vbi apparuere) succursum fuerit, fera præterea sit medela omnis, quales carbunculi quos anthracas Græci vocant, & cancrænæ, & præcipuè rabies de qua nunc agitur. qua de causa omnibus vulgò esse notos hos morbos oporteret, & nota quoque remedia ea, quæ statim sunt adhibenda. quod in rabie sacerdotes melius instituere quàm medici ad quos statim deducuntur, qui demorsî sunt. quos curant tum religione, tum medicorum officio & instrumenta

strumentis vtentes. vrunt enim & ipsi locum. Ergo circa rabiem illud primò publicum sit, illico si fieri potest, locum demorsum vrendum esse. rectius autem fiet, si prius scarificato vulnere superponatur cucurbitula magna, quò extrahatur virus. mox vratur ita profundè vt putare possis vstionem ad seminaria ipsa peruenisse, illa animaduersione, habita quod liberius fieri potest, vbi caro multa est, parcius vbi nervi multi & venæ, ferro id candenti argento, aut auro fiat. quòd si cui nimis impium videatur, potes vrentibus medicamentis conficere. vbi locum inusseris curato vbi decidat crusta per brassicæ folium butyro illitum. Interea tamen superpone vnguenta, quæ simul euocent & exsiccent, si quid fortè seminariorum circa locum relictum fuerit. hæc circa initia factitanda sunt, verùm illud non ignorandum est, principia eius morbi valde ambigua esse, & latentia. in quibusdam enim vsq; ad dies duos protenditur principium, in alijs quoque ad quatuor, in nonnullis & amplius prout & morbus in alijs magis, in alijs minus acutus est. quare expedit morbum nosse, ne te principium fallat, & quantum protenditur. in ipso enim si debita adhibeantur remedia, totus interficietur morbus. si verò

iam

iam principium præterijſſe putes, & contagem iam altius radices egijſſe, vrendus quidem non eſt locus, quoniam agitabitur venenum magis introrſum: conſulo tamen, vt ſcarifices, & ſupra ponas emplaſtra, quæ euocent, & exſiccant, quin & veſſicas etiam inducant, quale eſt quod habet Galbani, ſerapini, opoponacis ſingulorum vnc. ſ. euſorbij drach. j. iridis, xiridis, Ariſtolochiæ, Gentianæ ſingulorum drach. j. nitri ſulfuris ſingulorum ſcrup. ij. ceræ quod ſufficit. Quoniam autem ſeminaria omnia contagionum materiam ſibi analogam inficiunt & corrumpunt, exiſtimandum eſt per proceſſus morbi partem materiæ parari ad corruptionem, partem corruptam eſſe, quare & per ea, quæ prohibent putrefactionem procedere neceſſe eſt, & per ea quæ euacuant. quæ verò omnium conuenientiſſima adſunt ad euacuandum, ſunt Hieræ, tum Archigenis, tum quæ diacolocynthidos vocatur. atq; item helleborus quo præſtantius nihil eſt in hac labe, ſi in ſero lactis exhibeatur, valet & Epithimū, & in vniuerſum quæ melancholicum humorem purgant. Contagem autem prohibent, quæ probè exſiccant, inter quæ antipathia quadā peculiari laudāt omnes cinerem fluuialiū cancrorū vſtorum.

vstorum. laudant pariter & Gentianæ radicem siue per se sumatur, siue cum prædicto puluere in vino albo, quidã & Thus admiscant, quo medicamento vtendum omni tempore morbi. Commendant & Alyssum herbam, quæ nomen etiam sortita est, quòd sine rabie hominem faciat. Arabes alguascen appellât. in qua non parua ambiguitas est inter medicos, primum quidem vtrû eadem sit. Dioscoridi & Plinio Alyssum, deinde & quæ nam apud illos sit. Plinius siquidem folia Alyssu dicit in orbem esse circa caulem qualia in Rubia cernuntur. Dioscorides autem dicit rotunda esse. Aliqui Plinio Alyssum esse putant rubiæ genus syluestre quod medium est inter satiuam rubiam, & Aparinent, quòd certè nec folia rotunda habet, nec traditis à Dioscoride conuenit. qui de rubia agens vtrumque genus prosequitur, mox de Alyssu seorsum tractat. propter quod alij eam pro Alyssu ostendunt, quæ Lilialis ab herbarijs vocatur, nõ quæ apud Ruellium est lilialis, sed aliam, cui flos est albus, verùm & huic folia rotunda non sunt, sed oblõga in acutum desinentia. sunt qui putent esse eam, quæ Asperula vocatur, minor paulò quàm aparine, folijs in orbem positis, rotundioribus. porrò diffi-

cultatem etiamnum auxere Paulus & Aetius, qui de Alyſſo agentes, concordēs volunt Alyſſum eſſe Syderitem Heracleam. Galenus quoq; libro ſecundo de Antidotis eam deſcribens non aliam ſignificare videtur, quàm ſyderitem illam, quæ Heraclea vocatur à nobis vulgo Sclarea, in qua non parum fallitur iudicio noſtro Ruelius putans ſclaream noſtram non eſſe ſyderitem heracleã ſed Horminum, de quo plura in alijs diximus. quare nomen Alyſi apud poſteriores Græcos aliter videtur acceptum quàm apud Dioſcoridem, qui de heraclea ſeorſum, & de Alyſſo pertractat. porrò nec folia rotunda ſyderitis habet nec ſemen in latitudinẽ ſe pandens, ſed rotundum. niſi quis dicat Dioſcoridẽ voluiſſe quandam Heracleæ ſpeciem ſignificare. plures enim ſunt eius ſyderitis ſpecies, vna hortenſis odorata, quæ herba S. Ioannis apud nos dicitur, maior reliquis caule & folijs. alia eſt pratẽſis, quæ propriè ſclarea dicitur, folijs aſperis, oblõgis ad ſalviam accedentibus, caule quadrãgulo, verticillis in orbem per intervalla circa caulem diſpoſitis, in quibus flores purpurei ſunt, ſubcerulizantes, ſalcati ad aquilini roſtri effigiem, quales & in ſatiua ſpectatur. alia eſt nemoralis floribus exalbidis

dis subpallentibus , cæterum verticillis , & folijs prædictis similis. est postremò & montana syderitis in totum pratensi similis, nisi quòd folia rotunda gerit, & verticilla minora , in quibus flore abiectò semina sunt in inuolucro bina ceu scutula, mulieres hanc & in hortis ferunt , ac Be-tonicam falso nomine appellant.

Hanc ergo & fortasse opinandum est Dioscoridi primum, mox Galeno & alijs fuisse Alysson , quæ & Syderitis quædam est, non ea tamen , quæ simpliciter Hera-clea intelligitur à Dioscoride , quàm pratensem diximus. quicquid igitur de Alyfso fit, non errabunt iudicio nostro, & qui minorem Rubiam vel contusam , vel ex aceto potam exhibebunt in rabie, quando & contra serpètes valet. nec illi pariter qui syderitem , quoniam & illa mirè desiccatur. Laudat Aetius expertum senis cuiusdam oxylapathum , quo tam introrsum quàm extrorsum utebatur. non est autem oxy-lapathum , quæ acetosa vocatur (oxalis enim ea est) sed illud quod & folia & semen acuta inter lapatha habet.

*De curatione Syphilidis seu Galli-
ci morbi.*

C A P. I .

I 2

Nunc

NVnc ad eas contagiones transeamus, quæ extrema magis occupant incipientes à syphilide morbo nouo, in cuius curatione nec planè medici consensere, præsertim quum primum in lucem venisset. nam sicuti in illius cognitione confusi plurimum extitere ac discordes, ita & in curatione non eadem arbitrati sunt. qui enim adustionem putabant illius causam, per ea etiam medicabantur, quæ aduersantur adustioni, non solum nihil iuuantes, sed mirum in modum malum augentes. qui verò existimabant esse idem cum Elephantia per vinum viperatum & viperæ carnes curandum præcipiebant. alij quietem iniungebāt, alij & balnea frustra experti sunt, alij doloribus solis intenti reliquam curationem negligebant, donec empirici à similitudine quadam eius morbi cum scabie fera permoti, ausi sunt primi per caustica morbum curare. multi mox largius de tota curatione scripsere, inter quos & nos carminibus nonnulla primum lusimus, quum iuniores essemus ac ciuitate pestilentia graui vexata rus secessissemus, vbi ad eam rem otij multum nobis dabatur. Quoniam verò Poëtica, vt supra diximus, nec omnia admittit, nec prosequitur, necessariumque nobis fuit
plura

plura tum relinqui, nunc quidem si rursus ea curatio pertractetur, & non poetice sed medicè magis operæ precium fiet, præsertim quod nec ea de re rectè agi posse videtur, nisi contagionum natura benè perspecta fuerit.

Qui igitur rectè curare hunc morbum volet, ad hæc in primis aduertat necesse est. primùm quidem vtrum recēs sit ægritudo, an inueterata, & quousque processit, & ad quæ membra, si nervosa iam occupauit, si ossa corrumpit, tū & si benignior est, an fera, & si multæ materiæ est, an paucæ, & an tenacis, ac tractabilis magis, totane extrorsum sit, an & introrsum, & si ulcera multa sunt, & an plus dolorū quàm pustularum, vel contrà, similiter & gummositatum, & vt vno verbo dicam omnes differentia eius morbi ante oculos habendæ sunt. maximè autem analogia, nam tametsi ad phlegma crassum & sordidum per se fit, non vna tamen est phlegmatis eius ratio, vt dictum est. præterea & alia vniuersalia consideranda sunt, ætates, sexus, anni tempora, complexionēs, & id genus. neque enim omnibus omnia conueniunt. His ergo benè perspectis, scito eam labem quā iam ossibus insedit, extra spē esse, nisi fortè ea ossa vri possint. qua-

re aut eam curationem rejice, aut malum
 rediturum prænuntia. ea etiamnum diffi-
 cilior est, quæ est inueterata, & quæ à mul-
 ta & tenaci materia pendet, quæq; multas
 gummositates habet, & melancholicum
 hominem tenet. quare difficilioribus dif-
 ficiliora etiam remedia sunt adhibenda.
 particulatim autem prosequendo, aër pri-
 mò ne impurus sit, non austrinus, verum-
 tamen ne austrinum fugias. valdè borea-
 lem & frigidū eligito. ocia porrò omnia,
 omnis ignauia & desidia tibi fugiēda est,
 tibi omni studio, omni conatu exercen-
 dum, laborandum, sudandum, hoc dico,
 hoc hortor, hoc iubeo, curre, salta, venare,
 pilam, luctam gladiatoriam exerce. per hæc
 materiã segnem liquefacies, attenuabis, &
 expelles, ac cum ea & seminaria cōtagio-
 nis. sed ita hæc facito, ne quum remittes,
 protinus frigeas, & ocium ducas, sed pau-
 latim à fatigatione ad quietem te transfer-
 to, pannisq; obsepito, calido in loco mo-
 rator, quin & in ipso exercitio (si fieri po-
 test) locum frigidum nō desidero. Adhæc
 consueta corporis expurgationes procu-
 randæ, quæ per nares, quæ per cutim, quæ
 per palatum, quæ per aluum, & si quæ aliæ
 sunt, vt hæmorrhoides & menses, & reli-
 quæ. nihil verò superfluum exeat, præser-
 tim

tim eorum, quæ per Venerem dissoluuntur, vigiliæ vti nimix esse nolunt, ita nec nimius sit somnus, non interdium factus, nõ statim à cibo. curæ nullæ, nullæ sollicitudines adsint. nulla studia animum occupent, nulla demum assidua mentis intentio. Cibaria verò magna cura paranda sunt, atq; eligenda: atque in primis neque tenuem diætam, neque crapulam volo. in vniuersum autem vitanda sunt putrescibilia, dura concoctu, quæ viscosa, quæ mali alimentum sunt, tum quæ exurunt quod in sanguine dulce est, quare & lac, & oua, & fructus, & leguminum omne genus, & pastaica omnia, & suillæ, & taurinæ carnes & pisces, & id genus omnia fugienda, piscium tamè (quoniam sæpe ijs vti necesse est) minus mali sunt, Gobij menæ, passeres, scari, percæ, merulæ, turdi, aselli, auratæ, phycides, & è fluuijs & lacubus vocati Temali & strigli, & lucij, & cauacini, & barbuli, & sardellæ, & carpij. è carnibus quadrupedum quidem posthabitis pedibus, capitibus, iocinoribus, & intestinis, conuenient hædi vituli, hinuli, lepusculi, tū pulli gallinacei, phasiani, perdicū genus vtrunque hoc est, quæ quaternices vocantur vulgo à nobis, & quæ dicuntur perdices. item & turdi, & merule, attagenes, hortolani, galerite, ficcedulæ

dulæ, & auiculæ nemorales, & reliqua que nota esse possunt. Vinum ne generosum fit, sed tenue magis, album, quòd & si aqua mulsâ vti quis velet, nò malè faciet. Quoniam autem (vt diximus) analogia eius morbi ad phlegma sordidum & crassum per se est, ad hoc quidem præcipuè dirigenda intentio est, in quo & seminaria contagionis continentur, & pars iam inficitur, pars infecta & corrupta est. quare & ad hæc tria sicut & in alijs, animaduertere necesse est. ac ad seminaria quidem expeditissima esse potest curatio, si ad prima morbi initia accesseris, quæ interdum cognosci possunt, interdum non, nam suspicio quidem multa, & iudicium verisimile esse potest, quum quis se permistum nouit cum infecta, certissimum verò quum iam & caries quædam circa pudèda obrepit. confestim igitur ea pars lauanda est per aquam rosaceam, mox rursus lauanda & fouenda decocto ex alumine & erugine æris, aut inungendum circa pubem totam vnguentum, quod ad eum morbum confici solet, de quo post dicemus, tum & per os aliquid eorum sumendum est, quæ contagioni obsistunt, qualis est Theriaca aut Mithridatū. fortè enim p hæc ita seminaria morbi absumes & interimes, quòd

non

non vltra procedet. si verò morbes iam non circa principia fuerit, sed altiùs radices egisse cognosces, & iam aut dolores, aut pustulas, aut alia indicia adesse, nū non sola seminaria respicere debes, sed simul & materiam, quæ partim inficitur & periclitatur, partim corrupta est, seminaria tamē nunquam volunt posthaberi, sed semper aut interimi (si potest) aut frāgi, aut educi. materia quæ corrupta est educi vult, quæ verò inficitur restitui, aut & educi si multa est. quoniam autem crassa est & sordida in multò lentore consistens, nec restitui, nec educi potest, nisi subtilietur & abstergetur, quinimo nisi colliquentur, ita vt ab ea sordicies omnis abstergi possit, & aut exsiccare, aut in sudorem abire. Verūm quia permixta sunt omnia, tum seminaria, tum materia propter lentorem, amplius & simul sunt pustulæ, & dolores, & sæpe gūmositates, videndum est si quod vnum ingenium & remediū est quod omnia exequatur, & omnibus valeat, an plura requirantur, & quæ ea sint. nam sunt qui tentant per purgationes solas omnia absoluere, alij per inunctiones, alij per suffitus, alij per ea quæ in sudorem conuertunt materiam, alij per ea quæ obsistunt contagioni, alij verò modo vno, modo alio auxi-

lio ad diuersa vtuntur. quare de his omnibus diligenter quærendum videtur. primū autem ab euacuatione ordiamur. quam vnā sufficere ad totā curationem aliqui opinati sunt. quod certè & nos in quibusdam feliciter cefsisse vidimus, in quibusdā autem non suffecisse. supponamus autem cum in omnibus tū maximè in hoc morbo prius digerendam præparādamq; esse materiam quæ educēda mox est. oportere autem calida esse quæ huic malo conueniant attenuatiua, & vt dicunt incisoria, quoniā materia lenta est & sordida ac segnis. optima igitur erūt oxymel, & mel rosatū & syrupus de prasio, de isopo, de betonica de calamēto, de epithimo, de lupulis, & consimiles quibus aquæ addātur iridis, enulæ, epithimi, agrimonix ca. v. fœniculi, apij, pullegij, origani, pimpinellæ, cardi benediçti, cicerbitæ, chamēdryos aut fiant decoctum ex eisdem, & scordio, & dictamno cretico, & thimo, & betonica, & schinantho, & verbena & syderite heraclea, & amomo, & agalocho, & eiusmodi. potes eodē tēpore digerere etiā materiā per inuentionē hāc vel cōsimilē, succi rutę succi inulæ añ. vnc. j. theriacę vnc. ij. thuris drach. ij. piperis drach. j. axungię, medulę vituli, butyri recentis singulorū vnc. j. olei chamæmelini,

melini, irini quod sufficit. ex hoc inūgatur
dorsum, brachia, & crura, concoquet mate-
riam & dolores leniet. Ergo digesta mate-
ria euacuanda est. è simplicibus verò quæ
præcipuè valeant, sunt colocynthis, & her-
modactyli, & helleborus, & agaricus, &
aloë, quibus admiscenda sunt, quæ simul li-
quefaciant, & dissoluant, qualia serapinum
& galbanum, & bdellium, & opopanax
& hammoniacum, & myrrha, & laser, &
eiusmodi. ex compositis autem consuetis
sunt aggregatiuæ pilulæ, & de hermoda-
ctylis, & artheticæ, & indæ, & de lapide la-
zuli, & de benedicta & eiusmodi, tum &
electuarium indum & hamec, & de bene-
dicta, & theodericū & hiera diacolocyn-
thidos, & hieræ à Scribonio descriptæ, &
alia multa. Facta igitur prima euacuatione
rectè illi mihi videntur facere, qui & rur-
sus concoquant, ac rursus purgant. vidimus
enim qui factis exactè purgationibus pro-
bè fuerint restituti, aliqui secundos syru-
pos faciūt, simul etiam solutiuos, addentes
ipsis, aut Senam, aut agaricum, aut hermo-
dactylos, aut hellebori scobem, vel diebus
singulis, vel alternis, quod etiam laudem.

Si igitur vna hæc curatio sufficere vi-
deatur, reliquis parcemus. sin autem non
sufficere, vt profecto per plurimum acci-
dit,

dit, vbi aut inueteratus fit morbus, aut materia crassior & tenacior, tum alia tentare remedia oportet. quare & reliqua examinemus. Sunt qui statim ad se inunctiones illas transferunt, quæ è causticis fiunt. quod & primis temporibus maximè factitabāt, sed certè satius ego existimo illa prius experiri, quæ & minus acerba sunt, & nullius periculi, quod quidam felici satis successu sæpe fecere, post purgationes aromatica quædam exhibentes, quæ tum exsiccant & abstergunt, tum subtiliant & confortant. talia sunt calamus aromaticus, macer, agalochum, casia, zedoaria, zinziber, schinanthum, iris, & alia quorum decoctum malè videbitur conferre. aliqui solo ligno Iuniperi multos sanauere, alij cupresso, alij citro sola, quorum scobe non alio vtuntur modo, quàm & quo Gaiaco. de quo iam dicendū quando inter alia maximè in vsu est. Defertur ad nos arbor ea ex hispana vocata insula noui orbis, & adiacentibus, vbi & morbus maximè familiaris est. optima autem, quæ ex ea insula, quæ Beata vocatur.

Delatæ differentiæ sunt multæ non negligendæ, nam primis temporibus trunci magni crassiq; afferebantur & antiquissimi, quibus albi parum, nigri multum inerant, nunc rami ferè portantur recenter cęsi,

in

in quibus albi multum, nigri parum spectatur, hi amariore longè sunt, & stiptici magis, antiqui acuti magis, quàm amari vel stiptici, magis etiam resinosi. abiiciebatur primis temporibus summus cortex, nunc maximè is assumitur, maiore etiam pretio, quàm reliquum lignum.

Videtur autem hæc arbor omnia aptissimè præstare posse, quæ in hoc expetuntur morbo. nam quoniam è subtilissimis constat partibus, & ijs calidis circa tertium gradum, & siccis, tum & resinosa est, potest quidem plurimum exsiccare modis omnibus. hoc est per caliditatem, per siccitatem per se, & per imbibitionem, potest & sudorem prouocare, tum & subtiliare, & liquare materiam, & abstergere, ac demum, quòd simul resinosa sit putrefactioni & contagioni non parum obsistere. videtur autem & vim quandam medicatam habere, propter quod & aluum mouere solet. cæterum illud notandum est, quòd antiquum lignum, quod acutum magis sit, etiã dissoluit, eliquat, & subtiliat magis, quàm recens. quare vbi crassior sit materia, & gummositates multæ, id magis est eligendum. recens verò exsiccat quidem magis ea siccitate quæ per qualitatem exsiccare potest, minus verò per eam, quæ fit à caliditate.

ditate. quare simpliciter exsiccat minus, quoniam quæ à qualitate ipsa sicca fit actio, satis pauca est comparatione illius, quæ à caliditate fit. confortat autem magis, propter stipticitatem. quare ubi delicatior esset complexio, & desideraretur confortatio membrorum, materia autem subtilior esset, eligendum quod recens venit. Cortice quoque indiscretè multi vtuntur, putantes exsiccare magis, quoniam ficior videtur, sed certè ficior & hic est ea siccitate, quæ à qualitate sicca fit, & ab imbibitione, non autem ea quæ à caliditate. quare & minus colliquat & subtiliat minus, & dissoluit, & sudorem minus mouet. quocirca & de ipso idem dicatur, quod de recenti dictum est. è ligno præterea antiquo decoctio fiebat multo limpidior & multo acutior, quòd propter densitatem eius ligni minus de scobe admisceretur. plus autem acrimonia, quòd calidius est. è recenti autem. & è cortice plus admiscetur scobium, quare turbidior fit aqua & amara magis, minus autem acris, quòd tale fit id lignum & cortex, minus etiam ex hoc de spuma colligitur, quàm ex antiquo, quoniam in antiquo plus est de nigra substantia, ubi & plus resinæ inest. quare sæpe miratus sum, cur tanta mutatio
eius

eius ligni sit facta, & quomodo cortex qui abiici solebat, nunc in tantum pretium venerit, nisi quod natura medicorum est noua semper inducere, per quæ & plus autoritatis & plus lucri acquiritur. eadem innouandi cupiditas aquam in qua coquebatur, mutauit in vinum, quod rursus indiscretè à multis non sine magno periculo vsurpatur. vidimus enim multos è potu vini illius malè affectos in insanabilem ægritudinem decidisse. quare qui complexionones calidas & siccas habent, habitudines extenuatas, materiam morbi austiorem, ij cauere ab eo potu debent, securius verò ij accipient qui crassi sunt, & humidi, & quibus materia morbi segnior est, & multi lentoris. & in locis remotis. in ijs enim non inutile erit addere quod exportet virtutem ligni, & quod subtiliet etiam: & amabile membris sit, qua de causa multi & mel addunt, multi vinum non in ipsa decoctione, sed post admiscunt, quoniam simul decoctum austerissimum, & ingratisimum facit potum.

Præparatur autem ligam hoc pacto. Lima oportet scobes ex eo facere, non cōtusione, non incisione, lib. j. pulueris in libris 12. aquæ infunditur per horas 24. in olla librarū 16. capaci dein coquitur lento igne,

igne, collecta diligenter spuma & seruata ad vsus quos dicemus, donec ad dimidium consumetur. decoctum hoc primum colatur & seruatur, tum fit & secundarium decoctum reliquis scobibus iniiciendo totidem aquæ libras, sed hoc si decoquatur ad quartæ consumptionē, sat erit. vti eo oportet loco vini, priore autem vtimur vt medicamine. sunt qui in primo decocto simul aut Senam, aut hermodactylos, aut similia concoquant. alij non hæc addunt, nisi singulis quinq; aut sex diebus. ergo primi decocti dantur in aurora vnc. viij. aut viij. egro in loco calido qui nec transpiret constituto. qui è lectulo ante horas tres non exurgat expectans sudorem. horis ab hoc potu quinq; prandium exhibeatur, à prandio horis vj. rursus eiusdem decocti vnc. v. dentur, si æger ferrè potest, ac post horas iiij. cœnet. primis temporibus æger per mensem integrum nunquam cubiculo exibat, nunc data est licentia maior, eo etiam tempore tantum cibi exhibebatur, quo vix seruaretur vita, quod erat panis vnc. iiij. vel ad summum. iiij. carnis pullinæ vnc. ij. passularum vnc. j. vino prorsus abstinebant, loco cuius utebantur secundo decocto, aut simplici, aut cum melle factò, nunc omnia licentius aguntur. nam & do-
mo

mo exire finunt, & largius alunt. verum qui patientius cuncta ferunt, & securius, & incolumius curantur. aliqui panem biscoctum dari iubent, quo scilicet ut arbitror, exsiccent magis. sed certe exsiccatio hæc non ea videtur mihi quam querimus. querimus enim non eam, quæ ex alimento fit, quatenus alimentum est, sed magis illam quæ circa humores fit, ut à medicamento. biscoctus autem panis quatenus alimentum, membra exsiccat, quod non querimus, quatenus autem medicamentum (quando & ipse ficcus est) & qualitate & imbibitione potest certe exsiccare, sed ad humores non transit hæc exsiccatio, nisi prius exsiccetur sanguis ab alimento factus, quare & superstitiosum semper existimaui hunc usum & affectatum, & parum utilem. Spuma verò quam collegisti, illinenda sunt ulcera, si qua sunt, nec non & callositates omnes, & loca quæ dolent. porro satis esse solebant huic potui dies triginta, nunc plures requiruntur, siue quòd materia crassior & terrestrior facta sit, quàm primis temporibus, siue quòd non utamur ligno antiquo, & licentia ægrorum sit maior, qua de causa in maiori parte non semel sed bis dari hunc potum necesse est. Si verò in vino facere decoctum placet,

y

prius

prius bene consule & temperaturam ægri, & habitudinem bene spectato, item & ætatem & anni tempus. potest idem decoctum fieri in aquis sublimatis endiuixæ & cicoræ, & lupulorum, & borraginis, & similia, quod iuuantissimum nonnunquam vidimus. atq; ita se habet, quæ per Guaiacum curatio fit. quo si careat vtere vel supra scriptis iunipero, citro, cupresso, vel & Theda, & terebinto, & cedro, & ebena, vel calamo aromatico cum radice Gentianæ. Nunc ad eos veniamus, qui per sudorem curant, viæ eorum multiplices, alij per ea sublimata curant, quæ Elixir vocant. omnia acutissima & ignea, periculosa quidem & vitanda. alij per ea faciunt quæ simpliciter sudorifica dicuntur, quibus & aromatica admiscunt. sic enim & putrefactioni resistunt, & materiam liquant, & in sudorem vertunt. Præstantissimum inuentum est radix Cynarum. ea (vt perhibent) è regione Sinarum defertur à negotiatoribus ijs, qui ad Calicut & Taprobanem, & vltra nauigant. qua incolæ vtuntur ad ægri tudines multas, præcipuè autem ad morbum gallicum, sudorem plusquam credi possit prouocat, & exsiccat, quare nec mirum est si huic morbo valet. modus vtendi hic est. Radices per transversum incidantur in
 assul

assulas tenues rotundas, atq; harum vnc. j. in libr. 12. aquæ ponuntur in vase testaceo capaci libr. 16. ac igne lento ad consumptionem tertiæ partis coquuntur, decocti libr. j. datur in aurora bibenda. reliquum seruatur loco vini potandum. eiusmodi decoctum diebus singulis fit, duas vel tres horas morari in lectulo oportet ac sudare, mox surgendum si videbitur. verum aperto aëri exponi non conuenit, nisi post dies septem. Dantur autem toti curationi dies quinque & viginti ferè, ita quòd vntiis quinq; & viginti tota curatio expletur. Interea omnis venus cauenda, acerba omnia & concoctu difficilia vitanda. si verò careas ea radice, vti potes loco eius radice cānarum nostratium, cui calamum aromaticum addas. potes & radicem personatiæ decoquere, quæ mirè sudorem ciet, cui si irim adiungas, vel xitim, & acorum, & calamum aromaticum & schinanthum, vtiliter facies. ac decocto vtendum erit per dies plures. potest & aliud decoctum fieri quod intentiones omnes complebit. Gentianæ, radicum bulapathi seu bistortæ, costi, aristolochiæ, iridis, casisæ lignæ, scordij, dictami cretici, quod sufficit de vnoquoq; infunde, decoque vt prædicta. Hæc ergo sunt, quæ factis debitis

purgationibus si non recedit morbus, experiri potes, vti blandiora & secura magis. Nunc & acerba prosequamur, quibus primis temporibus statim utebantur, ab empiricis primum inuenta. alterum fuit inunctio, alterum suffitus. quæ quamuis empirice inuenta fuerint, & à similitudine (vt diximus) ad scabiem habent tamen idoneam rationem, nam ex iis constant, quæ seminaria exurunt, & totam materiam exsiccant & abstergunt, & liquant, & in sudorem vertunt. materia eorum è causticis potentia est, aut è propinquis causticis quibus adduntur conuenientissima quæque. quæ ergo in vnctionem veniunt, alia sunt caustica potentia, non quidem quale chalcantum & arsenicum vocatum, & sublimatum, sed quale argentum viuum, quæ materia ferè est huius medicamenti, est autem potentia causticum quod ex subtilissimis atque igneis partibus constat, quod sublimatum ostendit. vbi igitur particule illæ intra corpus actu factæ sunt, siue quòd per se sint natæ plurimum calefacere simul ac vnitæ sunt, & separatae ab aliis, siue quòd minima omnia argenti viui sint apta plurimum incallescere à calore nostro, & ob densitatem materię innox etiam exurere, tum quidem & exiccatio

catio & exustio circa seminaria cōtingit. aduntur & quæ intro portent virtutes causticorum, & simul emolliant materiã, quo aptior sit liquari, vt pinguia. adduntur & quæ subtiliant & abstergunt, & liquant, ac postremò quæ contagionibus modis omnibus aduersantur. tale est quo sæpe vsi sumus quod habet Axungia porcinae lib. ʒ. butyri recentis vnc. iij. Terebinthinæ, styracis liquidæ singulorum vnc. ij. Thuris, myrrhe, masticis singulorum vnc. ʒ. iridis, aristolochiæ, Gentianæ singulorum drach. iij. hellebori drach. ij. sulfuris vnc. ʒ. nitri drach. j. succi inulæ, succi apij singulorū vnc. j. olei laurini, rosati. q. s. aceti vnc. j. argenti viui pars omnium octaua, misce & fiat vnguentum in mortario ferreo. possunt & leniores compositiones fieri, & diuersæ formari prout & intentiones, & casus diuersi sunt. quare & illud notandū erit quòd vbi plus gummositatum videbitur, plus pinguendum apponendum erit in vnguento. vbi minus gummositatum, plus autem pustularum & vlcera, plus puluerum apponatur, in delicatioribus verò minus argenti addendum erit. vbi verò complexio calidior fuerit, imponenda, quæ temperent, vt butyri plus, & plus olei rosacci, minus verò exsiccantium. prius autem

quàm linias exactissime purgationes procurandæ sunt, & phlebotomia etiam si expedit. qui verò inungendus erit, loco calido ponatur, inungaturq; totus præter caput, pectus, & sub alis tum stuppa multa calida fasciandus. sunt qui & sacculos ex ordeo calefactos inter coxas & sub alis, ac pedibus ponant, quo penetret vnguentum magis & sudent melius. aliqui bis in die inungunt, quod graue nimium est, satis erit si semel inungas. quidam & statim à prædio vngunt, quod & si ad sudorem elicendum accommodatum videtur, ad totam tamen nutritionem ineptum est. quare melius inungere per horas quinque ante prandium, eo tempore nihil prohibet, & meracum etiam vinum cõcedi album. possunt inunctioni dies x. dari, à quibus si exulcerari os incipiet, & sputum multum emitti, id compescendum non est, sed sinendum, donec videatur os malè affici, tum foue aut lacte, aut aqua ordei, & diamoro vel melle rosato. mox etiam vbi vlcerum sanatio quærenda sit, è stipticis & alumine os ablue & gargarissa. dicendum autem & quæ iuuamenta ex hoc linimento consequantur, & quæ nocumenta iuuamenta erunt, quòd dolores miro quodammodo tollentur, gūmositates dissoluentur, aut in ipsa vnctione,
aut

aut post, vlcera sanabuntur, & pustulæ omnes recedent. Verùm non sine suis incommodis & malis. quorum primum est fœditas vnguenti illius, mox grauius est, quòd os & palatum exulcerantur, ac sordicies tanta per os concitatur per dies 15. & amplius vt nihil fœdus, nihil intolerabilius videatur. cibus nullus mandi potest, etiam vix sorberi datur, dentes luxantur, somnus adimitur, & breuiter per id tempus nihil grauius sentiri potest. multi præterea sublato morbo, tremuli remansere, multis reuixit labes. Inuenêre idem Empirici & suffitum, ægrum collocant in matella, pannis optimè circumtegunt, vt ne etiam os extet, tum Cynabarium cum thure mistum vrūt, quo suffitu incalescit æger mirum in modum ac sudat, acerbissimum verò est medicamentum, quo ego nunquam ausus sum vti ad corpus totum. ad certas autem partes vt crura & brachia quum vel sphaceli adsunt, vel ferè gummositates, vel dolores, vel vlcera malè morigerata, etiã præstantissimum arbitror. cæterum ab eo abstinentium suadeo, nec empiricis credendum, quibus nihil temerarium est magis, quando & per os etiam ausi sunt argentum viuum, & quod præcipitatum vocant, confectis ex ijs pilulis exhibere, quasi eadem

dem vis fit argenti viui extrà apposití, & deuorati. Utuntur autem Cynabari quoniã & in ipso potentia est viuum argentum.

Quærat autem fortasse aliquis utrũ balnea conueniant huic morbo, qualia Apennensia & Porretana aut etiam nostra, nam & exficcarè possunt, & abstergere, & subtiliare, & sudorem inducere. ad quod dicimus experientia constare nihil aut parum ea prodesse. causam ipse arbitror, quòd debiliora sunt, quàm vt possint materiam tam crassam, & tam lentam liquare. leuiiores quidem cutis infectiones qualis est scabies, & impetigo, & quæ ab hepatis adustione contingunt, & falso phlegmate vel nostra Calderiana tollere valèter possunt, maiora verò non possunt. propter eandem causam & pulueres qui suprà laudati sunt contra contagiones frigidi existentes, vt bolus armenius, & sphragis, & Gemmæ, nihil ad hũc morbum valent, sed solùm qui calidi sunt, vt Thus & mastix, & myrrha, & scordium, & dictamum, & alij quocunq; modo fuerint administrati. Sunt autem cum hoc morbo accidentia quædam coniuncta, ad quæ particulatim interdũ oportet adhibere remedia, inter quæ est dolor capitis, interdũ totum occupans, interdum partem, materia multa distenta & coacta

supra

ſupra caluariã ſub pericraneo vocato, quæ
 sæpe nullis remedijs leuari ſolent. ad quos
 ego nihil iuuantius inueni, quàm inũgere
 interna brachia præſertim quã venæ ce-
 phalicæ protèduntur hoc linimento. ſucci
 inulæ, ſucci brionię, ſtyracis liquidę. Tere-
 binthinæ ſingulorum vnc. j. gummi eleni
 vnc. s. pinguedinis vrfi, anſeris, butyri, ſin-
 gulorũ vnc. j. s. Thuris, Iridis ſingulorum
 drachm. iij. olei irini quod ſufficit, argenti
 viui octauam partem. Sunt sæpe & gum-
 moſitates tantæ duriciei, vt nec Guaiaci
 ſpuma, nec alijs ſolitis linimentis auferri
 queant. quandoq; protenduntur per longi-
 tudinem tibię tanto dolore vt mors præ-
 feratur. quapropter ad valentiſſima reme-
 dia recurrere oportet, quidam ſuffitus præ-
 dictos adhibent, alij accenſo & candente
 pyrrhite lapide ſpargunt decocto Guaiaci
 & aceti & locum fouent. Confert autem &
 hoc emplaſtrum radicis cucumeris agre-
 ſtis radicis iridis ſingulorum quantum ſat
 eſt, coque dum tenerescant, tum librã ha-
 rum accipito ammoniaci, ſerapini, galbani
 ſingulorum vnc. ij. ſtyracis liquidæ vnc. j. s.
 pinguedinis vrfi, butyri ſingulorum vnc.
 j. argenti viui quartam omnium partem
 miſce, & pro arte emplaſtrum confice. in-
 terdum fauces & guttur ex prauis diſtilla-
 tionibus

tionibus eroduntur, quibus nisi succurratur, sæpe gargareo absumitur, sæpe vsq; ad ossa, transit corruptio. factis ergo purgationibus, & quas potes, dimerisionibus, gargarissare oportet decoctum quod fit ex ligustro & plantagine & Cytinis, in quo mox alumen & sex aceti & nitrum dissoluantur cum bolo armenio.

Tāgere item oportet locum, si hæc non conferūt, bombice infusa in aqua eruginis, æris, sandaracæ, & aluminis. fit & aqua ad id mirabilis, distillatur Theriaca in aqua vitæ, & aceto per elābicum, aqua exit limpidissima virtutum multarum, præcipuè autem valens vbi profundius conduci vis medicamenti debet. si ergo bolum armeniū aut sphragida in eo dissolueris, ac partes erosas tetigeris, & seminaria eius cōtagionis absumes, & erosionē omnē sanabis.

Nonnullis & pili cadunt, aut barbæ, aut superciliorum, aut & capitis, quod deformes, & ridiculos homines facit. continuo ergo è speciebus hieræ diacolocynthidos pilulas confice, & à cibo suscipe, tum Guaiacum cum melle & ladano in vino coque, & fove locum eo decocto calido.

Valet & hoc odoriferum quod habet Pomatæ vocatæ vn. ij. ladani vnc. ʒ. musci gra. iij. aque rosatę in qua bullierint gra. vj. sublim

sublimati vnc. j. misce omnia & bene incorpora, & line. Valet & aqua prædicta è Theriaca distillata.

Accidit quandoq; vt adolescentuli sint, qui hoc laborant morbo vel è matre contracto, vel è nutrice, quibus prædicta auxilia præstari non possunt. his casibus ego consueui facere decoctionem Guaiaci quo pacto môstrauimus supra, mox decoctum id per elambicum in purissimam aquam distillari iubeo, ac puero bibédam do diebus singulis vnc. iij. vel. iiij. ea & ebibi non ingrata est, & non parum iuuat. atque hæc demum sunt quæ de syphilide morbo dicenda mihi visa sunt. ad quæ si quis rectè respexerit, compositiones multas & varias formare poterit, pro ætatibus & sexu, & complexionibus, & materia, & reliquis, quæ diuersa quum sint, diuersa etiam remedia exposcunt.

De Curatione Elephantia. CAP. II.

Qui de curatione Elephãtiæ scripsere, sicuti materiam solam in qua cõsistit considerarunt, ita de ea ferè sola, quæ in nobis primò fit, curationem tradidere. de ea verò, quæ per contagionem ab alio concepta est, atque ea quoq; quæ primò in nobis fit, quatenus contagionis rationem includit,

includit, nihil certè attigere, quod profectò par erat facere. nam in ea quidem, quæ contagione contracta est, sano alioquin homine existente, & melancholia non exuberante, quid per deos facies per initia? si materiam digeras, si euacues, cur & in ea, quæ in nobis fit, Archigenes psilotris utebatur, & causticis, vel ijs quæ causticis propinqua sunt, cur non ita in cancro operamur? quum ex eadem materia sint, certè non oportebat solum dicere, redundante in venis melancholico humore, & non potente à splene trahi & digeri, expelli à natura ad cutim, atq; illic eas pustulas facere: sed oportebat & illud enarrare, quòd illic putrescit, nec solum hoc, sed quòd putrescit sordida quadam & conclusa putrefactione, per quam & contagionis seminaria includit, atq; in hoc à cancro differt. propter quod alijs cancer, alijs Elephantia indiget. quanquam remota in materia communicent. quapropter si alicubi audies Galenum dicere eodem modo curare oportere Elephantiam, quo & cancerum, quòd ex eadem materia sint, intelligas oportet quantum ad antecedentem & remotam materiam spectat. duplicem igitur scopum in Elephantia esse scito, alterum ad materiam istam remotam, si qua est, quæ in corpore

redund

redundet, alterum ad materiam quæ circa cutim iam putrescit, & contagiosa fit. si igitur prior illa materia redundare tibi videbitur, protinus secare non solum venam basilicam debes, sed & vtranq; si expediens videbitur, consentientibus cæteris. verum per initia hæc fiant, & quum in aliquo primo oborta est contagio. nam vbi aut ab alio accepta fuerit, aut in tantum processerit, vt fera iam sit, tum si secabis venam, contagem introrsum trahes, & hominem in maiori periculo statues, reliquam verò materiam digerere oportebit, & mox euacuare. digeremus autem per ea quæ incidunt, & subtiliant, & abstergunt, ea commiscentes quæ leuiter humectent. quare aptissimum erit serum caprinum, in quo decoquantur stæchas, & Thymum, & Epithimum, & satureia, & scordium, & dictamnium creticum, & iris, & seris, & lichen, & stratiotis, & eiusmodi quæ varianda erunt, prout & materia modo minus, modo magis exusta est. syrapi verò erunt, & oxymel, & quæ fit de epithimo, & de fumo terræ, & sapor, & de pomis, & eiusmodi. euacuare autem oportebat per Hieras qualis est diacolocynthidos, & Ruffi Hiera, & Archigenis, nec non & per Helleborem & Epithimū, & Senam, & poly-
podium,

podium, & similia. Materia verò quæ pustulas facit, & ipsa quidem digeri vult, hoc est parari vt absumi possit. faciunt autem hoc, quæ subtiliant & leniter molliunt. quoniam verò & lentore quodam ac sorditie referta est ea materia, tum & seminaria contagionis includit, abstergētibus, & exsiccantibus indiget. exsiccantibus autem non mediocriter, sed validioribus & aut potentia causticis, aut propinquis. medicamenta igitur, quæ huic contagioni valent, sunt quale nitrum & sulfur, & helleborus, & cedria, & Thus, & iris, & argentum viuum, & terebinthina, & styrax liquida, quibus addantur adipēs, è quibus placeant Taurinus, Vulpinus, Vrsinus & Leoninus. dubitabit autem aliquis quomodo tam calida conueniant, quoniam tam materia quàm seminaria in adustione quadā consistunt, quare fieri videtur, vt in vtroque adaugeatur adustio. Verūntamen videmus & antiquos ex his medicamenta exhibuisse, qui & nitro, & alcyonio, & psilotropis, & vtroq; helleboro, & trochiscis Andronis utebantur. rectè igitur fieri existimamus, vt per prædicta cōtagionem hanc extinguamus. sed conuenientissimè apponentur aliqua quæ tum humectent, tum & aliquantulum refrigerent. placet igitur vt

butyrum addatur, & mucilago, psilij, & polygonati, & succus solatri hortensis & similia, ne plus æquo sanguinem exuramus. præcipuam autem & in hoc vim habet argentum viuum sicut & in Gallico morbo.

Ad hæc autem valet & viperæ caro, & viperatum vinum, & crocodillorum terrestrium & asellorum, qui sub vrceis degunt, nec non & trifolium, asphaltite, & syderitis herba, & calamus aromaticus, & rasura eboris, placent & balnea tepida.

In quibus si more antiquorum inunctiones prædictæ fiant, non certè præter rationem fiet.

Sunt porrò & alij in contagione constituti morbi vt lepra ita à Græcis vocata, & scabies, & papulæ, & areæ, & ophiases, & ophthalmiæ quædam, & dysenteriæ etiam nonnullæ, quorum omnium curationi scribendæ parcemus, existimantes è prædictis viam vnicuique factis patere ad ea rectè tractanda.

quare & quantū ad institutum nostrum negotium attinet hæc dicta sint.

F I N I S.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in approximately 20 horizontal lines.

SCD Lyon 1

SCD Lyon 1

SCD Lyon 1

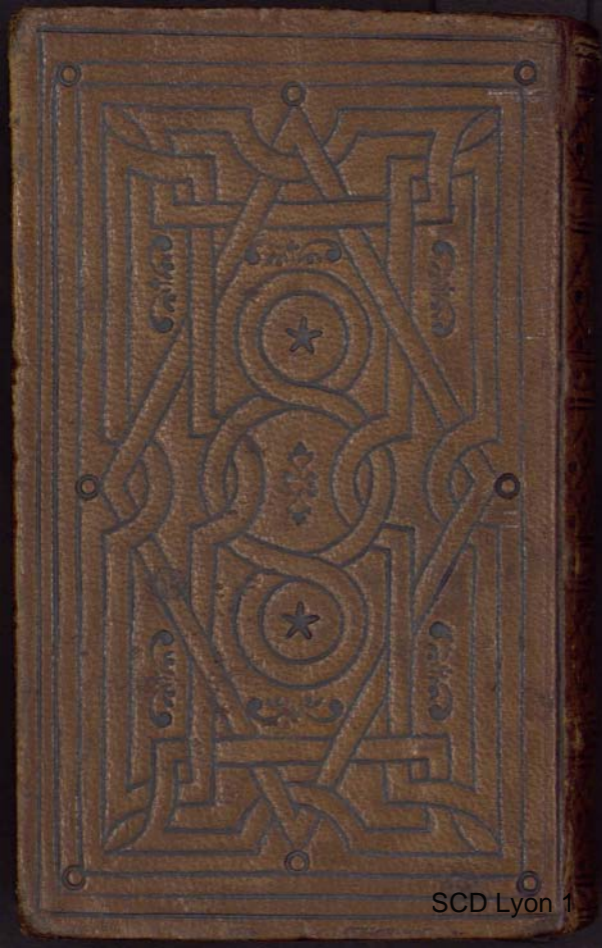
SCD Lyon 1

SCD Lyon 1

SCD Lyon 1

3078

SCD Lyon 1